

SARAH
ROSE



KÉMNŐK TITKOS TÖRTÉNETE A II. VILÁGHÁBORÚBÓL

LEGENDÁS LÁNYOK

PARTVONAL



Fordította
Striker Judit

Sarah Rose

Legendás lányok

Kémnők titkos története a II. világháborúból



A fordítás alapjául szolgáló mű:
Sarah Rose: D-Day Girls

Copyright © 2019 by Sarah Rose

All rights reserved.

Legendás lányok © Partvonal Könyvkiadó, 2019
Magyar fordítás © Striker Judit

Minden jog fenntartva! Jelen kiadvány sem részben, sem egészben nem
másolható, nem sokszorosítható, sem elektronikus, sem mechanikai eljárással.
Bármilyen felhasználása csak a kiadó írásos engedélyével történhet.

Partvonal Könyvkiadó, Budapest, 2019
www.partvonal.hu

Felelős kiadó a Partvonal Könyvkiadó ügyvezetője
Felelős szerkesztő: Korentsy Márta
Műszaki vezető: Drótos Szilvia
Szerkesztő: Helfrich Judit
Korrekter: Keszthelyi-Kiss Judit
Borító: Tabák Miklós
Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor

ISBN 978-615-5783-86-9

Készült az Alföldi Nyomda Zrt.-ben, 2019-ben
Felelős vezető: György Géza vezérigazgató



R286

Somogyi-könyvtár, Szeged



S000694821

Gerald Rose tiszteletére,
aki részese volt a 9. cikkelyért folytatott harcnak.*

* 1964-ben hirdették ki az *Emberi jogok egyetemes nyilatkozata* kiegészítését. Ennek 9. cikkelye kimondja a diszkrimináció minden tilalmát fajtára, színre, nemre, valásra való tekintettel. – *A ford.*

GLOSTER: Rouent feladták? Párizs elveszett?
Ha feltámadna Henrik, újra csak
Kilehelné e hírre szellemét.

EXETER: Hogy vesztek el? Mi volt ez? Árulás?
HÍRNÖK: Nem árulás: pénz- és emberhiány.

William Shakespeare:
VI. Henrik, I. rész, Első felvonás, I. szín*

*Tout simplement, mon colonel,
parce que les hommes les avaient laissé tomber.*

„Egyszerűen azért, ezredes,
mert a férfiak már letették.”

Marguerite Gonnet
a tárgyalásán, 1942-ben,**
arra a kérdésre válaszolva,
hogy miért fogott fegyvert

* Vas István fordítása.

** Marguerite Gonnet kilencgyermekes anyja a dél-franciaországi ellenállási szervezet egyik sejtjének vezetője volt, amikor a nácik elfogták. – *A ford.*

A könyvben szereplő személyek

Andrée Borrel

TÁBORI NÉV: Denise

OPERATÍV NÉV: Whitebeam (Fehérberkenye)

FEDŐNÉV: Monique Urbain

Lise de Baissac

TÁBORI NÉV: Odile

OPERATÍV NÉV: Artist (Művész)

FEDŐNÉV: Irène Brisée, Jeanette Bouville

Odette Sansom

TÁBORI NÉV: Lise

OPERATÍV NÉV: Clothier (Varrónő)

FEDŐNÉV: Odette Metayer

Yvonne Rudellat

TÁBORI NÉV: Suzanne

OPERATÍV NÉV: Soaptree (Szappanfa)

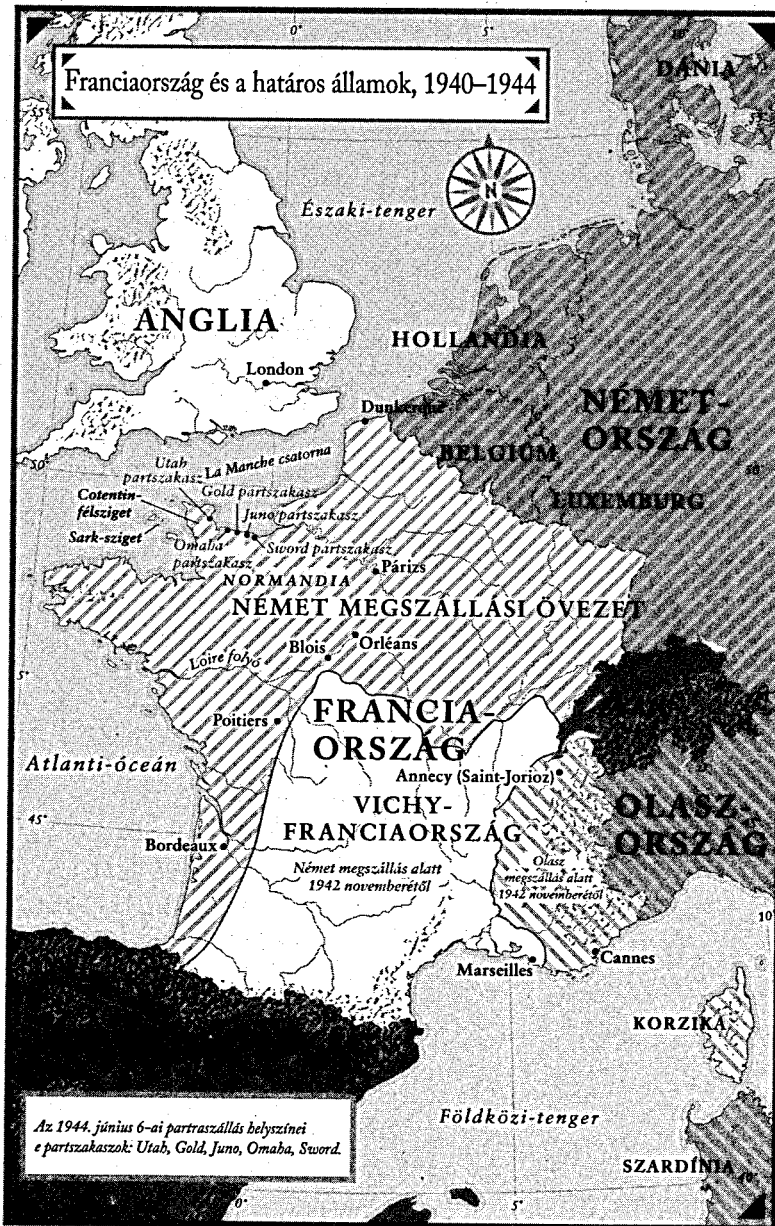
FEDŐNÉV: Jacqueline Viallet, Jacqueline Gauthier, Jacqueline Culioli

Mary Herbert

TÁBORI NÉV: Claudine

OPERATÍV NÉV: Corvette (Korvett)

FEDŐNÉV: Marie Louise Vernier



Francis Suttill

TÁBORI NÉV: Prosper

OPERATÍV NÉV: Physician (Orvos)

FEDŐNÉV: François Desprez

Gilbert Norman

TÁBORI NÉV: Archambaud

OPERATÍV NÉV: Butcher (Hentes)

FEDŐNÉV: Gilbert Aubin

Peter Churchill

TÁBORI NÉV: Michel, Raoul

OPERATÍV NÉV: Spindle (Orsó)

FEDŐNÉV: Pierre Marc Chauvet, Pierre Chambrun

Claude de Baissac

TÁBORI NÉV: David

OPERATÍV NÉV: Scientist (Kutató)

FEDŐNÉV: Clement Bastable, Michel Rouault, Claude Marc Boucher

I. rész

Isten segedelmével

London

London középpontjában, Lord Nelson admirális magas oszlopon emelkedő szoboralakjának távolba meredő tekintetétől kísérve Mrs. Odette Sansom a Hadügyminisztérium felé tartott a kitűzött megbeszélésre. Miközben Trafalgar félszemű, félkarú hősét, a *Pax Britannica* – a világhatalmi Nagy-Britannia – dicsőségét hirdető bronz emlékoszlopot verte a zuhogó eső, e napon, 1942. július 10-én számos véres konfliktus indult innen útjára.

A világ legborzalmasabb háborújának ezernegyvenharmadik napja volt.

A város jó része romokban hevert, a házsorok között mindenféle foghíjak, akárcsak egy kisgyerek szájában, amikor épp kiestek a tejfogai. Odette a szünni nem akaró eső ellen szemébe húzta a kalapját, és megszaporoztatta lépteit az admirális bronzoroszlánjai alatt, mintha csak azok szelleme segíthetne abban, hogy London visszatérjen a rendes kerékvágásba, és lakói újra képesek legyenek mosolyogni.

A megbeszélés során az őslondoniak szembesültek Odette gall lendületességével, igazi franciaságával. Megjelenését tekintve jóval csinosabb volt angol tárgyalópartnereinél: hatalmas dióbarna szem, friss arcszín, szív alakú arca fölött magasra ondolált, vállig érő sötét haj. Világos kabátját övvel fogta szorosra, színe harsányan elütött az eső áztatta sivár londoni összképtől, melyben az egyenruha dominált: katonaké, tengerészeké, repülőké. Mintha az egész világ szürkévé vált volna. Bár felnőtt életének java részét Angliában töltötte, Odette megőrizte franciás kisugárzását, s nem is akarta elveszíteni, gondolván, a fagyos britek egészen másképp viszonyulnak a szexhez és a nőkhez. A színpadias megjelenés iránti olthatatlan vágytól ve-

zélve kissé illegette magát, amitől a khaki egyenruhások egészen odavoltak. Azt suttogták, még a mosolya is francia!

A Victoria Hotelt, az egykori elegáns nagyszállót most jobb napokra várva kisajátították, hogy helyet adjon a Hadügyminisztérium adminisztratív feladatainak ellátásához. Nem volt boy az előcsarnokban Odette fogadására, a ragyogó kandelábereket becsomagolva biztonságos helyre szállították, az egész épület kopár és praktikus berendezésű volt, akárcsak a többi hasonló. Nem ücsörögtek ernyedten cigarettázó dandyk a rózsaszín márvánnyal borított előcsarnokban, bár tele volt emberekkel, ám ezek tisztviselők voltak, meg frontról visszatért, civil ruhás tiszthelyettesek, akik a frontszolgálatához már túl idősök voltak, ahhoz viszont túl hasznosak, hogy feláldozzák őket. Valakikkel még meg kellett vívni a háborút.

Odette írásos értesítés alapján kereste fel – immár másodszor – a Hadügyminisztériumot. A levél így szólt:

Tisztelt Asszonyom!

A birtokomba került információ szerint Ön olyan képzettséggel és információkkal rendelkezik, amelyek hasznosak lehetnek háborús céljaink eléréséhez.

Amennyiben időt tud szakítani egy megbeszélésre, szívesen látom a fenti címen július 11-én, pénteken, 11:00 órakor.

Tudatná velem, hogy el tud-e jönni?

Tisztelettel:

Selwyn Jepson, százados

Egy rosszul sikerült házasságban élő nő számára a kormányhivatal székhelyéről érkezett levél a háború harmadik évében önmagában számos lehetőséget kínált. A találkozó már eleve egy szabad délutánt biztosít számára – a Leicester Square-i moziban új filmet adnak, a *Mrs. Minivert*, arról, hogy az angol háziasszonyok hogyan vészelik át a háborút takarékoskodással, hogy a nők miképpen mozgathatják meg hegyeket, míg férjük a fronton van. Meg persze végig kell nézni a kirakatokat is, habár – akárcsak másutt is Európában – nem sok mindent lehetett vásárolni a férje zsoldjának megtaka-

rításából. S meglehet, a levél még át is formálhatja kissé az életét, bár arról fogalma sem volt, mik lehetnek azok a „képzettségek és információk” a francianyelv-tudásán kívül, amelyekre a levél hivatkozott. A Hadügyminisztérium talán fordítókat keres. Vagy titkárnőket. Még nem túl idős a gyors- és gépíráshoz, vagy éppenséggel tudna leveleket is írni a Franciaországban fogságba került katonáknak. Ez nagyon értékes elfoglaltság lenne. Fogalma sem volt arról, miket fognak kérdezni tőle, a százados levele eléggé semmitmondó volt. Ha a Hadügyminisztérium valamiféle gyakorlati feladattal akarná ellátni, készen áll rá, hogy hasznossá váljon.

Odette a nyirkos levegőjű Somerset vidéken élt, harmincéves korára már volt három pici lánya, Lily, Françoise és Marianne, akikről egyedülálló anyaként neki kellett gondoskodnia, minthogy a férjét, Royt behívták harcolni Hitler ellen. Roy annak az angol katonának a fia volt, akit családjával Odette-ékkel együtt szállásoltak el a nagy háború idején. És ő nagyon fiatalon ment hozzá, tizenkilenc évesen – túlságosan fiatalon, szinte gyerekként, elhamarkodta a dolgot, hiszen még csacska és kamasz volt. Olyan pánikba esett a menyegzőjén, hogy elmenekült a nászéjszakán a férje elől. Rávette az anyját és az anyósát, hogy vigyék el este moziba.

A nagy háború rányomta a bélyegét Odette egész fiatalságára. Még csak négyéves volt, amikor apja elesett a verduni csatában. Egyike volt a háromszázezer főnyi fájdalmas, megszegyenített áldozatnak. A két világháború közötti korszak gyermekei Flandria és a Somme-vidék vérző sebeinek világában nőttek fel. Franciaország romokban hevert a német brutalitás nyomán, míg Németország a kárpótlás fizetésébe rokkant bele. Az apátlan Odette nagyszülei házában nőtt fel, vasárnaponkénti unalmas templomjárással özvegy anyja oldalán. A háború sok más lányhoz hasonlóan őt is megváltoztatta: egyszerre volt kedves és kemény, sebezhető és vad.

Felnőttként férjezetten, mégis egyedülálló anyaként a villámháború miatt fel kellett hagynia a nyüzsgő városi léttel a biztonságosabb magányos vidéki életért. 1940-ben és 1941-ben London éjszakáit bombázások és fényszórók borították fényárba, az égbolt nappali fényben tündökölt a világítórakétáktól és a robbanások fényétől. Ha

Londonban maradt volna, még csecsemőkorú gyermekére is gázálcot kellett volna adnia, ő maga pedig kénytelen lett volna megtanulni, hogyan különböztesse meg az ejtőernyővel ledobott rakéta hangját a légelhárító ágyútól – ehhez nem elég az angol- és a francianyelv-tudás. Somerset vidéke biztonságosabb lakóhelynek bizonyult a kislányai számára.

Odette napjai ekkoriban a vidéki élet szokásos rituáléja szerint zajlottak: sorban állás a pékségben, az élelmiszerjegyek minél gazdaságosabb beosztása, a meglevő ruhadarabok javíttatása, mivel ruhaanyagot egyáltalán nem lehetett kapni. A propagandisztikus plakátok a takarékoság erényét hirdették: *Igazi hazafi vagyok, nem számít a jegyrendszer! Az üzenet világos volt: nézd át a ruhatáradat, láss hozzá, foltozz, javíts!* Odette azelőtt divatosan öltözködött – varrónő volt, értett a szabáshoz, és mindig tudott valami kis extrát adni a fazonhoz, de mostanra már nem maradt anyag, amiből bármit is varrhatott volna, hogy csinosan nézzen ki vidéki száműzetésében. „Egyszerű ruhadarabok a negyedik háborús évre” – hirdették a női hetilapok. Az egyszerű, minden díszítés nélküli kosztümkabátokat és a jó ízlést nem sértő szoknyákat üdvözölték. Odette nagyon vágyódott London mozgalmassága után, hiányzott neki a társasági élet, a feléje irányuló figyelem. A vidéki anyai lét, a szinte szerzetesi életforma nem elégítette ki. Az energikus asszony számára ez teljesen kilátástalan helyzet volt.

Selwyn Jepson százados az asztala mögött ült a Hadügyminisztérium 055a szobájában – az egykori Victoria Hotel 238-as szobájának hálófülkéjében –, amely alig volt nagyobb egy takarítószeres kamránál. A helyiség voltaképp nem is volt berendezve: mindössze egy sima asztal és két közönséges szék volt benne. A puritán berendezés szándékos volt: a százados döntött úgy, hogy az interjú céljára fenntartott hely ne legyen se hivatali jellegű, se komfortos. Végtere is nem csevegni szeretett volna a látogatókkal, de nem is kívánta elbarikádozni magát egy hatalmas íróasztal mögé. Nem akarta, hogy bármi is a teljes bizalom útjába álljon: különállás, státusz, rang. Épp ezért – bár hivatalos minőségben vezette az interjút – nem viselt egyenruhát.

Jepson százados belepillantott az asztalon fekvő dossziéba. Mrs. Sansommel kapcsolatban nem bukkantak semmiféle ellenséges megnyilvánulásra. Őfelsége kormánya az ő esetében nem talált semmi említésre méltót. „Nincs ellene szóló észrevétel.” Más szóval: az erkölcsi bizonyítványa tiszta. A Scotland Yard és az MI5 biztonsági szolgálata szerint nyilvánvalóan alkalmas jelölt arra, hogy részt vegyen az interjún. A százados normái szerint mindez még nem volt elég meggyőző érv. Ha mégis lenne valami, neki kell kiderítenie.

UTÓNEVEI:	Odette Marie Celine
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA:	brit
SZÜLETÉSKORI	
ÁLLAMPOLGÁRSÁGA:	francia

Házasságkötése folytán Odette a házastársi törvény értelmében angol lett, azaz férje hajlékába és jogi védelme alá került, azaz férje részévé vált, mint ahogy a kar a test része.

Odette-ről annak kapcsán nyitottak ügyiratot, hogy hajlandóságot mutatott a háborús cselekedetek támogatására. 1942 márciusában az esti hírekben a BBC sürgős felhívást tett közzé: a haditengerészetnek szüksége lenne minél több fényképre a francia tengerpartszakaszokról. A 18:00 és 21:00 órás hírekben – a Royal Albert Hallban tartott *Proms* koncertek és a norvég nyelvű híradás között – részletesen elmagyarázták: a legegyszerűbb, emlékül készített kép is segítheti a háborús akciókat. A mindennapinak tartott emlékkönyvek is hozzájárulhatnak az európai események megfordításához, és ami Európában történik, az kihatással van az egész világra. A hirdetmény egyike volt a hazafias cselekedetekre buzdító sorozatos felhívásoknak. Másnap a brit állampolgárok tizenháromezer borítékot adtak postára tízmillió üdülési emléket tanúsító felvétellel.

Odette is hallotta a felhívást. A kormánynak adományozta családi fotóit, meg a fiatalon maga készítette pillanatfelvételeket a szülővárosa, Amiens környéki széles tengerpartról, ahol napernyők alatt piknikeztek, homokvárat építettek. Más fényképeken tengerparti büfék, kicsike vendéglők látszottak, megint másik a bátyját ábrázolta, aztán az anyját, a nagyszüleit, s volt, amelyik az apját, akit ő már nem is igen ismerhetett – régmúlt nyarak gondos és rendszerezett emlékképei.

A legkisebb részlet is rendkívül fontos volt a világ legnagyobb kiterjedésű háborújában. Egy szigorúan titkos oxfordi részleg azon fáradozott, hogy összerakja a francia tengerpart legrészletesebb térképét. Bár rendelkezésre álltak a partvidék Michelin-térképei meg számos útikönyv a kikötővárosokról, a kikötésre alkalmas partszakaszok vízmélységi adataival, az Admiralitásnak sokkal részletesebb és precízebb információkra volt szüksége. Az invázió előkészítéséhez a tengerészetnek ismernie kellett a parti hullámok magasságát, a hajóorr magasságát a partot érés tervezett helyszínén. Az *Inter Services Topographical Department*, röviden ISTD (a Titkosszolgálatok Topográfiai Részlege), tökéletesen pontos térképet akart készíteni a teljes francia és hollandiai tengerpartszakaszról. A tengerészetnek egzakt ismeretekre volt szüksége a kikötők elhelyezkedéséről, a parti dűnék dőlésszögéről, a kanyargós utakról, a csörgedező folyókról, mindazokról a természeti jelenségekről, amelyek befolyásolhatják a vízhozamot, a kikötésre alkalmas vagy éppenséggel alkalmatlan helyszíneket. Sem egy rohamcsapat tagjainak aprólékos leírásai, sem a légi felvételek nem elégségesek egy ilyen jellegű térkép összeállításához; részletekbe menő ismereteket csak a britek háború előtti nyaralásain készített fényképek összeillesztésével lehetett nyerni. Az oxfordi Bodleian Könyvtár kutatói a fényképalbumok sokaságában elmerülve fotókat készítettek a fényképekről, majd visszajuttatták az albumokat jogos tulajdonosaikhoz, akiknek nem hozták tudomásukra, hogy a képek közül melyeket használták fel, s milyen célból. Az ISTD fotómozaikot állított össze, montázst készített a családi emlékekből, és a panorámát hatalmas topográfiai összképpé komponálta. Ez képezte a szövetségesek tervezett európai partraszállásának terepét. Anglia hadban állt, s a következő hadszíntér Franciaország lesz.

Odette felvételei mindazonáltal nem voltak alkalmasak katonai célokra, de gyerekkori próbálkozásainak eredményei el sem jutottak a Haditengerészeti Könyvtárba. Ugyanis miután a felhívást meghallotta, tévedésből nem az Admiralitásnak, hanem a Hadügyminisztériumnak címezte a küldeményét. Mivel nem született angol volt, nem ismerte fel a két hivatalos szerv közötti különbséget. A családi képeket nem a megfelelő helyre postázta.

A katonai adminisztráció malmai azonban a szokásos menetben örölte: a postabontó alkalmazottja segítséget kérve a központi iktatóba továbbította a küldeményt. Mivel ott sem tudták, mit is kezdjenek vele, Jepson századosnak továbbították.

Amikor Odette belépett az irodahelyiségbe, a százados udvariasan felemelkedett. Az ablakokat súlyos légvédelmi függönyök takarták, amitől a kis szoba még szűkebbnek hatott, a réseken behatoló fény erős volt, és vakító.

A sötét öltönyt viselő Jepson százados negyvenöt éves csúfondáros képű férfi volt, hangja egyenetlen, akár egy mutáló kamaszé. Békeidőben újságíró volt, és tűrhető detektívregényeket is írt, a háború alatt cinikus attitűdöt vett fel, és szigorúan ragaszkodott a magáról kialakított búvalbélelt képhez. Sötétbarna szemével, simára fésült barna hajával és gyanakvó tekintetével egy örökösen szorulásban szenvedő férfi képzetét keltette.

A százados a trónörökösök és arisztokraták számára biztosított elegáns St. Paul Középiskolában felszedett akcentussal, a szavakat a fogai közt szűrve tette fel a szokásos első kérdést, mellyel az interjúalanyokat fogadni szokta: mi a véleménye Odette-nek a németekről.

A heves válasz a Hitler iránti gyűlöletről tanúskodott.

A nő irtózáttal számolt be arról, mi történt a családjával Franciaországban: az anyját kitelepítették otthonából, a bátyja súlyosan megsebesült a villámháborúban, és a megszállt Párizsban gyógyulgat a Val-de-Grâce Katonai Kórházban. A hazáját meggyalázták. Meglehet, érez némi szánalmat a német nép iránt, de a katonai megszállókkal szemben csak haragot és gyűlöletet táplál.

A százados tisztában volt vele, hogy az örökletes francia németellenes érzület csupán másodlagos ahhoz képest, amit a gallok az angolokkal szemben éreznek. A háború mostani szakaszában, amint azt levele is sejtetni engedte, az volt a feladata, hogy kiválassza a kicsinyke, de szóba jöhető halmazból, a szűk jelentkezői körből azokat, akik átlagos, normális, hétköznapi brit állampolgárok, ugyanakkor folyékonyan beszélnek franciául, akik képesek francia módon viselkedni, s minden módon és formában franciának bizonyulnak.

– Ön nem tudhatja, hogy fogunk hozzá az ilyen ügyekhez – szó-

lalt meg aztán a százados, Odette dossziéjával az asztalán. – Vizsgálódtunk önnel kapcsolatban itt is, Franciaországban is, és elégedettek vagyunk azzal, amit találtunk.

A drámai viselkedés és a heves reagálás ugyanolyan természetes volt Odette számára, mint az anyanyelv. Tartózkodó testtartása egy szempillantás alatt azonnal megváltozott, és kihívóan haragos sértegetéssel kérdezte:

– Tessék? Miről beszél? Miért vizsgáldtak utánam? – Odette a születése folytán eleve gyanúsaként számított a háborús Angliában. A békafalókat olyan gyorsan körbevették 1940-ben, hogy a francia hadsereg összeomlott a német páncélosok támadásától, a Maginot-vonal nulla, egy vicc, Vichy hajórája épp most futamodott meg a szövetségesek támadásától Észak-Afrikánál, francia fegyvergyárak bocsátják a náci rendelkezésére azokat a fegyvereket, amelyekkel brit katonákat gyilkolnak meg Egyiptomban. Odette hazája iránti hűsége kritikus mozzanat is lehet az Európáért folytatandó harcban. A századosnak az volt a célja, hogy titkos ügynököket toborozzon a náci által megszállt területen fedésben végzendő feladatokra, ám az Odette-hez hasonló nők csak a házasságkötésük folytán váltak angolná, a britek külföldi származású menyasszonyai ez idő tájt többnyire ellenséges idegeneknek számítottak. Odette olyan hevesen utasította vissza az inszINUációt, hogy az már-már a hastingsi csatát idézte.* Szinte dühbe gurulva vallotta meg Anglia iránti hűségét: angol szellemben neveli három kislányát, hűséges felesége a királyért és hazáért harcoló brit katonának. Normális, békés életet él, nincs semmi titkolnivalója, nem folytat illegális tevékenységet. Ugyanolyan tisztességes angol nő, mint az, aki Blightyban született.**

– Mit képzels rólam, ki vagyok?

Ez volt a pillanat, amikor a százados meghozta a döntését: kész arra, hogy feláldozza Odette életét.

* A hastingsi csata az Anglia meghódítására indított tizenegyedik századi normann hadjárat döntő ütközete volt. – *A ford.*

** A brit angol szleng szóhasználatban a *Blighty* kifejezés Nagy-Britanniát vagy szűkebben Angliát jelöli. – *A szerk.*

Anélkül, hogy részletezte volna a feladatot, amelyre a toborzást végzi, s hogy megnevezte volna, kik a felettesei, Jepson százados lehetőséget kínált Odette-nek, hogy Franciaországba menjen öfelsége kormánya szolgálatában évi háromszáz fontos juttatásért. Kérdés, vállalja-e az önkéntes feladatot.

– Várjon egy kicsit... – A százados kis szünetet tartott. – Milyenek az otthoni körülményei? – tette fel aztán a következő kérdést.

Odette életének legapróbb részletei is szerepeltek a nyitott dossziében, ám a százados nem akart egy Angliában hagyott kisgyermekéi után epekedő anyát átküldeni. Annak az esélye ugyanis, hogy élve tér majd vissza, nem volt nagyobb a talán-talánnál.

A századosnak úgy tűnt, Odette nem aggódik a lányai miatt.

– Velük nem lesz semmi gond – válaszolta a kérdésre.

Odette-et más foglalkoztatta, gondolatai egymást kergették a fejében. *Mi lehet az anyanyelvemen folytatandó talányos tevékenység? Úgy tűnik, arra szánnak, hogy vállaljam az áldozat szerepét, miközben mások egy szalmaszálat sem tesznek keresztbe. Mi történik a lányokkal, ha Hitler Franciaország után Angliát is elfoglalja? Talán nem leszek alkalmas arra, amire akarják, talán nem leszek kellőképp megfelelő a szolgálatra.*

De végül rászánta magát, hogy megpróbálja, ha másért nem, hát Lily, Françoise és Marianne kedvéért. Anélkül, hogy a legcsekélyebb fogalma is lett volna arról, pontosan miről van szó, így felelt:

– Rendben, vállalom a kiképzést.

A százados felállt, és elkíserte Odette-et a két lépésre levő ajtóig, ahol kezét fogtak. Magában megállapította: erős egyéniség, meglehet, nem fogadja szívesen, ha parancsot kell teljesítenie, túlságosan heves. Viszont megfelel valamennyi kritériumnak: folyékonyan beszél franciául, de brit állampolgár. A szövetségeseknek szükségük van – egetverően nagy szükségük van – olyan nőkre, amilyen Odette.

Visszaült az asztalhoz, magához húzta a dossziét, és rövid megjegyzést írt a margóra – észrevételét a legfrissebb rekrutáltjára vonatkozóan:

Isten mentse meg azt a németet, akinek a közelébe kerül. De talán inkább minket segítsen Isten az egész út során.

Úriemberhez nem méltó háború

London

A Baker Street 64. szám alatti dísztelen épületben kormányhivatal rejtezett a háború dúlta Londonban *Inter Services Research Bureau*, azaz ISRB (Titkosszolgálatok Közös Kutatóintézet) álnév alatt. A munkatársak ezekkel a nevekkel illették: „a Cég”, „a Hivatal”, „a Szerv”, „Mezőgazdasági és Halászati Minisztérium”, de leggyakrabban röviden csak így nevezték: „Tébolyda”. Szürke, bürokratikus hely volt, kietlen, katonás, hosszú folyosókkal és puritán berendezéssel, s egy olyan különleges ügynökség székhelyével, amelynek az volt a feladata, hogy titkos tevékenységet folytasson az ellenség által megszállt területen – ez a szerv volt a *Special Operations Executive*, röviden SOE, a Különleges Hadműveletek Végrehajtó Egysége.

Utóbbi egészen speciális volt. És titkos: kívül esett mind az államapparátus, mind a katonai elhárítás rendes parancsnoki rendszerén, felügyeletet kizárólag a legfelsőbb hadvezetés gyakorolt felette. Ezt az árnyékszervezetet azért hozták létre, hogy pengeélén táncolva elősegítse a háború mielőbbi befejezését.

Közvetlenül azelőtt, hogy Jepson százados meginterjúvolta volna Odette-et, egy szigorúan titkos ügyiratot küldtek körbe az ügyszályon, mely szerint a brit és az amerikai hadvezetés megállapodott abban, hogy Sztálin Vörös Hadseregének megsegítésére elkerülhetetlen egy második front megnyitása. A szövetségesek részéről a szovjetek egymagukban vívják a háborút Európában. Ha az angol-amerikai haderő képes lenne újabb frontot nyitni nyugaton, az elvonná Hitler erőinek egy részét az oroszoktól. Minden szempontból kellemetlen lenne számára, ha egy időben két különböző hadszínt-

téren kellene harcot folytatnia. Ez a stratégia véget vethetne a náci vérontásnak.

A két hadvezetés megállapodott abban, hogy a második frontot Franciaországban kell megnyitni.

Nyugat-Európa lesz az a hadszíntér, ahol az Egyesült Államok és Nagy-Britannia végrehajtja legnagyobb közös offenzíváját. Összevetve minden más lehetséges helyszínnel, ez mindenképpen elsőbbséget élvez. Ahhoz, hogy sikert érjünk el, több hónap felkészülési időre van szükség. Németország szívéhez Franciaországon keresztül vezet a legrövidebb út. Semmilyen más helyszínen nem tudunk szert tenni elsőpró légi fölényre ahhoz, hogy sikeres szárazföldi hadműveletet hajtsunk végre... Az Egyesült Államok itt sokkal nagyobb és koncentráltabb haderőt tud bevetni, mint bárhol másutt. A Nyugat-Európán keresztül vezetett brit-amerikai támadás az egyetlen észszerű eljárás, amellyel koncentrált támadó erővé lehet egyesíteni az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és a Szovjetunió haderejét a közös ellenség elleni harcban.

Franciaország birtokba vétele billentheti az egyensúlyt a szövetségesek javára az európai hadszíntéren. Katonai térképészeti szempontból Franciaország számos előnnyel rendelkezik: egyrészt hosszú, nyílt tengerpartja van Nagy-Britanniával szemközt, kijárással az Atlanti-óceánra és a Földközi-tengerre, másrészt határos két semleges országgal: Svájjal és Spanyolországgal. S ami a legfontosabb: könnyen elérhető távolságra van Angliától mind légi, mind vízi úton. Azaz olyan célpont, amelyet a szövetségesek könnyen el tudnak érni.

Franciaország azonban nincs abban a helyzetben, hogy harcba tudjon szállni önmagáért: a francia kormány, no meg a lakosság többsége Hitlerrel kollaborál.

„Azonnal meg kell hozni a döntést az offenzíva kérdéséről” – áll a szigorúan titkos emlékeztetőben. A franciaországi invázió kijelölt időpontjául 1943. április 1-jét határozták meg.*

* Ez volt a lehető legkorábbi időpont. Amennyiben a hajózás miatt az amerikai csapatok ekkorra nem tudnak megérkezni, úgy az időpont „nyár végére” módosul.

A nagydarab, kopasz és nemritkán ittas miniszterelnököt, Winston Churchillt az európai invázió tervének kidolgozása során kisdéd háborús elfoglaltságai kötötték le: a gerilla-hadviselés, a csempészet, a szabotázs, a propaganda, a még szervezetlen mozgalom, a felkészés. Azt tervezgette, hogy a megszállt országokban élő leigázott népek képviselőit használja fel arra, hogy földalatti mozgalomként harcoljanak a nácik ellen.

A szövetségeseknek csak ez maradt. Európa a nácik hatalmába került. Adolf Hitler szédületes gyorsasággal hajtotta uralma alá a kontinenst: 1939-ben egyetlen hónap alatt megszállta egész Lengyelországot. 1940-ben két hónapra volt szüksége Norvégia elfoglalásához, Belgiumot tizennyolc nap alatt kerítette be, Hollandia négy nap alatt, Luxemburg húsz, Dánia nem egészen hat óra alatt esett el.

1940 májusában a nácik megszállták Franciaországot. Dunkerque kiürítésekor háromszázharmincnyolcezer-kétszázhuszonhat szövetséges katonát vontak vissza a harcvonalból, és szállítottak haza kompokból, nyolcszáz halászhajóból, vitorlásokból, hadihajókból álló hajórajjal Angliába. A brit expedíciós hadsereg maradványait nagy nehezen sikerült kimenekíteni az előretörő német hadsereg karmaiból. A nácik 1940. június 14-én elfoglalták Párizst.

Ezekben a viharos, háborús franciaországi napokban, amikor Churchillt épp frissen választották meg miniszterelnöknek, Nagy-Britannia döbbent zavarba merevedett: magára maradt egyetlen európai országgént a Hitler ellen folytatandó harcban. De hogyan lenne képes hátba támadni, ha egyszer nincsenek emberei a kontinensen?

A brit hadvezetés az alábbi szigorúan titkos tervezetet dolgozta ki, és juttatta el emlékeztető formájában az érintetteknek arról, hogy miképp lesz lehetséges belülről megsemmisíteni a náci birodalmat:

Az írországi Sinn Féinhez és a japánok ellen napjainkban harcoló kínai gerillamozgalomhoz, a spanyolországi függetlenségi háborúban rendkívül sikeres spanyol irreguláris erőkhöz hasonlóan – vagy akár annak mintájára, ahogy a nácik szinte az egész világon megszervezték a sikeresen tevékenykedő helyi erőket –, földalatti szervezetet kell létrehozunk az ellenség által megszállt területen. Ennek a demokratikus nemzetköziségnek szerteágazó

feladatai lennének: ipari és hadiipari létesítményekben végrehajtott szabotázs, sztrájkok szervezése a munkások között, folyamatos propagandatevékenység, merényletek árulók és német tisztek ellen, bojkottok és zavargások kirobbantása.

A titkos hadviselésre vonatkozó javaslat merőben újszerű volt. Kétségtelen, amióta az emberiség háborúkat folytat, mindig is voltak ilyen eszközök: a görögök megépítették a nevezetes trójai falovat, a „gerilla” szó spanyol eredetű: a Napóleon ibériai hegemoniája elleni hadviselés során a hegyi, bokros terepen harcoló kisebb egységeket nevezték így. Ám mind ez ideig a sikeres felforgató tevékenységeket, szabotázsokat nem állami alkalmazottak hajtották végre, hanem ezek kisipari módszerrel végzett partizánakciók voltak. A hadvezetés soha nem bízhatott abban, hogy ez átfogó stratégiaként működhetne. Sosem kíséreltek ennek az intézményesített formában történő megvalósításával.

Ezek a reménytelenség és félelem napjai voltak Londonban. A demokráciákat kiütéssel győzték le Európában, az Egyesült Államok vonakodott attól, hogy csatlakozzon a háborúhoz, Hitler és Sztálin egyformán Lengyelország területéért küzdött. Amikor Churchill felvetette a titkos eszközök és az ellenállás bevetésének ötletét, valójában nem is volt más ütőkártya a kezében, mint amiket „piszkos megtorló” akcióknak nevezett. Amíg Nagy-Britannia nem lesz képes arra, hogy fegyveres erővel visszavágjon, ez a titkos hadsereg fogja vívni a csatát Európáért. A szövetségesek átcsoportosítják és újrendezik erőiket a győzedelmes visszatéréshez. Majd valamikor.

Létre kell hoznunk egy vadonatúj szervezetet, mely koordinálja, támogatja, ellenőrzi és segíti a megszállt országok lakosságát, akik e tevékenység közvetlen résztvevői lesznek. Tökéletes titoktartásra, bizonyos mértékű fanatizmusra van szükség, olyan emberekre, akik képesek és hajlandók együttműködni különböző nemzetiségű személyekkel, no meg persze tökéletes politikai megbízhatóságra.

A háborús kabinetnek a Downing Street 10. alatt 1940. július 22-én megtartott ülésén* Churchill javaslatot terjesztett elő egy titkos felforgató tevékenységet folytató szervezet, egy professzionális ötödik hadtest létrehozására, mely Hitlert a frissen megszállt területeken támadná mindaddig, amíg a szövetségesek képesek nem lesznek arra, hogy expedíciós hadsereggel megnyissák a második frontot.

Churchill úgy vélte, a kontinensen csak a gyűjtásra vár az ellenállás szikrája. Milliók szenvednek a nácik csizmája alatt. Az egyre erősödő ellenállási mozgalom kihívást jelent majd Hitler számára, az alattomos támadások megakasztják a háborús gépezet fogaskerekeit, demoralizálják a fegyelemhez szoktatott német katonákat, de mindenekelőtt nyilvánvalóvá teszik az európai népek számára, hogy a szabadság mindenkit születésétől fogva megillető jog, az igazság nem ment veszendőbe. Ha fellobbantjuk a lázadás lángját, aláaknázzhatjuk a fasiszmust, megakadályozva további terjeszkedését.

– A bátor és az elkeseredett emberek képesek az ellenséggel szembeni leghatékonyabb zavarkeltésre – jelentette ki Churchill –, épp ezért azon kell lennünk, hogy erősítsük és ösztönözzük a szövetségesek stratégiáját ily módon támogató hadviselési formát.

A modern hadviselés technológiafüggő, a fejlett nemzetek módszere, ma már nem lehetséges, hogy az ellenfelek mozdulatlanul, lövészárokból meghúzódva nézzenek szembe egymással. Ám a nagyhatalmak közötti globális háború megnyeréséhez legalább annyira szükség van a felforgató tevékenységre, mint az erőre. A reguláris csapatok adják a fizikai katonai erőt, a speciális egységek viszont finom sebészi képességeikkel arra kapnak kiképzést, hogy mindig és mindenhol a lehető legalkalmasabb módszereket vessék be: támadást intézzenek a termelési eszközök és a kommunikációs rendszerek ellen, akadályozzák a háborús célokat szolgáló gyárak és üzemek működését, semmisítsék meg az egymástól nagy távolságra elhelyezett katonai egységek közötti kommunikációt – ebben a háborúban már ezek a hadászati tervezés legfejlettebb eszközei. Churchill szívesen nevez-

* Az ülésen Churchill elnökölt, a kabinet tagjai a következők voltak: Attlee, Eden, Lyttelton, Grigg, Sinclair, Pound, Brooke, Portal, Mountbatten és Ismay.

te így az újonnan létrehozott szervezeti egységet: „Az én minisztériumom az Üriemberhez Nem Méltó Hadviselés Minisztériuma.”

Az „üriemberhez nem méltó” megfogalmazás túlságosan finomkodó volt arra, amit Churchill a fejében forgatott. Amit terveztek, az a lehető legpiszkosabb háború, amelyre nem érvényesek a megállapodások, kívül esik a bíróságok hatáskörén, felülírja a nemzetközi szerződéseket, politikai konvenciókat.* Ez a bármit megengedő eljárások hadviselése: belefér a gyilkosság, az emberrablás, a rombolás, a szöktetés, a kínzás. De mindez annak érdekében, hogy amikor majd a szövetségesek megindítják döntő támadásukat Európában – bombázással, torpedókkal, tüzérséggel, páncélosokkal és gyalogsággal –, a szárazföld lakói készen álljanak arra, hogy kiképezve, egy kirobbanó erejű hadseregbe egyesülve fegyveresen felszabadítsák önmagukat.

Már jóval a tényleges átfogó támadás előtt kijelölték ezt az időpontot, melyet titkosítva a *D-Day*, D-nap névvel illették.

Le jour J.

– Akkor hát – buzdította Churchill nyers őszinteséggel a titkos hadviselés piszkos feladatainak ellátására kinevezett miniszterét – borítsuk lángba Európát!

Pontosan azzal egy időben, hogy Churchill döntött a Különleges Hadműveletek Végrehajtó Egysége, az SOE létrehozásáról, 1940. július 16-án Adolf Hitler aláírta a Nagy-Britannia megtámadására irányuló hadparancsot. A *Seelöwe*, azaz *Oroszlánfőka* hadművelet aláírásával a Führer a Brit Királyi Haditengerészet (*Royal Navy*) és a Brit Királyi Légierő (*Royal Air Force* – RAF) totális megsemmisítésére adott parancsot. El akarta aknásítani a teljes tengerszakaszt a Brit-szigetek körül, a légibombázásokkal pedig meg kívánta semmisíteni az ipart, hogy ezáltal nyomorba döntse a hatalmas

* A hatályos genfi egyezmény négy kritériumot követelt meg, amelyek alapján a szemben álló felek megállapíthatják, hogy valaki katona-e: az illetőnek tiszt alárendeltjeként kell tevékenykednie; megkülönböztető jelvényt/egyenruhát kell viselnie; látható módon kell fegyvert viselnie; a hadijog szabályai szerint kell a harcokban részt vennie. Az SOE kötelékébe tartozók csak az első kritériumnak feleltek meg.

birodalmat. A Führer 16. számú direktívája értelmében: „Ennek a hadműveletnek a célja az angol anyaföld tökéletes megsemmisítése, hogy onnan ne indulhasson ki Németország elleni támadás, s ha ennek érdekében szükséges, úgy az egész ország megszállása.”

Az egy évvel későbbre tervezett szárazföldi partraszállás előkészítése érdekében az európai politikai helyzet megváltoztatásához az SOE-nek halaszthatatlanul szüksége volt a megszállt országokban bevethető személyekre, emellett üzemanyagra, anyagi eszközökre, fegyverekre, nemkülönbön a helyi ellenállás kiképzésére, megszervezésére és irányítására. Ám mivel minden mozgósítható férfi már a fronton volt, Nagy-Britannia kifogyott az utánpótlásból.*

Jepson százados azzal szembesült, hogy nincs elég rendelkezésre álló munkaerő, így a válsághelyzet innovációt szült: saját hatáskörben úgy döntött, nőket kell toborozni a franciaországi titkos műveletekhez. A Cég nem igazán támogatta az ötletet. Nőket küldeni a frontvonalba egyszerűen szemérmertlenség, mondta a parancsnokság, a háborút a férfiak vívják a nők és a gyermekek védelmében. Milyen hasznukat lehetne venni a nőknek egy bevetésben? Minden kultúrában tabunak számít, hogy nőket vezényeljenek harcba, alkutuk az új élet létrehozására, nem elpusztítására teremtetett. Boudica, a kelta törzs királynője óta, aki a Római Birodalom ellen vezetett felkelést, egyetlen angol nő sem szállt szembe fegyverrel az ellenséggel.

Ez nem pusztán férfisovinizmus volt. A háborút irányító királypártiak túlságosan merevek voltak a javaslat elfogadásához, úgy vélték, a nők bevetésével újabb fegyvert adhatnak Hitler kezébe: a zsákmányszerzést. Katonaként és szimbólumként egy nő páratlanul vonzó lehet, hadizsákmánnyá válhat, vonzó célpont lehet a többi felfegyverzett személy számára. Tengerrel körülvett szigetlakóként a brit nők mindig biztonságban érezhették magukat, az otthon kerítése és a frontvonal között jól meghatározott távolság volt. Ha nőket küldenének különleges feladatokkal Franciaországba, a legádázabb náci megtorlásnak és kegyetlenkedéseknek lennének kitéve,

* A második világháború idején sorköteles férfiak többsége az első világháború idején született, amikor a születési ráta rendkívül alacsony volt.

amennyiben a karmaik közé kerülnének. Márpedig erre biztosan sor kerülne: az ellenség hátában tevékenykedő irreguláris harcosok életkilátásai nem hosszabbak három hónapnál. A brit hajadonok védelmében a parancsnokság elutasította a javaslatot.

A Victoria Hotelben Jepson százados kissé lógó orral azon fáradozott, hogy felszámolja a létszámlhiány problémájának megoldását akadályozó általános tilalmat és előítéletet. A nemzetközi jogot tanulmányozta pontos útmutatásért. Úgy találta, a nők szolgálatba állítása nem ütközik a hadijogba. Nem talált egyetlen ilyen vonatkozású rendelkezést sem.

A kötelező katonai szolgálatra vonatkozó, hatályos 1939. és 1941. évi törvény lehetővé tette a nők összeírását kisegítő szolgálatra, és csoportos elszállításukat a munkavégzés helyére. A törvény megengedte, hogy a nő lőfegyvert viselhessen abban az esetben, ha kész aláírni egy arra vonatkozó dokumentumot, hogy pontosan tisztában van a gyilkosság és halál fogalmával.

Precedenst is talált nőkből verbuvált egységre: a villámháború* kitörésének viharos napjaitól fogva mintegy hetvenkilenc nő teljesített szolgálatot a légvédelmi ágyúk mellett, elsütve a billentyűzetet, folyamatosan támadva a német gépeket. Olyan eredményesen kémltek az éjszakai égboltot, hogy képesek voltak lelőni egy Messerschmittet is. Maga Winston Churchill leánya, Mary is egy légelhárító ágyú mellett teljesített szolgálatot a Hyde Parkban, amire a miniszterelnök azt mondta:

– A tüzér az tüzér.

Egyre több nő jelentkezett önkéntesnek. A nőket összeírták. A nőket kiképezték. A kisegítő szolgálatban álló nők egyenruhát viseltek. A nők embert is öltek. Nagy-Britannia leányai, asszonyai már jócskán benne voltak a hadviselésben.

Csak nem az ellenség háta mögött.

* Hitler eredeti terve szerint a villámháború két hatalmas légitámadás-sorozatból állt volna. Az első 1940 szeptemberétől 1941 májusáig, a második 1944 januárjától 1945 márciusáig tartott volna, s ez utóbbiban már a „csodafegyvert” is bevetették volna. A háborús események következtében a második villámháborúra már nem került sor.

Jepson százados szép csendben tovább küzdött a nők bevetéséért. A nők nemhogy hasznosak lehetnek Franciaországban, de egyenesen szükség van rájuk. Azzal érvelt, hogy a nők különösképpen alkalmasak lesznek titkos feladatokra, mivel tartózkodóak, hozzá vannak szokva az izoláltsághoz, képesek a nyugodt és magányos, bátor viselkedésre. Kiválóan megfelelnek futárnak is, magyarázta, nagyobb lenne a mozgásszabadságuk; Franciaországban, ahonnan oly sok férfit vittek hadifogságba Németországba, és oly sok életerős férfit kényszerítettek arra, hogy kényszmunkásként kollaboráljanak Hitlerrel, a nők fölényben lennének a férfakkal szemben. Egy munka nélkül lézengő férfi azonnal magára vonná a figyelmet. A százados egészen biztos volt benne, hogy a náci hímszovinizmus Franciaországban is érvényesül: egyetlen náci sem feltételezné, hogy egy nő akár szabotőr is lehet, a bicikliző lányok meg egyszerűen hozzátartoznak a városképhez. (Ez esetben Jepson százados számára nem volt perdöntő, hogy Odette nem tud kerékpározni. Majd megtanul.)

Jepson százados annak érdekében, hogy leszerelje, sőt boldoggá tegye az emigrációban élő francia tábornokot, olyan nőket keresett, akik folyékonyan beszélnek franciául, de nem francia állampolgárok.

Charles de Gaulle tábornok már a maga százkilencvenhat centiméteres magasságával is feltűnő jelenség volt Londonban. Egy tábornok hadsereg nélkül, egy államfő nemzet nélkül, aki két éve csak a rádió hullámain keresztül táplálja a francia hazafiság és ellenállás lángját a La Manche túloldaláról. 1940 gyászos nyarán, amikor a villámháborúban a náci megszállták Franciaországot, Odette, s vele együtt még nagyon sokan hallgatták a fiatal tábornok első nyilvánulását a BBC adásában.*

A becsület, a józan ész és a haza érdeke azt követeli minden franciától, bárhol tartózkodjék is, hogy minden lehetséges eszközzel

* A beszámoló többsége szerint ezen a napon kevesen hallgatták csak a tábornok beszédét, ám a későbbiekben propaganda céljából számtalanszor megismételték azt, és ez már eléggé bizonyult ahhoz, hogy De Gaulle a háború idején felépítse belőle a saját mítoszát.

folytassák a harcot. A fegyverszünet nem béke, hanem a legyőzött nemzetet állt brutális bosszú. Felhívok minden franciát, aki szeretné visszanyerni a szabadságát, hogy hallgassa a hangomat, és kövessen. Éljen soká a szabad Franciaország becsületben és függetlenségben! *Vive la France*.

De Gaulle Dunkerque után lett az emigrációban élő franciák vezetője Londonban. A Cég azonban igen nehéz tehernek tartotta a Lorraine- (Anjou-) keresztet, a Szabad Francia Erők szimbólumát. A Cég anyanyelvi szinten beszélőket keresett valamennyi megszállt európai országból, és egyedül De Gaulle volt, aki ezt a tervet elenezte. Történelmileg összeegyeztethetetlen, érvelt, hogy egy francia brit parancsnokság alatt vegyen részt harci cselekményben. Ez szinte előrevetíti annak árnyékát, hogy Franciaország a brit Korona gyarmata legyen. De Gaulle érvelése szerint a százéves háború nem ismétlődhet meg, még ha a második világháború létező tény is.

De Gaulle szeszélyessége komoly nehézséget jelentett a szövetségesek számára a partraszállást illetően. A megszállt Norvégia, Hollandia, Görögország, Luxemburg, Lengyelország, Albánia és Jugoszlávia emigrációs kormányai mind Londonba tették át a székhelyüket, és valamennyien egyetértettek a Hitler Európája elleni titkos hadműveletekkel. Egyedül De Gaulle tiltakozott ellenük.* Ugyanis míg az elűzött királyi vagy államfők abban reménykedtek, hogy a háború végeztével visszanyerik trónjukat, pozíciójukat, De Gaulle-nak erre nem volt esélye, minthogy Franciaországban volt egy legálisan megválasztott államfő, aki Vichy fürdővárosában tanyázott.

1942-ben jogilag két Franciaország létezett, ám egyiknek sem az emigrációban volt a főhadiszállása. Az 1940-es fegyverszünet megsztotta a nemzetet. Északon, a náci megszállás területén voltak a leggazdagabb termőföldek, oda tartozott a főváros, Párizs, valamint az atlanti-óceáni partszakasz. Itt az államigazgatást a Német Birodalom gyakorolta. A déli országrész volt az úgynevezett szabad zóna, Franciaország maradékából összefoltozva, teljes területének

* Churchill úgy vélekedett, De Gaulle-lal együttműködni olyan, mint együtt élni egy féltékeny, sértődékeny és uralkodni vágyó feleséggel.

mintegy negyven százaléka, megterhelve körülbelül hatmillió menekülttel, s mindössze egyetlen mélytengeri kikötővel, ahonnan el lehetett érni Franciaország észak-afrikai gyarmatait. A szabad zónában Philippe Pétain tábornok, a nagy háború nemzeti hőse, a második háború szége kormányzott. A Vichy-Franciaország jogilag semleges, nacionalista állam volt, amelynek jelentős megszállási kötelezettsége volt Németország felé: ez egyrészt a tengerentúli francia területek átadását, másrészt a fegyverszünettel megbénított hadsereget jelentette. A Hitler által meghódított többi országtól eltérően a Vichy-rezsim feláldozta Franciaországot a látszatautónómia oltárán.

De Gaulle tábornok nem emigráns államfő volt, hanem a londoni emigrációból a francia elnöki posztra pályázó figura. Olyan szerepre vágyott, amelyet a szövetségesek semmi szín alatt nem kívántak részére biztosítani. Senki számára nem volt világos, hogy ha az angol-amerikai haderő akár csak egy talpalatnyi földet megszerez Franciaországban vagy az észak-afrikai gyarmatokon, De Gaulle a franciák élére állna-e a megszállás alatt vagy utána. Az amerikaiak egészen más típusú francia vezetőre vágytak, olyanra, akit Rooseveltnél sokkal inkább képes irányítani, mint a nehéz természetű De Gaulle-t. Churchill miniszterelnöknek nagyobb szüksége volt az amerikaiak támogatására, mint a gáncsokodó hazátlan franciáéra.

– Minden egyes alkalommal, amikor döntenem kell ön és Roosevelt között, Rooseveltet fogom választani – vágta Churchill De Gaulle szemébe, amikor a partraszállás szóba került.

A Cégnek rengeteg diplomáciai fejfájást okozott a szervezeten belüli bürokrácia.* Két önálló, ám párhuzamos titkos ügynökséget hoztak létre a francia területen fedésben végrehajtandó operációkhoz. A Szabad Francia Erőkkel az RF – *République Française* – Szekció működött együtt. Ez francia állampolgárokból állt, s az volt a feladata, hogy megpróbálja árnyékhadsereggé egyesíteni a francia ellenállást, majd elősegítse a háború utáni Franciaország létrehozását. A másik, ugyancsak britek által irányított szervezet,

* A Szabad Francia Erőknek volt saját titkosszolgálati ügynökségük a fedett műveletekre BCRA (*Bureau Central de Renseignements et d'Action*) néven.

az F – Francia – Szekció nem francia állampolgárokat alkalmazott; politikamentes volt, s a partraszállásra összpontosított. A két szervezet vezetői posztján ott állt valamennyi Angliában élő, hadra fogható, franciául beszélő férfi. Az angol-francia párosítás bonyolult szövevényét csak még tovább gubancolta a női ügynökök toborzásának kérdése.

Amikor Selwyn Jepson tehetséges, fedésben végzendő tevékenységre alkalmas nők után kutatott Londonban, tulajdonképpen hivatalos formát kívánt adni egy korábban már bevett gyakorlatnak: valójában az SOE létrehozásának kezdetétől szervezett menekülési útvonalat a Franciaországban lezuhant angol pilóták számára, s ehhez toboroztak nőket is fedett személynek. 1941-ben egy fiatal chilei színésznőnek, Giliana Balmacedának maradt egy érvényes Vichy-pecsétje az útlevelében, így hát arra kérték, hogy tegyen egy kis felderítőtutát a La Manche csatorna környékén; egy Virginia Hall nevű falábú újságírónőnek az amerikai útlevele segítségével sikerült megszöknie Vichyből, majd Londonban beszervezték, hogy menjen vissza a szabad zónába, és legyen az SOE helyi összekötője. Azaz: a szervezet megalakulásától kezdve nők ugyanúgy láttak el titkos feladatokat, mint férfiak, csak a nők nem kaptak érte juttatást.

Most pedig a magas parancsnokság megtagadta a női ügynökök toborzására és szabályos kiképzésére vonatkozó előterjesztés aláírását. A merev elutasítással szembesülve Jepson százados a tanácskozáson egy volt újságíróra hivatkozott, a részeges, öreg firkászra, aki annak idején a lapjában jó tollú publicistaként súlyos esszéket írt a tengeri hadviselésről és a *dreadnoughtokról*, a hatalmas csatahajókról: Winston Churchillre.

– Ha őfelsége haderőparancsnokai hagynának egy kis időt a nők háborús alkalmazására vonatkozó előterjesztés megtárgyalására, a nemzet legmagasabb szintű katonai vezetőjéhez intézett közvetlen kérelmezés talán kedvezőbb döntést eredményezne.

London faburkolatú tanácstermében, amelyet szebb idők márvány mellszobrai és festményei díszítettek, a brit ranglétra legfelső fokán álló úriemberek szívarral kínálták egymást, és megosztották egymással híreiket és pletykáikat. Mindenki ismert mindenkit.

Így hát, amikor a százados beosztású tiszt a legfelső hadvezetőhöz szeretett volna fordulni, lehetővé tették számára. Jepson százados és Winston Churchill miniszterelnök régről ismerték egymást.

– Szóval, mit is akar csinálni? – fordult a buldog zsémbesen Jepsonhoz, aki csak termetre volt feleakkora, mint jómaga, a magabiztosságát illetően nem. – Nőket von be ebbe a feladatba?

– Igen – felelte a százados. – Egyszerűen szűk a keresztmetszet munkaerőfronton. Ezért a legkézenfekvőbb, hogy a hiányt nők alkalmazásával pótoljuk. Nem gondolja, hogy ez észszerű eljárás?

– Hát, sok szerencsét hozzá! – adta áldását harákoló hangon a miniszterelnök.

Amikor Jepson százados visszatért a „Baker Street-i irregulárisok” székhelyére, és a kétkedők továbbra is aggályosnak tartották, hogy nőket vonjanak be a titkos küldetésekbé, akkor idézte az öreg jóváhagyó szavait.

– Csak nem Mr. Churchill-lel beszélt erről?

Egy kiváló minősítésű ügynök

Anglia

Andrée Borrel hadnagy egy-kora hajnali óra rózsaszín pirkadatában igyekezett elsajátítani az ejtőernyős ugrás rejtelmét. Ahhoz a több mint hatezer szövetséges ejtőernyőshöz hasonlóan, akiket a háború alatt ellenséges területre dobtak le, ő is a Brit Királyi Légierő, a RAF Manchester közelében, Ringwayben elhelyezett 1. számú ejtőernyős-iskolájának a növendéke volt. A kiképzés során szóba került, milyen összefüggés áll fenn a magasság, a test tömege, a gyorsulás és a légellenállás között.

Mindenkinek, aki ejtőernyőt rögzít a hátára, elmagyarázzák az esés fizikáját: az emberi test egy darab kő, az ejtőernyő egy tollpihe. Elméletileg vákuumban a kő és a tollpihe azonos sebességgel esik le. A levegőben a légellenállás az egyiknek csökkenti a sebességét, a másinak nem. Bármennyire ruganyos is Andrée női teste, a levegőben sebes és kemény szikladarabként zuhanna alá, ha nem használná ki a levegő felhajtóerejét. Az ejtőernyő zsinórzatához rögzítve lassan és puhán lebegve fog ereszkedni, mert a levegő párnát alkot alatta.

A jövődöbéli ejtőernyősöknek meg kell tanulniuk, hogy leküzdjék az ösztöneiket, és ne váljanak tehetetlenné, miközben gyorsan közelednek a talaj felé. A dolog kulcsa a forgásban rejlik, arra kell törekedni, hogy a test puhább részével, combbal fogjuk fel az ütközés erejét, miközben függeszkedünk a hatalmas zsebkendőn. A férfi jelöltekhez hasonlóan Andrée is figyelte a kiképzés során, hogy miképp érnek földet az ejtőernyővel ledobott homokzsákok. Az ejtőernyők fele nem nyílt ki. Azok a homokzsákok, amelyek a kinyílt ejtőernyőkkel értek földet, tompa puffanó hangot adva landoltak. Az üzenet és a hasonlat nem is lehetett volna világosabb: *Állj készen*

arra, hogy Franciaországba ledobva a lehető legcsendesebben érij földet! De légy kész a halálra is!

Andrée-ra felerősítették az ejtőernyőt, majd felküldték úgy tíz méter magasra,* a toronyba, és megparancsolták, hogy ugorjon. Elmagyarázták neki, hogy a hevederzethez erősített zsinórok fékezik majd le a sebességét a földet érés előtt. Rá kell vennie magát, hogy hozzászokjon a kiugráshoz és a zuhanáshoz, hogy erőszakkal igyekezzen földet érni.

Odalentről a felsorakozott férfiak figyelték, mit tesz majd Andrée. A lányt afféle külvárosi, „apacs” típusnak tartották, közvetlen volt, alsóbb osztálybeli, kissé hiányos műveltségű. A férfiak könnyen megtalálták vele a hangot, vidámnak tartották, szerethetőnek, akivel lehet együtt bagózni és nevetgélni, ám ugyanakkor ártatlan, nem érintette meg, nem viselte meg a háború kegyetlensége. Az egyik kollégája úgy jellemezte: valójában nem sokat tud a világról.

Sisakban és férfira méretezett ejtőernyős-öltözkében várt egy pillanatig, majd kilépett az ugróhely szélére. A férfiak lentől lesték, vártak a sorukra, hogy leugorhassanak, miután felmentek a toronyba. A kiképző trükkje volt, hogy a nőt vette elsőnek. Egyetlen férfi sem viselte volna el, hogy szégyenben maradjon egy nő előtt.

Andrée ugrott. A gravitáció megtette a magáét. A kiképző mindannyiukhoz fordulva üvöltötte:

– Lábakat összezárni! Könyököt összeszorítani a mell előtt! Fejet behúzni! Térdet behajlítani! Lábujjal érij földet, ne sarokkal!

1942-ben az ejtőernyő alkalmazása új eszköz volt a hadviselésben. Anélkül, hogy át kellett volna törni a frontvonalon, ejtőernyővel egész gyalogsági egységeket lehetett az ellenség hátába juttatni. A sötétség leple alatt szép csendben, észrevétlenül, titokban egy egész hadosztály átjuthatott a frontvonalon.

A világ látványa selyemernyőn lebegett. Az ejtőernyős hadsereg ötlete jóval a Wright fivérek előtt született meg, mégpedig a világ

* Az angol szöveg harmincöt láb magasságot ír, ami száz méternek felel meg. Ilyen kis magasságból nem nyílik ki ejtőernyő, a legkisebb engedélyezett magasság nyolcszáz méter. A szerző itt nyilván tévedett. – *A ford.*

legkiválóbb elméjében, a polihisztor Leonardo da Vinciében, aki különbözőfajta ejtőernyők terveit rajzolta a vázlatfüzetébe. Benjamin Franklin képzeletbeli haditerveken töprengett: *Hol az a herceg, aki képes az országát olyanformán megvédelmezni, hogy tízezer harcos ereszkedik le a felhőkből, és megtévesztő döntő csapást mér az ellenségre, mielőtt az egyáltalán felsorakozna, hogy megsemmisítse őket?* Amikor az első világháború idején Winston Churchill volt a haditengerészeti feje, neki ugyancsak támadt egy olyan ötlete, hogy az égből kellene embereket juttatni az ellenséges vonalak mögé. Az első katonai ejtőernyős bevetésre mindazonáltal csak 1940-ben került sor, amikor a náci ejtőernyősök rajtaütést hajtottak végre Norvégiában és Dániában. 1942-re azonban az ejtőernyőegységek már bevett háborús alakulatnak számítottak.

A brit közélet számára nyilvánvalóvá vált, hogy az ejtőernyő szenzációs technológiai eszköz ellenséges célpontokkal szemben. A megelőző télen, amikor minden kilátástalannak tűnt, a légitámadások némi reményt adtak Angliának. A szövetségesek ez idő tájt a világ egyetlen pontján sem tudtak számottevő győzelmet aratni, London jó részét romba döntötte a villámháborús bombázás, a Birodalom elvesztette hadállásait a Közel-Keleten, egyedül csak Franciaországban jártak sikerrel: egy brit légiszázad megkaparintott a La Manche csatorna túloldalán, Brunevalban egy náci radarberendezést. Egy ilyen győzelemre már nagyon várt a meggyötört ország népe. Az újságok a következő szalagcímekkel jelentek meg: „Ejtőernyősök akcióban; Meglepetésszerű győzelem az ellenség felett.”

A Különleges Hadműveletek Végrehajtó Egysége besorolta az ejtőernyősöket a fedett hadműveletekbe. „A megszállt Franciaországba leszállni nem valamiféle kalandos szórakozás vagy kellemes időtöltés, halálos küzdelem a kegyetlen és irtózatlan ellenséggel szemben, s a fizetség érte sokszor a halál.”

Andrée nem félt sem a haláltól, sem a náciaktól. Mindkettővel szembeállt Franciaország belsejében attól a naptól kezdve, hogy Hitler megszállta az országot. Egy illegálisan működtetett vasútvonal kocsikísérője volt, amelyen mintegy hatvanöt szövetséges hadifoglyot menekítettek ki a spanyol határon át. A háború alatt a mozgalom

volt a foglalkozása. A britek által létesített menekülési útvonal felügyelőjeként a lezuhant pilótákat és a titkos rejtékhelyről menekülő hazafiakat irányította a titkos vasútállomásokhoz, ahonnan a szabadság felé vezetett az út. Így Andrée a szövetségesek legkritikább és legértékesebb tartalékainak, a férfiaknak a védelmezője volt.

A pilóták megmentése számított a szakterületének. Abban az időszakban, amikor a szövetségesek nem tudták megvetni lábukat a szárazföldön, és a németek elleni harcot a levegőből folytatták, minden egyes pilótára égető szükség volt. Ha egy gép személyzete túlélte a repülő pusztulását – bár a francia parasztok hősként fogadták őket –, azonnali segítségre volt szükségük, hogy elhagyhassák az ellenséges területet. Akkor, amikor a francia nőknek még szavazati joguk sem volt, Andrée, hasonlóan a francia katonák sok száz leányához, nővérehez és anyjához, megértette a leigázott nemzet szívfájdalmát. Arra tette fel az életét, hogy megszervezze az angol férfiak biztonságos hazajutását. Ő így harcolt Franciaországért.

A háború alatt minden hiánycikk volt, a gyapjú és a bőr, a hús és a vaj, de amiből világszerte legnagyobb volt az ínség, az a férfierő volt. Az 1940-es években a világ hatvanegy országára kiterjedő globális háborúban minden harmadik férfi a frontokon volt. Ahogy az a háborús időszakokban lenni szokott, az otthon maradt asszonyok serege vette át a feladatokat, lépett be a munkaerőpiacra, sajátított el új foglalkozásokat. Ebben a háborúban, akárcsak a korábbi századokban, nőket nem szívesen láttak a harcmezőn, számukra tiltott hely volt a csatatér, de Andrée benne volt a sűrűjében. Ő aktívan szembeállt Hitlerrel.

Miután a náci bevonultak Párizsba, egy sor szándékos ellenlépést tett. Elvégezte a francia nőszövetség, az *Association des Dames de France* öröskeresztes tanfolyamát, hogy segíteni tudjon a villámháborúban megsebesült katonákon. Amikor Franciaországot bekeverték, anyjával együtt csatlakozott a délre menekülőkhöz, hogy több mint hatmillió honfitársukkal együtt átlépjék a megszállt és a szabad zóna közti demarkációs vonalat.

A menekülés és a rejtőzködés természetes volt Andrée számára, e képességekre már jóval a háború előtt szert tett. Párizsi lányként több idős hölgy ruhaszalonjában volt tanonc, de nemsokára ott-

hagyta az egyre bővülő butikot a Pujo pékségért. Később egyszerű kiszolgálólányként dolgozott. Akármilyen jövőbeli vágyai voltak is – csak egy kislány volt, aki tizennégy évesen otthagya az iskolát –, valójában annak örült a legjobban, hogy vasárnapra maga mögött hagyhatja az egészszet. Imádott kirándulni és kerékpározni, szerette a szabadságot, boldog volt, hogy hetente legalább egy napot a természetben tölthet.

Az észak-angliai ejtőernyős-kiképzés ugyan meglehetősen távol esett Párizs manikűrözött világától, de Andrée szabadon szárnyaló lelkének ugyanúgy megfelelt. Franciaországban véletlenül sem szoknyában, hanem férfinadrágba öltözve járta az erdőket, felszabadult, nem igazán nőies gyakorlatiassága meghazudtolta a feminizmusról kialakított valamennyi nézetet, s most itt volt a lehetőség, hogy férfi-ejtőernyősruhába bújjon. Andrée tevékenységorientált volt, számára nem jelentett problémát sem a sikketlen megjelenés, sem egy kis piszok. A családja fiús természetűnek tartotta – és fogadta el. Nem utasította el a férfiakat, de nem lehet mondani, hogy azok különösebb érdeklődést mutattak volna iránta. Ám most a felsorakozott férfiak mégsem tudták levenni róla a szemüket, amikor az ugrás után éppen leporolta az ejtőernyősruháját. „Egész egyszerűen gyönyörű volt – mondta róla egyikük. – Igazi bajtársa volt a férfiaknak, csodás barát volt, de semmi több, világos?” – fejezte be a jellemzést.

A francia férfiak kétségbeejtő helyzetben voltak a háború idején. A fegyvernagyvadás valójában csak fegyverszünet volt, nem valóságos békeszerződés, s több mint kétmillió francia férfit tartottak fogva tiszti és közkatonai internálótáborokban Franciaország és Németország területén. (A magas rangú katonatiszteket szigorú őrizet alá vették, mert nem volt kizárható, hogy lázadást szítanak a Birodalom ellen.) A Vichy-zónában Andrée segítette a folyamatosan szabadon eresztett katonákat – kórházról kórházra vándorolt, mindig ott volt, ahol fiatal ápolónőként épp hasznossá tudta tenni magát. Maurice Dufour századosi rangú parancsnokkal akkor ismerkedett meg, amikor a Vichy-zónában, a Nîmes közelében levő Saint-Hippolyte-du-Fort-ban felállított táborban dolgozott, ahol a szövetséges foglyokat őrizték. Maurice nem tudott ellenállni a folyamatosan a szeme

előtt levő szépségnek, Andrée merészségének és magabiztosságának. A lány semmiféle érzelmet nem táplált a sebesült háborús hős pilóta iránt.

Andrée és Maurice az MI9, a *Military Intelligence*, a brit katonai hírszerzés azon részlege kötelékében dolgozott együtt, amely a francia földön fogságba esett brit katonák hazatérési útvonalait finanszírozta és szervezte. Maurice a tipikus mediterrán lazaságnak köszönhető, hogy meg tudott szökni a hadifogolytáborból. Az őket őrző tisztek idősek és részekek voltak, olyan hanyagok, amilyenek az állami fizetési lista alján állók csak lenni tudnak, kifejezetten antinémek. Maurice megengedte, hogy a beosztottai saját felelősségükre kimenjenek napközben a csendes városba. A szövetséges hadifoglyok kiléptek az erőd kapuján, hogy soha ne térjenek vissza, ő meg szándékosan közömbösnek mutatkozott mindaddig, míg tudomására nem jutott, hogy a szökevények megtalálták a hazavezető utat.

Andrée a földalatti mozgalom menekülési útvonalának integráns részévé vált, több mint kétszázötven partizán – apácák, papok, tanárok, parasztok, orvosok, könyvelők, nagyapák és kamaszok – összekötője lett, akik összességében legalább hatszáz szövetséges katonát kísértek hazafelé a menekülési útvonalon. Bár keveset járt iskolába, talpraesett volt, aprólékosan ügyelt a biztonságra, miközben személyeket kalauzolt, vagy üzeneteket vitt bűvőhelyekről kávézókbá; nem tett fel kérdéseket, amikor egyedül kellett találkoznia ismeretlenekkel, akiket jelszóval köszöntött Toulouse-ban, Nîmes-ben, Marseille-ben vagy Cannes-ban. Mindenféle veszély leselkedett: a lezuhant pilóták nagyon jóképűek voltak, és korrektek, az angol Tomok és a skót Johnok meg Frankek, akik különben az életben nem keveredtek volna Dél-Franciaországba. Andrée soha nem tudta meg a valódi nevüket: minél kevesebb információval rendelkezett, annál nagyobb biztonságban érezhette magát. Csak a szőlőhegyek és az olajültetvények zugaiban megbújó titkos menedékhelyek címét ismerte. A menekülési útvonalak függetlenek voltak egymástól, az egyes állomások nem kapcsolódtak össze, a hadifoglyok szállítási láncát kifürkészhetetlenné kellett tenni. Bármiféle rés veszedelmes lehetett, akár egy járvány, amely haladványként szétsziccelve tönkretethetett mindent, amit megérint.

Ez az úgynevezett embercsempész-útvonal a belga határtól Spanyolországig húzódott. Egy szerencsés éjszakán a Perpignan közelében levő Canet Plage-nál a páros egy olyan akció irányítója volt, amely során egyszerre ötven kiszabadított hadifoglyot tudtak útnak indítani Gibraltár felé. Maurice Dufour a sikeres művelet után így szólt: „Ha a náciak tudnák, hány embernek segítettem elmenekülni, legalább kétszer lőnének fejbe.”

Andrée-nak és bajtársainak a földet ért pilóták hazajuttatásában tapasztalható eredményessége megváltoztatta a szövetségesek európai katonai stratégiáját. A Whitehall pincészetjén kialakított bombabiztos helyiségekben Churchill azzal érvelt, hogy amennyiben más franciák is készek lennének az életüket áldozni a szövetségesek megsegítéséért, akárcsak Andrée, akkor mindenképpen támogatni kellene őket: növelni a részükre juttatott anyagi támogatást, fegyvereket bocsátani a rendelkezésükre, biztosítani a kiképzésüket, a kapcsolattartást, az utasítási rendet. „Franciaország a mélyben van, s mi fel akarjuk emelni.”

Andrée-t éltezte az ellenállásban kifejtett tevékenység, és közben kissé bele is bolondult Maurice-ba. A férfi azonban nő volt, így kettejük kapcsolatának nem lehetett jövője. Ráadásul Maurice-nak volt egy tízéves fia is, egy nem tervezett kamaszkori terhesség eredménye, aki anyjával élt a megszállt területen. Andrée-nak fiatal lányként nem voltak különösebb társadalmi kilátásai, viszont nő léte reoszlánszívű volt – és szerelmes. Ha már egyszer nem adatott meg a párosnak, hogy egybekeljenek, legalább igazi fegyverbarátok lettek.

A földalatti mozgalom lett Andrée igazi élete. Azonban minden harcossága dacára ellenálló tevékenységét nem folytathatta hosszú ideig: egyszer csak elárulták, beköpték, lebukott. A menekülési útvonalat belülről érte támadás, amikor egy magas beosztású társukat elkapták a náciak, s az átadta nekik a nála levő listákat nevekkal, címekkel, jelszavakkal. Ez több mint ötven letartóztatáshoz vezetett. Maurice-t Marseille-ben az utcán csípte nyakon két francia csendőr, de kicsúszott a kezük közül, és a rendőrsípszó hangját figyelmen kívül hagyva vagy nyolc kilométert rohant, míg kijutott a külvárosba. Néhány nap múlva persze ismét ott tevékenykedett a menekítő

útvonalon. Átment a megszállt övezetbe, és négy csoportot juttatott biztonságba a demarkációs vonalon keresztül, pedig a fényképe ott volt minden titkosrendőrnél.

Mindeközben figyelni kezdték Andrée menekítési útvonalának egyik állomását, egy Canet Plage-i villát: az egyik ott dolgozó aszszony ugyanis besúgóvá vált, s alamizsnának számító tízezer frank fizetség ellenében beárulta a rejtékhelyet a rendőrségnek. Ennyi kockázatnak kitéve a páros veszélyeztette az egész akciót, szinte ott álltak a sortűz előtt. Az MI9-os kapcsolatuk megparancsolta, hogy azonnal tünjenek el Franciaországból.

Andrée ugyanazon az útvonalon hagyta el az országot, amelyiken több mint ötszáz hazafi és partizán, akiket ő segített ebben: a titkos vasúton. Ám míg korábban ő volt a „vezető”, aki táplálta, védelmezte, rejtegette, szállította a menekülők csapatait, most ő lett a szállítmány. Maurice-szal az oldalán, a Vichy-rendőrséggel a hátában, metsző téli szélben és az éj sötétjében, 1942. február 14-én, Valentin-apon kelt át a Pireneusokon Spanyolországba. Andrée csak egy módon folytathatta a harcot: úgy, ha most abba hagyja.

E célból hát Angliába ment.

Miután megérkeztek Londonba, De Gaulle tábornok köszönetet mondott Maurice-nak a szolgálataiért – Andrée és Maurice legnagyobb meglepetésére. Együttal felkérte őket, hogy csatlakozzanak a Szabad Francia Erőkhöz, Maurice-t pedig előléptették, és magas beosztást kínáltak fel neki az észak-afrikai hadszíntéren. A poszt célja nyilvánvaló volt: minthogy Maurice pilóta volt, ki lehet képezni arra, hogy alkalmas leszállópályát találjon fegyverek és személyek célba juttatásához. Másrészt képzett rádiós is volt, márpedig rendkívül nagy igény volt arra, hogy vezetéknélküli kapcsolatot lehessen tartani az ellenséges vonalak mögötti területtel. Andrée az övezetben végzett munkájával ugyancsak bizonyította a rátermettségét.

Így hát Andrée és Maurice elindultak a Duke Street 10.-be, a francia titkosszolgálat főhadiszállására, a toborzóinterjúra.

Andrée interjúja a De Gaulle-titkosszolgálat képviselőjével kudarcba fullt. A Jepson századossal azonos beosztású francia tiszt a titkos

vasút működéséről akart mindent megtudni, egymás után tette fel neki a kérdéseket. *Ki volt a kapcsolata? Honnan kaptak pénzt? Mik a címei az általa használt biztonságos házaknak? Hogy működött az egész folyamat? Kik voltak a segítők? Mik voltak a kódok? Mennyit fordítottak megvesztegetésre? Mik voltak az útvonalak? Hogy sikerült kijutnia Franciaországból?* Charles de Gaulle titkosszolgálatára minden információt meg akart szerezni, mielőtt valakit foglalkoztatott volna.

Andrée megtagadta a válaszadást.

A földalatti munka alapszabálya volt, hogy senki nem ismerhette a részleteket, még az MI9 főnökei sem. A tudás veszélyes. Minél kevesebbet tudsz, annál kevesebbet tudnak kivenni belőled a náciak. Ha valakit elkapnak, az másokat is veszélybe tud sodorni.

A Szabad Francia Erők nem alkalmazhatják, ha nem árul el minden részletet, mondták Andrée-nak.

Ő kitartott az álláspontja mellett. Kötelességtudatból, a titoktartás végett, meg az azok iránti bizalmatlanságból, akik az utóbbi két évet Londonban töltötték, és nem a megszállt Franciaországban küszködtek végig, Andrée hallgatásba burkolózott. Ha beszél, az az veszélyeztetési további szövetségesek kimenekítésének a sikerét. Andrée illegális szövetségesei nem katonák voltak, hanem civilek, akik életüket kockáztatták az ügyért, melyet fontosabbnak tartottak önmaguknál. A francia területen földet ért katonák sikeres hazajuttatása névtelen hazafiak sokaságának a szívességén múlt: szerény, önfeláldozó hősiességükön.

Andrée egyenesen a szemébe vágta a toborzótisztnek, hogy kinek tegye fel a kérdéseit. Ezután saját hazája titkosszolgálatára visszatartotta a szolgálatait.

Az anyagát mindazonáltal továbbították az F Szekcióhoz Selwyn Jepsonnak, aki azonnal meglátta benne „az értelmes egyszerű lányt, aki egyben igazi hazafi is”, elkötelezett a titkos terepmunka iránt, ismeri a fedett kommunikáció szabályait, s olyan kapcsolatokkal rendelkezik, amelyek nélkülözhetetlenek lesznek a szövetségesek sikeres partraszállásakor.

Míg Andrée felvételi beszélgetése a Duke Streeten csupán el-lenséges hangvételű és tobakodó volt, Maurice fogadtatása teljesen félresikerült. 1942. május 8-án délután háromkor érkezett meg az

interjúra, melyet Roger Wybot százados vezetett, aki a francia titkosszolgálat vezetőjének, André Passynak dolgozott. Mindketten De Gaulle elkötelezett ügynökei voltak, a lázas kémőrzület megszállottai.*

Maurice kikérdezése három óra hosszat tartott. Ahelyett azonban, hogy megköszönték volna a szolgálatait, elismerték volna, hogy bátran szembeszállt Hitlerrel, hogy segítséget nyújtott a lezuhant pilótáknak és a hadifoglyoknak, és ezzel Franciaországnak, Wybot százados egészen más irányból közelítette meg Maurice tevékenységét: amikor a Vichy-kormányzat szolgálatában börtönfelügyelő volt, Pétain tábornok parancsait teljesítette. Nem vált-e ekkor Vichy-ügynökké?

A Szabad Franciák kétkedéssel fogadták Maurice történetét: hadnagyként mutatták be, de nem az-e valójában az igazság, hogy ő adta ezt a rangot saját magának? – kérdezte a beszélgetőpartnere. Egyszerű őrmester csupán, mesebeszéd, hogy a hősiességével századosi rangig jutott. Az interjú során Maurice azzal érvelt, hogy megkapta a *Legion d'Honneur* elismerést, a legmagasabb francia katonai kitüntetést. Ez ellenőrizhető tény.

Maurice-t is arra akarták rávenni, hogy tárja fel a bűvőhelyeket, az útvonalakat, adja meg a neveket, jelszavakat, postafiókokat, fedje fel a titkokat, írja le pontosan a menekülési útvonalakat. Maurice mindezt megtagadta. Az asztal egymással szembeni oldalán ülő két tiszt között lefolyt beszélgetés franciásan szenvedélyes és heves volt.

Amikor a megbeszélés zsákutcába futott, Wybot kiment, és két órára őrizet mellett magára hagyta Maurice-t. Ezalatt meg kívánta erősíteni gyanúját a brit titkosszolgálatnál, miszerint Maurice Dufour kém, és azonnal be kell börtönözni. Ám a katonai hírszerzés MI5 ügynöksége – épp ellenkezőleg – azt közölte: Maurice értékes ellenálló, akinek számos akcióját ellenőrizték. Őfelsége kormányának szemében Maurice „rendkívül intelligens, és nagyon jó benyomást keltett”. Rengeteg francia hazafi nyerte el szabadságát, de Maurice egyszerű katonaként legalább ötven szövetséges haza-

* Wybot és Passy Franciaországban élő családjuk védelmében fedőnéven dolgoztak a francia titkosszolgálatnak. Valódi nevük Roger Warin, illetve André Dewavrin volt.

jutását segítette; ha nem így lett volna, sok anya nem látta volna viszont a fiát Angliában. Örülnek, hogy Maurice-t a maguk oldalán tudják, „az általa elmondottakból és a kapcsolataiból világos, hogy nagyon sokat tett Franciaországban Angliáért egy elismert szervezet keretében”.

Mindezek ellenére a francia titkosszolgálat őrizetbe vette Maurice-t. Ha nem hajlandó felfedni az információkat, hogy miképpen segítette a menekülőket, majd meggondolja magát a Duke Street szenespincéje sötét, nyirkos, páncélajtóval lezárt celláinak egyikében étlen-szomjan eltöltött éjszaka után.

A Whitehall urai számára nyílt titok volt, hogy De Gaulle tábornok Szabad Franciái brutálisan értelmezik a jogalkalmazást. „Inkább gyilkoljunk meg kilenc ártatlant, semmint hogy egyetlen bűnös is megmeneküljön” – írták egy feljegyzésben. A francia titkosszolgálat irgalmatlan hatékonysággal tette a dolgát, ki is érdemelték vele a *La Gestapo Londonienne*, azaz a *londoni Gestapo* elnevezést. Amikor Maurice a lámpa vakító fényében sem volt hajlandó vallani, a gyorsíró kiküldték. Két kihallgató esett neki, és addig verték, míg vérben úszva el nem veszítette az eszméletét. 1940-ben a villámháború alatt Maurice-nak a veséjét találta el egy golyó, majd fogolytáborba hurcolták, ahol több hónapon át szenvedett, minimális orvosi ellátás mellett. Most pedig a Duke Streeten pontosan a sebesülése helyén verték egy bőrborítású vasrúddal, aztán a hátán és a nyaka hátsó oldalán – számolt be róla később. Az ütlegetés hajnali háromig tartott.

A cella levegője olyan nyirkos volt, hogy Maurice alig kapott levegőt, a nyolcszor kilenc méteres helyiség nem volt elég magas ahhoz, hogy állva ki tudjon benne egyenesedni. A teste azonban úgyis anynyira tele volt zúzódásokkal, hogy fájdalmában csak a földre zuhant. Tizenhárom napig tartották fogva, közben többször felkísérték további vallatásra. Minden alkalommal életveszélyben volt. „Az egyik francia tiszt úgy verte fejemet a falba, hogy két fogamat kiköptem.”

A britek szerint Maurice-t egészen nyilvánvalóan harmadfokú kínzásoknak vetették alá. De Gaulle emberei kétségtelenül ugyanazt a vallatási technikát folytatták, amelyet Hitler tökéletesített a börtönökben és a megsemmisítőtáborokban Európa-szerte. Csak-

hogy De Gaulle nyomozói ezúttal nem az ellenség oldalán harcoló személlyel, hanem a saját állampolgárakkal, egy francia hőssel, a szövetségesek segítőjével szemben engedték meg maguknak ugyanazokat az erőszakos módszereket. És aztán ebben a London szívében álló kis Bastille-ban, a brit földön kisajátított francia felségterületen brit és amerikai diplomataik füle hallatára olyan fenyegetést vetettek be, amelyre Maurice Dufour nem lehetett felkészülve:

– Elfogtuk Mademoiselle Borrelet is, és a kihallgatásakor minden eszközt be fogunk vetni, akár egymás után valamennyien erőszakot is teszünk rajta.

Maurice-t sarokba szorították. Gyermekkorában, az első világháború alatt a nővérét a szeme láttára erőszakolták meg a német katonák, s ő tehetetlenül nézte végig. Azt mondta, mindenbe beleegyeznek.

Kitöltetlen beszerzési nyomtatványt raktak elé az asztalra. Maurice így ismét francia katona lett, ezúttal De Gaulle parancsnoksága és jogalkalmazása alá rendelve. Az európai emigráns kormányok Nagy-Britanniában úgy működtek, akár állam az államban: politikai döntéseiket és belső jogalkalmazásukat illetően teljes autonómiát élveztek, kisebb fegyveres erőt és titkosszolgálatot tarthattak fenn, katonai ügyekben fegyelmezési és büntetési jogkörük volt. Maurice aláírásával a Szabad Franciák teljes jogkört szereztek arra, hogy hadbíróság elé állítsák őt azzal a váddal, hogy megtagadta értékes titkos információk átadását. Maurice egyetlen tollvonással legalizálta saját megkínzását a Korona területén.

Ezután a London melletti Camberley-ben alkalmilag létesített francia börtönbe szállították. Andrée viszont Jepson százados parancsára vidékre ment, hogy titkosügynöki kiképzést kapjon. A kiképzői ragyogó véleményezést írtak róla:

Jó felfogású, értelmes, talán kicsit híjával van a képzelőerőnek. Nem rendelkezik szervezői képességekkel, de minden tőle telhetőt megtesz az értelmes parancsok teljesítése érdekében. Kellőképpen megfontolt, határozott, és kötelből vannak az idegei. Megvan a magához való esze, bármilyen körülmények között feltalálja magát, teljes mértékben megbízható. Sikertelenül leküzdenie túlzott ön-

bizalmát, rengeteg mindent elsajátított a kiképzés során, többek között, hogy miképpen kell megfontoltan megközelíteni az egyes problémákat. Nagyon kellemes személyiség, és minden kétséget kizáróan kiváló ügynök lesz.

Minthogy kiképzői dicsérték Andrée hidegvérét és lélekjelenlétét, ezt azonnal próbára is tették, amint visszatért Londonba.

Július második péntekje tele volt meglepetésekkel. A Bastille lerombolásának napját világszerte megünnepelték, hogy kinyilvánítsák szolidaritásukat Franciaországgal. Londonban De Gaulle tábornok parádét tartott a Buckingham Palace Roadtól az első világháború hőse, Ferdinand Foch tábornok emlékművéig. Franciaországban nem lehetett ünnepelni, a *Quatorze Juillet*, azaz július 14-e megünneplése tilos volt.

Andrée-t a Moncorvo House Kensington háztömbjében szállásolták el, ez volt a Franciaországból menekült nők menedékhelye, a francia önkéntesek közös női szállása. Ő a szövetségesek vendége volt, s azonnal ki is oktatták az illemszabályokról.

– Maga nem jószántából jött ide – pirongatta meg a szállás háziasszonya a kényelmesen berendezett fogadósobában. – Magát arra választották ki, hogy becsületbeli kötelessége legyen megmutatni a világnak, milyen az igazi Franciaország, és milyenek, mire képesek a francia nők, akik jelentős tényezői a zsarnok elleni harcnak.

Andrée számára a július 14-ét követő nap a találkozás napja volt: Maurice megszökött a börtönből. Több hónapja nem látták egymást, ám Maurice most rátalált, együtt voltak újra, itt, a női szálláson. Andrée immár egészen másképp nézett ki: homlokából hátratekert dús sötét haja olyan volt, akár egy sötét felhő a viharos tenger felett, így alakította gallérig érő frizuráját, amit megkövetelt a viselt egyenruhára vonatkozó szabályzat. A Riviéra színét idéző kék szeme Maurice-t fürkészte, s egy szenvedő embert látott.

De Gaulle pribékjei alábecsülték. Kínzói nem annak látták Maurice-t, aminek Andrée: partizánnak, aki nyíltan szembeállt a Gestapóval, Vichyvel dacolva sokszor benyújtotta a számlát, és miközben azon fáradozott, hogy minél több szövetséges katonát me-

nekítsen ki, számtalanszor elkerülte a letartóztatást, a halált. Az az elképzelés, hogy Maurice egy kikényszerített aláírással aláveti magát az illegális bebörtönzésnek, egyszerűen nevetséges volt. A férfi korábban börtönfelügyelő volt, így tisztában volt a börtönszabályzattal és a börtön napi időbeosztásával, az örök gyenge pontjaival és szeszélyeivel. Három hónap elteltével Maurice pont úgy tiltakozott ez ellen, ahogy Napóleon tette Elbán.

Bármennyire szenvedélyes és vágyakozással telt volt is örömteli találkozásuk, valamiféle szakadék támadt közöttük. Andrée fiatal életének szerelme egy megtört, megkínzott, feszült és traumatizált ember képét mutatta, Andrée legalábbis ilyennek találta. És ő most már brit ügynök volt, pillanatnyilag az SOE egyetlen női ejtőernyőse, sőt, a világ első és egyetlen női ejtőernyős harcosa.

A hűvös angliai nyárej lopott perceiben Andrée nem mondhatott el Maurice-nak semmit abból, amit tudott arról, hogy mi lesz a feladata, mit tanult a kiképzés alatt. A férfi feltétel nélkül megbízott benne, így nem is tett fel kérdéseket. Osztottak az egymás iránti bizalomban és a gerillatevékenységük miatti aggodalomban.

Mindössze egyetlen éjszaka jutott nekik. A Baker Streetet dühítette Maurice eltűnése, mert ez kockázatot jelenthetett Andrée éppen esedékes akciójára nézve, amelynek a célja az volt, hogy segítse a partraszállás előkészítését. „Andrée-t már várja egy ügynökünk, aki ott van a megszállt területen, jelenléte egybevág előkészített terveinkkel, ezen nem tudunk változtatni.” Az MI5 ügynökség egyik tisztje megpillantotta Maurice-t Andrée társaságában, ezért aztán a férfit huszonnégy órás megfigyelésre eltávolították Guildfordba, az ügynökség egyik biztonságos búvóhelyére. A Cég ezzel kényes helyzetbe került: elrejtették Maurice-t De Gaulle emberei elől, ami nyilvánvalóvá tette, hogy „a Szabad Franciák ellenszenvüktől indítva azért állították hadbíróság elé Maurice Dufourt, mert a briteknek dolgozott”.

Küszöbön állt a diplomáciai válság: a Cég átlépte a francia titkosszolgálat határvonalát. Szélesebb értelemben közös ügyért harcoltak, de nem ugyanazért az országért, és nem azonos vezetés alatt. Az egyik titkosszolgálat nem akadályozhatta a másik munkáját, mi-

közben a közös céljuk Hitler legyőzése... Dufour esete a két ország közötti keskeny jogi és diplomáciai határt feszegette: az úgynevezett francia emigrációs kormány megszegté a brit alkotmányt.

Ez felbosszantotta a brit *fair play* játékosokat. Vannak még szabályok, háborúban is, sőt, éppen ebben a háborúban! Maurice-t, akkor is, ha nem állampolgár, megilleti a *habeas corpus*, joga van a szabályos tárgyalásra, védelmet élvez az önkénnyel és a bántalmazással szemben. Minden az aláírásán múlott, amiről a briteknek kerek perccel volt a véleményük, hogy abba egyszerűen belerángatták. Azonban ha Maurice, akár akaratán kívül is, a Szabad Francia Erők kötelékébe került, már nem tartozik a britek joghatásköre alá, hadbírótság elé kell állítani. Épp ekkoriban halt meg egy férfi a Duke Street pincéjében annak a „vicces” eljárásnak a következtében, amelyet Maurice-szal szemben is alkalmaztak: feltehetően halálra kínozták.

Maurice-t Andrée Borrel szerelme mentette meg. Ha a Cég De Gaulle kezére adja, az egyrészt megrendítette volna a nő bizalmát a megbízóiban, másrészt nyilvánvaló kockázatnak tette volna ki mindazokat az ügynököket, akikkel kapcsolatot kellene létesítenie Franciaországban, és ez jelentős mértékben veszélyeztetné a partraszállás feltételeit. Mindaddig, amíg Andrée kulcsszerepet játszik a szövetségesek európai akcióiban, Maurice biztonságban van. A Cég mesteri eljárásmódot talált: „az MI5-ra hárul a feladat, hogy közölje a franciákkal, pillanatnyilag különös érdeklődést mutat Dufour iránt, és méltányolnák, ha ezért néhány heti megfigyelés céljából a rendelkezésükre bocsátanák”.

1942 nyarán Andrée Borrel védőpajzs volt. Rendkívül értékes személy. A Brit Királyi Légierő milliárdokat költött a legkorszerűbb repülőgépek kifejlesztésére, amelyekkel bombázni tudták a megszállt területeket, s a Cégnél Andrée volt e tevékenység humán megfelelője. A bombázók pontatlanok, nem elég precízek, számukra igen nehéz feladat az éj leple alatt pontosan eltalálni a kijelölt célpontot, aminek gyakran ártatlan polgári személyek válnak áldozatául. A legkifinomultabb precíz bombázó az ellenséges vonalak mögött a fedett ügynök. Andrée-ra feltétlen szükség volt a D-nap előkészítéséhez.

A brit titkosszolgálatok szoros megfigyelés alatt tartották Maurice-t, nehogy találkozni próbáljon Andrée-val. Semmiképp sem láthatják egymást újra a nő küldetése előtt. Majd ha Andrée sikeresen teljesíti ott a megbízatását, akkor találkozhatnak.

Az egyetlen meglepetésszerűen együtt töltött éjszaka után Andrée visszatért a Moncorvo House kolostori magányába, hogy nyugodtan indulhasson franciaországi száműzetésébe.

Maurice romokban hevert, és Franciaország szintúgy. Andrée-nak választania kellett – már ha egyáltalán beszélhetünk választásról – a hazaszeretete és a Maurice iránti szerelme között. És Andrée Franciaországot választotta.

A szervezet királynője

New Forest

Tombolt a nyári hőség New Forestben, ilyenre emberemlékezet óta nem volt példa. A tiszta égbolton a telihold körül némi homály lengedezett, akár egy puha függöny. Az éjszaka közepén a hatalmas fák alatti csaltosban a női jelöltek teljes csapata megbukott a vizsgán.

Aki a 31-es Speciális Kiképzőiskola felé tartott, egy békeidőben magáncélú birtokot pillantott meg, Tudor-stílusú kastélyt, melyben a pletykák szerint a jelenleg Etonben tanuló kamasz lordnak már pelenkás korában huszonhét fürdőszobája volt. A Beaulieu-palota a Montagu család birtokában volt azóta, hogy VIII. Henrik feloszlatta a benne működő kolostort, most azonban a Korona vette használatba – sok más épülethez hasonlóan – katonai célokra. A nagy méretű épületeket Anglia-szerte sorban kisajátították, a Van Dyck- meg Gainsborough-festményeket lekasztották a falakról, a képkeretek nyomai most előadótermekre, térképszobákra, konferenciaasztalokra, vizsgáztatóhelyiségekre bámultak. Az SOE gúnyneve így hát a *Stately 'Omes of England*, azaz Anglia Állami Otthona lett, egy rádióban népszerű Noël Coward-dalocska nyomán:

*Sok brit állami otthon
mered az ég felé,
rég mind nagyuraké, most
nagyjátékosoké.**

* Baranyi Ferenc fordítása.

A birtok egyik kisebb épületében a Francia Szekció vezetése tartott megbeszélést. Maurice Buckmaster őrnagy és Vera Atkins repülőszázad-parancsnok előző éjszaka nagy vitába keveredett a Beaulieu-kastély főinstruktorával és parancsnokával.

A Francia Szekció új szervezeti egység volt akkoriban. Buckmaster volt a túlhajszolt vezető, enyhén kopaszodó, kék szemű, kékvérű, ugyanazzal az előképzettségi háttérrel, mely, úgy tűnik, közös jellemzője lehetett a Baker Street 64. munkatársainak: Eton College, európai családi kapcsolatok, tőzsdekrach. Bizalmasan csak a Buck névvel illették, a titkosszolgálatok tisztjei meg előszeretettel használták a kódnevét, s a Francia Szekció elnevezése alapján egyszerűen F-nek titulálták.

F számára komoly támaszt jelentett a helyettese, minden munkájának segítője, Vera, a titkosszolgálat tisztje, akinek kódja – főnökéhez hasonlóan – F-Int. volt. Szögletes arcú, éles eszű, vasakarátú lány volt, magas társadalmi osztályból származó bevándorló, aki romániai zsidó akcentusát az irodalmi angol kiejtés mögé rejtette, melyet oly tökélyre fejlesztett, hogy az még a királynét is megszenyítette volna.

Buck és Vera igazán jó csapatot alkottak.

A Speciális Kiképzőiskolában (*Special Training School*, STS)* a világon elsőként valóban speciális titkos ügynököket készítettek fel a modern hadviselés zászlaja alatt. 1942 augusztusában öt nő kapott szigorúan titkos katonai és felderítői kiképzést a tervezett európai hadműveletek előkészítéseként, de csupán egyikük érdemelte ki a képzeletbeli legjobb jegyet a feladat elvégzéséért.**

A teremben, ahol vágni lehetett a cigarettafüstöt, éles vita zajlott. Vera és Buck ellentétes állásponton voltak Stanley Woolrych alezreddessel, kódnevén MT-vel, az SOE-állomány katonai kiképző-parancsnokával, aki sértő hangnemben állította, hogy a 31-es Spe-

* A hatalmas birtokon számos épület volt. A kiképzőiskolát a 31. számú épületben helyezték el. Az osztály 27-es jelölése Franciaországra utalt.

** Feltehetően nem csupán öt lány kapott ekkor kiképzést, az SOE dokumentumai között azonban mindössze Lise, Mary, Odette, Hélène és Jacqueline anyaga lelhető fel.

ciális Kiképzőiskola 27-es osztályának csak és kizárólag egyetlen hallgatója alkalmas arra, hogy átdobják.

A rendíthetetlen titkos ügynök, Woolrych alezredes eredményesebb volt katonaként, mint civilként. Elszánt ember volt, a nagy háború veteránja, folyékonyan beszélt németül és franciául, megkapta a legmagasabb kitüntetések, s arról volt nevezetes, hogy annak idején a karácsonyi fegyvernyugvásakor az ellenséges vonalon át anyanyelvükön szólt a németekhez. Modora goromba volt, nyaka vastag, kopasz feje akár egy jókora krumppli, vadorzóból lett erdőkerülő, bukott fehérnemű-importőr, és kiválóan játszott klasszikus műveket zongorán.

Woolrych úgy ítélte meg, hogy az osztály egyetlen alkalmas jelöltje – aki valamennyire megfelelt a férfiakra szabott normáknak is – a harminchét éves Lise de Baissac hadnagy, eredeti szakmája szerint modell.

Néhány nappal korábban, egyik éjszaka, nem messze attól az épülettől, ahol a tisztok a vitájukat folytatták, Lise de Baissacet kiragadták mély álmából. Hálóingben, feltartott kézzel masírozott a harmatos mezőn a női szállástól egy elhagyatott garázs felé, ahol gallérjukon az SS csillogó, villám formájú jelzését viselő szürke egyenruhás férfiak üvöltöttek rá: *Achtung! Raus!* Vakító fényű lámpával világítottak az arcába, erőszakot alkalmazva vallatták, a náci módszerei szerint, és ki akarták szedni belőle a fedősztoriját, ahogy a pszichikai kiképzésen tanították. Egyikük angolul ráüvöltött: *Elkaptuk! Hogy hívják?* Lise felismerte az „álnémeteket”, az úgynevezett vallatók hangját: mindketten a Beaulieu-kastélyban szolgáltak, egyikük pályagondnok volt, másikuk tisztiszolga. A kiképzés során minden ügynököt alávetettek ilyen színlelt elfogásnak és vallatásnak.

Lise napjai egyébként kellemesen teltek az ősi tölgyek alatt, egyenrangú tagja volt a remek lánycsapatnak. A lányok mindennap korán keltek, és komoly fizikális kiképzéssel kezdtek: mocsaras zombékokon kellett áthaladniuk, óvatosan, tapogatózva kellett kerítésen átjutniuk. Eközben egy kiképző rohant mellettük, s folytonosan üvöltve, akár a krikettjátékosok ütőembere, ezt harsogta: *Allez! Allez! Bougez! – Gyerünk! Gyerünk! Mozgás!* Lise született

atléta volt, egy rakás fűtestvér mellett nőtt fel. „Sokkal szívesebben futottam meg ugráltam, semmint hogy babázzak” – mondta magáról. A katonai kiképzést illetően a legtöbb jelölt a kimerültségre emlékezett vissza később, főképp arra az angol mazochizmusra, hogy jóval reggeli előtt kellett hosszú távot futni az erdőben, miközben csak egy adag kávé van az ember gyomrában – az egyetlen kivétel Lise volt. Erős volt, és energikus, élvezte a mindennapos futást, a teljes felszerelésben való menetelést, és az akadálypályás kiképzést is. Egyre gyorsabb lett, hosszabb távokat tudott lefutni, és ahogy telt az idő, a hátizsákját mindig jobban telepakolták. A beaulieu-i terepkiképzés a lányok többsége számára ellentmondásos volt – hiszen Lise-nek olyannak kell majd lennie, mint a háború által megviselt hétköznapi francia nőknek, azaz gondterheltnak, nyüzögőnek, lesóványodottnak, miközben neki foglalkozásából eredően a vérben volt, hogy úgy kell kinéznie, mint egy filmsztárnak.

Lise mindig is szakasztott francia nő volt. Valójában a munkájával összefüggő kritikus észrevételekből értette meg, milyen is az. Mivel Mauritiuson nőtt fel, az Afrika keleti partja mellett húzódó francia anyanyelvű brit gyarmaton, az Ázsia felé vezető hajózási útvonal szénfelvevő állomásán, melyet Nagy-Britannia a napóleoni háború során szerzett meg, Lise-nek volt brit útlevele. A déli sziget lakójaként gyermekkorában egész évben a szabadban játszott, élte a saját bevétellel rendelkező gyarmati arisztokrácia mindennapjait szolgálkkal körülvéve a családi birtokon. Tízennégy éves korában Franciaországba küldték iskolába, s ott is élt egészen a megszállásig. Élvezte Párizs minden privilégiumát. Makacs állhatatossággal haladt előre szellemi és művészi vonalon egyaránt, kastélyokban töltötte a hétvégéit, és privát repülőgépeken hajtott végre dugóhúzófordulatot. Lise tökéletes párizsi lány lett.

Míg nem aztán Párizs már nem is emlékeztetett korábbi önmagára, s főképp nem volt alkalmas hely egy brit állampolgár számára. Miután Hitler bekebelezte a várost, Lise ellenséges idegenné vált, aki fenyegetést jelent a náci birodalom számára. A megszállók több ezer brit állampolgárt gyűjtöttek be, és zártak Franciaország belsőében gyűjtőtáborokba – úgy mond, a britek által a Man-szigeten fogva tartott németek ellentételezéseként. 1940 júniusában Lise

elhagyta párizsi lakását, és úgy hatmillió franciával együtt – akik gyalog, kerékpáron, lóháton vagy kocsival igyekeztek minél messzebbre kerülni a náci megszállóktól – elindult délre, hogy átcsúszson a frissen kijelölt demarkációs vonalon. Ez valóban kivonulás volt, *un exode*.

Franciaországot megalázták a fegyverszünettel, mondta Lise. „Pétain egy szörnyeteg, hogy letette a fegyvert Hitler előtt.” Cannes-ban sikerült bejutnia az akkor még semleges Egyesült Államok konzulátusára, ahol a briteknek kedvezve elintézték, hogy átmehessen Angliába.

Londonban élő fiútestvéreit besorozták a fegyveres erőkhöz; egyik bátyja, Claude hozzá hasonlóan az SOE-hez került. Ezt megelőzően, a villámháború idején a francia földalatti mozgalomban dolgozott egészen addig, míg Spanyolországban börtönbe nem zárták, majd gyarmati útlevelének köszönhetően sikerült Angliába menekülnie. Neki köszönhetően vették fel Lise-t a kémiszervezethez: ahogy Claude-ot beszervezték a speciális feladatokat ellátó egységhez, Lise személyi anyaga Selwyn Jepson asztalán landolt. (A Cég valójában amolyan családokat tömörítő vállalkozás volt, mivel a feladathoz nélkülözhetetlen tulajdonság, a született kétnyelvűség a testvérek, közeli rokonok közös jellemzője.) Jepson azonnal felismerte, hogy Lise magabiztos, tapasztalt és ügyes, és bátyjához hasonlóan gyors felfogású, analitikus gondolkodású. A nő számára egyáltalán nem tűnt bonyolult döntésnek, hogy vállalja a titkosügynői kiképzést. „Azért mentem Londonba, hogy segítsen a háborús erőfeszítéseket, és úgy véltem, nagyobb hasznomat veszik, ha ilyesmivel foglalkozom, meg érdekesebbnek is találtam ezt az irodai munkánál” – mondta el később.

A Speciális Kiképzőiskola tananyaga egyesítette magában a katonai kiképzést, az irreguláris harcmodort és a titkos műveleteket. A férfiakat elsősorban robbantásra, szabotázsfeladatokra és éjszakai rajtaütésekre képezték ki, a nők, az úgynevezett *Amazonok* ugyanakkor lényegesen kevesebb katonai jellegű tréninget kaptak. Az első női évfolyam átugrotta a különböző katonai kiképzési formákat, és rögtön a legfelső szintre, a titkosügynői, úgymond végzős osztályba került.

Lise és négy társa három héten át olyan felkészítésben részesültek, melyről a kiképzők úgy vélték, az a férfi katonák számára nem szükséges, így a lányok magukban voltak. Lise is megtanulta, miképpen lehet láthatatlan tintával írni, hogyan kell álkulccsal kinyitni egy zárat, feltörni egy széfet, a sandringhami birtok vadőre pedig bemutatta nekik, hogyan kell elkapni, megölni és megnyúzni egy vadnyulat, hogy elláthassák magukat élelemmel a sötét erdőben is. A leendő ügynököknek elmagyarázták, hogy amikor be kell törniük egy házba, úgy tüntethetik el saját illatukat a kutyák elől, hogy előbb tesznek egy kört a pajtában, és belelépkednek az alomba. A kiképzés részeként a résztvevők azt is megtanulták, hogyan kell beszervezni embereket szabotázsakciókra, aktív ellenállásra, hogy miképpen kell elvegyülni a tömegben, hogyan lehet lerázni valakit, aki követ, miképpen kell hálózatot építeni. Lise is elsajátította, hogyan kell gyűjtogatni, vonatot kisiklatni, kulcsot másolni, iratot hamisítani, zsarolni, törbe csalni, csöndben gyilkolni. Az egyik instruktor, Harold „Kim” Philby előadásokat tartott nekik a külföldi propaganda fekete mágiájáról. Lise-t gengszterfeladatokra képezték ki, ám azt várták el tőle, hogy Franciaországban úrinőként viselkedjen majd. Összességében nem találta túl keménynek a kiképzést. Hiszen ő azért készült Franciaországba, hogy elvegyüljön a franciák között, hogy segítse a francia ellenállást, nem azért, hogy kalandregényekbe illő eseményekbe keveredjen.

Kapott azonban harcászati kiképzést erőszakos cselekedetek végrehajtására, ezt gyakorolnia, fejlesztenie, tökéletesítenie kellett. Reggeli futásai után összeeresztették egy magas férfival, s az volt a feladata, hogy egyetlen dobással a földre vigye. A gyalázatos sanghaji rendőrség egykori tisztjei oktatták a sikátorokban szokásos „mindent szabad” harcmodorra, amely nem hasonlított sem a sport-szerű birkózáshoz, sem az ökölvíváshoz: Lise elsajátította, hogyan kell a nyitott tenyér élével megsemmisítő csapást bevinni az ellenfélnek. Nem az számít, hogy milyen erős az ütés, oktatták, hanem hogy pontosan hol éri az illetőt, és „minden ütésedet kövesse egy rúgás a térdeddel az ellenfél heréire”. A fegyvertelen kiképzésben részesülő női osztályban megtanulta, hogyan lehet legalább százféle módon megölni valakit anélkül, hogy fegyvert fognánk rá.

Lise családjában az úriemberek mind vadásztak, ám a Beaulieu nem díjazta ezt a hobbit. Inkább a .45-ös Liberatorral és a kicsi, könnyű .32-es Colttal ismertették meg Lise-t is. Az oktató elmagyarázta, hogy ez a fegyver nem védekezésre, hanem orgyilkosságra való. Lise társadalmi osztályához illően, királyi eleganciával vette a lögyakorlatokat, mintha a gravitáció törvényei alig érintették volna. Mindennap gyakorolta a lövészetet mozgás közben, úgy, mintha támadás közepette kellene gyorsan és pontosan lőnie. Megtanulta az egyes és a sorozatlövést, s azt is, hogy kúszás közben használja a fegyvereket, hogy messziről célizzon, vagy épp éjszakai sötétségben futás közben. A célpontok hirtelen bukkantak fel, majd tűntek el előle egy tárcsával mozgatott futószalagon, ő pedig semlegesítette a felemelkedő papírmásé náciakat. Az osztályban tanuló nők mind kiváló lövészek voltak. „Furcsa módon nagyon gyorsan elsajátították, és nagyon ügyesen lőttek” – jegyezte fel az értékelésben róluk Jepson százados, aki figyelemmel kísérte, ahogy a női jelöltek azzal csökkentik a .45-ös visszalökését, hogy lefekszenek a hátukra, majd felpattannak, újra célznak, és megint a hátukra fekszenek. Mind ezt teljes tudatossággal.

Azokon a füledt augusztusi napokon Lise megtanulta a Stan géppisztoly és a Bren könnyű géppuska használatát is – ezek csaknem olyanok voltak, mint a hollywoodi gengszterfilmekből közismert híres *Tommy Gun*. A Stan géppisztoly volt a francia ellenállók legkedveltebb fegyvertípusa: nem volt nagy súlyú, hamar össze lehetett rakni, gyorsan meg lehetett tisztítani, egyszerű volt a kezelése. Sok ezer ilyen fegyver állt acélládákban készenlétben arra, hogy minden holdtöltekor légi úton ledobják francia területre. Arra szánták őket, hogy minél több partizán rendelkezésére álljanak akkorra, amikor a szövetségesek partra szállnak. Lise-nek nemcsak azt kellett megtanulnia, hogy miképpen kell szétszedni, összerakni, megtisztítani és használni a fegyvert, de azt is, hogy ezt a tudást hogyan kell átadni a náci összeírása elől a hegyekbe menekülő fiatal férfiaknak meg a német gyárakban kényszermunkára már nem alkalmas idősöknek. A kapott információk szerint ezekre a franciákra lehetett számítani a felkelés gyalogságaként.

Volt azonban egy fontos terület, amelyen Lise és osztálytársnői

elmaradtak férfi bajtársaik mögött. Míg a Beaulieu-be érkezett férfiaknak voltak katonai és hadászati alapismereteik – melyik kisfiú ne játszott volna csatákat ólomkatonákkal a szoba szőnyegén hideg téli esteiken, vagy sakkozott volna a trottyos bácsikájával? –, a nőknek az alapoktól kellett elmagyarázni a csapatmozgások mikéntjét, az utánpótlási rendszert, a harci stratégiát és taktikát. A D-napi támadás logisztikája csaknem kideríthetetlenül titkos volt: ez lesz az emberiség történetének leghatalmasabb katonai partraszállási hadművelete. A Beaulieu-kastélybeli iskolában Lise és nőtársai éppen erről tanultak: alapfokú harcászati kiképzésben részesültek.

A nőket elsősorban a fontosabb parancsnokok melletti futároknak, hírvivőknek, közvetítőknek képezték ki. Ők lesznek az oldalirányú kapcsolattartásra kijelölt személyek, az egyes hálózatok tagjai ugyanis nem találkozhatnak egymással, az egyes csoportok között nem jöhetnek létre keresztkapcsolatok. Lise úgy vélte, számára a hírvivői munka nem elég komoly feladat. „Nem akarok futár lenni. Nem akarok valakinek alárendelve dolgozni” – nyilatkozta. Azt mondta, nem lakáznak száll le ejtőernyővel Franciaországban, és nem szándékozik másnak a csicskása lenni, annak a parancsait teljesíteni. Azt mondta, ez megalázó lenne számára, ő önállóan akar dolgozni. Buck és Vera csak hallgatták. Rövid katonai kiképzése alatt nyilvánvalóvá vált, hogy Lise tartja magát ahhoz az álláspontjához, miszerint a szövetségesek győzelmi stratégiájának nem része, hogy ő egy férfinak alárendelje magát.

Lise azokat a tantermi foglalkozásokat tartotta a legérdekesebbeknek, amelyeknek az volt a tárgykuk, hogy miképpen változott meg Franciaország Hitler uralma alatt. A mulatságosnak tűnő tetetett kihallgatás kivételével Lise soha életében nem látott német egyenruhát. Az órákon megtanulta a német egyenruhák legapróbb eltéréseit is, azt, hogy miből lehet felismerni, ha valaki a *Schutzstaffel*, a német titkosrendőrség, az SS tagja, s milyen a Vichy-csendőrség, a *Gendarmerie* öltözeke. Megtudta, hogy Pétain jegyrendszerében nem állíthat be egyszerűen a boltba kenyérért vagy húsért, ezeket előre kiosztott jegyre adják meghatározott mennyiségben és a kijelölt napokon.

Franciaország a korábbiakhoz képest egészen más lett, és Lise-

nek is egy egészen más személyiség bőrében kell majd odamennie. A Beaulieu-ben új életrajzot gyártott a maga számára, új élettörténetet talált ki, fedőtörténete szerint ő Irène Brisée, párizsi özvegy-asszony volt. Memorizálnia kellett olyan utcák és terek címét, ahol valójában sohasem lakott, fejébe kellett vésnie kitalált testvérek arcképét, ki kellett agyalnia egy háborús *love storyt*, és egy harcban elesett férjet, aki természetesen ugyancsak nem létezett. (Lise életében nem játszottak főszerepet a romantikus kapcsolatok. Tizenhét éves korában egy művész házassági ajánlatot tett neki, anyja azonban nem járult hozzá a frigyhez, azzal az indokkal, hogy a lánya még nem nagykorú. Később több kérése is volt, ám Lise mindegyiküket kikosarazta. „Egyszerűen nem akartam férjhez menni. Nem tudom megmagyarázni, hogy miért. És nagyon örülök, hogy így döntöttem – mondta magáról. – Akkor a háború alatt nem lettem volna más, mint feleség és anya.” Miközben az osztályban ezeket a feladatokat gyakorolta, egyik osztálytársnője azt mondta: „Vehetjük akár úgy is, hogy az életemet darabokra szedték, és más formában rakták össze.”

A legenda, az álca, az új személyiség elsajátítása nélkülözhetetlen ahhoz, hogy valaki földalatti felforgató tevékenységet folytathasson, illetve fedésben tudjon tevékenykedni. Ehhez a következőkre van szükség:

- a) Hosszú időt kell fordítani a választott személyiség és feladat begyakorlására.
- b) Pontosan meg kell jegyezni a legendát, a fedősztorit.
- c) Kapásból vágni kell a hamis nevet.

Minden apró részletet oda-vissza tudni kell. Nem szabad elfelejteni, hogy akár már öt perccel a landolás után ellenséges vallató kezébe kerülhet az ember. A szabadsága, és főképp az egész küldetése sikere múlik azon, hogy mennyire hihetően tudja előadni a kitalált élettörténetet.

Lise, aki korához képest hamar megöszült, nem ment a szomszédba egy kis észért. Abszolút nem jelentett problémát számára,

hogy meggyőzően eljátssza egy másik francia nő figuráját. Ősz hajával és szürke szemével lehetett volna nemcsak francia, de holland, orosz vagy angol is, az észak-európai típus jegyeit viselte magán, bármelyiket megszemélyesíthette volna. „Soha senki sem kérdezte, hogy francia vagyok-e” – jegyezte meg. Egyedül a benne élő remény volt francia.

Lise új nevet kapott a kiképzés idejére, hogy hozzászokjon az új személyiségéhez. A Beaulieu-ben biztonsági okokból az oktatók és az újoncok nem ismerték egymás valódi nevét és identitását. Lise-nek továbbra is éltek családtagjai Franciaországban, az anyja Párizsban maradt, így ha letartóztatják, az esetleges névazonosság a családjára is veszélyes lehetett volna. A kiképzésnek része volt, hogy megértessék: elsősorban nem a németeket kell megtévesztenie – ami valójában nem is olyan nehéz, minthogy Hitler uralomra jutása óta rengeteg menekült külföldi fordul meg Franciaországban –, hanem a megfélemlített és reménytelen franciákat. Meggyőzően kell játszania az ártatlan helybéli nő szerepét.

Lise gyermekora, melyet brit zászló alatt, de francia szokások szerint és nyelvhasználattal élt le, remek iskola volt ahhoz, hogy most szabadon tudjon mozogni két, egymással ellentétes élettörténet között. Ahhoz, hogy valaki titkos ügynök lehessen, egyszerre két világban kell élnie. A terepen álcázva, a legendájának, azaz a fedőtörténetének megfelelően kell viselkednie, katonaként pedig a főparancsnokságnak tartozik beszámolási kötelezettséggel, miközben egy külföldi ellenfél szándékát és céljait is szem előtt kell tartania. A két nyelvet egyformán beszélők közül sokan két különböző embernek érzik magukat, amikor más-más nyelven szólalnak meg. Lise-től azt követelte meg franciaországi küldetése, hogy egyszerre két ember, két személyiség legyen, s ő könnyedén tudott váltani a kettő között.

Nagyon közel került az osztálytársaihoz, annak ellenére, hogy előttük is titokban kellett tartania a titkos felkészítését. Volt közöttük egy karcsú ír értelmiségi, közel a negyvenhez, komoly gondolkodású, hat nyelven beszélő nő, aki Nagy-Britannia varsói nagykövetségén is dolgozott. Aztán volt egy frissen érkezett merész zsidó lány, Hélène Aron, aki olyan párizsi volt, amennyire csak egy zsidó

lány az tudott lenni 1942-ben. A harmadik, jóval fiatalabb lány, Jacqueline Nearne filmszínésznek káprázatos volt, ám nem bízott eléggé önmagában, és férfiasan magába zárkózott. A kis létszámú női felkészítő osztályban egyvalaki volt csupán, akinek a társaságában Lise nem tudott feloldódni: Odette Sansom, a temperamentumos anyuka, aki azonnal uralni akarta a helyiséget, ahova csak belépett, és szerette magát Jeanne d'Arcnak nevezni. „Nem az én nőtípusom” – mondta róla Lise.

A háromhetes intenzív kiképzés után Lise volt az egyetlen, aki kiérdemelte a tökéletes beaulieu-i lány minősítést. Parancsnokai ezt írták a róla készült jellemzésben:

Intelligens, rendkívül lelkiismeretes, minden vonatkozásban szilárd és megbízható. Rendíthetetlen, bármilyen helyzetben képes hűvös maradni, megfontolt és összeszedett. Mind a gyakorlati felkészítés, mind az elméleti problémák megoldása során világossá vált, hogy képes felmérni a situációt, meghozni a szükséges döntést és ahhoz tartani magát a legcsekélyebb idegeskedés nélkül. A világban szerzett tapasztalatai révén igen erős az önbizalma. Kellemes, nyugodt személyiség. Jóval felülmúlja osztálytársait, és ha a többiek mentálisan egyenrangúak lettek volna vele, még inkább nyilvánvalóvá váltak volna a képességei. Feltétlenül támogatjuk, hogy terepre kerüljön.

A telihold sugarai az erdő fáinak sűrű lombozatán áttörve vékony fénycsíkokat vetítettek a tárgyalóterembe az ablakdeszkák rései között. A cigarettafüst az asztallap szintjétől felfelé ott lebegett az egész helyiségben. Vera láncdohányos volt, még el sem nyomta az egyiket, már gyújtott is rá a következőre. Valamennyien kimerültek voltak. Érvek és ellenérvek röpködtek, majd kaptak gellert.

Woolrych egyre füstölgött a női újoncok bevonása miatt. „Nőket nem lenne szabad ledobni a hátországba – dühöngött –, mi meg épp azon vagyunk, hogy öt tapasztalatlan és alkalmatlan nő férjen hozzá rengeteg szigorúan titkos információhoz, aminek révén veszélyeztethetik a szövetségesek európai partraszállását.”

A D-napi partraszállás előkészítése akkoriban a világ legféltebben őrzött titka volt. Az offenzívának nem csupán a napja és az időpontja, de minden egyes lépése apró részletekben volt titkosítva, az egészet még a legmagasabb rangú tisztek sem látták át. A következő évben a titkos hadseregnek sok ezer franciát kell mozgósítania, hogy egyszerre, egy adott napon, a partraszállás napján szembe szálljanak a nácikkal. A franciáknak egyetlen éjszaka alatt kell lecsapniuk: meg kell szállniuk a telefonközpontokat, a vasútvonalakat, a fő közlekedési útvonalakat, hidakat. A többéves előkészület egyetlen keskeny sávra összpontosul, és a legelső nap döntő fontosságú lesz. Ha a partizánok fel tudják tartóztatni Hitler haderejét, és távol tudják tartani a La Manche csatorna partjaitól mindaddig, amíg az angol–amerikai csapatoknak sikerül hidfőállást kialakítaniuk a partvidéken, akkor már nem tudják megakadályozni, hogy a szövetségesek a kontinensen végigmeneteljenek egészen Berlinig.

A demokráciának és a békének igen magas a tétje. Woolrych továbbra is úgy érvelt, hogy nők bevetése az övezetben nagy kockázatot jelent, mert a feladat elvégzésére való alkalmatlanságuk révén vagy fizikális képességeik korlátai folytán kockáztathatják a partraszállás sikerességét.

A nők bevetése mellett szóló érvek és ellenérvek szinte már a kakasviadal hevességéig repkedtek ide-oda. A Baker Streetet képviselő Vera és Buck erőteljesen védelmezték a *Corps féminins*-t, a Női alakulatot. Azzal érveltek, hogy Franciaországban már most szükség van olyanokra, akik képesek azonnal hozzálátni a műveletek megszervezéséhez, hogy a partraszállás időpontjára a franciák megfelelő létszámú kiképzett erővel rendelkezzenek. A Beaulieu épp azt a feladatot vállalta magára, hogy alaposan felkészítse a jelölteket, hogy csökkenteni lehessen az egyre fokozódó létszámlhiányt – éppenséggel a nőkkel.

Woolrych azon az állásponton volt, hogy vannak bizonyos általános katonai normák, amelyeknek a nők nem felelnek meg. A női katonák túlságosan alacsonyra tennék a mércét. Buck viszont eltántoríthatatlan volt, minthogy az F Szekciót ő hozta létre. „Nem teljesíteném hazafias kötelességemet a háborúban, ha visszakoznék attól, hogy bevessem őket – érvelt harciasan. – Nem lenne tisztes-

séges tőlem, ha kételkednék a képességeikben, ha úgy ítélném meg, hogy nem tudják majd a férfiakkal egyenrangúan végrehajtani a megbízatásukat.”

Bucknak semmiféle katonai előképzettsége nem volt, amely arra predesztinálta volna, hogy egy katonai titkos ügynökség parancsnoka legyen. Miután a családja anyagilag tönkrement, az első világháború után Franciaországban újságíró lett, és egyre bővülő kapcsolatai révén vezető pozícióba került, a Ford Motor Company sajtókapcsolati szóvivője lett. Elmondása szerint ahhoz, hogy ő irányítsa a Ford franciaországi üzleti ügyeit, elegendő volt a folyékony franciatudása. „A cégvezetéshez nem volt szükség tankönyvre, meg ilyen nem is létezett.”

Buck és Vera úgy vélték, a parancsnoknak az egész női nem alkalmatlanságára vonatkozó álláspontja a legfinomabb megfogalmazás szerint is csak azzal magyarázható, hogy Woolrych és instruktora „a régimódi lovagias szemlélet jegyében elleneztek a nők ilyen mértékű kockázatvállalását”. Szerintük háborúban ennek nem szabad kitenni őket.

Szabad, vagy nem szabad, a nők már készen állnak, hogy átmenjenek Franciaországba, közölte Buck és Vera, egyszóval az lenne a legfontosabb, hogy felkészüljenek. A miniszterelnök ezt támogatja. A legjobb, ha a nők azonnal indulnak, rengeteg ott a tennivalójuk. Ösztönözniük kell az egyre terebélyesedő földalatti mozgalom hazafias érzületének erősödését, és a civileket, a francia települések lakóit arra kell bátorítaniuk – most, amikor a háború kimenetele reménytelennek tűnik –, hogy készítsék elő a terepet a szövetségesek partraszállásához.

Világszerte általánossá vált a kilátástalanság, a reménytelenség – a szövetségesek a legcsekélyebb győzelemmel sem dicsekedhettek. Még csak egy év telt el a villámháború óta, az Angliáért vívott harcnak sok ezer brit áldozata volt. Csupán kilenc hónapja történt a váratlan Pearl Harbor-i rajtaütés, mely kétezer-háromszázharmincöt amerikai katona halálát okozta. Sztálin és Hitler egyaránt szorongatott helyzetben volt: Sztálingrádban utcáról utcára folyt a harc minden egyes házért. Nagy-Britannia egy szempillantás alatt elveszítette távol-keleti gyarmatait, Szingapúrt és Hongkongot,

India tárgyalásokat kezdett a birodalomból való kiválás érdekében. Amikor aztán a líbiai Tobruk Rommel ölébe hullt, úgy tűnt, Anglia nem tesz mást, csak hátrál. Ebben a csüggesztő pillanatban nem várhatunk megálmódott és bevethető tökéletes utánpótlásra, kardoskodott tovább Buck és Vera.

Végül is napszállta előtt, amikor az érveivel teljességgel magára maradt, Woolrych megadta magát. Vonakodva bár, de hozzájárult, hogy a 31-es Speciális Kiképzőiskola 27-es osztályának növendékeit végzeteknek nyilvánítsa.

Lise de Baissac volt az egyetlen, aki parancsnokai teljes egyetértésével ment át a vizsgákon. Őt azonnal ejtőernyős-kiképzésre vezényelték. Úgy értékelték, ő a szervezet királynője, amire persze rendkívül büszke volt.

A Cég még az éjszaka folyamán döntést hozott a többi lány ügyében: az F Szekció felveszi soraiba az intelligens Maryt és a helyes kis Jacqueline-t, már reggel útnak indítják őket, Londonban lesznek elszállásolva, és ott kapják meg a feladatukat. Egy jelölt alkalmasságát, Hélène Aronét, még vizsgálják, és Buckmaster őrnagy a színpadias Odette ügyét is félretette egy időre.

A Cégnak nem maradt sok ideje. A bevetéseknek a hold huszonnyolc napos ciklusához kellett igazodniuk: sötétség és világosság, fény és árnyék. Az ügynököket teliholdkor dobják le, amikor a gépek pilótái megtalálhatják a célpontot. Már csak három hét maradt hátra a következő franciaországi repülésig.

Merde alors!

Tempsford, Anglia

A kora őszi éj, 1942. szeptember 23-a éjjele szokatlanul tiszta volt Bedfordshire-nél és a La Manche csatorna vonalának teljes szakaszán. Az égen telihold ragyogott.

Andrée Borrel és Lise de Baissac teljes ejtőernyős-ruházatban várakoztak a Királyi Légierő tempsfordi bázisának egyik barakkjában, hogy búcsút vehessenek bajtársaiktól, Bucktól, Verától – és Angliától. Itt volt az idő, hogy induljanak haza, Franciaországba. Ütött az óra, hogy beinduljon a *Féberberkenye-Művész-Majomrejtvényfa (Araukária)* hadművelet.

Andrée készen állt. Ő készen állt már júliusban, amikor Maurice felbukkant az ajtajánál, ám ő nem ment ki hozzá azon a teliholdas éjen. Augusztusban a női osztály második felének, Lise csapatának a kiképzése folyt a Beaulieu-ben, ezért az a teliholdas éjszaka is kimaradt. Nehezen viselte, hogy meg kellett várnia a szeptemberi teliholdat, azaz *Charlotte*-ot – a szervezet ezzel a női névvel illette kódként a holdat. Andrée arra várt hát, hogy *Charlotte* „terhes legyen”, hogy ezen az őszi éjjelen megvilágítsa a sötét utat Franciaországba.

Andrée csak ezen az éjszakán ismerte meg ejtőernyős partnernőjét, Lise-t, akivel majd ugrania kell.

– Hát, itt az idő – mondta nekik Vera.

Reflektorfény pásztázta végig az ideiglenes *nissen hut* katonai barakk íves acélbordázatát, kísérteties pillantással kísérve a felszállás előtti búcsút. Lise-t és Andrée-t csoportjaik legjobbjaként választották ki a feladatra, hogy együtt induljanak. Andrée az *Amazonok* első csoportjával érkezett a Beaulieu-be. A gyakorlati készségekkel megáldott lány maga fejlesztett ki egy új gyilkolási módot. (Ha

egy jól kihegyezett ceruzát döfünk be egy alvó náci fülébe, az nem túl brutális gyilkosság, mondta.) Lise, a másik csoport kiválósága, „a királynő”, aki előnyben részesíti, ha önállóan tevékenykedhet. Mindketten nyugodtak voltak, és felkészültek, megacélozták magukat a kételyekkel szemben. „Ha félelmeid vannak, nem leszel képes cselekedni” – fogalmazta meg Lise.

Lise és Andrée egy pillanat alatt megkedvelték egymást. Andrée egyszerű, mozgékony teremtmény volt, Lise értékelése szerint nagyon vonzó, nagyon egyszerű leányka. Korábbi életük, mondhatni, híd-ként kötötte össze Párizs két világát: Lise a gazdag Kléber sugárúton vásárolta meg mindennap a reggeli bagettjét, míg Andrée egyszerű kiszolgálólány volt Franciaország bukása előtt. Meglehet, sokszor ismeretlenül el is mentek egymás mellett. A háború most egyenlővé tette őket.

A terv szerint a francia partvidék középső szakaszán, egy mezőn kellett földet érniük, de utána Andrée azonnal a harcok gyűjtőpontjába kerül: Párizsba kell eljutnia. Az európai civilizáció ékköve, a náci megszállás alatt élő Franciaország kommunikációs és kereskedelmi központja, ez volt Andrée szülővárosa. Itt kellett tehát kiépítenie egy bázist, a *Gestapo* állandóan vizslató szeme előtt, Hitler titkosszolgálat és kémelhárítása árnyékában. Egy, a fővárostól északra létesítendő, britek által támogatott hálózat létrehozása rendkívüli fontossággal bírt a szövetségesek partraszállásának előkészítésében. Legyezőszerűen mozogva a megszállt övezetben, Andrée-nak futárként és összekötőként kell működnie, magyarázták a főnökei, azzal a céllal, hogy a különböző szervezetek elérjék a lehetséges legnagyobb méretet anélkül, hogy a területük átfedésbe kerülne; a másik feladata pedig az, hogy azonnal juttasson el legalább nyolcszáz kilogrammnyi lőszerellátmányt a partizánoknak. Amikor felvirrad a D-nap – talán már a jövő tavasszal, talán csak hat hónapra van szükség –, a földalatti mozgalom összehangolását és irányítását Párizsból végzik majd.

Az indulást végignézte Francis Suttill százados is, egy magas, szálfatermetű, határozott, harminckét éves angol ügyvéd – Andrée leendő párizsi irányítója, parancsnoka. Andrée és Francis együtt

töltötték a nyarat, együtt kapták meg a kiképzést. Andrée-t fogják korábban ledobni, hogy előkészítse felettese útját Franciaországban. A nő indulása előtti napokban a két ügynök semmi mást nem csinált, csak ültek benn a teremben, számoltak, memorizáltak, szövegeket idéztek, felmondták a fedőtörténetet, tervezték közös stratégiájukat. Mindent újra meg újra el kellett ismételniük, egészen addig, míg Francisnek kavarogni nem kezdett a feje.

Francis született nyertes volt: gyors felfogású, ügyesen politizáló, remek fizikális képességekkel megáldva, s mindig megtalálta a helyes megoldást, képes volt összehozni gaulle-istákat és kommunistákat, diákokat és professzorokat, zsidókat és kamaszkorú hazafiakat egy egységes földalatti harcoló alakulatba. De mindehhez szüksége volt egy olyan nőre, mint Andrée, hogy kapcsolatot teremtsen ezek között az elszigetelt csoportok között. Ám ehhez nem csupán Andrée merészségére volt szükség, amellyel támogathatta a küldetés sikerét – Francis számára nélkülözhetetlen volt a nő helyismerete is, és anyanyelvi szintű francianyelv-tudása. A férfi nem beszélt tökéletesen a nyelvet, hiszen bár édesanyja francia volt, ő maga Angliában nőtt fel, s a kiejtése kissé éneklő volt, olyan, mint egy gyereké. Vagy mint egy belgáé. Mindent megértett, ám a beszéde gyanút ébreszthetett. Ha magyarázkodnia kellene, mondhatná, hogy a tengeren túl, Kanadában nevelkedett. Andrée feladatköréhez az is hozzátartozott, hogy tökéletes álcázást biztosítson a felettese számára, és segítse őt franciává válni.

Francis aggódva figyelte Andrée indulását, ám valójában önmaga miatt. Idegesítette, hogy egy nőt kap maga mellé futárnak (s különösképpen, hogy épp ezt a lányt), és megpróbálta óvatosan érzékelteni a főnökeivel, hogy valaki mást preferálna. Két kisleány volt, s egy igen dolgos felesége, márpedig egy csábos munkatárs akár kihívást is jelenthetett. Andrée túl szép és túl vonzó volt. Francis boldog házasságban élt, és azt akarta, hogy ez így is maradjon.

Buck azonban hajthatatlan volt: Francisnek Andrée-val kell dolgoznia, ő a legjobb, s az egyetlen, aki alkalmas erre a feladatra. Kettesben testvérként utazhatnak, győzködte Buck, bár a kiejtésük különbözik – és ez az indoklás eleve kizár mindennemű szexuális kapcsolatot. Legalábbis Buck fejében.

Kollégái kedvéért Francis higgadt maradt, előnyös arcát mutatta, jó képet vágott a dologhoz, mosolygott. Elnézni, amint egy nő ilyen veszélyes feladatra indul, szinte hihetetlen, úgy érezte, jobb lenne, ha előbb rajta lenne a sor. Ha nehéz helyzetbe került, Francis a jó angol iskolás fiúkhöz hasonlóan mindig verssel vigasztalta magát. Kimerültnek érezte magát, mégis leült, tollat ragadott, és Rupert Brooke szavait vetette papírra feleségének, mintha csak Andrée indulását beszélné el:

*Hogy adtad ezt az órát, hála érte,
Urunk! Ébressz fel, vedd fiatalságunk,
kettőzd erőnket, hogy majd visszatérve
startkőre újra bizakodva álljunk!
S kiússunk a jeges, vénült világból.**

A repülőgéphangár üres volt, valamennyi gép felszállt a kékes holdfényben a kifutópályáról. A búcsú formális volt, igencsak különböző Andrée és Maurice szenvedélyes elválásától. Andrée-t megnyugtatták, hogy a szerelme biztonságban van. A lány július óta nem látta. Biztonsági kockázatot jelentett volna, ha Maurice börtönből való szökése után kapcsolatban maradtak volna, de az MI5 ígéretet tett arra, hogy nem fogják a Szabad Franciák nehézfiúinak kezére adni. Andrée maga mögött hagyta a drámát. Most a munkának jött el az ideje.

Buck szemmel tartotta két női ügynökét, Andrée-t és Lise-t, és biztos volt benne, hogy a legkompetensebb, legrátermettebb lányokat vetette be, mert mindkét lánynak helyén van az esze, s nem veszítik el a fejüket, amikor mindenki más így tesz – valahogy úgy, ahogy Kipling írta.**

Bár két női ügynök, Yvonne Rudellat és Virginia Hall már Franciaországban tevékenykedett, Andrée és Lise volt a két első nő, akit

* Baranyi Ferenc fordítása.

** Utalás Rudyard Kipling *Ha* című versére: „Ha nem vesztetted fejed, mikor zavar van, / s fejevesztve téged gáncsol vak, süket, // tiéd a Föld és minden, ami rajta, / és – ami több – ember leszel, fiam.” (Kosztolányi Dezső fordítása.)

ejtőernyővel juttattak be az övezetbe. A Királyi Légierő Különleges Feladatokat Ellátó Repülőszázadának tagjai a szállított férfi ejtőernyősöket egységesen a *Jo* névvel illették, a mostaniak neve ennek mintájára *Jane* lett.

Buck egy aprócska csomagot húzott elő a zsebéből, és átnyújtotta Lise-nek. A férfi ügynököknek arany mandzsettagombot, öngyújtót, -órát vagy -tollat szoktak adni, a nőknek finomabb ajándékokat: arany púderkompaktot, nyakláncot vagy -tollat. Lise arany cigaret-tatárcát kapott. Buck minden esetben reménytelenséget tükröző arckifejezéssel, illúziók nélkül nyújtotta át ezeket, jelezvén: e cse-kélység arra szolgál, hogy mindig emlékeztesse az ügynököt, on-nan a messzi Londonból figyelik, és készen állnak segíteni neki, ha bajba kerülne. Másfelől áruba is lehet bocsátani a feketepiacon, ha nincs más megoldás... Az ügynökök aranytárggyal való megajándé-kozása rituálévá vált: Buck a háború végéig legalább harminckilenc női ügynök esetében gyakorolta. Nem az összes tárgy került haza. Buck minden egyes ajándékozáskor veszített egy cseppet szokásos brit sztoikusságából.

Vera higgadtan, teljesen nyugodtan végezte az indulás előtti ru-tineljárást, s vizsgálta át Andrée és Lise zsebeit, borította ki kézítés-káikat, ellenőrizve, hogy nem maradt-e bennük egy-két elfelejtett aprópénz, mozijegy, gyufaskatulya vagy angol ruhacímke – vagy éppenséggel Maurice Dufour fényképe –, bármi, ami alkalmas lehet arra, hogy lebuktassa az illetőt.

Ha lehet olyasmit mondani, hogy volt egy titokzatos erő a hát-térben, egy „családfenntartó” az SOE-ben, akkor az Vera volt, az ő közvetlen jó cselekedetei a háború végéig egyre sokasodtak. Sok-kal inkább Vera volt az SOE lelke, semmint Buckmaster, értékelte később Lise. Vera napi kötelességei közé tartozott, hogy miután a hírszerző tisztek összegyűjtötték, majd értékelték a Franciaország-ból érkezett újságcikkeket, beszámolókat, ezeket összeillessze, és „Nyalánságok” meg „Mulatságos darabok” megnevezéssel felte-gye a faliújságra. Éjszakai kötelezettsége volt az új ügynökök útnak indítása, valamint a visszatérők fogadása és bekísérése a leszálló-pályától. Ő maga az F-Int. jelzéssel illette ezt a funkcióját, amely

az *F Szekció közvetítője* megnevezés rövidítése volt. Ha a szervezet működéséhez bárhol humán erőforrás-hiány mutatkozott, Vera volt az, aki kitöltötte a rést. Előleget folyósított a feladatra még be nem osztott ügynököknek, tanúskodott végrendeletek és utolsó kíván-ságok megfogalmazásakor, biztató üzeneteket továbbított aggódó édesanyáknak, nyugtatgatta az átdobott ügynökök várandós felesé-gét, majd titkos üzenetet küldött a BBC éjszakai adásában, amikor a baba megszületett: *Joséphine ressemble à sa grand-mère – Joséphine a nagymamára hasonlít*, ha kislány született, vagy *Joseph a nagypapára ütött*, ha a gyerek fiú. Vera volt az SOE F Szekciójának „mesebelí jó tündére” – értékelte a tevékenységét Buck, amikor a szabotőrök köz-sösségi életéről volt szó. Mindent összevéve, Vera élte a maga kettős életét. A Cégnél csupán kevesek tudták, hogy nem angol, hanem bevándorló, azt pedig, hogy zsidó, még csak nem is sejtették.

Miután gondosan átvizsgálta Andrée és Lise legszemélyesebb holmijait, megállapította, nincs bennük semmi Angliára utaló jel, ami veszélyeztethetné a fedősztorijukat. Felszerelésük a lehető leg-teljesebb mértékben praktikus volt. Az ügynököket négy speciális gyógyszerrel látták el, meghatározott céllal: az egyik az altató volt, amely kávéba vagy konyakba keverve legalább hat órára kiüti az el-lenfelet. A másik egy Benzedrine nevű amfetaminkészítmény, amely segít több napon át talpon maradni. A harmadik egy görcsöt és súlyos hasmenést kiváltó orvosság, amely szükség esetén elterelő ürügyként alkalmazható. Végül a negyedik, a legeslegutolsó szem gyógyszer az volt, amelyikből többet már nem lehet bevenni: a ruhaujjba bevarrt, vékony gumibevonatú halálos szer, a cianiddal töltött kapszula. Ha egyben nyelik le, hatástalan, ha elharapják, végzetes.

A földi személyzet felsegítette Lise-re és Andrée-ra a hát- és a vállhevederzetet, és elől a mellhevederzetet a mellcsattal. Az ejtőer-nyős-öltözet alatt Lise divatos, a derekánál néhány hajtással bővített szabású szoknyát viselt, amelyhez a szükségesnél kissé több anyagot használtak fel – most, amikor a gyapjúszövet vásárlását igencsak korlátozták, a ruha igazán extravagánsnak minősült. A gombok fi-noman elegánsak voltak, a szegések precízen, kézzel elvarrva: a jól képzett varrónők a francia menekültektől beszerzett ruhákat mintául

véve rekonstruálták a szabásvonalat és az apróságokat is, beleértve a címkéket. Bizalomkeltő volt, hogy a Cég költséget nem kímélve odafigyel a legfinomabb részletekre is. Miután kibújjik az ejtőernyősruhából, Lise a legújabb divat szerint öltözzé érkezik majd meg.

Az indulást alaposan megtervezték és ellenőrizték, az ügynököket felkészítették minden eshetőségre, ismerték a biztonsági intézkedéseket. Volt náluk pisztoly arra az esetre, ha nemkívánatos személyek várnák őket. Ezt azonban a földet érés után nem tarthatták meg – sokan nem is akarták volna –, mivel egy rendőri igazoltatásnál azonnali veszélyt jelentett volna, tekintve, hogy Franciaországban a fegyvereket be kellett szolgáltatni. Az ejtőernyősruha ujjában volt egy rugós kés is, ha netán a hevedéretet el kellene vágni ahhoz, hogy kiszabaduljanak belőle. A nadrágszár zsebében volt hely egy elemlámpának, és annyi élelemnek, amely elegendő ahhoz, hogy egy éjszakát túléljenek az erdőben. Jól fel voltak készítve.

Andrée nem a saját útlevelével vágott neki Franciaországnak: egy Monique Urbain névre szóló francia személyi igazolvány, *carte d'identité* biztosítja majd az új személyiségét. A Baker Street állománya csak a kódneven ismerte őt, mint Fehérberkenye. (Winston Churchill határozott véleménye szerint tilos az ügynököknek „jópofa” kódneveket adni. Maga elé képzelte, milyen érzés lenne egy anyának, ha arról kapna értesítést, hogy *Ballyhoo* [Csinnadratta] vagy *Bunnybug* [Nyusziölelés] nevű gyermeke odaveszett. Mindennek ellenére az utasítását nem mindig hajtották végre.)

Lise-t kódneven így ismerte London: Művész. Az ő útja Poitiers-be, egy közép-franciaországi, dombon fekvő, egyházi szellemiségű kisvárosba vezetett, ahol ő lesz az egyszemélyes hálózat, aki biztonságos házat tart majd fenn az egyesével érkező ügynökök átmeneti elhelyezésére. A feladatát kijelölő parancs igazából alábecsülte a szerepe jelentőségét, hiszen azt a kikötést tartalmazta, hogy Lise nem vonható be egyéb operatív műveletbe. Valójában neki kell személyesen fogadnia a Baker Street érkező ügynökeit. Már önmagában az a tény, hogy hamis személyiség alatt él egy ellenséges országban, és olyanokat segít, illetve rejteget, akiket a náci terroristának bélyegeznék, kimeríti az „egyéb operatív művelet” kategóriáját.

Andrée és Lise iratai Roydonban készültek, ahol a Cég okmányhamisító részleget tartott fenn. Itt gyártották le mindazokat az iratokat, dokumentumokat és nyomtatványokat, amelyekre az ügynököknek szükségük lesz: élelmiszerjegyeket, utazási engedélyeket, házasságleveleket, leszerelési okmányokat, egészségbiztosítási papírokat. A totalitárius rendszernek szüksége volt arra, hogy ellenőrzés alatt tartsa a lakosságot, s bárkire végzetes lehetett, ha nem voltak rendben a papírjai. A falakon Franciaország-szerte hatalmas plakátok tettek fel a kérdést: *Êtes-vous en règle?*, azaz: Mindene rendben van?

Párnahuzatba rejtve, az ejtőernyő és a saját háta közötti résben Lise rengeteg készpénzt vitt magával, kétszázötvenezer frankot bankjegyen – ez ötévi fizetés összege volt, az értéke ezernégyszáz akkori angol fontnak vagy másképp kétszázötvenezer mai USA-dollárnak felelt meg. Ez az összeg a fedőtörténete szerinti, szerény anyagi háttérrel rendelkező nő számára szörnyűségesen nagy volt, de szükséges volt ahhoz, hogy fenntartsa magát és a házat, amíg találkozhat majd párizsi kapcsolataival. Ha minden a tervek szerint megy, a pénz bekerül a rendes körforgásba. Ha balul sül el valami, akkor meg biztonságot jelent az ő számára.

Minden olyasmí, amit a Birodalomban ellenőrizhettek volna, Andrée és Lise fejében volt: betéve tudták a küldetésükre vonatkozó utasításokat, a tartalék tervet, a postaládákat. Memorizálták a rejtjelezést. Semmi nem volt leírva. Fittek voltak, és ambiciózusak, magabiztosak, elkötelezettek az ügyért és Franciaországért. „Minden olyan izgalmas – mondta a búcsúzkodáskor Lise. – Mi baj lehetne?”

Az elbocsátás aktusa a végéhez közeledett. Kézfogás mindenkivel, a lányoknak puszi mindkét arcra, és jókívánságok. Viszlát és jó szerencsét! *Merde alors!* Ez volt az ügynökség nem hivatalos motója: Nagy szart!

Az őszi nap-éj egyenlőségnek köszönhetően a nappal ugyanolyan hosszú volt, mint az éjszaka. 1942. szeptember 23-án naplementekor Yvonne Rudellat zászlós egy franciaországi védett házban ülve hallgatta a BBC francia nyelvű adását. A külföldi adások hallgatása

természetesen illegális és büntetendő cselekmény volt, de csaknem mindenki ezt tette Franciaországban – pontosabban a lakosság fele. Este negyed nyolckor az egész országban – a megszállt területen csakúgy, mint a szabad övezetben – ott gyülekeztek az emberek a fényesre politúrozott borítású rádiókészülék körül, várva a francia nyelvű világhíradót beköszöntő ismerős hangjelzést.

Az adást a V mint Victory morzejelének üstdobhangja vezette fel.
Ta-ta-ta-tam.

Ezek voltak Beethoven V., *Sors szimfóniájának* bevezető taktusai: *Ta-ta-ta-tam.* Jól megválasztott náciellenes propaganda, emlékeztető egy barátságosabb és civilizáltabb korra, amely valamikor visszatér majd Európába. A rádióhallgatás önmagában lázadás volt, s akár emberéletbe is kerülhetett.

Yvonne hallgatta a műsorközlő felhívását, amelyet a londoni Bush House-ban vettek fel: *Ici Londres! Les français parlent aux français!*, azaz: Itt London beszél! Franciák szólnak franciákhoz!

A BBC francia nyelvű adása negyvenöt perces volt, ebből az elején minden este öt percben összefoglalták a külföldi híreket, majd ugyancsak öt perc időtartamban Charles de Gaulle-é volt a mikrofon. A fennmaradó harminc percben verseket, dalokat, varietésszámokat, tréfás anekdotákat, politikai eszmefuttatásokat sugároztak, értékelték a nemzetközi eseményeket, és ellenállásra buzdítottak a Vichy-kormánnyal szemben, munkalassításra, a szénkitermelés csökkentésére szólítva fel a franciákat. A háború elején csak minden második nap jelentkezett a francia nyelvű adás, ám a demokrácia világából esténként sugárzott közvetítésnek olyan nagy sikere lett, hogy a BBC áttért a napi műsorközlésre, s terveik szerint az adásidőt fokozatosan ötóránnyra kívánták növelni a partraszállás előkészítésével összhangban.

A hírműsor szükségszerűen követte a háborús eseményeket. A rendkívüli intézkedések ismertetésekor nem volt semmi csinnadratta: csak a puszta tényeket sorolták fel: *A Vichy-kormány intézményesen biztosít tizenkilenc és ötvenéves kor közötti francia férfimunkaerőt a németeknek a fogolytáborba hurcoltakért cserébe. Az orosz front tartja Sztálingrádot, ahol Hitler csapatainak bombákkal és bajonettekkel kell szembeszállniuk.*

Az adás utolsó öt perce volt a legfontosabb a formálódó francia ellenállás számára. Dalocskákba, rigmusokba, kuplékba, verses mesékbe rejtve mentek a személyes üzenetek, amelyek valójában információkat hordozó kódok voltak:

*Jean a des cors aux pieds.
Jeannak madárlába van.*

*L'arc en ciel fait naître l'espoir.
A szivárvány a remény szülőanyja.*

A mondatok egy része csupán zagyvaság, eltérítés volt, hogy összezavarja a hallgatókat, főképpen a német elhárítást, de mindig akadt közöttük olyan, amelyik kódolt üzenetet tartalmazott a titkos műveleteket végző ügynökök számára. A Baker Street titkosított táviratban adta meg az akcióterveket és a repülővel ledobott ügynökök vagy szállítmányok adatait. A BBC-adásokban kódolt információkhoz morzéval sugározták, illetve erősítették meg a pontos adatokat. Egyes rádióadások a terepen dolgozó francia ügynököknek szóltak: egy bizonyos gyermekdaloska például megerősített jelenthetett egy bankárnak, aki pénzt kölcsönzött valamelyik ellenállói körnek, mert leszűrhetette belőle, hogy a brit Hadügyminisztérium kötelezettséget vállalt az összeg visszatérítésére. Egy aforizma garanciát nyújthatott egy gyártulajdonos számára, hogy ha önként leállítja az üzemében a termelést, akkor a RAF nem fogja bombázni a gyárait. A további személyes közlések a brit ügynököknek szóltak, s repülési adatokat, várható küldemények időpontját tartalmazták.

Az adás ezen utolsó öt percében hallotta meg Yvonne a neki szóló üzenetet arról, hogy Andrée és Lise úton vannak a kijelölt cél felé. A BBC francia adása naponta kétszer jelentkezett, este 19:15-kor és 21:15-kor. Az első adás utáni üzenet azt jelentette, hogy Andrée és Lise gépe felszállásra kész. Yvonne nyolc óra körül erre figyelte fel: *Les singes ne posent pas de questions* – A majmok nem tesznek fel kérdéseket.

A Fehérberkenye–Művész–Majomrejtvényfa hadművelet kezdetét veszi.

Yvonne számára világos volt: Andrée és Lise ejtőernyővel felszerelve készenlétben állnak. Ugyanezt az üzenetet megismételték a második adásban, ez volt a megerősítése annak, hogy a gép felszállt.

1942. szeptember 23-án este erre a második londoni adásra koncentráltak egy üres tisztáson Loir-et-Cherben. *A majmok nem tesznek fel kérdéseket.* Az ellenállók soha nem felejtik el az érzést, milyen, amikor az éteren keresztül meghallják az üzeneteket, amelyek azt jelentik számukra, hogy a kapcsolat él, hogy a szövetségesek Franciaország felszabadításán fáradoznak.

A telihold már túljutott az égbolt felén, amikor a pilóta átszelte a francia határt. A hold óráként mutatta számára az irányt az égbolton.

Az alacsony, szakadozott felhők között Pointe de la Percée felé igyekezett; a későbbiekben Omaha és Utah néven ismertté vált két partsáv között félúton kellett landolnia. Vetett egy pillantást a helyzetjelzőjére, majd Orléans felé vette az irányt, aztán az utolsó pillanatban leereszkedett a felhők alá, amitől ugyanannyira láthatóvá vált az ellenség számára, mint a navigátora számára a Loire folyó holdfénytől csillogó vize.

Konfettizuhatagként szálltostak lefelé a röplapok a gépből a kicsiny francia város kijárási tilalom miatt üres utcáira. A röplapok jelszavakat, hazafias felhívásokat tartalmaztak: *Harcoljunk egy egységes hazáért! Vive la France. Charles de Gaulle.* Ezek kettős célt szolgáltak a szövetségesek számára: egyrészt közvetlen propagandisztikus, hangsúlyozva a franciák előtt, hogy a nemzet, amelyet ők történelmileg „az álnok Anglia” névvel illetnek, nem feledkezik meg róluk, másrészt álcázásként, mivel a röplapok láttán reggel a németek azt gondolhatják majd, hogy a gép csak propagandacéllal hatolt be a légterbe, nem azzal a szándékkal, hogy ügynököt vagy löszert juttasson be. A RAF pilótái ezt a hasznos terhet kettős csavarral – egyszerre utalva Hitler főművére és a röplapra, a *pamfletre* – így nevezték: *Mein Pamf.*

Amikor a pilóta megpillantotta Orléans-t, a Whitley leereszkedett százötven méterre. A templomtorony és a fák lombkoronája között navigálva észrevett egy sötét és csendes helyet Blois határában.

Megbillentette a fékszárnyat, és a sebességet a minimális repülési sebességig csökkentette, igen veszélyes mértékig, mivel így bekerülhetett az ellenség kutatófényébe és lőtávolságába. Nagyon kevés tere maradt a manőverezésre, ezért lassan, alacsonyan, óvatosan közeledett meg a célpontot.

– Harcálláspont – üvöltötte a megfigyelő, igyekezve túlkiabálni a motor hangját.

Andrée szorosan a testéhez húzta két lábát, és belefészkelte magát a gép szűk törzsébe. Aztán felállt, odament a bombázó kabinajtájához, ellenőrizte a hevederzetét, és a csatot, amely az ejtőernyő bekötőkötelét erősítette a repülőgéphez. Szeme merőn a vörös fényt nézte maga előtt, amelynek zöldre kellett váltania, ha eljön a pillanat, hogy kiugorjon; lába már maga előtt volt a levegőben.

Jó volt elsőnek lenni, Lise kezdetől örült volna, ha így alakul. Úgy érezte ugyanis, hogy szerencsésebb, ha maga választhatja meg az ugrás időpontját, mint ha várnia kell valakire. Aztán sorsot húztak, és Andrée lett a szerencsés. A második ugrónak nagyon gyorsan kell követnie az elsőt, ellenkező esetben egymástól több kilométeres távolságban érnek földet.

Miután túlhaladt a kiugrási zónán, a navigátor szeme a leszállópályát kutatta, keresve a háromszög alakban elhelyezett három vörös lámpát és középen az F morzejelét – *ti-ti-tá-ti* – villogtató fehérét.

Semmi ilyesmit nem észlelt.

– Nem dobhatunk le titeket – mondta az irányítótiszt –, nem stimmel a jelzés.

A morzejel nem egyezett a megállapodásban rögzítettel. Úgy tűnt, senki sem jött Andrée és Lise fogadására.

A Loire folyó mellett található az a hely, ahol ötszáz évvel ezelőtt egy bizonyos Jehanne Romée, egy Jacques d'Arc nevű paraszt lánya a katonák élére állt, s utat nyitott a francia nemzet megeremtése felé.

E helytől nem messze Yvonne Rudellat egy sötét legelőn ülve várta a gépet. A fű nedves volt, és hideg. Bár a nappalok még melegek voltak, éjszakára lehűlt a levegő. A szüret, a betakarítás a végéhez közeledett, a szőlőt már leszedték, a krumpli és az alma a pincében

volt télire, nemsokára fagyosak lesznek a hajnalok. Két év telt el azóta, hogy a nácik megtiltották a vadászatot a Sologne-vidéken, így éjszakánként az erdőt állathangok keltették életre.

Yvonne lélegzet-visszafojtva figyelte a repülőgép motorzúgását. Nadrágszoknyáját a derekánál övvel fogta rövidebbre, a combjánál kilátszott a harisnyája vége és a csupasz lábszára. Soha nem adott magára, nem tartotta fontosnak, hogy lényegtelen dolgokra ügyeljen.

Yvonne tagja volt a sokoldalú fogadóbizottságnak – ez olyan elegánsan angolosnak hangzik, mintha csak mellényes urakról lenne szó, gomblyukukban fehér virággal –, ám akik itt váraкоztak, azoknak éjnek idején kellett tevékenykedniük a kegyetlen fenyegetettség légkörében. Három férfi állt egymástól úgy száz méterre; az éjszakai harmat átnedvesítette a nadrágszárukat, sapkájukat mélyen a szemükbe húzták. Ha valaki észrevette volna őket, azt gondolhatta volna, közönséges orvvadászok. Miután az élelmiszerek jelentős mennyiségét Németországba kellett szállítani, Franciaországot éhínség fenyegette, így a háború kezdete óta most, 1942-ben nyitották meg először a vadászipényt. A nyúl vadászatra alkalmas puska tartásáért már nem járt börtön. Az nem revolver. A fajd nem azonos a *Gestapo*-val.

Yvonne felnézett, fejét a közeledő gép motorzúgásának irányába fordította. A zaj mellett arra számított, hogy megpillant két nőt lefele szállni, lassan, ahogy a hulló falevél, kötélzetükkel eltakarva a hold sugarát.

A Whitley tett egy fordulatot az üres vidéki ház fölött, majd tizenöt perc múlva az alacsonyan szálló gép elhaladt a két várakozó férfi fölött, akik lámpájukat a magasba, az ég felé fordították. A harmadik nem világított. Talán lemerült benne az elem. Vagy zárlatos lett, vagy elszakadt a vezeték. De az is lehet, hogy a lámpa fénye túl közel volt a fák lombkoronájához, amelyek elvették a kilátást a navigátor elől. A harmadik lámpát tartó férfi a fél fülére süket volt, talán nem hallotta meg a gép zaját.

Amikor Andrée és Lise repülője a leszállási helyhez ért, a jelzőfények nem voltak megfelelőek.

Andrée és Lise nem ugrottak ki.

Az egyre homályosabbá váló bombázó orrát az őszi hold felé emelve irányt változtatott. Hatalmas *crescendót* követően a gépzaj egyre halkabbá vált.

Aztán az éj elcsendesedett. Olyannyira, hogy Yvonne még a karórája ketyegését is meghallotta.

Másnap tökéletes nyugalom uralkodott a Loire menti kis Avaray falucskában. Az élet folyt tovább a maga megszokott medrében, mintha mi sem történt volna, mintha a demarkációs vonal nem is létezne.

Éjjel 1:00 órakor a földetérési helyet újra előkészítették. A bizottság tagjai egymástól kellő távolságra, fedezékben, kissé elbizonytalanodva váraкоztak mély csendben, hogy meghallják a közeledő gép hangját.

A holdfényes mezőre hosszú árnyék borult, amint ezen a második éjszakán a repülőgép lassan az ugrásra kijelölt helyhez közelített. A megbeszélt morzejel pontosan világított a csillagok felé: *ti-ti-tá-ti*, azaz *F*.

Andrée-t és Lise-t a megfelelő helyen kidobták a gépből.

Un, deux, trois, quatre... A bizottság tagjai sorban számlálták a virágokként kinyíló ejtőernyőket: Andrée, Lise, a személyes csomagjaik, tizenkét Colt a hozzájuk való töltényekkel, tíz kiló plasztikbomba, nyolcszáz gyutacs, detonátor és egyéb eszköz landolt azon az éjen a hatalmas, narancsszínű hold fényében egymás után, ötvenméteres körzetben.

Nem maradt más hátra, mint hogy a pilóta rögzítse a repülési naplóban: minden rendben lezajlott.

Miután Andrée és Lise kiszabadították vállukat az ejtőernyő szorításából, és kikapcsolták a hevederzetet, a fogadóbizottság tagjai odaszaladtak hozzájuk, hogy üdvözlőljék őket, majd nekiláttak, hogy összecsomagolják az ernyőt, és felvegyék a csomagokat.

Csendesen váltva pár szót, a nők behúzódtak az erdőbe, hogy annak védelmében várják ki a reggelt, amikor vége lesz a kijárási tilomnak.

Hát itt vagyok francia földön – futott át Lise agyán.

A hajnal első fényében kis lovas kocsi vitte el az ügynököket egy idősebb, hazafias érzelmű menekült házaspár, Bossard-ék házikójához. A halkereskedéssel foglalkozó pár a tengerpart bombázása elől menekült a Loire völgyébe. A házban Yvonne fogadta kollégáit. Már akkor jó barátságba keveredett Andrée-val, amikor a nyári kiképzésen együtt voltak a Beaulieu-ben az első női osztályban.

1942-ben nem volt könnyű olyan franciákat találni, akik szimpatizálnak a brit támogatású ellenállással. Az angolellenesség soha nem állt távol a francia öntudattól, és a nemzet még mindig zokon vette a dunkerque-i vereséget, amely azt az érzést erősítette bennük, hogy Nagy-Britannia feladta a harcot. A franciák még a kétévi német megszállás után is csak legyintettek Winston Churchill nevének hallatán. Többek között azért is, mert a miniszterelnök a vereség után azonnal azt parancsolta: vigyenek minden francia hadihajót semleges kikötőbe, vagy menekítsék ki a tengerészetiüket, nehogy a hajóhadukat körbevegyék a németek. Miután a Vichy-kormány erre nem volt hajlandó, Nagy-Britannia 1940. július 3-án bombatámadást intézett az algériai Orán kikötője ellen, amely ezerkétszázkilencvenhét tengerész halálát okozta. Ez valójában propagandaakció volt Hitler és Pétain ellen.

A franciák idősebb generációja hasonlóképpen nem bocsátja meg az angoloknak, hogy a Somme-nál megfélelkeztek a barátságról. A Bossard házaspár a demarkációs vonal közelében lakott, ahol a vidéket erősen őrizték, és rendszeresek voltak a nappali ellenőrzések. „Nem volt valami nagy szabadság” – emlékezett vissza Lise.

Yvonne gondoskodott róla, hogy rádióüzenet menjen Londonba: Monique és Odile biztonságban megérkeztek.

Andrée és Lise pihentek néhány napot a falucskában, hogy beilleszkedési céllal beszélgessenek a házaspárral, s hogy boldogabbnak érezzék magukat, mielőtt útnak indulnának. A két első női ügynök, akiket ejtőernyővel dobtak le az ellenséges vonalak mögé, omlettel és borral vágott neki a küldetésnek.

Lise megváltotta a jegyét Poitiers-be.

Andrée hazaindult Párizsba.

Az utolsó szálig

Sark, Csatorna-szigetek

A La Manche csatorna egyik kis szigetén, melynek alakja szétlapított bogárra hasonlított, csend és nyugalom honolt. A hely Hitler hatalmas Atlanti falának – a Norvégian átívelő Északi-sarkkörtől a Franciaországon keresztül az Ibériai-félszigetig húzódó, háromezer-kétszáz kilométeres, acélsodronyból és tenger alatti aknákból összeállított valóságos védvonalnak – az állomáshelyéül szolgált.

A Sark-sziget a közelmúltig brit felségterület volt, ebben az időben azonban a náci birodalom részének számított. A mindössze öt négyzetkilométer kiterjedésű sziget, amely a francia tengerparttal körbevéve, a Cotentin-félsziget közvetlen közelében bekelődött Guernsey és Jersey közé, mintha csak elveszett volna az időben: lakói gyalogosan és számárháton jártak, és gázlámpa fényénél olvas-tak. Ám Dunkerque eleste után a háború szele elérte az öböl vonalát, Saint-Malót és a Sark-sziget partvonalát is. Churchill kijelentette, hogy a Csatorna-szigetek védhetetlenek, túl közel vannak Normandiához, és egyébként sincs stratégiai jelentőségük Anglia védelme szempontjából. A britek demilitarizálták hát őket, és kivonultak.

A náciak megszállták a szigeteket. A smaragd legelők* harc nélkül pottyantak az ölükbe. Most pedig Hitler a Csatorna-szigeteket a szövetségesek tervezett partraszállása elleni stratégiája integráns részévé tette.

Az őszi éjszaka csendjét megtörve, 1942. október 3-án egy *Little*

* Utalás William Blake *Jeruzsálem* című versére: „Érintették már szent lábak / Anglia ősi, zöld földjét? / Járt-e már Isten Báránya / E táj smaragd legelőjén?” (Kántás Balázs fordítása.) – *A ford.*

Pisser gúnynevű kis motorcsónak közelített Sark sziklás partja felé. Tizenkét férfi szállt ki a csónakból, és vágott neki a meredek sziklafalnak a sziget gerince felé. Feketére festett arccal, töltött fegyverrel, készenlétben tartott késsel rohantak a náci táborhelye felé. A művelet neve *Bazalt* operáció volt.

Hat kommandós odaért a németek barakkjaihoz. Felsorakozva a hat hálósoba ajtaja előtti hosszú folyosón, a támadók a megadott jelre beléptek a náci hálólhelyére, ahol a katonák sodronyágyukon aludtak. A megszállók ellenségük tekintetére ébredtek. Az akció a begyakorlott módon, gyorsan ment: a brit kommandósok lepedőbe csavarva megkötözték náci foglyaikat, kirángatták őket a folyosóra, aztán összegyűjtötték a könyveket, újságokat, minden nyomtatott papírt.

A támadók a mintegy kötőféken vezetett foglyokkal átcsoportosították erőiket, és rohanvást megindultak a menekülésre szolgáló csónak felé. Abban a pillanatban, amint a náciak rájöttek, mi vár rájuk, a támadók előkészületei és tervei dugába dőltek. A német foglyok kiabálni kezdtek, és reklamáltak a bánásmód miatt, követelték, hogy felvehessék az egyenruhát, ne pizsamában mutatkozzanak a falusiak előtt. A kommandósok azzal vágtak vissza, hogy szerintük egy kis séta a friss levegőn nyugtató hatású.

A felfordulásban egy németnek sikerült kiszabadulnia, és futásnak eredt. Azonnal elkapták, de újra szabaddá tette magát, és nekilódult. Kapott egy lövést a hátába. A zűrzavar láttán három további náci is menekülőre fogta. Kettejüket közvetlen közelről azonnal lelőtték. A harmadik, akit még fogva tartottak, a szabadulás reményében egyre csak kiabált.

Az egyik fiatal brit katona csendben odalopózott mellé, kezében revolverrel, ujjá az elsütőbillentyűn. A golyó mintegy balesetképpen levitte a fogoly fejét. A dulakodás közben két németnek sikerült elmenekülnie, egyikük sebesült volt, a másik meztelen. Azonnal riadóztatták a többieket. Az utolsó fogoly halogatta a menekülést a támadók gyűrűjéből, félt a kommandósok erejétől. Úgy vélte, jobb egy napot eltölteni brit fogolyként, mint hősi halottnak lenni a náci birodalom érdekében.

A várost és a garnizont azonnal riadóztatták. A támadók egyet-

len foglyukkal géppuskazápor alatt rohantak a csónakhoz, és nagy motorzúgással elhagyták Sarkot a tenger fekete vize felé.

Valamennyi brit kommandós élve tért vissza, s egy náci foglyot is vittek magukkal, az Atlanti fal egyik mérnökét, aki információval rendelkezett a La Manche csatorna teljes partszakaszán húzódó tankelhárító rendszerekről, a kettős huzalos védelmi szisztémáról, az aknamezőkről, a bunkerekről, a nehéztüzérségről. Emellett rengeteg fontos adatot gyűjtöttek össze: jegyzeteket, hadparancsokat, tervrajzokat, lajstromokat. A *Bazalt* operáció értékelése A-1-0 volt, azaz tökéletes siker.

A náciak számára ez vesszőfutással ért fel: német katonákat lőttek le közvetlen közelről, miközben azok hálórúhában védtelenek voltak. Válaszul Hitler 1942. október 18-án* *Kommandobefehl*, szigorúan titkos hadparancsot bocsátott ki, amelyet csak a Birodalom tizenkét legmagasabb rangú vezetője kapott kézhez. Az irat különleges jelzése szerint: „A parancs kizárólag a magasabb parancsnokoknak szól, és semmiképp sem kerülhet az ellenség kezébe.” Ennek értelmében:

A mai naptól kezdve minden szabotázs csoport tagjait kivétel nélkül azonnal likvidálni kell az utolsó szálig, legyenek akár egyenruhás katonák, akár civil szabotőrök, fegyverrel vagy anélkül, védekezzenek vagy meneküljenek, érkezzenek bár hajón, repülőn vagy ejtőernyővel. Nincs engedmény akkor sem, ha készek fogolyként megadni magukat. Nincs kegyelem... Ez azt jelenti, hogy semmi esélyük az életben maradásra... Semmilyen körülmények között sem számíthatnak arra, hogy velük szemben a genfi egyezmény szellemében járunk majd el.**

* A *Nacht und Nebel* első kibocsátásának dátuma 1941. december 7., ezt 1942-ben először, majd később többször kiegészítették egyre kegyetlenebb szankciókkal. – *Aford.*

** Az 1864-ben elfogadott első genfi egyezmény a hadra kelt seregek sebesültjei és betegek helyzetének javítását célozta meg. Kimondta, hogy a hivatalosan a hadsereghez tartozó katonai és egyéb személyek megsebesülésük vagy megbetegedésük esetén minden körülmények közt kíméletben és védelemben részesítendő; az ilyeneket az a hadviselő fél, amelynek a hatalmába kerültek, tartozott nemzetiségi különbség nélkül, emberséges bánásmódban részesíteni és gondozni.

Hitler szigorúan titkos parancsa végrehajtásának volt egy sötét költői vonatkozása is. A nácik előszeretettel dokumentáltak mindent a legapróbb részletekig, azonban ezzel a paranccsal arra kaptak utasítást, hogy emberiségellenes gyilkosságokat kövessenek el, úgy, hogy a tetteiknek ne maradjanak írásos bizonyítékaik, a foglyokat csak az N + N jelöléssel kellett dokumentálni. A jelölés Hitler kedvenc Wagner-operája, a *Rajna kincse* egyik áriájára utal: *Nacht und Nebel – niemand gleich!* Azaz: Éjszaka és köd – semmi más!

Az N + N jelölés az azonosíthatatlan azonosítását szolgálta, s azokra vonatkozott, akik nyomtalanul tűntek el. A német foglárokat arra utasították, hogy az N + N jelű foglyokat kínzással, veréssel, terrorizálással, fájdalommal fenyítsék, ne tanúsítsanak szemernyi részvétet sem az idegen gyűlevészek iránt. Ezzel Hitler titokban felmentést adott minden múltbeli, jelenlegi és jövőbeni bűncselekmény alól.

Ha elkapják őket, Lise-re, Andrée-ra és Yvonne-ra a nácik legdurvább erőszakos eljárása várt. Elkülönítés. Kínzás. Kényszermunka. Totális kimerültség. Tökéletes szellemi megsemmisítés, memória-vesztés. Éjszaka és köd.

II. rész

Százezer veszély

Párizs

A Foch sugárút Európa leggazdagabb utcája, Párizs legelőkelőbb része. A Diadalívtól a Bois de Boulogne-ig tart, egyik oldalát széles kertek díszítik, indiai szilfával és hatalmas gesztenyefákkal beültetve, amelyeket még Bonaparte Napóleon uralkodása előtt telepítettek. A Foch sugárút a megszállás alatt is megőrizte elegáns, nagyvilági promenádjellegét lovaglőösvényével, a virágzó bokrok és kőszobrok között kanyargó sétaútaival. (Párizs bronzszobrait ugyanakkor beolvasztották, hogy lőszert készítsenek belőlük.)

A háború időszaka alatt a hitleri adminisztráció a Foch sugárúton rendezkedett be.

A sugárút északi részén, a Porte Dauphine-re néző oldalon, a 84-es szám alatti hatemeletes épület magas ablakait erős kovácsoltvas rács díszítette. Az épület a német titkosszolgálat szerveinek főparancsnoksága volt, amelyet a párizsi népnyelv egységesen csak *Gestapónak* nevezett: a *Sicherheitspolizei* és a *Sicherheitsdienst* (SiPo és SD) volt a náci párt titkosszolgálat, amelynek tagjai a Führer vasakaratu hívei voltak. Az ő feladatuk volt, hogy fogják el, kínozzák meg és irtsák ki gyökerestül a Birodalom ellenségeit.

Délutánonként a párizsi napfény kellemesen világította meg a művészien berendezett irodát, mely ugyanolyan nagy és impozáns volt, mint az azt elfoglaló parancsnok. A szoba berendezésének fő darabja egy XV. Lajos korabeli hatalmas íróasztal, amely gazdagságot, rendet, erőt és vezetői képességet sugároz – mindez jellemezte Karl Bömelburg *SS-Sturmabführert* is, aki 1942–1943 fordulóján vette birtokba. Párizs legmagasabb rangú kémelhárító tisztje az első világháború veteránja, egy hordómellű, hithű náci volt, közel ahhoz,

hogy nyugállományba vonuljon. Magas, őszülő hajú, árja típus, már a testtartásából is egyértelmű volt, hogy kiváló lovas – gyakran lehetett látni, amint a Bois de Boulogne-on át egy villa felé lovagol, ahol élete álmát beteljesítve csirkéket tartott. Személyi használatra berendezett lakosztályát és otthonát a kollaboráns párizsi csőcseléktől és fiatal fiúprostituáltaktól kapott, lopott ezüsttárgyakkal díszítette.

Bömelburg őrnagy teljes meggyőződéssel és kegyetlenséggel követte Hitlert berlini napjaitól fogva. Már a háború előtt, az 1930-as években ő rendezte be Párizsban a *Gestapo* főparancsnokságát, azonban maga ellen fordította a francia szélsőjobb képviselőit, s ezért 1939-ben Csehszlovákiába száműzték, ahol a *Gestapo* rendőrfőnökeként tevékenykedett. Ott hatalmas anyagi haszonra tett szert, pénzért megkímélve hatszázhatvankilenc ártatlan zsidó gyermek életét.

Most pedig a megszállt Párizsban katonai pályafutása egyre fogyó időtartama alatt egyforma lendülettel küzdött a francia ellenállás tagjai és a francia zsidók ellen. A Foch sugárúton ezt a két csoportot sokszor egy kalap alá vették.

A Foch sugárút csendes volt, akárha az előző századból maradt volna itt. Párizsban nem sok kocsi közlekedett – nem volt üzemanyag. A gépkocsik zaját a kerékpárok és riksák csengőhangja meg a kocsikat húzó lovak patkóinak kopogása váltotta fel. S a Diadalív felől nap mint nap idehallatszott a katonai parádé csinnadrattája, amint a katonák a *Horst Wessel-dalra* vágják ki a díszlépést: „A horogkeresztre már milliók néznek reménnyel telve / A szabadság és a kenyér napja hajnalodik.”*

A háborús években a 84. számú ház homlokzatát is sötétszürkére mázolták szénnel, a többi épületéhez hasonlóan. Bömelburg egy jól képzett, kemény rendőri egység felett gyakorolta a hatalmat odabentről. A ház kapuja mögött keskeny átjáró vezetett a belső udvarra, ahol a gépkocsivezetők szorgosan fényesítették az elmenekült párizsiaktól rekvirált vagy a zsidóktól elkobzott luxusautókat. Az udvar végében volt egy raktáreépület, amely mostanában arra szol-

* A szöveg magyar változatát a Wikipédia „Horst-Wessel-Lied” című szócikkből idézzük, a fordító neve ismeretlen. – *A szerk.*

gált, hogy a vonakodókat személyes információik megosztására kényszerítsék, amíg csak vért nem pisálnak.

Az épület középső részén elegáns lépcsősor vezetett fölfelé, a náci titkosrendőrség válogatott csapata lakosztályaihoz: voltak közöttük magas rangú tisztek, hivatalnokok, de gépkocsivezetők és alacsonyabb beosztású katonák is. A második emeleten volt a megszállt Franciaország kémelhárítási nyomozásának főhadiszállása, itt tartották nyilván a vallatásokról, letartóztatásokról vezetett dokumentumokat. A helyiségekben íróasztalok sorakoztak egyenruhás, szőke német titkárnőkkel, a falak mellett iratszekrények és fénymásoló berendezések. Az épület sarkában kialakított ízléses fürdőhelyiség acéllemezről készült medencével is büszkélkedhetett: igen alkalmas volt a vallatásra. A legfelső szinten, a cselédek egykori szobáiban tartották fogva az ellenséges kémeket. A pincében a legfinomabb óborok sorakoztak a polcokon.

Bömelburg őrnagy különös érdeklődést mutatott a harmadik emelet iránt, ugyanis itt szándékoztak elhelyezni a háború harmadik évében ide vezényelt, rádióspecialistákból és szakavatott nyelvészekből álló különleges egységet. A légtér tele volt távirójelekkel, rádióadásokkal, melyeket bárki foghatott, akinek volt vevőkészüléke. Bár az adóvevők használatát betiltották, azért bőven akadt belőlük az ellenállás kezében. Ezeket hamar össze lehetett rakni és szét lehetett szerelni, s a rádióadás volt a leggyorsabb kapcsolattartási forma. A *Gestapo* pedig folyamatosan lehallgatta mindezeket.

A harmadik emeleten minden gyanús rádióadás szövegét több példányban legépelték, majd dossziékba rendezték. A legtöbb titkos üzenet alkalmanként találomra összeállított morzejeleket tartalmazott; a megfejtésre a kód nélkül semmi esély nem volt. A rádiószakértők mindazonáltal az összes lehallgatott üzenetet tüzetes vizsgálatnak vetették alá. Bömelburg csapata egyelőre nem tudta megfejteni a földalatti mozgalom Londonba küldött üzeneteit, de mindez csak idő kérdése volt. A kódfejtők elemezték az üzenetek sémáját, és pontos kimutatást vezettek róluk. Az *e* például az angol nyelv leggyakoribb betűje, ez teszi ki egy üzenet tíz százalékát.

Ugyanakkor a *j*, *k*, *q*, *x* és *z* betűk sokkal ritkábban fordulnak elő, emellett az angolban mindössze két egybetűs szó van, az „*a*” (a határozatlan névelő), és az „*I*” (az „én” névmás). Így egy kódolatlan üzenet némi számolgotással és egy kis következtetéssel viszonylag könnyen megfejthető. Bömelburg egysége tudta, hogyan kell ráhangolódni egy feltételezett rádiófrekvenciára, és ismerte az egyes távirások – vagy ahogy a szakzsargon nevezi: zongoristák – egyéni leütéseit: a náci rádiósok képesek voltak azonosítani a rádiótávírást az egyedi „ujjnyomata” alapján. A szövetségesek akaratlanul is segítettek a Foch sugárút technikusaik: a háború évei alatt a *Gestapo* a mozgalom több rádiósát is elkapta, és pszichikai ráhatással vagy kínvallatással kikényszerítették belőlük a titkos kódokat.

A rádiós hírszerzés terén Hitler már korán fölénybe került. Jó egy évvel Hollandia megszállása után az elkobzott angol rádiókészülékek és a megszerzett kódok segítségével sikerült megtéveszteniük a Baker Street Holland Szekcióját, amelynek tagjai számára úgy tűnt, mintha a rádiójukat egy brit ügynök kezelné, s ennek folytán a szövetségesek a náci karjaiba küldték az ügynökeiket. Most is megmutatkozott a németek hajlandósága, hogy minden jelenségre új szavakat alkossanak, így erre a félrevezetésre megalkották a *das Funkspiel*, a „rádiós játék” szót – vagy még találóbban a *das Englandspiel*, az „angol játszma” kifejezést.

Bömelburg számára az egész egy „időjáték” volt. Jóllehet Hitler úgy vélekedett, hogy egy olyan nagyváros, mint Párizs, százezer vészéllyel fenyeget, valójában egyetlen amatőr kémhálózat sem rejtőzködhetett mindörökre. Eljön a nap, amikor elkapják az ellenállás egy tagját, megtalálják nála a kódolt üzenet kulcsát, és máris feltáruhnak a Bömelburg iratgyűjtőiben tárolt beérkezett rádióüzenetek titkai. Hasonlóképpen a kezébe kerülhet egy londoni sávszélességre hangolt vezeték nélküli rádióadó. S azon a napon világossá válhatnak a korábbi üzenetek és a szövetségeseknek küldött visszaigazoló jelzések is. És akkor a *Gestapo* számára már adott lesz a lehetőség, hogy dezinformálja a szövetségeseket az alkalmas partraszállási helyekről és körülményekről. Bömelburg biztos volt benne, hogy sikerül előzetes információkat szereznie a Franciaország elleni invázióról.

Fényűző irodaszobájában ügyködve Herr Bömelburg *SS-Sturm-bannführer* vágyott karrierje záróakkordjaként azon tervezet megalkotásán fáradozott, hogy miképpen lehetne megszerezni a szövetségeseknek a francia ellenállás számára küldött írásos parancsait.

Az ellenállóknak szánt üzenetek egy része rádión érkezett, de volt, amelyet írásos formában futárok továbbítottak. A partizánok a határokon át eljuthattak Svájcba és Spanyolországba, ahol brit külképviseletek működtek, ott átadhatták az üzeneteiket, amelyeket aztán diplomáciai futár vitt Londonba. Hasonlóképpen, ha egy francia VIP-vezetőt vagy egy brit ellenállót kellett Franciaországban titokban repülőre szállítani, a gépre felkerülhetett egy pluszpoggyász, amely tartalmazhatott nyílt szöveget, de olyan utasításokat is, hogy az ellenség vonala mögötti műveletek végrehajtásához szükséges információkban a kódoláshoz milyen helyettesítő szavakat használjanak.*

Bömelburg tudott a levelezésről, és volt is terve arra, hogyan lehetne megkaparintani. Kapcsolatban állt egy francia műrepülővel, aki a Pireneusokon keresztül átszökött a britekhez, és az SOE-ben kapott kiképzést. A francia pilóta maga fogja meghatározni földre szállási területeit, és ki fogja deríteni a Párizs környéki le- és felszállási pontokat. A férfi fiatal, ügyes, pénzsóvár és befolyásolható volt.

Az árcéduláján négymillió frankos összeg állt.

A Foch sugárút már önmagában a német-francia gyűlölség szimbóluma volt. Korábban Bois de Boulogne sugárútnak hívták, mint hogy a fás parkhoz vezet, később azonban az első világháborús hős francia tábornok nevére keresztelték. Ferdinand Foch tábornok különvonatának szalonkocsijában írták alá a német császári csapatok parancsnokai a megadás jeleképpen a fegyverszüneti megállapodást, melynek 1918. november 11-én tizenegy órakor kellett hatályba lépnie. Foch tábornok becsmérően nyilatkozott a versailles-i szerződésről, mondván, „ez nem békeszünet, csak húszéves fegy-

verszünet”, s tombolt 1919. június 28-án, az aláírás napján. Hitler csaknem pontosan húsz év múlva, 1939. szeptember 1-jén indította meg európai háborúját. Foch csupán hatvanöt napot tévedett.

Amikor aztán a sugárút káprázatos századfordulós, a *belle époque* hangulatát idéző palotáit a Német Birodalom számára kisajátították, ez a tény igazi gyönyörűséget jelentett a náci parancsnokság számára. A sugárút, ahol egykoron a Renault-k, a Rothschildok laktak, vagy Aga Khan és a családja, most a megszálló erők koncentrált székhelyévé vált. Ezért hát a párizsiak maguk között csak *Boche* sugárútként, a németek gúnynevének emlegették.

Bömelburg őrnagy figyelemmel kísért minden kósza hírt, és nyomon követett minden lázadó tevékenységet. A megszállás első éveiben a széles körű megfigyelés stratégiájához folyamodott ahelyett, hogy rögtön elkapta volna az úgynevezett terroristákat. Kémelhárító tisztjei képzett kémvadászoknak számítottak, míg a francia szabotőrök újak és tapasztalatlanok voltak e szerepkörben. A *Gestapo* nem folytatott hangos kampányt a rebellis támadások ellen – ez Bömelburg várakozó taktikájának része volt. A franciák ritkán hajtottak végre merényletet német személyek vagy célpontok ellen, de a kevés is jó ürügy volt a propagandára. Így aztán hatalmas plakátok harsogtak, hogy „zsidó bolsevikok” szivárogtak be, és teszik tönkre Franciaországot. A faji uszítás mellett a partizánok remek adatbázist szolgáltatnak a katonai felderítés számára: lehetett őket követni, jegyzékbe venni, személyleírást adni róluk. Bömelburg hideg fejjel rögzítette a számítása eredményét: valahányszor a partizánok sikeresen végrehajtanak egy szabotázsot, a földalatti mozgalom megmutatja magát, és a csoportok közötti kapcsolat egyre nyilvánvalóbbá válik. Minden egyes támadás azt eredményezi, hogy a kis facsoportok erdővé növekednek.

Amíg az ellenzék gyenge volt, széttöredezett és inkompetens, némi lejtmenet mutatkozott Bömelburg „megfigyelni és kivárni” stratégiájában. Párizs olyan volt, mint egy egérfogó. Ha és amikor az ellenállás fegyverszállítmányt kapott a szövetségesektől, könnyű volt abban a pillanatban elkapni az egeret. Ám addigra a partizánok már rengeteg nyomot hagytak maguk után: búvóhelyeket, segítőköt, megbízható kávézókat, fedett postaládákat. Ha a földalatti moz-

* Az SOE kiképző központ kódolási segédlete tartalmazta a helyettesítő szavakat/mondatokat. Például a *John* szó jelentése az volt: „azonnal illegálisba kellett vonulnom”.

galom tovább erősödik, szervezetté válik, ha az ellenállók a szövetségesek következetes, megbízható bázisává lesznek, az pontosan megmutatja, hogy fordulat állt be, s várható a Franciaország elleni, tenger felől jövő támadás. A *Gestapo* folyamatosan figyelemmel kísérte az egyre erősödő ellenállási tevékenységet, de csak ritkán avatkozott nyíltan közbe.

Ennek megvolt az alapos oka: Bömelburg az ellenállási mozgalom túlzott megerősödése előtt akarta megtudni a partraszállás időpontját. A tengelyhatalmak és a szövetségesek tisztjei egyaránt úgy vélték, legkorábban akkor kerülhet sor a franciaországi partraszállásra 1943-ban, amikor tavasszal a tenger vize a La Manche csatornán lecsillapodik. Az ellenállók között szájról szájra járt a hír, miszerint az invázió március 21-e körül várható. Meglehet, ez náci gyártmányú álhír, dezinformáció volt – lehetetlenség kideríteni –, a párizsiak között mindazonáltal futótűzként terjedt.

A *Gestapo* feladata volt, hogy kiderítse: napra pontosan mikor térnek vissza a szövetségesek Franciaországba.

A sötét évek

Franciaország

A keskeny Rue de Caumartin mélyén bújt meg az a kis párizsi kávézó, melyet Andrée Borrel boldogabb időkől és könyvebb napokból ismért. Egy kerek asztalka mellett várta az éjfél a nővére lakásának közelében. A harmadik év olyannak tűnt, mintha már ezer éve tartana Európa megszállása. A szervezett ellenállásban végzendő nehéz feladat kávé mellett kezdődött.

A titkos hadsereg nőtagjai a háború kódében tették a dolgukat. A Baker Street valamennyi jól kidolgozott terve meg a Beaulieu-ben elsajátított ismeretek ellenére a fedett életben mindig kellett improvizálni. Az ügynökök a háború helyszínén éltek egyik napról a másikra, és építették a hálózatukat a megszállás viszontagságai közepette. Andrée első feladata az volt, hogy keltsen életre egy, a szövetségesek által támogatott párizsi hálózatot; a további utasításokat majd később kapja meg.

A kávéházat halk beszélgetés zaja töltötte be, amit csak időnként zavart meg egy fatalpú cipő lépéseinek a hangja a kopott burkolatú padlón. Öreg, homályos tükrök verték vissza a gyenge lámpafényt a helyiségben, amelyben áporodott dohányszag keveredett szénfüsttel és a kávéutánzat keserű illatával – az őrölt makkból és cikóriából előállított pótkávé lett volna hivatott, hogy felidézze a koffein ízét és aromáját. A *Diktat* és *Blitz* szavakhoz hasonlóan az *Ersatz* is új kifejezés volt a francia szótárban, a kegyetlen megszállók undorító fordulata.

Andrée második hete volt a terepen. Földet érése után az ellenséges vonalak mögötti életéhez egyetlen segítőt kapott, egy Germaine Tambour nevű asszony személyében. A Tambour család Suffren sugárúton levő lakása a frissen érkező ügynökök legfontosabb kapcsa-

lati pontja volt, mondhatni, élő postaláda, a friss hírek kicserélésének színhelye. Germaine központi szereplője, csaknem katonája volt a szövetségesek támogatta ellenállásnak – ugyanakkor antimilitarista volt, és elsápadt egy fegyver láttán. Az ellenállás adminisztrátorként fejében volt a fedett ismeretek tárháza visszamenőleg egészen az ellenállás első napjáig. Andrée Charlie barátjaként mutatkozott be Tambouréknak, kimondván a jelszót: *De la part de Charlot*, azaz Charlot-tól jöttem. Ettől kezdve szeretettel fogadták, megkapta a szükséges kapcsolatokat, címeket, biztosítékokat.

Andrée minden este figyelmesen hallgatta a BBC francia nyelvű adásait, különösen akkor, amikor egészen a sötétségig fogyott az októberi hold. A rádióban hosszú, személyes hangú biztatásokkal igyekeztek bátorítani a nemzetet ezekben a szomorú napokban. Jacques Duchesne a francia nőkhöz szólt a műsorában: „Valamennyiőtökre számítunk, anyáinkra, asszonyainkra, nővéreinkre, legyetek erősek, és adjatok erőt továbbra is a férfiaknak, hogy ki tudjanak tartani.” Andrée a neki szóló személyes híradást várta arról, hogy Francis útnak indult.

Az őszi napok egyre rövidültek, lassan közelített a tél, október 1-je volt, amikor Andrée újra megjelent a kávézóban. Napjai későn kezdődtek, és a kijárási tilalom beköszöntével végződtek. Franciaország eleste után Hitler egyik első rendelkezése volt, hogy kötelezővé tette a berlini idő használatát, mintha csak az ország a Birodalom külvárosa lenne. Késő reggelig tartott a sötétség, akárha szemfedél borított volna minden egyes ellopott háborús napot, ezért szokás ezeket az éveket így emlegetni: *les années noires* – azok a sötét évek. Andrée a rövidke napvilágból kiszakított egy kis időt, hogy megigyon egy italt a Rue de Caumartinen. Várakozott. Várta, hogy megszólaljon a harang.

A bárpultnál álló férfi feltűrt ingujjban törölgette a poharak belsajét. A csapos lehetett Andrée legfőbb szövetségese. Vagy épp a legfőbb ellensége. A kocsmárosok sok titoknak voltak a birtokában, és hatalmukban tartották a vendégeiket. 1942-ben Párizsban kizárólag a feketepiacon lehetett jó húshoz hozzájutni. Ezt csak nagyon kevés párizsi engedhette meg magának, akik mégis, azok felkerültek egy speciális listára, hogy az élelmiszeradagjukra ebből kap-

janak. A Rue de Caumartin védőburkában a nagy hagyománnyal bíró kávéházi titoktartás biztosíték volt a náci leigázással szemben. Andrée ebben bízott.

Az idő egyre nehezebben múlt, ahogy közeledett az éjféli. A falóra percmutatója már elhagyta a hatos számot, és felfelé tartott. Az Andrée-nak adott utasítás világos volt: még öt percet kell várnia. Ez a lehető legrövidebb időtartam a kapcsolatfelvételre. Csak egészen kevés idő állt rendelkezésre a randevúhoz, mielőtt az utasítás szerint el kell hagynia a kávézót. A találkozáshoz vagy pontos időben kell megtörténnie, vagy sehogy. Ha ezen a napon nem valósul meg, Andrée-nak másnap ugyanekkor kell itt várnia.

A bejárati ajtó hirtelen feltárult, és az utca fénye sugárnyalábot vetett a padlóra. Francis Suttill lépett be. Mindig pontos volt. Hatalmas szemeiben megnyugtató mosoly játszott, a kék szemek pásztázó pillanattal mérték fel a helyiséget – no meg a férfi odabenn ülő partnerét. Francis eléggé franciásan nézett ki: haja gondosan elválasztva, viseltes nadrágja és zakója nem volt sem kopottabb, sem jobb minőségű, mint egy átlagos párizsi férfié a harmadik háborús évben. Sajgó lába azonban feltűnést kelthetett, pedig azt nagyon szerette volna elkerülni. Sok férfinak voltak háborús sebei Franciaországban, ezek azonban korábbiakról, a fegyverszünet előtti időszak harcaiból származtak, míg Francis sebesülése friss volt.

Leült az Andrée-val szemközti székre.

– Hol lehetne benzinhez jutni? – tette fel a kérdést a lány.

1942 Párizsában ez teljesen természetes kérdés volt. A meg szállók rátették a kezüket az üzemanyag-tartalékokra. A legtöbb gépkocsiba faszéntüzelésű gázfejlesztővel működő motort építettek be. A kérdés tehát, hogy a feketepiacon hol lehet benzint szerezni, egyáltalán nem volt szokatlan.

– Üzemanyagra gondol? – hangzott válasz helyett a kérdés.

Miután kölcsönösen azonosították a jelszavakat, a párizsi hálózat megkezdte a működését. Prosper ügynök csak pár napja érkezett, s nem minden baj nélkül. Különösen, ami a poggyászát illeti. Francis vakleszállással landolt, azaz nem várta fogadóbizottság. Ködben ugorva, keményen ért földet, kiugrott a térde, porctörést szenvedett. Erős fájdalom gyötörte, de a gyógy mód nem volt számára ismeret-

len: kiskorából visszamaradt gyermekbénulásának izomsorvadását az ön maga által kidolgozott izomfejlesztő gyakorlatokkal küzdötte le, s tudta, hogy most is ezt kell tennie. A keserves földet érés után kiszedte az ejtőernyősruha zsebébe rejtett elsősegélycsomagot, és ennek segítségével enyhített a fájdalomon, majd elrejtette a hatalmas ernyőselymet, mely ahelyett, hogy a várt finom puha földet érést biztosította volna számára Franciaországban, sikoltó fájdalmat okozott. Nagy csetlés-botlással hagyta el a helyet, vonszolva magával a holmit, amelyről azt hitte, a saját poggyásza. Nem az volt. Valójában egy bőr utazótáskát cipelt a vállán, benne egy rádió adó-vevő készülékkel. Elképzelése sem volt róla, melyik ügynöknek szánták. Andrée sem tudta. Megígérte, hogy üzenetet küld majd a Baker Streetre, és megkérdezi.

A párizsi hálózat működésbe lépett. Francis átadott Andrée-nak egy jegyzetpapírt, ez tartalmazott egyrészt egy bevásárlólistát a szükséges holmikról – beleértve saját poggyászának tartalmát –, másrészt adatokat a Loire menti leszállásra alkalmas szakaszokról. Andrée megfelelő elővigyázatossággal elvitte az üzenetet az egyik rádióshoz, aki más szervezők kéréseivel együtt kódolta, majd továbbította azt Londonba. Hamarosan meg is érkezett Londonból a gyors válasz: *Gratulálunk, Prosper. A rádiót tartsd meg. A párizsi hálózatnak szüksége lehet rá.*

A Baker Street válaszában a paramétereket a *Majomkenyérfa III.* kódnevű művelet adataihoz sorolták. London egy BBC-üzenetben – *A rák elsétált** – megerősítette, hogy regisztrálta az érkezési helyeket.

Ami Francis elveszett csomagját illeti, az történt, ami bárhol a világon megeshet a repülőgépek utasaival: elkeveredett. Mindazonáltal a poggyász – gyorsabban, mint a szövetséges csapatok – már úton volt Franciaország felé.

Franciaország-szerte mindenfelé voltak kisebb ellenállási akciók. Az iskolás gyerekek igyekeztek kitérni a németek elől. Az egyetemisták néma tüntetést szerveztek. Spontán köhögőroham futott

végig a mozik nézőterén a német katonai híradó alatt. A győzelmet szimbolizáló *V*, vagy ellenkezőleg, a kollaborációra utaló *K* egyre gyakrabban tűnt fel falakra, kapukra mázolva, a szembenállás, illetve a megbélyegzés apró jeleként. A gyári munkások szándékosan elmérték a golyóscsapályák méretét. Titokban nyomtatott újságokat csúszttattak be az ajtóréseken. A Vichy-kormány propaganda-plakátjait letépték a metróállomások faláról. Papok időről időre élelmiszert juttattak letartóztatott zsidóknak. A szövetségesek célja az volt, hogy erősítsék, illetve összefogják ezeket az elszigetelt, óvatoss akciákat.

1942 őszén a londoni hadvezetés és parancsnoki kar meglehetősen rossz hangulatban volt. Semmilyen kézzelfogható módot nem láttak, amellyel egyesíteni lehetett volna a partizánakciókat a megszállt, illetve a szabad övezetben. A francia ellenállásnak nem volt egyszemélyi vezetője, senki sem jelentkezett a feladatra, hogy összefogja az elszigetelt és áttekinthetetlen náciellenes csoportosulásokat. Ahogy Vichynek nem volt olyan egységes, hatékony kormányzati szervezete, amely képes lett volna kapcsolatot teremteni a két Franciaország között, úgy a partizánoknak sem volt olyan testületük, amely irányelveket adott volna ki, meghatározta volna a fontossági sorrendet, megtervezte volna a támadásokat. Ezek nem érkezhettek De Gaulle tábornoktól – ő csak távoli rádióhang volt számukra, aki évek óta külföldön él száműzetésben, és akinek igen kevés fogalma van arról, mi is a valóságos helyzet Franciaországban. Nem volt hatalma Franciaországban.

Valakinek meg kell szerveznie a helyi titkos hadsereget, de kinek és hogyan? – töprengtek Londonban. Andrée pontosan meghatározott feladatai arra irányultak, hogy továbbítsa a szervezési feladatokat és a fegyvereket az északon tevékenykedő partizánoknak. Itt a lakosságnak nap mint nap szembe kellett néznie az ellenséggel, s épp emiatt sokkal kockázatosabb, titkoltabb és gyengébb volt az ellenállás tevékenysége. A megszállt övezetben a Baker Street támogatta a „csattanós” akciókat, a jól megválogatott célponton végrehajtott kisebb szabotázsokat. A Vichy-zónában viszont a „semmi csattanás” volt a parancs. Ott az ügynököknek toborzással, propagandával, fel-

* Utalás La Fontaine *A rák és leánya* című meséjére. – A ford.

derítéssel, fegyverek beszerzésével és a fegyverhasználat betanításával kellett foglalkozniuk, meg a szövetségesek számára politikailag alkalmas személyek és a lezuhant pilóták kimenekítésével.

1942 őszén egymás után folyamatosan jöttek az ügynökök, az ellenállási mozgalom szervezői Franciaországba. S hasonlóképpen érkeztek a fegyverek is. Minden egyes holdtöltekor potyogtak lefelé az égből. Ez volt a partraszállás előzetes dobpergése. Andrée feladata volt, hogy fogadja a fegyvereket és a titkos hadsereg láncolatát, s hónapról hónapra, ahogy dagadt a hold, mindig megszorodtak a feladatok. Teliholdkor aztán Andrée nappal vonaton ült, hogy eljusson a megbeszélt vidéki helyszínre, éjszaka pedig alvás helyett a fegyvereket, robbanóanyagot meg teát tartalmazó fémtartályokat görgette a hideg szántóföldön át szimpatizáns, megbízható helyi parasztok szénapajtaiba. S bár voltak már kiépített hálózatok és megbízható kapcsolatok, nem volt kidolgozott tervzet arra, hogy a szövetségesek várható tavaszi partraszállására tekintettel miképpen lehetne mobilizálni a különböző ellenállási csoportokat.

Az úgynevezett villámháború első éveiben nem volt még kellő számú francia, aki kész lett volna életét áldozni a reménybeli szabad Franciaorszáért; az emberek nem hittek a változás lehetőségében. A megszállás harmadik évére azonban a megszállással dühösen szemben álló különféle csoportok gyarapodása létrehozta a kritikus tömeget, melyben egyformán voltak gyári munkások, értelmiségiek, leszerelt katonák, vasutasok, szakszervezeti aktivisták, zsidók, szabadkőművesek, farmerek, szocialisták, kommunisták, nemesek, burzsoák. Együtt és külön-külön ez volt, amit azzal a szóval szokás illetni: *la Résistance*, az ellenállás. És most az angolok fegyvert adtak a kezükbe.

A párizsi földalatti mozgalmat a megszállás alatti frusztráció után kezdte egybeforrasztani a remény. Andrée és Francis megjelelése bátorította a helyi ellenállókat, akik hajlandónak mutatkoztak a felkelésre, ám fogalmuk sem volt arról, mit is kellene tenniük, s abban sem voltak biztosak, hogy a szövetségesek valóban segíteni fogják-e őket. „Prosper megérkezésével megéreztük, hogy végre alkalmasak lehetünk valamire, s ez nagyon izgalmas volt – számolt be

erről jóval a háború után az egyik résztvevő. – Most már nem csak úgy általában tevékenykedtünk az ellenállásban, már volt pontos ok, egy időpont, egy cél, egy haditerv: a partraszállás.”

Mindenszentekkor kezdett fogyni a telihold. Az októberi holdperiódus volt az első időpont Andrée akciójában. Nemsokára kevés lesz a holdfény ahhoz, hogy konténereket vagy ügynököket dobjanak le. A fagyos és sötét novemberi éjszakán a mezőt csak tarló borította, az őszi gabonát már elvetették, a levegőben trágyaszag terjengett. A mezőkre szerte Franciaországban ajándékok potyogtak az égből: fegyverek, robbanószerkezetek, bicikligumik, rádiók, vezetékek nélküli adókészülékek. Elhagyott csomagok.

A megszállt övezetben két nagy szervezet jött létre: Párizsban Francis, azaz az *Orvos*, Bordeaux-ban Lise de Baissac fivére, Claude, a *Kutató* hálózata. (A Franciaországban létrehozott hálózatokat megtévesztésül köztisztletben álló vagy elterjedt foglalkozásokról nevezték el: *Kőműves*, *Patkányfogó*, *Ökölvívó*.)

Az előírások szerint minden egyes hálózatnak a többitől függetlenül kellett működnie, nem lehetett közöttük személyes kapcsolat vagy átfedés.

1942. október 31-én napkelte előtt, az éjszaka legsötétebb órájában brit ügynökök vidám kompániája gyűlt össze néhány kancsó helyi bor mellett a Loire menti Avaray falucskában, hogy köszöntsék az új ügynököket, és megünnepeljék sikeres megérkezésüket.

„Fiatalok voltunk ott valamennyien; némi veszéllyel fűszerezett kalandra vágyók” – idézte fel később az eseményt az akkor frissen érkezett rádiós.

Az összejövetelen jelen volt három női ügynök is, akiket a Cég az első női osztályból kiválasztva küldött a feladatra: Andrée, Lise s az őket fogadó Yvonne Rudellat, a *Corps féminins*, a Női alakulat első tagja, hogy valamennyien részt vegyenek a harcban. Csupán egy hónappal a saját holdfényes ugrásuk után Andrée és Lise már operatív feladatokat hajtottak végre az új ügynökök fogadásával és eligazításával. A fedésben végzett munka során „a tapasztalat szempontjából nagyon fontos, hogy minél hamarabb kapcsolják be az ügynököket” – mondta később egy hálózati hadnagy.

A két ügynök éppen hogy csak megérkezett, de Andrée máris különös érdeklődést mutatott egyikük iránt: Gilbert Norman túlságosan jóképű volt rádiósnak. Jóvágású, szürke szemű, barna képű, bajszos, rátermett: Gilbert élő példája volt a Cég számára alkalmas jelölteknek. Huszonhét éves volt, kiképzőtisztje szerint minden vonatkozásban kiváló, remek szervezőképességgel rendelkezett, s fizikálisan kiváló formában volt. Nem magas, de tipikusan sportos alkat: hokizott, teniszezett, futballozott, rendkívül fitt, rendkívül aktív volt. Pont az a figura, akire Franciaországnak szüksége lehetett a szövetségesek közeledtére várva, a népszerű férfi tökéletes megtestesítője. A nők nem bírtak ellenállni neki, s ő ezt szemmel láthatóan tudta magáról. Andrée azonnal észrevette rajta felsőbb osztálybeli neveltetését és okos gyakorlatiasságát – a nyarakat Biarritzban. Gilbert Párizs környékén nőtt fel, apja a háború előtt a Brit Kereskedelmi Kamara elnökhelyettese volt. Valóságos adatokkal tudta kitölteni a fedőtörténetét: túl gazdag ahhoz, hogy dolgozzon, és nem alkalmas katonai szolgálatra. Orvosi igazolása van arról, hogy 1936 óta szifiliszben szenved, de panaszai már enyhülnek, és vagyona lehetővé teszi számára a fejedelmi gyógymodort. A tehetős gyermek magabiztosságával, aki soha semmiben nem szenvedett hiányt, Gilbert már önmagában az elsőszülöttségi joga miatt is szerencsés volt. Feszült némi enyhe és megejtő kontraszt közte és az okos, ám hétköznapi Andrée között.

A csapat csak néhány napig maradt együtt. Lise-nek Bordeaux-ba, Claude hálózatához kellett kísérnie a másik új rádióist. Gilbert elköszönt Andrée-től, és átszelve a demarkációs vonalat, délre ment, Korzikára, hogy onnan sugározzon a *Riviéra* hálózat rádiósaként a szabad övezetbe. Nagyon messzire került Párizstól.

A barátságos és elkötelezett Madame és Monsieur Bossard, akik földet érésük után Andrée-t és Lise-t fogadták, most is ellátták őket a mezőgazdasági vidék minden kényelmével és bőséges élelmiszerkínálatával. A hozzájuk hasonló házaspárok a szállás és ellátás biztosításával Franciaország-szerte komoly segítséget jelentettek az érkező ügynököknek. „Tisztában voltak vele, ők ilyen módon tudják támogatni az ellenállást. Valamennyien boldogok voltak, hogy tehetnek valamit” – mondta visszaemlékezve egy korábbi ügynök.

* Nagy egyéniségek találkozója volt ez a lelkesítő hangulatú összejövetel egy ostromlott nemzet képviselőinek körében. Nem kellett hosszú idő ahhoz, hogy szoros kötelék jöjjön létre az ellenállás anonim szereplői között. A nők közötti kapcsolatokat mintha csak azonnal bebetonozták volna, s ezek nagyon gyorsan barátsággá alakultak. A *Corps féminin* tagjaira soha nem lehetett pusztán munkaerőként tekinteni, személyiségükben még a frontvonal mögött is megmaradtak anyának, nővérnek, barátnőnek, feleségnek vagy akár exfeleségnek.

A Cég felismerte, hogy milyen értékessé váltak a fedett munka végrehajtásában 1942-re ezek az – úgymond – női vonások. Ha a gyilkolásra kiképzett felderítőknek nem is az empátia jut elsőként az eszükbe, már a terepen működő legelső ügynökök is azonnal megértéssel közelítettek a beszervezett partizánokhoz, és az együttműködés fejében türelmesen végighallgatták, cserébe mire lenne szükségük. Ez nagyon fontos része volt a feladatnak. A partizánokat Franciaország elnyomottaiból, az elégedetlen emberek soraiból kellett toborozni. A jó kapcsolattartás az ellenállási tevékenység egyik legfontosabb része lett.

„Mindenki nagyon barátságos volt, s, úgy érzem, erős bajtársiaságot mutattak irányunkban” – emlékezett vissza később Roger Landes, az aznap érkezett második rádiós. Minden nagyon bajtársias volt, ám ő a szobát túl kényelmesnek találta, s úgy vélte, túlságosan szabadon áramlanak az információk, ami nem biztonságos. Mindettől kezdte kényelmetlenül érezni magát.

A tanyaház meghitt volt, a beszélgetés élénk, a bor bőséges, s a társaság középpontjában Yvonne Rudellat állt, ő szervezte a fogadóbizottságnak ezt az esti programot. Yvonne ellenállási sejtje Francis párizsi *Orvos* hálózata vidéki szatellitjeként működött. Yvonne-nak vezetőként ez volt az első akciója, amikor ejtőernyővel érkezőket kellett fogadni. Amellett, hogy ő volt osztályából az első, akit átdobtak Franciaországba, ő volt az első nő is, aki vezetőként szervezhette az új ügynökök álcázott fogadását.

A társainál idősebb, lendületesebb és filigránabb Yvonne teljesen újjászületett a vidéki környezetben, ügynöki képességei folyamatos

tökéletesítésével alapozta meg a tekintélyét. „Éjszaka görgeti a robbanószeres hordókat, és nagyon ügyes, amikor robbantásra kerül sor” – mondta róla Francis.

– Emeljük poharunkat Anglia királyára – szólalt meg Yvonne kuncogva a partizánokkal töltött estén, és az asztalra mutatott. – Ez mind az ő költségére megy.

Londonban lehetetlen volt előre kikalkulálni az ügynökök között Franciaországban szövődő viszonyokat. Az Andrée és Gilbert közötti kapcsolat jellege aggodalommal töltötte el a Baker Streetet. („Nagyon gondosan kellett összeválogatnunk az egységeinket ahhoz, hogy a tagok jól kijöjjenek egymással – számolt be róla később Buck –, de ne kerüljenek túlságosan közel egymáshoz, a vezető ne akarjon azonnal ágyba bújni a futárokkal.”) A nagyfejük legalább Yvonne-t illetően megkönnyebbülten sóhajthattak fel, az Andrée-nál kétszer idősebb nő fölötte állt az efféle kamaszos vágyaknak.

A maga negyvennégy éves korával és kemény élete lenyomataival Yvonne vénlány benyomását keltette: homlokán ráncok húzódtak keresztbe, válla inkább görnyedtnak volt mondható. Azonban született francia volt, és mivel nagy szükség volt anyanyelvi franciákra, a szükség leküzdötte a korrallal és a nemmel szembeni aggályokat. A feladat új erőt adott neki, kiképzői így véleményezték:

A szeles természete keltette első benyomás teljesen megtévesztő. Ártatlan kisugárzása és segítőkészsége lehet a legjobb, természetes „álca”. Minden cselekedetében rendkívül alapos és őszinte; kitartó, állhatatos jellemvonásai révén összes feladatát a következmények felmérésével fogja végrehajtani.

A nőket általában egyre kevésbé veszik észre a férfiak, ahogy korosodnak. Yvonne esetében ez éppenséggel szakmai előnynek bizonyult. Korán megöszült hajával, magas pofacsontjai közé ékelődött, mélyen ülő szemeivel korábban sem volt szépnek mondható. Hegyes állával és finoman szólva legfeljebb csinosnak nevezhető orrával arca egy teljesen átlagos középkorú nő képét mutatta. Yvonne legfigyelemreméltóbb tulajdonsága épp a hétköznapisága volt, minél inkább

törekedett erre, annál jobban teljesítette feladatát. A kiképzési kézikönyv így határozta meg a mértéket és a jártasságot: „Annak a titka, hogy titokban maradhass, az, hogy légy természetes. Viselkedj természetesen!”

Bár Yvonne túl volt már az igazi női koron, mégis női mivoltát használta fel álcázásnak. Egy Pierre Culioli nevű, általa beszerezett partizánnal játszották el a házaspár szerepét. A házasság előre kitervelt fedőakció volt. „Közös háztartásban élt Culiolival egy, a többihez hasonló kis parasztházban, a környékeliek úgy tudták, menekült házaspár, akiket lakóhelyükön kibombáztak” – írta róluk később Francis.

Yvonne és Pierre egyformán hajlottak a bolondozásra és a kis butaságokra: fizikális, pszichikai és gyakorlati képességeiket illetően tökéletesen egymáshoz illő párost alakítottak. Később Pierre adta partizánalegységüknek Hitler kigúnyolására az *Adolphe* nevet, s hogy a karikatúrát teljessé tegye, maga is fogkefebajuszt növesztett. „Sokkal könnyebb volt egy hölgygel utazni – mondta Pierre. – Házaspárként, férj-feleségként senki sem törődött velünk.”

Yvonne ugyanabban az osztályban volt a Beaulieu-ben, mint Andrée, ő azonban már júliusban készen állt a bevetésre, amikor Andrée-t elhalasztották, mivel Maurice Dufour megszökött a börtönből. Yvonne-t túl idősnek tartották az ejtőernyős-kiképzéshez, ezért ő Gibraltárból hajóval jött Franciaországba.

A *Corps féminin*s első tagjának franciaországi bevetése, Yvonne útnak indítása ismét csak komoly adminisztratív feladat elé állította a Baker Streetet: Jepson százados munkatársai között nem sokan voltak, akik szívesen vették volna magukra ezt a terhet, és tették volna meg a visszavonhatatlan lépést, amellyel parancsot adnak egy hölgynek arra, hogy bevetésre menjen az ellenséges vonalak mögé. A világ államigazgatási szerveiben mindenütt nagy hagyománya van annak, hogy a férfiak ödzkodnak felelősséget vállalni bármiféle új dologért. A nők kiképzése önmagában óriási lépés volt, most azonban senki sem vállalta, hogy ő legyen az első, aki Yvonne-t harcba küldi. A döntést felsőbb szintre hárították, magasabb és fontosabb beosztású tisztek elé.

1942 nyarán a tengerészetiügyi miniszter, a brit nagyvezérkar parancsnoka, valamint a légierő főparancsnoka együttesen mérlegelték: bevessék-e Franciaországban Yvonne-t, vagy sem. A Whitehall sötétre pácolt tárgyalóasztala körül rendszeresen összeültek a legfelső katonai vezetők és a Külügyminisztérium képviselői, hogy szivarokon, titkokon és stratégiákon rágódjanak. A brit fegyveres erők főparancsnokai globális háborút folytattak az ellenséggel, és túlságosan sok mindent kellett megtárgyalniuk. Hitler Sztálingrádnál állt, Indiában letartóztatták Gandhit, a náci háromezrezer zsidót deportáltak Varsóból, Erwin Rommel és Claude Auchinleck tábornok patthelyzetbe kerültek a sivatagban.

Ezek a fontos emberek rövid szünetet tartottak, hogy megfontolják azt a gyakorlati kérdést, miképpen lehet döntésre vinni Jepson százados radikális elképzelését.

– Ez lenne az első alkalom, hogy egy nőt dobunk át, de valójában mi is szól ellene, leszámítva a korát és talán a fizikális képességeit? – érvelt Buck.

Már nem az jelentette a gondot, hogy nőről van szó. Hiszen Churchill miniszterelnök aláírta a nők toborzására vonatkozó rendeletet. A szolgálatok vezetőit leginkább Yvonne érett kora aggasztotta. Komolyan veszik-e majd, amikor kamasz gyerekeknek kell elmagyaráznia a plasztikbombagyártást meg a géppisztoly használatát?

– Arra lennénk kíváncsiak, miként fogadnák az ellenállásban harcolók, ha őt küldenénk oda oktatónak – pedzegette az SOE politikai összekötő tisztje.

A középkorú Yvonne nem sugároz erőt. Lehet, hogy egyszerűen kinevetnék. A franciák esetleg viccnek tartanák a megbízatását, s azt mondhatnák: a britek igazán nagy bajban lehetnek, ha egy törekény vénasszonyt küldenek ide.

Yvonne volt a próbajáték a többi női ügynök számára.

– Ha minden olajozottan megy majd, ahogy reméljük, akkor következhet a folytatás.

Két hónappal később Andrée és Lise ejtőernyővel értek földet Franciaországban.

Az ejtőernyősök mindig teliholdkor érkeztek. Az újhold időszaka pedig, amikor a sötét égbolton csak a csillagok fénye világított, a szabotázsakcióké volt.

Amikor az őszi télbe fordult, Yvonne néhány társával a Cher folyó melletti kis Montrichard falu felé tartott. Yvonne filigrán termetű volt, még lábujjhegyen állva is legfeljebb százötvennyolc centiméter magas, rendszeresen jógázott, vegetáriánus volt, súlya alig érte el a negyven kilót. Ő volt az egyetlen, aki azon az éjszakán képes volt elvégezni a szövetségesektől kapott feladatot.

Yvonne-t egy ejtőernyő hevederzetének segítségével felfüggették a vasúti sínek fölé – a kötéletet négybe hajtották, hogy kellőképp erős legyen –, onnan kellett lefelé figyelnie. Elemlámpája szaggatott fényt adott lehetetlenség ködében. A lámpa pászmáján kívül nem látszott semmi más, csak maga a mélyfekete vasúti alagút. Semmilyen fény nem világította meg az alagút két végét, minden csendes volt, csupán a folyó csobogása hallatszott halkán a távolból.

Yvonne hideg kezei ragacsosak voltak, és mandulaillatra emlékeztető szagot árasztottak a plasztikbomba vegyi anyagától. Öltözéke kopottas volt: egy ócska nadrág, alatta meleg fehérnemű, melyet mindennap kimosott és kicsavart. Lestrapálnak, soványnak látszott, ám valahogy mégis sokkal fiatalabbnak tűnt, mint egy évvel korábban. A háború a szó szoros értelmében megfiatalította. Francis később azt mondta róla: tizenöt évvel fiatalabbnak néz ki, és megtalálta a neki való szerepet.

A lent húzódozó sínekre irányított elemlámpa fénye rávilágított a Franciaországot behálózó vasútvonal rövid szakaszára. Semmi nem jöhetett közbe, ami megakadályozhatta volna a fentről lelógatott robbanószer működését. A vasúti sínhez vezető keskeny ösvény néptelen, kihalt volt.

Montrichard csendes hely volt: egy székesegyház, egy romos kastély, a városháza, pékek és hentesek, macskaköves utcák. A falu lakosai ugyan mindannyian ismerték egymást, de csak alkalmanként találkoztak: időnként összejöttek táncolni, meg persze keresztelőre és temetésre. A mindennapjaikat egymástól elszigetelve, a szőlőkben, gyümölcsösökben, az erdőben éltek. Olyan hely, ahol

a gazdák teljes közömbösséggel gondozzák az állataikat – az örök Franciaország.

Előre-háttra kilengve, akár egy emberi órainga, himbálózott Yvonne az éj sötétjében a falu felé lejtő domb alatt. A vasúti alagút a három nagyobb város – Blois, Vierzon és Tours – alkotta háromszög közepén helyezkedett el, a Cher folyó északi partjánál, az országot kettéosztó, Hitler által önkényesen meghatározott határvonalnál. Már beköszöntött a tél, s Yvonne egy kötélén lógott az európai vihar közepette.

A háborús években a falu estére teljesen magába zárkózott a kijárási tilalom miatt. Már csaknem három éve, hogy az emberi erőszak és a nemzetközi katasztrófák keresztútjává lett: náci csapatok, fegyverszállítmányok, mindennemű árucikk, élelmiszer haladt át az itt húzódó síneken, a kis falucska vasúti csomópontja jelentette az összeköttetést Berlin, illetve az általa leigázott szárazföldi terület és a tengervidék között. Ez volt a német haditengerészet, a *Kriegsmarine* hadihajóinak és a szövetségesek konvojaira vadászó tengeralattjáróinak közvetlen utánpótlási útvonala.

A vasútvonalak voltak a vénák, amelyeken keresztül Hitler kivezettette Franciaországot. Amikor 1940-ben megszállták az országot, vazallusukká tették, kisajátítva a megközelítően Németországgal azonos léptékű gazdaságot, és megszállási kötelezettségre hivatkozva rátették a kezüket a francia költségvetési bevétel több mint felére. Franciaország gazdag mezőgazdasági termékei Európát átszelve a keleti fronton harcoló német katonákhoz vándoroltak, akiket halálos küzdelemre kényszerítettek Sztálin Vörös Hadseregével szemben. Kártalanításképpen elszállították a francia vasérc ötven százalékát, a cement kilencvenkilenc százalékát, a legyártott teherautók kilencvenkét százalékát, a gördülőállomány (vasúti kocsik) hetvenhat százalékát. A franciáknak összességében az állami bevételek ötvenöt százalékát kellett hadisarcként megfizetniük a megszállók részére. Hermann Göring, a Birodalom második embere azt mondta a munkatársainak: szállítsanak a franciák bármit, amíg csak nem marad semmijük. Ők pedig engedelmeskedtek.

A kevés megmaradt vasúti szerelvény a háború alatt is pontos menetrend szerint közlekedett. Voltak hazafias szellemű vasutasok, akik az egész vonalat tájékoztatták, ha katonai szállítmányról sze-

reztek tudomást. Lebegése közepette Yvonne kézzel tapogatózott a sötétben, annak biztos tudatában, hogy egyetlen mozdony sem fogja megcsapni a füstjével. Minden tiszta volt.

Yvonne a kötél meghúzásával jelezte a társának, hogy megtudta, amit akart: megtalálta a nyílást az alagút közepén, látja a mélyedést, ahol a sínek illeszkednek. A legnagyobb pontossággal mozgott a magasban: vékony és hajlékony alakjának köszönhetően ő volt az egyetlen, aki fel tudta húzni magát az alagút légaknájához. Azaz ő volt az egyetlen, aki képzettségénél és tekintélyénél fogva végre tudta hajtani a felderítést, el tudta helyezni a robbanószert, és vezetni tudta a partizánegységet, hogy felrobbanthassák a vasúti alagutat. „Egyébként is – mondta magáról –, én vagyok az egyetlen, aki speciális kiképzést kapott.”

A szabotázsegység már messzire járt, amikor a föld alatt bekövetkezett a robbanás. Hirtelen villanást lehetett látni, mintha villám csapott volna be. A szikrák lángra kaptak, aztán fekete füst gomolygott az alagútban. A robbanás pulzált és lélegzett, akár egy állat, hol fehér csillagfényrel, hol egy máglya sárga fényével töltve be a teret. A lángok addig növekedtek, míg csak az égés el nem fogyasztotta az alagútban az oxigént. Lökőhullám rázta meg a boltívet, és rombolta szét az alagút falát, szikladarabok, téglák zuhantak alá, a törmelék teljesen betemette a síneket.

Yvonne-nak nem kellett Montrichard közelében lennie ahhoz, hogy tisztában legyen a robbanás utáni koreográfiával: a lángok, a dübörgés, a rázkódás, az elementáris erejű pusztulás jól ismert hangja olyan, mintha sok ezer bádogdobozt nyomnának egyszerre össze, és a zaj még jóval a robbanás után is hallatszik.

Mindez túlságosan is ismerős volt számára. Otthon, Londonban tartózkodott 1941. április 16-a éjjelén, amikor Hermann Göring a villámháború egyik legsikeresebb éjszakáját könyvelhette el. 1941 tavaszára Göring stratégiája a korábban célba vett katonai célpontok helyett – kikötők, hadiipari gyárak – a britek morális megtörése céljából a terrortámadás, a *Terrorangriffe* lett; polgári létesítményekre koncentrált. A villámháború során Londonra ötvenezer tonna nagy hatóerejű bombát és száztízezer tonna gyújtóbombát szórtak, melyek lángba borították a városrészeket.

A precíz tervezésnek köszönhetően a Luftwaffe egyetlen éjszán bombázta le a Szent Pál-katedrálist, a Parlamentet, az Admiraltást, a Bíróságot és a Nemzeti Galériát. A náci parancsnokok az akciót csak Baedeker-bombázásnak nevezték, mondván: „El kell jutnunk oda, és le kell bombázni minden egyes épületet, amely három csillagot kapott a Baedeker-katalógusban.” Yvonne Rudellat Pimlico munkásnegyedbeli háza ugyancsak megsemmisült.

A Victoria pályaudvar közelében, a Warwick Wayen egyszerre robbant fel három ejtőernyős bomba és három nagy hatóerejű bomba, és levitték valamennyi környező ház teraszát. Yvonne házának legfelső szintje egyszerűen eltűnt. Ez volt a hely, ahol felnevelte a lányát, ahol végignézte egy házasság összeomlását, ahol elkezdett Konfuciusz filozófiájával foglalkozni, itt végezte meditációs gyakorlatait, és hébe-hóba ide fogadott be bohémeket, excentrikus fiatalokat, különcöket – mindez teljes mértékben megsemmisült. A mennyezet lezuhant a padlóra, a kémények a falaktól elválva magukban álltak, a gázvezeték felrobbant, a szennyvíz ömlött a csatornából, a tűz egészen reggelig égett. Pirkadatkor az egész környéket égett bútorok és hulló vakolat szaga járta át. A nő hatalmas Edward korabeli házát lakhatatlanná nyilvánították.

A család Bones nevű macskáját kivéve mindenki túlélte a támadást.

„Pontosan a macskám korai halála volt, ami miatt úgy éreztem, hogy ez már több a soknál, és akkor határoztam el, hogy mindenképpen visszavágok” – mondta Yvonne később.

Magányosan a nagyvilágban

Poitiers

Poitiers egy kis dombon épült város több gótikus templommal, középkori egyetemmel, az 1942–1943. év fordulóján kemény hideggel és némi paranoiás légkörrel. A lejtős utcák, macskaköves terek, vízvezetékrendszerek és támpillérek városának története a messzi régmúltba nyúlik vissza, Nagy Károly, a keresztes lovagok, a római irodalom időszakára, sáncai megszenvedték a vízigótok és Caesar támadásait egyaránt.

A tengerpart felől az ország belsejébe igyekvő menekültek csoportjához csatlakozva Lise de Baissac úgy vélte, itt könnyen be tud majd olvadni, nem kell hotelben megszállnia, mert tudnivaló, hogy azok éjszakai személyzete előszeretettel osztja meg a vendéglistát a helyi náci tisztviselőkkel. A nagy múltú egyetemi városban mindig is szokás volt szobát, lakrészt kiadni diákok számára. Környezete számára ő Madame Irène Brisée, özvegy, és azért jött ide, hogy Aquitániai Eleonóra angol királynő és Oroszlánszívű Richárd tevékenységéről folytasson kutatómunkát. A Cég számára pedig összekötő, akinek az a feladata, hogy fogadja a puszta mezőre ledobott ügynököket, kapcsolatokat építsen ki, biztonságos házakat találjon, valamint átjutási lehetőséget a Franciaországot kettészelő demarkációs vonalon.

Lise-nek mindenekelőtt saját lakásra volt szüksége ahhoz, hogy megkezdhesse a működését. Céltudatosan Bossard-ék egyik barátjához, egy becsüshöz fordult, aki azonnal tudott is ajánlani számára megfelelő lakást: egy, a teljes földszintet betöltő lakrészt, amelynek tulajdonosa a háború elől Észak-Afrikába költözött.

A kőből épült ház az állomásra vezető forgalmas, lejtős utcában helyezkedett el, kíváncsiskodó portás nélkül. A lakás tágas volt, és

otthonos, sőt elegánsnak mondható, alkalmas vendégfogadásra is. Lise úgy rendezkedett be, mintha az egész életét itt akarná leélni.

Az otthonát mindössze egyetlen épület választotta el a helyi Gestapo-főhadiszállástól. A lakcíme tökéletes álcát biztosított számára: egyetlen brit ügynök sem lenne olyan vakmerő, hogy a Gestapo-székházzal csaknem szomszédos lakásban telepedjen le, a lakók pedig emiatt még kevésbé gyanakodnak a szomszédban lakó özvegyre. „Egyszerű, hétköznapi ember voltam. A németek ügyet sem vetettek rám, mindegy volt, ott vagyok-e, vagy sem.” Az ellenség közvetlen közelében Lise éber volt, és zárkózott. „Ha a német rád köszönt: »Jó reggelt!«, akkor azt viszonzni kellett, mondtam tehát, hogy »Jó reggelt!«, ez minden” – mesélte később. De közben tanulmányozni kezdte a férfiak magatartását, akik azért voltak itt, hogy megöljék. A német csapatoknak szigorúan parancsba adták, hogy viselkedjenek udvariasan a lakossággal, és minden vonatkozásban legyenek jólneveltek. Soha nem lehetett őket részegen látni az utcán. Ha egyiküket éjszakai kihágáson érték a városban, előfordult, hogy másnap reggel agyonlőtték. (Lise figyelmeztette a Baker Streetet: oktassák ki a partraszállásban részt vevő brit katonákat, ahogy a Birodalom is megtette folytonosan díszlépésben masírozó katonái esetében, hogy fel kell hagyniuk rossz szokásaikkal, és a tévhittel, hogy a franciák boldogan odadobják magukat nekik.)

A helybeliek idegengyűlölők és angolelleneseek voltak, ami ugyanolyan potenciális fenyegetést jelentett Lise számára, mint a szomszéd házban tanyázó SS-ek. Támogatták Philippe Pétain revansista vágyait és a régi, tiszta, katolikus hittel átítatott Franciaországról szóló álmait. De egyikük sem értett egyet azokkal a feltételekkel, amelyek a Vichy-kormányt hatalomra juttatták, azaz hogy Franciaországot odadobták Hitlernek. A Poitiers-ben állomásozó nácik tartottak attól, hogy megölhetik őket, soha nem mentek ki egyedül az utcára.

A vidék egyre kegyetlenebb, sőt, mondhatni, gyilkosabb lett, ahogy a háború elhúzódott. A parasztok nem bíztak Lise-ben, ahogy egyetlen partvidéki menekültben sem. Gyanakvóak voltak az idegenekkel szemben, némi jutalom ellenében gyakran feljelentették őket a Gestapónál, még ha nem is haragudtak rájuk. A helybeliek

legfőbb foglalatossága az volt, hogy élelmiszerhez jussanak, de nem tudtak cserébe mást adni, mint a semmire sem jó élelmiszerjegyeket. Burjánzott a feljelentgetés, a *délalion*. A kollaboráns újságok pontos eligazítást adtak, hogyan kell feljelentést tenni, milyen ügyben hová kell fordulni, megnevezve minden Vichy-ellenes személyt, vagy ami még rosszabb, minden zsidót. Az újságok aztán le is hozták a feljelentéseket, amelyeket többnyire anonim módon írtak alá: „Egy lojális francia”, vagy így: „Soká éljen Pétain!”. Szüksős idők jártak, a nevekkal való kereskedés a pénzszerzés fájdalommentes formája volt. A németek és a franciák egyformán az értékét veszített pénzért jutottak alapvető cikkekhez a feketepiacon. „Az emberek legfőbb motivációja önmaguk jólléte volt – summázta Lise –, és bármit támogattak, ami azzal kecsegtetett, hogy az előnyükre szolgál.”

A kis dombra épült településen volt azért könyörületesség is, csak ezt a rendelkezések miatt titokban kellett gyakorolni. A templomok és kolostorok széles hálózatában rengeteg pap és apáca szolgált. A Vichy-rendszer katolicizmusának elfogadásával a francia papok zöme szüklátókörién értelmezte az együttérzést. (A Vatikán a háború egész időtartama alatt semleges maradt, és nem emelt szót az üldözöttekért.)^{*} Poitiers környékén azonban voltak olyan egyházi személyek, akik teljes csendben, határozottan tevékenykedtek: főpapok járták a vidéket, felkutatták az árva zsidó gyerekeket, és elrejtették őket az apátságban, beiratták az iskolába, találtak nekik nevelőszülőket, ellátták őket élelmiszerrel és tisztálkodószerekkel. Más papok hamis keresztlevelet állítottak ki, új személyazonosságot adva zsidó gyerekeknek. Az egyik jezsuita pap^{**} mindennap kiment egy Poitiers melletti gyűjtőtáborba, híreket vitt, és a maga módján kiszabadított néhány gyermeket. Egy rabbival együttműködve legalább kétszázszor jutott be a táborba. Miután a rabbit letartóztat-

^{*} 1942-es karácsonyi üzenetében XII. Piusz a zsidók említése nélkül emlékezett „az emberek százezreire, akiket semmilyen bűn nem terhel, és akiket csupán nemzeti vagy faji hovatartozásuk miatt halálra vagy fokozatos megsemmisítésre szántak”. A második világháború teljes időtartama alatt ez volt a legközvetlenebb utalás Hitler „végső megoldására”.

^{**} Jean Fleury atya megkapta az izraeli Yad Vashem Világ Igaza elismerését.

ták, ő lett a zsidó közösség tanácsadója, ennek révén minimum száz zsidót ki tudott menteni, s legkevesebb ezernek tudott valamilyen segítséget nyújtani.

És ez mind a nácik orra előtt zajlott.

Az ország kettészakítotttsága ráirányította a figyelmet a zsidókérdésre, amit Hitler már korábban felvetett, és a harmadik köztársaság bukása tág teret nyitott az antiszemiták előtt. Pétain egyik első, úgymond, „spontán és önhatalmú” rendelkezése a náci faji törvények mintájára írásba foglalt zsidóellenes törvény volt. A Vichy-kormány a zsidó kultúra teljes megsemmisítését hirdette, a külföldi állampolgárságú zsidók kiutasítását, a külföldiként született zsidók állampolgársági honosításának visszavonását, a Franciaországban született zsidók kirekesztését és elkülönítését, a félzsidó származásúak teljes asszimilálását. Pétain a megszállt és a szabad övezetre nézve egyaránt lelkesen támogatta a „végső megoldást”. Északon önként kezdett kereskedni a zsidók életével, ezzel mintegy deklarálva a francia szuverenitást ott, ahol a Német Birodalom gyakorolta az állami adminisztrációt. Délen a Vichy-kormány partnerként működött együtt a *Gestapo*-val, hogy a szabad övezet *judenfrei*, zsidómentes legyen, tízezer zsidót ajánlva fel Hitlernek.

A francia zsidóság felszámolása nagyon gyorsan megtörtént. Az 1940. évi első zsidótörvény a nürnbergi törvényeknél is jobban korlátozta a zsidók állampolgári jogait. Majd további rendeletek láttak napvilágot: a zsidókat kitették a hadseregből és a hivatalokból, nem folytathattak üzleti, orvosi, jogi tevékenységet. Be kellett szolgáltatniuk a rádiókészülékeket, telefonokat, kerékpárokat, elkobozták az autójukat. Az egyetemistákat kizárták a felsőoktatási intézményekből. Kijárási tilalommal, fogva tartással, deportálással sújtották őket. Ha a franciaországi honi antiszemitizmus nem lett volna önmagában virulens, a nácik tudtak hozzáadni: 1941 októberében lebombáztak hat párizsi zsinagógát, a hetedik bomba nem robbant fel, s mivel az akciót terrortámadásnak lehetett nevezni, az egyik német parancsnok feladatul kapta, hogy szervezze meg a párizsi *Kristallnacht*-ot, kristályéjszakát. Ez 1942. január 1-jén, újév napján kezdődött Párizsban: első lépcsőben összeszedték az orvosokat,

ügyvédeket, üzletembereket, bankárokat, kereskedőket, tudósokat, kutatókat, és Drancyba vitték őket internálótáborba. Márciusban indult el a francia zsidók Németországba szállítása. Májusban hirdették ki a nyolcadik törvényt, mely a zsidókat a sárga csillag viselésére kötelezte. Két nappal a nemzeti ünnep után, 1942 júliusában mintegy tizenháromezer zsidót szedtek össze Párizsban, és tartottak fogva több napon át étlen-szomjan egy kerékpárarénában – több mint négyezer gyerek is volt köztük. A *Vélodrome d'Hiver* tragédiája bejárta az egész világot: a borzalmas részletekről a BBC francia nyelvű adása tájékoztatta a lakosságot. A kétévesnél fiatalabb gyerekeket elszakították szüleiktől, és marhavagonokban azonnal Auschwitzba vitték.

A Baker Street elsötétített ablakai mögött az F Szekció főhadiszállásának is megvolt a maga „zsidóproblémája”, nevezetesen Hélène Aron, a kis párizsi lány – a jogi helyzet miatt. Ő is a bevetésre kiválasztott női csapat kiképzését kapta meg.

Az SOE, a Különleges Hadműveletek Végrehajtó Egysége hozzávetőleg tizenháromezer fős állományában mintegy kétezer nő alkalmazott volt. Amikor London dühös szenvedély és depresszió, hivalkodás és rezignáció, hagyományörzés és pragmatizmus között hanyódott, ezek a nők képviselték az ellenpólust, akik betörték a férfiak világába. Fordítók, titkárnők, rádiósok, repülőgép-karbantartók voltak. De csak nyolcan lettek bevetésre kiképzett ügynökök 1942 őszén; amikor az SOE az első női osztály végzettjeit sorban franciaországi bevetésre küldte: köztük Andrée-t, aki Párizsban volt Francis Suttill-lel, Lise-t, aki Poitiers-ben tartózkodott, a „kis öreg hölgyet”, Yvonne Rudellat-t a Loire völgyében, Odette Sansom háromgyerekes anyukát és Mary Herbertet, a kiválóan képzett nyelvészt; utóbbi kettő épp úton volt, hogy hajón ériék el a francia Riviérát. Hélène Aron még várta az indulási parancsot.*

* Ez a nyolc fő Marie-Thérèse Le Chêne, Andrée Borrel, Blanche Charlet, Yvonne Rudellat, Lise de Baissac, Odette Sansom, Mary Herbert és Virginia Hall volt. Jacqueline Nearne, aki egy osztályba járt Lise-zel, Odette-tel és Maryvel, csak 1943 januárjában került terepre.

A nőket első alkalommal kiképző, még épp csak szerveződő titkoszolgálat számára Hélène Aron kihívást jelentett. A nyár folyamán teljesítette a kiképzés feladatait. Tudott már titkos üzeneteket továbbítani láthatatlan tintával, robbanószert illeszteni vasúti kocsi alvázára, egyetlen fogással földre vinni, majd csendben megölni egy jól megtermett férfit. Ugyanazokon a kurzusokon vett részt, mint a többiek,* ugyanazokból a tananyagokból vizsgázott, s társaihoz hasonlóan ő is kitűnő minősítést érdemelt ki. Megkapta a kiképzést arra is, milyen módon kell mozgósítani az ellenség háta mögötti titkos hadsereget a szövetségesek partraszállásakor. Szigorúan titkos minősítésű műveleti tervek is a birtokában voltak. Akárcsak a kiképzés többi résztvevőjének, neki is az volt a célja, hogy minél több náci tegyen el láb alól bármilyen lehetséges eszközzel. Társaival ellentétben azonban vele kapcsolatban az F Szekció vezetői és a beaulieu-i kiképzők nem zárkóztak el a feltételezéstől, hogy esetleg ellenséges kém. A származása és a vallása gyanút keltett.

Egy, a pszichológiai énkivetítésről készített országos felmérés szerint a britek között járványszerűen terjedt a kémpánik. A szigetlakó nemzet hagyományosan sokkal nagyobb biztonságban érezte magát, mint az európai kontinens népei, amelyek nemzedékeken keresztül vívtak területszerzési háborúkat egymás ellen. Ám az után, hogy 1941 nyarán Rudolf Hess, Hitler legközelebbi barátja, aki közreműködött a *Mein Kampf* megalkotásában, ejtőernyővel leugrott Skóciában, és felhatalmazás nélkül békétárgyalást próbált kezdeményezni, a britek mindenben kísértetet kezdtek látni. Kémekről szóló rémhírek árasztották el az országot: több száz német ejtőernyős áll készenlétben, hogy papnak álcázva magát, összecsucskozhat kerékpárt rejtve a reverendája alá, leereszkedjen Angliában. Hat tehén megkerült az Új-Hebridák picinyke Eilean Mor nevű szigetén, s azonnal elterjedt a hír, hogy ez titkos ellenséges beavatkozás műve. A Fleet Street, London leghosszabb utcája visszhang-

* 1942 nyarán Yvonne Rudellat és Andrée Borrel júniusban, Odette Sansom, Lise de Baissac, Mary Herbert, Jacqueline Nearne és Hélène Aron augusztusban vettek részt a kiképzésben.

zott a tengelyhatalmak beszivárgott ügynökeiről terjesztett rémhírektől: „az alkonzul náci kém”, „náci kém lövöldözött a Tovernál”, „a férjem soha nem volt kém”.

A zsidók gyorsan célpontjaivá váltak a kémektől való félelemnek, az ötödik hadoszlopáról szóló híresztelések az ötórás tea melletti hisztérikus beszélgetések fő témái lettek. Olyan hírek terjengtek, miszerint a londoni zsidó kereskedők csapolják le a villámháború borzalmi alatt meggazdagodott feketeipari kereskedők hasznát. Frontlógósoknak titulálták a zsidókat, amiért nem jelentkeztek önként a brit kontingensbe, harcolni a zsidókat internáló náci ellen.

A Cég nem volt antiszemita Nagy-Britannia egészénél. Hélène ugyanolyan bánásmódban részesült, amilyenben a zsidó menekültek és a brit zsidók egy antiszemita miliőben: a kételkedés a nyílt rasszizmus határát súrolta. Az F Szekcióban mindenki kényelmetlenül érezte magát Hélène miatt. Az ügynökök többször is nehezményezték, hogy úgynevezett izraeliták is vannak közöttük. Egyikük úgy vélekedett, értelmetlenség annyi zsidót küldeni oda, mikor a franciák nem kedvelik őket. A lányok kiképzői között is volt, aki így gondolkodott: Nem értem, a Cég miért képez ki olyan lányokat, akikről nyilvánvalóan látszik, hogy zsidók. A zsidó örökség korábban nem számított hátránynak a Cégnél: a Baker Street kezdettől foglalkoztatott néhány zsidó ügynököt, és Párizsban kiépített egy teljesen zsidókból álló hálózatot.* Egypár zsidó származású újoncon plasztikai műtetet hajtottak végre, például korrigálták az orruk formáját, hogy megváltozott külsővel mehessenek a terepre.

Az ellenséges területen folytatott titkos műveleteket illetően a Cégnél ébernek kellett lennie. Maurice Buckmaster, az F Szekció parancsnoka bekérte a teljes MI5-os átvilágítási aktát Hélène megbízhatóságáról. „Anélkül, hogy odáig mennénk a feltételezésben, hogy Vichy-kém, az az általános álláspont, hogy az ideérkezésének a körülményei sajátosak voltak” – hangzott.

* A háború vége felé az SOE női ügynököket is kiképzett, és be is vetették őket Franciaországban. Denise Bloch és Muriel Byck szolgálat közben veszítették életüket.

Hélène érkezése semmiben sem különbözött a megszállt európai országokból jött többi emigránsétól. Megérkezésekor a Royal Victoria Patriotic Schoolba, az MI5 ellenőrzési szálláshelyére vitték. Azonnal megkapta az NT, azaz *No trace* jelölést; nincs nyoma, hogy ellenséges országnak kötelezettséget vállalt volna. Buck úgy vélte, az az ellenőrzés nem volt elég alapos. Nem volt elég. Jogilag brit állampolgár ugyan – brit apa, francia anya gyermekeként –, mint a társai a Beaulieu-ben, de a hűségét illetően kétségei vannak. Alkalmazói számára Hélène Angliába érkezésének körülményei kérdésesek voltak.

Franciaország nem lehetett túlságosan rossz Hélène számára, jelentették a nyomozók. Gazdag ember lányaként csupán a franciák antiszemita inszINUÁCIÓinak volt kitéve, brit apjának luxuscikk-nagykereskedése volt. Ám Hélène hiába tartozott a felső burzsoá réteghez, és bármennyire asszimilálódott volt is, a Pétain-rezsim rendelkezéseinek nem csúszhatott át, vezetékneve, az Aron magáért beszélt, azonnal elárulta, hogy apai vonala Áronra, Mózes testvérére vezethető vissza, apja felmenői pedig ősidők óta tekintélyes léviták voltak.* Hélène meg volt jelölve. A Cég mindazonáltal nem talált semmi gyanús nyomot Hélène életében. „A náci nem zaklatták, de az összeíráskor Párizsban zsidóként kellett regisztrálnia magát” – írták. 1940 októberében folyamodott brit útlevélért, amely az apja révén természetesen megillette, ám ezt nem szándékozott használni mindaddig, amíg a háború miatt szükségessé nem vált. „Ebből finoman szólva arra lehet következtetni, hogy gyakorlatias francia nőként kezdte felismerni, melyik állampolgársággal jár jobban.” (Nyilvánvalóan a nyomozó is a zsidók ravaszságáról elterjedt sztereotípiát szellemében tette ezt a megjegyzést.) Párizsban egy évbe telt, mire Hélène iratai elkészültek. A tervek szerint 1942-ben akart Angliába utazni, ám indulása előtt pár nappal, áprilisban, amikor meglátogatta egy barátnőjét vidéken, a demarkációs vonal közelében, egy német

* A zsidó hagyományban léviták a tizenkét zsidó törzs egyike. Speciális vallási és politikai feladataik voltak. A lévita státusz a judaizmusban apai ágon öröklődik, felvenni vagy letenni nem lehet – *A ford.*

katoná megállította a két sétáló lányt, és bevitte őket az őrszobára. Reggel „pénzbírság” fejében Hélène-t szabadon engedte.* A bírság feltehetően saját zsebre ment. Nincs írásos nyoma, de feltételezhető, hogy Hélène erőszakos fellépése váltotta ki a büntetést. Átlépte a demarkációs vonalat, Lyonban megkapta a sürgősséggel elkészített kilépési engedélyt, Marseille-ben búcsúcsókot váltott az anyjával, majd Portugálián keresztül menekült Angliába.

Hélène zsidó származása fekete pontot jelentett a Cégnél. Jepson százados biztos volt abban, hogy igen megfelelő jelölt, „az egyetlen dolog, ami felhozható ellene, az, hogy zsidó”. A Beaulieu-ben az oktatók először úgy értékelték, hogy rögtön kitűnt az intelligenciájával és a rendszerezett gondolkodásmódjával, kiváló nyelvismereteivel és politikatudományi felkészültségével, a kurzus végén azonban úgy nyilatkoztak róla, hogy lassú és ostoba. Amikor megérkezett New Forestbe, egyszerű kis teremtes volt, aztán pár hét múlva a kiadós étkezések hatására az értékelésben túl keménynek minősítette a titkos ügynökök fizikális kiképzését ahhoz, hogy ez kompenzálja a háborús Párizs minden nélkülözését. Az instruktor ezt jegyezte fel: „Azt mondta, rettentően élvezte a napi háromszori bőséges étkezést.”

Buck nem tudta legyőzni az Hélène-nel kapcsolatos bizonytalanságát: „Elismerem, hogy értelmetlen az ösztöneim alapján cselekedni ebben a kérdésben, de ezeket a megérzéseimet többen támogatják, és addig nem lehetek nyugodt, amíg teljes bizonyosságot nem szerzek arról, hogy minden tekintetben tiszta.” Az F Szekció második számú vezetője, Vera Atkins, akinek fájdalmat okozott, hogy titkolnia kell saját zsidó származását, nem tett semmit Hélène védelmében.

Figyelembe véve Hélène zsidó származását, női mivoltát és adottságainak az ügynöki tevékenység szempontjából felmerülő hiányosságait, végül az a döntés született, hogy nem küldik Franciaországba.

* Ügynökök esetében mindig felmerült a gyanú, hogy átálltak, ha a náci elengedték őket, vagy ha az illetők megszöktek a fogságból. Hélène viszont civil személy volt. Claude de Baissac és Frank Pickersgill fogságból szöktek meg, és menekültek Angliába, majd csatlakoztak az SOE-hez, velük kapcsolatban mégsem merült fel a kettősügynök-gyanú.

„A legcsekélyebb mértékben sem alkalmas arra, hogy hozzájáruljon hazánk háborús erőfeszítéseéhez.” Több tiszt véleménye szerint Hélène nemhogy ilyen tevékenységre nem volt alkalmas, de keresnivalója sem volt Angliában. A vizsgálatot lefolytató tiszt szerint Hélène-t egyáltalán nem lett volna szabad bevinni a kiképzési programba, és vissza kellene küldeni Franciaországba, ahová tartozik. „Csak abban bízom, lesz, aki észre tér, és veszi a fáradságot, hogy lezárja ezt az ügyet.”

A Baker Streetnek szembe kellett néznie a helyzettel: végtére is Hélène elvégezte a kiképzést – most mit tegyenek vele? A Cég fenntartott egy elhelyezési bázist azon újoncok számára, akik nem mentek át sikeresen a Beaulieu-ben elvégzett legmagasabb szintű kiképzés záróvizsgáján. Mivel ez a vizsga többeknek nem sikerült, őket átvitték New Forestbe, és ott előbb-utóbb megszerezték azokat az ismereteket, amelyekkel valamilyen egyszerűbb feladatra be lehetett vetni őket terepen. A Beaulieu volt a végső vizsgázatóállomás: ha valakinél jellemhibát vettek észre, indiszkrét volt, bármit kifecsegett, erkölcstelen életmódot folytatott, instabil volt, vagy iszákos, akkor akármilyen eredménnyel végezte is el a kiképzést, azonnal Skóciába küldték, a 6. Speciális Szakképző Iskolába, amelyet közelethez „dutyinak” vagy „a felejtés iskolájának” tituláltak.

A távoli, hideg Skót-felföldön található Inverlair Lodge volt a kiképzésben részesült, alkalmatlannak minősített személyek gyűjtőhelye. Egy hatalmas vadászbirtokon helyezték el őket, távol a háborús eseményektől, amíg csak a tudásuk be nem porosodott, mert akkor már nem jelentettek biztonsági kockázatot. A bevetetlen ügynökök udvarháza a sértett emberek karanténja, a kivetettek gettója volt.

A „dutyiba” küldés volt az elbukottakkal kapcsolatos rutin eljárás. Az F Szekció nőtagjai miatt azonban több eljárást módosítottak. *Érdemes lenne-e még egyszer megvizsgálni Hélène ügyét? Értelmes dolog lenne-e odaküldeni, ahol ő lenne az egyetlen hölgy?* A tábornok nem nők számára rendezték be, nem voltak meg az ehhez szükséges berendezések, szobák, nem volt Hélène számára alkalmas munka, elfoglaltság. Akadtak olyanok a Baker Streeten, akik megkérdőjelezték

őfelsége kormányának erkölcsi érzékét, mely képes lenne a skóciai hátsószobába száműzni egy hölgyet csakis a miatt a szerencsétlen körülmény miatt, hogy zsidónak született.

A bürokrácia ki akart törni a tehetetlenségből, mondván, Hélène nem jelenthet túl nagy biztonsági kockázatot, végtére is nő, és az első női csapat nem kapott olyan szigorú felkészítést, mint a férfi újoncok, akik más kiképző központokban bőséges katonai kiképzésben is részesültek.

A Beaulieu azonban nemet mondott. „Azért, mert ez az egyetlen kiképzés, amelyben részt vett, nem jelenti, hogy a tudás, amelyet megszerzett, kevésbé veszélyes” – jelentette ki a kiképzés parancsnoka.

Mivel a kormánynak kötelessége volt valamilyen elhelyezést biztosítani Hélène számára, és Skócia nem lehetett opció, így a Baker Street lett Hélène Aron új munkaközvetítője – ez volt az egyetlen lehetőség, hogy figyelemmel tudják kísérni a mozgását. Ha ellenséges külföldi lenne, a kormánynak jogában állna azonnal megfigyelés alá vonni, ám Hélène brit, az állampolgárságának csak a megszerzését kérdejezték meg, az állampolgárságát magát nem vonták vissza, márpedig a szabad polgári társadalom logikája nem engedi meg, hogy a kormány kémkedjen a saját polgárai után. Azt tanácsolták neki, próbálja meg, hátha De Gaulle Szabad Franciái tudják hasznosítani a tudását, hiszen speciális kiképzésben részesült. Küzdiene meg a gaulle-isták a lány zsidó származásával.

Akárcsak korábban Andrée-t, Hélène-t is behívták interjúra, s arra akarták kényszeríteni, hogy fedje fel, milyen kiképzésben részesült a Beaulieu-ben. Ő megtagadta a választ. Tilos volt bármit elárulnia arról, hogy mit tanult, hiszen aláírta a titoktartási nyilatkozatot:

Kijelentem, hogy semmilyen körülmények között senkinek sem adom ki azokat az információkat, amelyek a birtokomba jutottak, illetőleg bármikor a továbbiakban a birtokomba jutnak az e minisztériummal tartott kapcsolatommal összefüggésben, kivéve, ha erre a minisztériumnak végzett munkám érdekében van szükség.

Amennyiben Hélène bármit is kiadott volna a Szabad Franciáknak, az két év – esetleg nehéz munkával súlyosbított – börtönbüntetést vont volna maga után.

„Nem fecsegte ki, hogy mivel foglalkozott – állapította meg a vizsgálótiszt –, nem játszott össze velünk.”

Charles de Gaulle elutasította Hélène foglalkoztatását.

Az elbukott interjú reményt adott Hélène brit pártfogóinak. Reménykedhet, még ha zsidó is. Új lehetőséget kínáltak fel számára: csatlakozzon a FANY (*First Aid Nursing Yeomanry*) Kiegészítő Segédszolgálat egységéhez és az ahhoz tartozó WAAF (*Women's Auxiliary Air Force*) Női Kiegészítő Repülőszolgálathoz. A WAAF önkéntesei üzemeltetési szolgáltatást nyújtottak a Királyi Légierő számára: hivatali munkát végeztek, étkeztetéssel foglalkoztak, gépkocsit vezettek. De voltak közvetlenül a repüléssel összefüggő állások is: nőket is kiképeztek pilótának, akik aztán a megjavított harci gépeket elvitték a katonai repülőtérre.

Hélène-nek jobban tetszett a FANY, minthogy az felsőbb osztálybeli, önkéntes nőkből állt, belőlük szerveződött az SOE segítő gárdája is. Amikor Jepson százados eldöntötte, hogy női titkos ügynököket fog kiképezni, felvette a kapcsolatot a FANY parancsnokával, hogy bizonyos juttatásokat eszközöljön ki alakulata, a *Corps féminins* számára. Az *Amazonok* kaptak is egyenruhát, khakiszínűt, övvel, egyenes szoknyával, amely a csúnyaságig praktikus volt – az összeállítás valójában álcául szolgált a női ügynökök számára. Nem lett volna jó, ha bárki is tudomást szerez róla, hogy a kiképzésen kasszafúrásra, térképolvasásra meg hasonlókra tanítják a lányokat. Hadd higgyék az emberek, hogy gyors- és gépírné tanúlnak, meg gépkocsit vezetni. Más önkéntes női egységek, például az ATS (*Auxiliary Territorial Service*), azaz a Területi Kiegészítő Szolgálat vagy a WRNS (*Women's Royal Naval Service*), a Női Tengerészeti Szolgálat, a hadsereg kötelékéhez tartoztak, így háborús szerepük sokkal nyilvánvalóbban minősülhetett volna a nemzetközi egyezmények megsértésének. A FANY független, önkéntes, civil egységként nem tartozott formálisan a titkosszolgálatokhoz – ez kibúvót

biztosított a nők harci részvételét tiltó nemzetközi egyezményeket védelmező jogászokkal szemben.*

Hélène-nek szabad szellemű lányként nem voltak ínyére a WAAF katonai formaságai. A Cégnél a FANY kötelékéhez tartozók számára nem volt kötelező a tisztelgés. Az egyik önkéntes egységtől a másikhoz való áthelyezés sértette az önérzetét. „Mocskos játékot űztek velem” – mondta később Hélène. Akkor hát öfelsége kormányza úgy döntött, sikeresebb lehet a civil életben.

Gyorsan végeztek a papírmunkával, amely az elbocsátását tartalmazta. „Feltételezem – fűzte hozzá a vizsgálótiszt –, Hélène Aron úgy véli, hogy az elbocsátása csupán zsidó származásával függ össze, nem pedig azzal, hogy zsidó származása esetleg veszélyeztethetné a küldetését.”

Hiába volt tehát Hélène az egyik legjobb az osztályában, 1942 végén mégsem tartották alkalmasnak a franciaországi küldetésre. Akkorra már világszerte közismert volt, mi történik az európai zsidósággal. Berlinben Göring ezt így fogalmazta meg: „Ez nem a második világháború, ez a fajok háborúja.” Hitler pedig egyik nevezetes beszédében azt harsogta: „Nem az árja nemzetek fognak kipusztulni, hanem a zsidóságot pusztítjuk ki mindörökre.” Ez vezetett a gettók felállításához, majd a munkatáborok létesítéséhez, az „orvosi” kísérletekhez és a tömeges megsemmisítéshez. Mialatt a Cég Hélène sorsával volt elfoglalva, a lengyel ellenállási mozgalom egy tagjának sikerült bejutnia a varsói gettóba, és ő pontos információkkal szolgált Londonnak arról, hogy mi történik a gettó falain belül, valamint az elszállított zsidókkal. „A németek lengyelországi eredményei: kínzás és gyilkosság” – szolt a londoni *The Times* szalagcíme. Az 1939-es hitleri megszállás óta több mint két és fél millió ember tűnt el, javarészt zsidók, akik közül mostanra legalább ötszázötvenezer már

* A „harcos – nem harcos”-vita végigkísérte az SOE női ügynökeit a háború egész ideje alatt, és a háború utáni időszakban is, befolyásolva háború alatti teljesítményük megítélését, valamint a háború utáni sorsukat. A *Corps féminins* megalapításakor a szovjetek már jó ideje küldtek nőket a keleti frontra katonai minőségben.

meggyilkoltak – ez elképesztően nagy szám, csaknem felfoghatatlan a negyvenötmillió lakosú Nagy-Britannia számára.

A szövetségesek legfőbb parancsnoksága már 1941 óta tudott a zsidók elleni, államilag végrehajtott tömegmészárlásról. A Bletchley Park-i szervezeti egységben dolgozó női kódfejtők az *Ultra* fedőnevű akció keretében tártak fel titkos információkat, amelyek tartalmazták Hitler európai terveinek iszonyatos részleteit: az úgynevezett *Untermenschen*, az alacsonyabb rendű népek, azaz a zsidók teljes kiirtását, szisztematikusan megszervezett gyilkosság útján.

Hélène Aron esetében az európai zsidó népiirtás ismerete erkölcs-telen lépésre készítette a Céget, ami nem vált dicsőségére. Elfogadható okot kreáltak a szolgálattól való elbocsátásra, hogy leplezzék, zsidó származása felbosszantott néhány bürokratát. Hélène számára ez végül jól sült el. Visszatért a civil életbe, állást kapott Peter Robinson nagyáruházában az Oxford Circusön. A bolti eladó státusz ugyan méltóságon aluli volt egy iskolázott nő számára, aki egy tanulatlan kamasz lány munkáját végezte, de egy demokratikus, szabad országban élhetett, miközben egész Európában vihar csapott le a zsidóságra.

Amikor Hitler „végső megoldási” terve nyilvánosságra került, a szövetségesek közös kiáltványban ítélték el Németországot. A szöveget 1942. december 17-én egyszerre olvasták be rádióközleményként Londonban, Washingtonban és Moszkvában. Így szólt:

A zsidókat valamennyi megszállt országból horrorisztikus és brutális körülmények között Kelet-Európába szállítják. Lengyelországban, ahol a nácik a legnagyobb mészárszéket hozták létre, a megszállók által létesített gettókból elhurcolják a zsidókat, a legképzettebbek kivételével, akiket német hadiüzemekben fognak kényszermunkára. Az elhurcoltakról soha senki nem kapott hírt. A munkaképeseket lassú halálra ítélve dolgoztatják, míg csak életben vannak. A munkaképtelenek a fagy és az éhhalál áldozatává válnak, vagy tömeggyilkos akciók eredményeképpen veszítik életüket. E véres kegyetlenség áldozatainak száma több százezer ártatlan férfira, nőre, gyermekre tehető.

Az alsóház tagjai egyperces, néma vigyázzállásban nyilvánították ki szimpátiájukat. A zsidómészárlás további megakadályozásának egyetlen módja a háború megnyerése.

Az 1942-es év végére Hélène-nek új állása lett, De Gaulle Szabad Franciaí végül „kellemetlen öröksége” ellenére is beleegyeztek, hogy alkalmazzák. Új megbízatásáról az SOE-ben nem készültek feljegyzések. A Cég egyszerűen lezárta az aktáját. A zsidó származású „Amazon” most már De Gaulle problémája volt.

Lise de Baissacot Franciaország középső vidékére küldték, nem azért, hogy saját hadsereget építsen ki, hanem hogy ott segítse az árnyékhadsereget. Poitiers nem játszott központi szerepet az ellenállásban. A háború elején volt még itt némi ellenállás Hitlerrel és Pétainnal szemben, a partizánokat azonban már néhány hónappal Lise érkezése előtt besúgták; voltak, akiket agyonlőttek, a többieket börtönbe vetették.

A tehetetlenség bosszantotta Lise-t. Előbb csak napok, később hetek teltek el két londoni híradás között. Ő azt feltételezte, akkor teljesíti majd jól a megbízatását, ha elkerüli, hogy elfogják, nem kelt feltűnést, viszont nap mint nap kézzelfogható csapást mér az ellenséges országra, anyagokat, híreket, embereket szállít, miközben a *Gestapo* vadászik rá, és mindenkire, akivel szóba áll. Ehelyett gyötörte az unalom.

Figyelhette ugyan naphosszat a nácikat az ablakból, de ez nem jelentett számára elegendő elfoglaltságot. Spanyolul tanult, és járt gépirástanfolyamra is: tudta, hogy a háború után állást kell vállalnia, így előre gondolkodott. Az egyetemi órák és egy háborús özvegy elfoglaltság nélküli napjai nem voltak túlságosan ösztönzőek számára. Igyekezett minél több emberrel megismerkedni, és társaságot hívni esti összejövetelre, vacsorára. Ezzel az volt a célja, hogy rendszeresen nagy legyen nála a jövés-menés, így ne keltsen feltűnést a szomszédok meg a járókelők körében, ha épp egy ügynök keresi fel. (A hétköznapi ok emellett az volt, hogy nem talált egyetlen jó éttermet sem Poitiers-ben.) Idővel közelebb került a spanyoltanárához, akinek sejtelve sem volt arról, hogy Lise nem egyszerűen egy lelkes

középosztálybeli tanítvány. „Érdeklődnöm kellett valami iránt, nagyon lassan telt az idő” – számolt be róla utóbb a nő.

A titkos ügynök élete legfőképpen rendkívül magányos. „Hamis papírokkal élsz, nem hív fel senki, nem kapsz egyetlen levelet sem – panaszkodott Lise. – Megérkeztem Poitiers-be, és nem ismertem egyetlen lelket sem.” Mivel nem volt saját rádió adó-vevője, Párizsba kellett utaznia Andrée-hoz, ha üzenetet várt, vagy ő akart küldeni. Máskor a tengerpartra ment, Bordeaux-ba, hogy találkozzon a bátyjával, Claude-dal (akinek a kódneve David volt). Ezek a találkozások a régmúltat hozták vissza, amikor minden békés és szeretetteli volt, amikor még volt társasága. „És hát, jó volt tudni, hogy van valakim, valahol. Különben teljesen egyedül lettem volna a világban” – mondta Lise később.

Claude-nak az angolokkal szembeni általános fenntartások ellenére sikerült egy tizenötezer partizánból álló felkelőcsapatot felsorakoztatnia. Mary Herbertet, a kiváló nyelvészt, Lise osztálytársát jelölték ki Claude futárjának, aki elmondása szerint szívesen dolgozott együtt nőkkel. „Minden várakozását felülmúlóan meggyőződött róla, hogy a nők a férfiaknál alkalmasabbak a futári feladatkörre, a vezeték nélküli rádiókészülékek szállításakor, üzenetek továbbításakor. Mindig nagyon lelkesek, kevesebbet beszélnek a férfiaknál, és könnyebben jutnak át az ellenőrzéseken” – írta valaki. Mary szervezte meg Claude találkozóit, amikor négy szemközt kellett beszélnie az összekötőjével; Claude nem készített írásos üzeneteket, nem használt sem emberi, sem tárgyi postafiókokat, nem élt a betűk felcserélésén alapuló kódolt üzenetek küldésének lehetőségével, és végszükség esetén sem használta sem a telefont, sem a távirót. A legmagasabb szintű titkos protokollt követte, szigorúbbat, mint amit a Beaulieu megkövetelt. Olyan gyakran változtatta a szálláshelyét, hogy Lise sem tudta soha, hol keresse, kivéve a Café Bertrand-t, mindig a nap azonos időpontjában, amikor ott kellett várnia rá. Előfordult, hogy Claude nem tudott ott lenni, így minden találkozás igazi családi összejövetel volt. Látszatra két jóbarát találkozása, a normális élet jele.

A Cég kezdetben úgy vélte, Claude túlságosan francia és laza, ám rövid idő alatt ő lett az egyik legkiválóbb szervező a terepen.

Akár csak lánytestvérének, Claude-nak is trópusi, forró szíve volt. Családja későbbi visszaemlékezése szerint a férfi életvidám, tettekre kész ember volt. A háború jó lehetőséget kínált az olyan határozott, önálló véleménnyel rendelkezők számára, mint a De Baissac testvérek; a „tedd ide, tedd oda” figurák csak követték a parancsot, elváltak a seregben a többiek között. Lise és Claude briliáns elmék voltak, nem mindennapi emberek, és céltudatosak. Belső irányítú működött bennük, amely északra mutatott, ám ezt csak ők maguk látták. A kiképzői így nyilatkoztak Claude-ról: „Lelkiismeretes, és keményen dolgozik, de hajlamos arra, hogy olyan problémák miatt aggodalmaskodjon, amelyek csak az ő képzeletében léteznek.” Épp az ilyen képzelt vagy reális veszélyek megérzése volt, ami a testvérpárt mindvégig életben tartotta.

„Úgy vélem, mindez nálunk családi vonás – mondta később Lise. – Boldogok vagyunk, ha olyasmit tehetünk, amit szívesen csinálunk. Ilyen légkörben nőttünk fel.”

Lise jobban ismerte a háborús évek Franciaországát, mint londoni parancsnokai. Hitt benne, hogy a kapituláció és a terror idején a megszállt Franciaország jobb partner a saját szabadságáért folytatott harcban. Egyoldalúan kiszélesítette az eredeti küldetésére vonatkozó rendelkezéseket. Úgy vélte, nem elég, hogy csak fogadja a ledobott új ügynököket, és eljuttatja őket a megadott helyre. Ennél többet kell tennie. Elkezdte bejárni a vidéket, látszatra olyan volt, mint számos más, kerékpáron ülő helybéli nő, ám ő megfelelő leszállóhelyek után kutatott. Sík területeket keresett a semmi közepén, lehetőleg olyanokat, amiket fák vesznek körül, távol a főútvonaltól, egy szimpatikus parasztgazda vagy éppen egy birtokától távol levő tulajdonos földje közelében. A hely koordinátáit megküldte Londonnak, ám amikor arra várt, hogy valamiféle értékelést kapjon mezőgazdasági és kartográfiai javaslataira, a sokára érkező rádióüzenetben csupán annyi állt, hogy elfogadták-e, vagy sem.

Ezen a lehangoló, háborús poitiers-i télen Lise egyre ambiciózusabb lett, mind nagyobb kockázatot vállalt, egyre alaposabb kutatómunkát végzett. Saját ellenálló-hálózatot kezdett építeni, beszerzve egy temetkezési vállalkozót, egy orvost, és egy családot, melynek kamasz lánya remek utazótárs lett számára. Olyanokat választott ki,

akik személyes okból vállalták a kockázatot és a polgári engedetlenséget, és egyformán szemben álltak az állammal és a francia társadalom többségével. Élelmiszerjegyeket, vonatjegyeket szereztek, ruhaneműről és biztonságos elhelyezésről gondoskodtak az érkező ügynököknek, meg olyanoknak, akiknek sikerült átmenéskülniük a demarkációs vonalon – mindezt annak teljes tudatában, hogy a legkisebb hiba is végzetes lehet. „Tisztában voltak vele, hogy mit tesznek – mondta később Lise. – Pontosan tudták, mit vállaltak. Valóságos kincs volt mindegyikük.” Lise a segítőinek nevezte őket.

Folyamatosan a nácik szeme előtt élt, de ő egyáltalán nem tartotta bátorinak, csupán észszerűnek mindazt, amit tett. „Minden jóra fordul majd – mondta –, nem vagyok pesszimista.”

Robert est arrivé

Vichy-Franciaország

Egy száraz novemberi napon a Marseille-t Párizssal összekötő vasútvonalon haladó szerelvény lassan himbálózott, vékony nyárfasort és napsütötte szőlőskerteket hagyva maga mögött. A megcsavarodott szőlőtőkék indái a kordonról lengedeztek, megritkítva és télire visszavágva.

A túlsúfolt vonaton egy égimeszelő férfi épp a küldetését teljesítette. A futár a szabad övezetből a megszállt területre tartott, Franciaország egyik legnagyobb partizánalakulatának megbízásából. A megbízott nem használhatta a postai szolgáltatást (a leveleket cenzúrázták), sem a telefont (ezt a rendőrség lehallgatta), sem a távirót (valamennyi üzenetet azonnal továbbították a *Gestapó*nak). Ezért kézzel írott címjegyzéket vitt magával a megbízható személyek lakáscímével, jelszavával, postaládaadataival, biztonságos szálláshelyek címével, egész Franciaországra kiterjedő kapcsolattartási adatokkal. Ez jelentette az ellenállás igazi értékét: kétszáz tiszt kódotlan adatai, az ellenállás fontos szereplőinek listája.

A futár boldog volt, hogy talált ülőhelyet a zsúfolt másodosztályú kocsiban. Aktatáskáját a lábához téve vágott és megérdemelt pihenésének adta át magát. Ideges típus volt, akit valójában megrémített az elvégzendő feladat, elkötelezett ellenállóként mégis vállalta. Nem volt magánvagyon, sem megélhetési forrása, így a földalatti mozgalomnak dolgozott, éjszakai megbeszéléseken vett részt, napközben pedig igyekezett elvegyülni a tömegben, hogy elkerülje a francia rendőrség rendszeres ellenőrzéseit. Ha már Pétain fegyveres erői Hitler tankjaitól tették függővé Franciaország sorsát, a futár keresztül-kasul utazgatott az országban a reménybeli felszabadítás érdekében. A vonat volt az otthona és az ágya.

1942. november 3-án koromsötét éjjelen egy tizenkét méteres halászhajó igyekezett megkerülni Cap Câble-t, a Földközi-tenger partvidékének keskeny, Marseille és Cassis közé mélyen benyúló tengeröble felé manőverezve. Csak a motor tompa dohogása törte meg az éj teljes csöndjét. A *Seadog* vezetője leállította a motort, kigabalyította a láncot, és ledobta a horgonyt. A felukka olyan volt, mintha épp most tért volna vissza a part menti sekély vizekben rajokban úszkáló szardínia halászatából. Ám valójában nem ez volt a funkciója. Tipikus halászhajóként kettős végű, keskeny fenekű, kormányval irányítható jármű volt, rövid árbóccal és latin vitorlával; különlegessége abban rejlett, hogy felszerelték egy elhagyott náci ágyúaszád motorjával. Akárcsak a szállítmánya, a hajó is álcázva volt; az oldala csak két napja viselte a francia piros, fehér, kék színeket, mióta elhagyta Ibizát és Mallorcát, ahol még Franco Spanyolországának vörös-sárga zászlószínei virítottak rajta.

Odette Sansom elégedetlenül érkezett Franciaországba: a kiképzésének nem volt olyan része, amely felkészítette volna arra, hogy ilyen méltatlan körülmények között tér majd haza. Őt ügynöktársával együtt szállt be a *Seadog*-ba, a szardíniától és tengervíztől bűzlő dingibe. Már egy hónapja úton voltak, négy napja nem aludtak, napok óta konzerven éltek, és sehol nem tudtak megfürödni.* A *Seadog* mocskos szájú lengyel kapitánya azt állította, hogy a hajó válaszfalára tapadt nyálkás valami egy tucat német pofájának a maradványa.

A parton egy francia öltözékű angol fogadta a hajóból kiszálló ügynököket, Odette-et és Mary Herbertet. Közvetlenül mögötte egy gazdasszony-kínézetű nő és három férfi sorakozott egymás mellett. Amikor az utolsónak kikászálódó férfi megragadta a szárazföldön álló segítő karját, a saját fivérével találta magát szemközt: egyikük a küldetését befejezve haza készült Londonba, míg másikuk most indult az első bevetésére. A találkozás mindkettejüket sokkolta. Nem sok időt tölthettek együtt, holott nem lehettek biztosak benne, találkoznak-e még valaha az életben. Nem tudhatták,

mi vár rájuk a közeli napokban, az elkövetkező években. A háború végére egyikükből kínvallatás áldozata, másikukból áruló lett.

Odette terepéhez illő, csöppet sem divatos, erős vászonruhában volt, valójában ujjakkal ellátott sátorponyva öltözékben (amely a mérgezgáz-támadás ellen használatos szerelvényhez hasonlóan vízálló volt). Odette távolról sem ilyennek képzelte franciaországi visszatérését. Miután kislányait elhelyezte egy kolostorban működő iskolában, és egy nénikéjük gondjára bízta őket, az eredeti ütemterv szerint a szeptemberi telihold idején ejtőernyővel kellett volna érkeznie, nagyjából Andrée-val és Lise-zel egy időben, ám az ejtőernyős-kiképzés során beütötte a fejét, és agyrázkódást szenvedett. Ezért úgy döntöttek, repülővel juttatják át; egy Westland Lysander felderítőgép hágcsójáról kellett leugrania, közvetlenül a megszállt zónába, de a kijelölt éjszakák mindegyikén történt valami: kedvetlen volt az időjárás, motorhibás lett a gép, egy másik lezuhant. Így Odette és Mary egy rombolón indultak útnak Gibraltár felé, melynek tengeralattjárók sokasága között kellett célba érnie. Végül az emelkedő dagállyal sikeresen eljutottak a Riviérára, s nyomaikat az apály tüntette el.

A Cég partizánvezetőt próbált találni Dél-Franciaországban. Churchill továbbra sem kedvelte De Gaulle-t, Rooseveltnél meg egyenesen nem bízott benne, ezért a Baker Street úgy vélte, politikailag feltétlenül szükséges lenne, hogy az ellenállásnak más legyen a vezetője. Az ideális egy Franciaországban élő személy lett volna, aki pontosan ismeri a helyi viszonyokat, olyan valaki, aki kevésbé bárdolatlan, mint De Gaulle.

A Riviéra hálózathoz kiemelkedett egy alkalmasnak tűnő jelölt, egy André Girard nevű tetterős festőművész, aki már magát tekintette az ellenállás vezetőjének. Vannak, akik vezetésre termettek: Girard elkötelezett volt, és fel tudta rázni az embereket. Karizmatikus személyiséggel és bőséges képzelőerővel megáldva állítólag háromszázezer fős gárdát tudott felsorakoztatni az álmai mögé. Látnoki volt, ugyanolyan drámai és kiszámíthatatlan, mint a feljegyzései, pattogóan beszélt, elképzeléseit harsogó színekkel,

* A nők és a férfiak a tengervízbe könnyítettek magukon.

dinamikus kontrasztokkal és álomszerűen kavargó, zűrzavaros módon fogalmazta meg. „A hatalmas német hadsereg körül minden otthonban ott van a láthatatlan, türelmes gyűlölet, beitta magát a talajba, és a borzalmas ébredésre vár, mely valamikor bekövetkezik majd” – hirdette.

A művészeti életre sötét árnyak borultak Franciaországban a megszállás éveiben: kollaboránsnak számított, aki kiállításra vitte a műveit egy galériába, miközben a francia kastélyokat kiürítették, hogy ott tárolják a régi mesterek meg a századfordulós művészek alkotásait, melyekhez a náci tisztek zsidó kereskedőkön keresztül jutottak hozzá. A háború előtt egy művész meg tudott élni például politikai rajzfilmekből. Most, Hitler és Pétain uralma alatt minden ilyesmi be volt tiltva. A fasizmus sötétségében Franciaországban nem jutott hely a művészeteknek. Ha a háború nem lép közbe, Girard lehetett volna az expresszionizmus esztétikai örököse – Georges Rouault és Pierre Bonnard tanítványa volt. Kreativitását ehelyett a gyűlölet szolgálatába állította: egy új, hazafias rádióállomást akart létrehozni *Radio Patrie* néven, amely riválisa lehetett volna a BBC, illetve az amerikai NBC francia nyelvű adásainak. Ennek adásait azonban ők maguk állították volna össze, azok, akik itt éltek, s közösen szenvedtek Hitler alatt. Az volt a célja, hogy náci propagandaanyaggal tegyen keresztbe a németek ellenőrzése alatt álló *Radio Paris* csatornának.

Churchill katonai hírszerzésének megtetszett Girard elképzelése, így támogatták a *Radio Patrie* létrehozását. Girard biztosította a Baker Streetet, hogy az adó sugározni fog egész Franciaországra és Észak-Afrikára. Emellett azt az információt is megosztotta Londonnal, miszerint vannak magas rangú ismerősei Vichy-hadseregben, akiket be lehetne vonni, hogy működjenek együtt a szövetségekkel Hitler hatalmának gyöngítése érdekében.

„Girard elkötelezett minden társadalmi réteg iránt, véleménykülönbségtől függetlenül. Hálózata jól informált és erős” – olvasható a Baker Street egyik értékelésében. Egysége Franciaország egész területéről verbuválódott, mágnesként vonzotta magához a spanyol polgárháború francia harcosait és menekültjeit – ők alkották titkos csapatának magját. Girard barátai viszont – festőművészek, költők, jazz-zenészek, értelmiségiek – kifinomult és kozmopolita embe-

rekként tisztában voltak azzal, miképpen zúzza össze a totalitárius rendszer a szellemet. A kommunisták akkor helyezkedtek szembe az elnyomással, amikor Hitler Sztálin ellen fordult, a parasztok pedig annak hatására, hogy az életerős férfiakat összegyűjtik, és kényszermunkára viszik Németországba. A zsidók az ellenállás kezdetétől csatlakoztak, mivel tudták, hogy a napjaik meg vannak számlálva. A vonaton alvó futár csupán egy volt azok közül, akik készen álltak arra, hogy kövessék Girard-t. Úgy tűnt, lopakodó hadserege teljes létszámában alkalmas arra, hogy az SOE meghosszabbított karja legyen Franciaország-szerte.

Odette és Mary két évvel a franciaországi háború kezdete után ért partot a Riviérán, akkor, amikor André Girard az ellenállás vezetőjeként a csúcson volt. Míg a legtöbb ellenállói hálózat állandóan szükkölködött fegyverekben és lőszerekben, mert London csak a minimális mennyiséget bocsátotta rendelkezésükre, Girard verbuváltjai csónakszám kapták mindezt, és milliószám a francia frankot a láthatatlan hadsereg támogatására. „Girard ekkor volt hatalma tetőpontján. Ezzel úgy élt, mintha csak erre született volna. Ám Hitlerrel ellentétben neki sajátos varázsa volt, és meggyőző ereje nem egy fanatikus mániákusé volt, hanem olyan valakié, aki intelligensen meg tudta értetni magát a hozzá hasonlóan gondolkodókkal” – mondta róla egy brit agitátor, aki egykor csodálójá volt a bátorságának.

„Soha nem vész el!” – jelentette ki Girard szeretett Franciaországról. Embereit élelmiszerral fizette meg, az ellenállást pedig pénzzel ösztönözte. Az étkezés a franciák számára szinte szentség számba megy, s a háborús veszteségeknek részét képezte a hús, a tojás, a sajt, a vaj, az olaj és a burgonya is. A Riviérán, ahol örökké süt a nap, a talaj gyenge, ott csak a citrusfélék élnek meg, a szőlő és az olajfák. Márpedig mindez nem elég ahhoz, hogy háborús időben biztosítsa a lakosság ellátását, tetéztve még a megszállt övezetből menekültek tömegével, és Franciaországnak a Németországgal szembeni hatalmas adósságával. A Girard felkelői számára repülőgépről ledobott élelmiszerkonzervek angol címkei arra is szolgáltak, hogy tudatosítsák a franciákban, kik támogatják őket a távolból a megszállás idején – minden ilyen apró részlet Angliát népszerűsítő propagandafo-

gás volt egy nép számára, mely elvesztette bizalmát az angolokban. („Most érzem igazán a Birodalom hatalmának régi erejét” – írta a főparancsnokságnak az egyik brit ügynök, amikor kézhez kapta a teát és kekszet tartalmazó küldeményt.) Azoknak a partizánoknak, akik képesek voltak kockára tenni az életüket, hogy távol tartsák a csempészeket, külön küldemények érkeztek, melyek csokoládét, rágógumit és cigarettát tartalmaztak. „Ez már valami, isteni csoda! Ezért már büszkéek lehetünk a támogatóinkra” – mondta egyikük.

A londoni vezetőség nagyon számított Girard titkos hadseregére, a partizánok azonban nem voltak elég képzettek. Amikor megérkezett a brit szállítmány, Girard ellenállási mozgalmának tagjai nemegyszer kétfalkezes módon, tragikomédiába illő hibákat ejtve rohamozták meg. 1942 őszén például egy sötét kikötőben, távol a francia partoktól, öten pakoltak meg egy dingit négyszázötven kiló „veszéllyel”, azaz robbanószerrel, meg egy rádió adó-vevővel, és kiveztek vele a tengerre, hogy egy bója mellett a fenékre lebocsátva elrejtse. Ezzel a robbanószer-mennyiséggel blokád alá lehetett volna venni egy kikötőt, aláaknázni egy hajóállomást, vagy elsüllyeszteni egy hadihajót. Ám a csónakot túlterhelték, nem megfelelően egyensúlyozták ki, így az ellenállók dingije felborult, majd elsüllyedt. Totális veszteség volt. A mozgalomban részt vevő kamasz fiúk ujjongtak és kurjongattak, végestelen-végig a part menti falu főutcáján, mintha győztes futballmeccsről tértek volna vissza. A félresikerült akció után Pétain *Hitlerjugendjének*, a *Chantiers de la jeunesse française*-nek a tagjaival kutattatták át a helyet, akik rá is találtak a rakományra. (Ez is Franciaország tragédiáinak sorába tartozott: iskolás fiúk vívtak csatát iskolás fiúk ellen olyan fegyverekkel, amelyek teljesen valódiak voltak.)

Miután a Vichy-rendőrség felszínre hozta a robbanószer meg az adóvevőt, az egész partszakaszon teljes razziát tartottak. A malőrrel lelepleződött egy korábban biztonságos kikötőhely, ahol addig az ellenállás tagjai az éjszaka leple alatt szabadon jöhettek-mehettek. A kikötőmester siránkozva követte az eseményeket:

– Becsukom a szememet, hogy ne lássam, mit tesznek az angolok közvetlenül az orrom előtt, de a Szent Szűzre, miért nem segítenek nekem meg egymásnak?

Kilátástalan volt, hogy egy amatőrökből álló alkalmatlan hálózat fennmaradhasson a háború végéig a tapasztalt náci kémvadászokkal szemben. Girard kódneve Carte volt, s ahogy általánosan elterjedt az ellenállásban, a hálózat is a *Carte* nevet vette fel. A francia *carte* szónak számos jelentése van: lehet névjegykártya, játék kártya, térkép, étlap, képeslap, levelezőlap. Girard-nak pedig volt egy szerencsétlen, gyermeketeg vonzalma az iránt, hogy névjegyzékeket állítson össze, és kártyákat töltsön ki.

Miután csuromvízesen megérkeztek, Odette és Mary egy cissisi biztonságos házban töltötték az éjszakát. Másnap vonattal továbbmentek Cannes-ba, ahol nemcsak sütemény és bor várta őket, de a helyi brit főszervező, Peter Churchill százados is.

– Borzalmasan éhesek és fáradtak lehetnek – mosolygott üdvözlésképpen Peter a hölgyekre a pálmafákkal teli kertben megbúvó titkos lakásban –, és biztosan nagyon vágnak egy fürdőre is.

Odette felnézett. Fáradt tekintete hosszú szempilláin át egy jóképű, szemüveges, nagyon magas, vékony, mozgékonyak tűnő férfin állapodott meg, aki, miután így jellemezte saját megjelenését: „bajszos kérdőjel”, elmosolyodott a saját tréfás megjegyzésén.

Peter a modern brit titkos ügynök mintapéldája volt. Sasorrú, egykori cambridge-i jégchokibajnok, született anekdotázó, ugyanolyan hivalkodó, ernyedő, ugyanakkor magabiztos, mint a felsőbb osztálybeli kisportolt fiúk színe-java. Az a típus volt, akinek, úgy mond, mindig tele a borospohara. Az ilyen típusú férfinak, mondhatni, jól jött a háború. A megbízatása előtt némi kudarcot okozott számára az érzés, hogy mindenre alkalmas. Egyik állásból a másikba ment, foglalkozott újságírással, bányászattal, ezüstróka-tenyésztéssel, de dolgozott a brit külképviseleten is, ám egyik feladatkört sem találta sem elég fontosnak, sem kellően megerőltetőnek, csupán kellemes időtöltésnek. Felszínes érzelmek kavargtak benne arról, hogy milyen érdekes lehet jól élni veszélyes helyzetek közepette – ezek táptalaja a Damon Runyon és Raymond Chandler művei iránti egzisztencialista imádata volt; úgy vélte, ezekből értette meg a háború abszurditását. Titkos üzeneteit *Runyonesque*-kóddal írta. Peter birtokában volt mindazoknak a képességeknek, amelyek fontosak

voltak a Cég számára: folyékony francia- és angolnyelv-tudás, magas szintű, iskolázott spanyol-, olasz- és németnyelv-ismeret. A háború bizonyos területe épp az ilyen tudással rendelkezőkre fókuszált, a helyzet sürgőssége igazi vezetővé formálhatta a filozofálgató zsúfúkat. Peter egyszerre tudott koncentrálni minden nyelven. Nagyokos testtartása professzionális megjelenést kölcsönzött neki, ami tökéletesen megfelelt a Cég sajátos és *ad hoc* szervezetének, s habár arroganciája kissé sértette a franciákat, meg volt győződve róla, hogy a halázhajóból épp csak kikeveredett három nő közül legalábbis a két fiatal, Odette és Mary elragadónak találja őt.

Amellett, hogy Peternek számos dél-franciaországi megbízatása volt – kapcsolattartás Londonnal, a *Carte* hálózat fenntartása, ejtőernyővel érkező küldemények fogadása, foglyok megszöktetése a határon túlra a hadifogolytáborokból –, az ő feladata volt az új ügynökök fogadása és útnak indítása életük legkeményebb munkája felé, s az is, hogy meggyőződjön róla, azok egyetlen társukra nézve sem jelentenek kockázatot. A terepen töltött első napokban mindenki nagy veszélynek van kitéve, sok a bizonytalanság, mintha csak ködben járkálnának.

Az ebédre egy olyan kávéházban került sor, amelyet elsősorban a külföldiek és a francia rendőrök kedveltek, meg a délre menekült tehetősebb zsidók, a Német Birodalom szerencsétlen egykori állampolgárai, akik meg tudták fizetni a lóhúst a feketepiacon, ám sem annyi pénzük, sem akkora szerencsájük nem volt, hogy kivándorlási papírokhöz jussanak. A Riviéra volt a szenvedő nemzet legéhezőbb vidéke. A szlogen háborús parafrázisa így hangzott: „Turizmust biztosítunk, minden mást importálunk!” Az élelmiszer-fogyasztást szigorú kvótarendszerrel szabályozták, Peternek azonban korlátlan mennyiségű élelmiszerjegye volt: friss és forró a nyomdagépről.

A rutinos szervező – továbbra is gunyoros mosollyal arcán – felmérte leendő női munkatársait: tapasztalatatlannak, idegesnek, nagyon újnak találta őket. Peter több hónapig dolgozott a Cég fellábú amerikai ügynöknőjével, Virginia Hall-lal, aki felkészült, szívélyes és rátermett volt. Peternek úgy tűnt, e két nőből épp ezek a tulajdonságok hiányoznak.

Mary Herbert okos volt, és értelmes, s negyvenéves koránál jóval fiatalabbnak látszott. Egy nyugállományú altábornagy gyermeke volt, apja gondosan odafigyelt lánya neveltetésére, és arra, hogy milyen körökben mozog. Peter kételkedett abban, hogy sokra viheti ügynökként, de aztán meglepődve tapasztalta, milyen rejtett értékei vannak.

Odette azonnal magára vonta a figyelmét. Barna hajtincsei és politúrozott bútorként csillogó barna tekintete láttán Peter úgy érezte, nem tudja levenni róla a szemét. Odette hozzászokott a férfiak érdeklődéséhez, igyekezett is kihasználni, felismerve ennek lehetséges előnyeit. Peter figyelte, ahogy a nő felemeli a poharát, és először kóstolja meg a francia föld termését az Angliával szembeni hároméves blokád után. Nagyon hosszú idő telt el Odette utolsó franciaországi ebédje óta, amikor még ott volt az asztalon a friss kenyér, a kancsó bor, és a ragyogó napsugár besütött a hatalmas ablakokon. A rohanás nélküli nyugalom most idegen volt számára, nem állt összhangban a feladatával. A Côte d'Azur világa távol esett a londoni ködtől és az angol ételektől, a hagyományos pudingoktól és a jegyrendszertől.

Peter olyan tulajdonságokkal ruházta fel Odette-et, amelyekre még nem szolgált rá: úgy vélte, vakmerő, józan ítélőképeségű, szereti a kihívásokat. Az étkezés alatt egészen a megszállottjává vált. Beleszeretett a kezébe. „Azt vettem észre, hogy szokatlanul messze van egymástól a hüvelykujja és a mutatóujja, amit a különség, nagylelkűség, impulzivitás jeleként értékeltem” – számolt be róla később, akár egy tenyérjós a vásárban, vagy éppenséggel egy szerelmes férfi. Peter legalább annyira erotikusnak találta Odette ujjperceit, mint a férfiak a viktoriánus korban egy kivillanó bokát. „A becsvágyó mutatóujj, a szokatlanul széles nyílás a második és harmadik ujj között független gondolkodásmódra utal, s összhangban van a független cselekvés képességével, amit pedig a negyedik és ötödik ujj közötti mély árok árul el egyértelműen.” Közben meg nézte, van-e Odette kezén jeggyűrű, vagy látszik-e az ujján a nyoma. Peternek ügynökszeme volt az apró részleteket illetően. Odette valódi karikagyűrűjét Londonban őrizték, helyette most egy olyat viselt, amelynek a bevésése illett a fedőtörténetéhez, miszerint apa

nélkül felnőtt kamasz lányként férjhez adták egy idősebb francia úrhoz, aki váratlanul elhunyt bronchitisben. A kényszerházasságból nem született gyerek.

– Elismerem, a fogadtatás nagyon kedves, valami ilyesmire számítottam – szólalt meg Odette némi rosszallással a hangjában –, de aggódom, hogy még mindig nem láthattam munkához.

Odette megbízatása hasonló volt, mint Lise de Baissacé: biztonságos házakat kellett felkutatnia, amelyekben közvetlenül az érkezésük után el lehet helyezni a frissen jött ügynököket. Odette-nek magányosan kellett ellátnia a feladatát, nem futárként vagy összekötőként, neki Franciaországban franciaként kellett élnie, amíg csak meg nem kapja az utasítást, hogy mikortól lehet brit házvezetőnő és szálláscsináló. Az útiterv szerint Franciaország középső részén, Auxerre-ben kellett letelepednie. Ám Peternek kellemetlen hírei voltak Odette számára: a Burgundiában fekvő Auxerre-t a demarkációs vonallal, a két Franciaország közötti frontvonallal elvágták Cannes-tól. Semmiképpen sem az ő hibájából, de úgy történt, hogy a rossz Franciaországba érkezett.

Odette azt mondta, olyan csempészre van szüksége, aki tudja, milyen mellékutakon lehet elkerülni a Franciaországot kettéosztó demarkációs vonal ellenőrző pontjait. Szüksége van továbbá egy utazási engedélyre, egy *Ausweis*re, amely igazolja, hogy miért kell ilyen távolra utaznia a lakhelyétől. A *Carte* hálózat mindezt simán el tudta volna intézni, a gond az volt, hogy André Girard, a francia parancsnok és Peter Churchill, a brit vezető épp versengésüket vívták a *Riviéra* ellenállói egység első posztjáért.

Peternek fejfájást okozott, hogy az új nő ellátása – bármennyire tetszettek is neki Odette ujjai – háttérbe szorítja helyzetének rendezését a forrófejű festőművésszel. A Cég és a *Carte* hálózat kapcsolata szinte darabokra hullott. Az elmúlt két évben a hálózat alig néhány sikert mutathatott fel: André Girard nem tudott kapcsolatot teremteni a brit ügynökök és a magas pozícióban levő Vichy-vezetők között. A *Radio Patrie* pusztá álom maradt. London előrelépést és konkrét, mérhető eredményeket követelt, ez viszont sértette Girard egóját: egyre zsarnokibbá és gorbóbbá vált.

Odette érkezésekor Girard és Peter esküdt ellenségek voltak.

Ahelyett, hogy a németeket támadták volna, egymással csatáztak. „Itt nincs se fegyelem, se titoktartás” – tombolt Peter a végletekig frusztráltan a vízbe borult fegyverekhez hasonló esetek sorozata láttán. Egy kastély urához hasonlította Girard-t, alkalmatlannak tartva őt a vezetői posztra; úgy vélte, a hivalkodó megjelenése és a süket dumája mögött nincs semmi sem. „A *Carte* összejövetelei délutáni zsúrhoz hasonlítanak, felelőtlen csevegések közparkok padjain, a helyi ellenállás fél tucat vezetője a nyilvánosság füle hallátára vitatja meg a parancsokat és az utasításokat.” Peter végül olyan üzenetet küldött Londonba, miszerint a korábbi nagy várakozások, a hatalmas befektetések és támogatások ellenére meg kell szakítani a kapcsolatot a *Carte*-tal. A hálózattal való partnerség hasznosságát illetően azt írta: „Azt kérem valamennyiüktől, hogy kapják le a tíz körméről, még ha amfetamin hatása alatt is, ezt a minden sápot lecszedő tetűt.”

Londonból gyorsan megérkezett rádióan a parancs, mellyel oda-rendelték Girard-t, hogy elszámoltassák.

Odette küldetése, úgy tűnt, veszett fejsze nyele. Segítséget, kísértő kért Girard-tól, aki elvezethetné Auxerre-be, ám a férfi elutasító választ adott, és közölte vele, hogy neki London ad parancsot, nem egy Franciaországba átdobott ügynök. Amíg a Baker Streettől nem kap utasítást erre, nem nyújt segítséget Peter Churchill barátainak. „Csaknem gorma volt velem” – számolt be az esetről kiábrándultan Odette.

Peter, ellenkezőleg, azt javasolta, hogy hosszabb pihenő után induljon útnak. Odette közölte, hogy nincs szüksége további pihenésre.

Odette-nek nem sikerült átjutnia a demarkációs vonalon. Marynek volt egy kapcsolata Tarbes-ban, aki megígérte, hogy átsegíti a megszállt területre. Mary rövidesen továbbmegy innen Bordeaux-ba, hogy csatlakozzék Claude de Baissac csapatához, a *Kutató* hálózathoz. Így Odette-nek végül ott kellett maradnia Peter mellett, bármennyire nehezen viselte is a tétlenséget. Követelte, hogy a férfi adjon neki valamilyen feladatot, így végül kapott egy kerékpárt, hogy vigyen el egy üzenetet Cannes-ba.

Pár perc múlva Peter sikolyt hallott, meg fém karcos hangját a macskakövön, utána pedig egy folyamatosan átkozódó női hangot a vérző térd és az elszakadt harisnya miatt. – Odette röptében akart megtanulni kerékpározni, igyekezve egyensúlyozni, miközben pedálozott.

– Miért titkolta el, hogy nem ült még biciklin? – csodálkozott Peter.

– Mert maga meg van győződve róla, hogy mindenki ugyanolyan rátermett, mint maga, és ez nagyon irritáló. Miért ismerném be maga előtt a hiányosságomat?

Peter elkönyvelte magában, hogy Odette robban, mint a dinamit.

1942. november 8-án a BBC Franciaországba sugárzott adását a szokásos módon Beethoven *V. szimfóniájának* első ütemei vezették be.

Tá-ta-ta-tam.

Odette és Peter a biztonságos házban ült a rádiókészülék mellett, hallgatva a francia nyelvű híreket: Egyiptomban El-Alameinnél a tengelyhatalmak megfutamodtak, a szövetségesek teljes győzelmet arattak. Amerikában Rooseveltnél demokráta szoros küzdelemben többséget értek el az időközi kongresszusi választáson. A Szovjetunió az októberi forradalom fennállásának huszonötödik évfordulóját ünnepelte, amikor a *Wehrmachtot*, a Harmadik Birodalom fegyveres erejét kiszorították Sztálingrád utcáiból. Angliában csaknem negyvenmillió pipacsot készítettek eladásra az első világháború áldozatainak emlékére, a fegyverszüneti egyezmény aláírását ünneplő *Remembrance Dayre*.

Az adás végén, amikor a személyes üzeneteket sugározták, kitaróan ismételték egy közleményt: *Attention, Robert est arrivé! Attention, Robert est arrivé!* Azaz: Figyelem, Robert megérkezett!

Az egyszerű mondat bejárta egész Franciaországot, délen a Földközi-tenger vidékén egészen Gibraltárig, és tovább a marokkói sivatagi oázisokon át egészen az algériai dűnékig. Az egész francia nyelvű Európa és Észak-Afrika hallotta a híradást.

A szövetséges erők azonnal felismerték a támadásra szóló parancsot. Ezen az éjszakán az angol-amerikai csapatok támadást indítottak Észak-Afrikában. A britek egyiptomi győzelme után a

francia gyarmatok kerültek sorra. Ez volt a szövetségesek első komoly offenzívája, s az amerikai csapatok első beavatkozása külföldi területen. Csupán egy évvel a japánok Pearl Harbor-i támadását követően az amerikaiak is aktív résztvevői lettek a háborúnak, és most csapataik a sivatagban vették fel a harcot a nációkkal a *Torch (Fáklya)* hadművelet keretében.

Az Észak-Afrikáért vívott csata valójában a földközi-tengeri uralomért folyt azzal a céllal, hogy visszaszorítsa Hitler dominanciáját Dél-Európában. S ami ugyanennyire fontos szempont: jelentős érzelmi hatása a francia nemzetre.

Az Európa visszahódításáért folyó harc 1942. november 8-án kezdődött, mindössze öt nappal azután, hogy Odette és Mary Franciaország déli partján szárazföldre léptek. Egy hozzávetőleg harmincháromezer fős csapat állt készenlétben, hogy partra szálljon Casablancánál, egy további harminckilencezres alakulat az Algír elleni bevetésre várt, harmincötezren pedig Orán bevételeire készültek. Az alakulatok háromszázötven hadihajón és ötszáz teherhajón szeltek át az Atlanti-óceánt. Az amerikai haderő még nem esett át a tűzkeresztségen. A német tábornokok kemények voltak, és számítók. A francia hadvezetésben tökéletes zűrzavar uralkodott. Ám várhatóan ez lesz az a csata, amely fordulópontot jelent: ha a szövetségeseknek sikerül kiszakítaniuk az észak-afrikai gyarmati területeket a Vichy-kormány hatalma alól, az jeladás lehet a franciák számára, hogy a Német Birodalommal kötött házasság nem ezer évre szól. (Egy francia újságíró képletesen ezt így fogalmazta meg: „A valkűrök visszahúzódnak barlangjaikba, és meghalnak, amint az Wagner operáiban szokásos.”)

– Nos, ez még nem a vég – figyelmeztetett óvón Churchill miniszterelnök egyik beszédében. – Sőt, még csak nem is a vég kezdete. De remélhetőleg a kezdet vége.

Robert est arrivé!

Robert megérkezett, Hitler pedig megtorláshoz folyamodott.

1942. november 11-én, a fegyverszünet napján, amikor egész Európa és Amerika az első világháború áldozatai előtt tisztelgett, Hitler megszállta Franciaországot. A *Wehrmacht* csapatai átlépték a demarkációs vonalat, benyomulva a szabad övezetbe, megszállva a déli

városokat, Lyont, Limoges-t, Agent, Marseille-t és magát Vichyt is. Hitler bekebelezte a szabad francia föld maradékát, befejezve ezzel a vazallus Pétain-kormány komédiáját. A fegyverszüneti egyezményt hatályon kívül helyezték, a francia hadsereget demobilizálták.

A két Franciaország eggyé vált, egész területe német megszállás alá került, a demarkációs vonalat mindazonáltal fenntartották a lakosság mozgásának ellenőrzésére. Hitler elmagyarázta Pétain marsallnak, hogy a hatalomátvétel valójában a tábornok érdekében történt, hogy megvédjék Franciaországot a pillanatnyilag Észak-Afrikában harcoló szövetségesek délről várható támadásával szemben.

A német ellenőrzés alatt álló *Radio Paris* Hitler beszédét közvetítette, melyben a Führer kijelentette, hogy a megszállást a barátság jegyében hajtották végre. Senkit nem fog sérelem érni, állította; s parancsba adta, hogy az embereket a lehető legkevésbé háborgassák.

A szövetségesek gúnyos rigmusokat sugároztak:

Radio Paris ment, Radio Paris est allemande.

A Radio Paris-ban hazug német szó van.

Depuis Strasbourg jusqu'à Biarritz,

La radio est aux mains des Fritz.

Ha Strasbourg, ha Biarritz,

a rádió ura a fritz.

A második náci megszállás felkavarta a világot, az európai sakk-táblán új helyzet alakult ki. Franciaország szégyenletes békéje szertefoszlott. Ahogy a *Wehrmacht* harckocsijai áthaladtak a demarkációs vonalon, Hitler bejelentette, hogy a korábban érvényes, napi háromszázmillió frankos fizetési kötelezettséget napi ötszázmillió frankra emeli, a Pétain egyetértésével legalizált fosztogatás újabb aktusaként. A franciák szabadságvágya lépést tartott a német zsákmány összegének emelkedésével.

Winston Churchill úgy látta, itt a lehetőség az SOE számára: az ellenállás parazsát – mely még alszik a szabad övezetben – mindegyre egyszerre kell lángra lobbantani. „A legfontosabb, hogy minél több műveletet hajtsunk végre a frissen megszállt területen, annak

érdekében, hogy a zsidó franciák és a németek viszonyát a lehető legkényelmetlenebbé tegyük.”

Ez lenne a nagy durranás.

Amikor a brit ügynökök Hitler bevonulásának napján kinéztek az ablakon, a Riviérán hatalmas porfelhőt pillantottak meg, amelyet Mussolini Olaszország felől előrenyomuló katonaságának teherautói kavartak. A *Duce* birtokba vette a csodálatos tengerparti övezetet, így most már Cannes is olasz területnek minősült.

Londonnak a korábbi szabad övezetben folytatandó politikája napról napra változott: minthogy a francia hadsereget feloszlatták, Girard korábbi, magas szintű kapcsolatokat illető tervei ugyanannyira értelmetlenekké váltak, mint minden egyéb ígérete; Odette nevű ügynökük több mint egy hete a terepen volt, de nem tudott eljutni eredeti úti céljához. Ennek következtében Peter Churchill hálózatához csatlakozva tevékenykedhetett csak.

Peter a napsütötte tengerparti sétány közelében álló kertes ház ablakánál állt. Odette odament mellé.

Néhány nappal a megérkezése után Odette elálmosodott új ágyában és régi hazájában, miközben nézte, ahogy a könnyű függöny fodrot vet a nyitott ablakban. Új személyiségén, új identitásán morfondírozott: amikor utolsó alkalommal lakott Franciaországban, Mademoiselle Odette Brailly volt, és hajadon. Angliában Mrs. Odette Sansom, elégedetlen feleség, háromgyerekes anya. Most, a háborúban titkos ügynök, Madame Odette Metayer név alatt élt, csábító, gyermektelen fiatal özvegyként.

Odette nem tudhatta, de Peter ugyanolyan figyelmesen nézgette álmában, ahogyan korábban a kezét vizsgálta. „Mosolygott, gyermekien békés mosoly ült az arcán” – számolt be róla a férfi egyszer később.

1942 tizenegyedik hónapja tizenegyedik napjának tizenegyedik órájában, amikor Európában és Amerikában egyperces néma tiszteletadással áldoztak az első világháború áldozatainak, Hitler megkaparintotta Franciaország maradékát – s ekkor Peter és Odette már férj-feleségként éltek együtt.

A *Carte* hálózat összekötője, André Marsac hirtelen lepottyant az ülésről, amikor a gőzmozdony-vontatású szerelvény füstfelhőbe burkolózva áthaladt egy bukkanón. A vasúti kocsik előre-hátra billegtek, akár egy bölcső. Fáradt volt. Hozzászókött az örökös jövőmenéshez, energikus, nyughatatlan alkat volt, s most is igyekezett felnőni titkos katonai szolgálatához.

A vonat hipnotikus állapotba hozta. Apránként hódította meg: a csontjait, a térdét, a könyökét. Szemei elnehezültek, szája kinyílt, lélegzete lelassult, s Marsac a vonat zakatolásának ütemét átvéve álomba merült.

Amikor felébredt, azt látta, hogy az aktatáskájának, benne a *Carte* hálózat teljes listájával, nyoma veszett.

A Szahara Párizsa

Marokkó

Winston Churchill lelkes amatőr festőművész volt, legalábbis azt megelőzően, hogy összeakasztotta volna a bajszát Hitlerrel, s hogy kinevezték volna miniszterelnöknek. Olajfestményei segítettek leküzdeni a depresszió „nagy fekete kutyáját”. A háború után Sir Winstonnak újra maradt elég ideje arra, hogy ecsetet vegyen a kezébe, ám miniszterelnöksége és hadügyminiszteri megbízatása alatt egyetlenegy vásznat fejezett be: 1943 januárjában egy Marrákesben, Marokkóban készített képet. „A legszebb hely a világon, ahol kellemesen el lehet tölteni egy délutánt” – mondta a városról.

Marokkóban hűvös volt az éghajlat januárban, s a frissiben felszabadított ország tökéletesen alkalmas helyszín volt az angol-amerikai felső katonai vezetés képviselőinek találkozájára, amit Churchill kezdeményezett.* Valamivel több mint egy év telt el Pearl Harbor óta, ideje volt kidolgozni az 1943-as év hadműveleti terveit.

Churchill nagyon kedvelte Marokkót tenyérjősaival, kígyóbüvölőivel, bőséges étel- és italválasztékával, valamint az afrikai kontinens legnagyobb és legjobban működtetett bordélyházaival.

A bordélyházak előtt itt állt a lehetőség, hogy a lehető legmagasabb árakat kérjék. Egy casablancai *art deco* stílusú hotelben tíz napon át diplomaták meg gallérjukat és mandzsettájukat aranyzsinórral ékesítő tábornokok ülték körül térképek fölé hajolva a tárgyalóasztalt, pipafüst mellett töprengve az összezsapás terveiről és

* Sztálin a téli sztálingrádi hadjárat miatt elhárította a meghívást, mondván, a fronthelyzet megakadályozza, hogy részt vegyen a megbeszélésen, nem hagyhatja cserben a harcoló csapatokat.

a világ jövőjéről. A két nemzetnek megállapodásra kellett jutnia a partneri, közös stratégiai hadviselésről. Marokkóban Nagy-Britannia és az Egyesült Államok a D-nap tervének kidolgozásán fáradozott.

– Ott kell lennie velem, hogy együtt nézzük a naplementét az Atlasz hegységgel a háttérben – kérlelte a miniszterelnök az amerikai elnököt. De meg is akarta örökíteni a látványt.

Az eredmény egy optimista hangulatú festmény lett: előtérben a Koutoubia-mecset harsány rózsaszín minaretje, háttérben a szürkéslila hegyvonulat, felette a harsány kék égbolt. Az esti imára igyekvő kaftános hívek alakja hosszúra nyúlt háromszögletű árnyékot vet. Churchill festményén a hatalmas napkorong egyre narancsosabbra vált, miközben a műezzin a magasan repülő verebek, a havas hegycsúcsok és a hívek felé kiáltja imára hívó szavait. Míg Churchill háborús hangulatára leginkább a sötétség és a depresszió nyomta rá a bélyegét, a francia gyarmaton töltött napokra a kellemes, színpompás jelzők illenek, a nyugodt kilátások fényével.

– Képtelenség, hogy ne lássa Marrákest, ha már ilyen messzire eljött, Észak-Afrikába – győzködté Rooseveltet. – Ez Afrika Párizsa.

Az amerikaiak is nagyon hosszú utat tettek meg egy év alatt, amióta a japánok szétbombázták az Egyesült Államok csendes-óceáni flottáját. Az amerikai hadsereg katonái fiatalok és tapasztalatlanok voltak, számukra ismeretlen volt az öldöklés, amely a hazájuktól távol, idegen partokon folyt. Az amerikai hadi gépezet csak mostanra szedte össze magát, kezdte ontani a B57-eseket és a hadihajókat, és vált elkötelezetté az iránt, hogy harcba szólítsa a nemzetet a világ legnagyobb hadseregének létrehozásához.

Az oázisban, a tanácskozás végeztével Churchill megfestette az Atlasz hegységet. Egy hegycsúcson állva vállára vette a világ sorsát.

A szobafal méretű hatalmas térképen a tábornokok apró kitűzőzászlóval jelölték hadseregeik és flottáik mozgását, így képet kaptak a szövetségesek helyzetéről. Az észak-afrikai partraszállás, a *Torch* hadművelet sikeres volt, így a szövetségesek ellenőrzése alá került a Földközi-tenger bejárata: Nagy-Britannia és az Egyesült Államok.

Churchill és Roosevelt ezt a németek elleni jelentős eredményként könyvelhette el – de mindeddig ez volt az egyetlen.

Abban megegyeztek, hogy az 1943-as évnek meg kell hoznia a második támadást a nyugati fronton. A sivatagi hadművelet stratégiai és erkölcsileg egyaránt fontos győzelemnek számított. Az amerikai haderő megszerezte első tapasztalatait. A földközi-tengeri kikötők feletti uralom kivívásával az amerikaiaknak nyílt egy új, déli hajózási útvonaluk, amelyen hadianyagot juttathattak a Vörös Hadsereg megsegítésére. A Szezei-csatornához való kijutás lehetősége azzal kecsegtetett, hogy mielőbb fel lehet számolni az ázsiai frontot, ahol a japánok brit Indiát fenyegették. Ha a szövetségesek ellenőrzésük alatt tudják tartani itt a földközi-tengeri kikötőket, úgy megelőzhető a tervezett bekerítő hadművelet, melynek eredményeképpen Hitler és Tódzso* boldogan fognak kezni a Közel-Keleten. Viszont ha a tengelyhatalmaknak sikerül megszerezniük az Arab-félsziget olajkiincset, a háború még évekig elhúzódhat.

A *Torch* hadművelet Franciaország számára is győzelem, három év után ugyancsak az első. Az észak-afrikai gyarmati területek a Vichy-kormány kapitulációjának ellenérveként újra a francia nemzet tulajdonát képezik. „Francia Afrika az egyetlen hely a világon, ahol zászlónk szabadon loboghat, ahol hadseregünk fegyvert viselhet, ahol tengerészetünk a saját lobogónk alatt hajózhat, ahol légi-erőnk használhatja szárnyait” – nyilatkozta egy francia tengernagy a szövetségesek földközi-tengeri partraszállása után.

Az Afrikában bevetett szövetséges csapatok hamarosan felszabadulnak, és bevetethetők lesznek egy következő támadásban. Az asztal körül azon folyt a vita, hogy hol mérjék az első csapást. Az Atlanti-óceánnál? Dél-Európában? Franciaországban? A hadvezetések mély lélegzetet vettek ezen a januári napon. Hozzáláttak, hogy számba vegyék a bevethető katonai emberanyagot, a hadianyagkészletet, a hajókat. Katonai térképeket tanulmányoztak, holdféziseket és árapályt számoltak, törték a fejüket, hogy kifőzzék azt a haditervet, amellyel meg lehet semmisíteni a Harmadik Birodalmat.

* Hideki Tódzso tábornok, Japán miniszterelnöke rendelte el Pearl Harbor bombázását. Háborús bűnösnek 1948-ban felakasztották.

De ekkor még előttük volt a téli mészárlás a keleti fronton, és Sztálin sürgető követelése, hogy a szövetségesek nyissák meg a nyugati frontot. Azonnal.

A Casablancában összegyűlt főparancsnokok között felmerült nézetkülönbségek veszélyeztették a beavatkozás végrehajtását. Nagy-Britannia számára a háború már a negyedik évébe fordult. Elviselték a dunkerque-i vereséget, túléltek a villámháborút, de elvesztették Szingapúrt, Hongkongot és Burmát, majd hatalmas kockázatot vállaltak az egyiptomi és az észak-afrikai győzelem érdekében. A brit haderő harcedzett volt, ám kimerült; katonái egészen más fizikális állapotban voltak, mint a frissen bevetett amerikai légénység, tábornokai idősebbek voltak, tapasztaltak ugyan, csakhogy konzervatívak.

Az amerikai „aranygallérosok” mellett kardoskodtak, hogy még ebben az évben meg kell indítani a Hitler-ellenes támadást. Dwight D. Eisenhower tábornok azt szorgalmazta, hogy a csapatok azonnal térjenek vissza Európába, és Franciaországon keresztül jussanak el a Rajnáig. Az általa előterjesztett *Roundup* hadművelet a lehető legjelentősebb csapásmérést irányozta elő a kontinensen, amilyen hamar csak lehet, azonnal, ahogy az időjárás megengedi. Ha a szövetségesek nem szállják meg mihamarabb Franciaországot – érvelt Eisenhower –, a németeknek még egy további évük lesz arra, hogy a kényszers munkára hurcoltakkal tovább erősítsék kedvenc Atlanti falukat. Egy mindent elsöprő inváziós hadsereg elvonná a német haderőt a szovjetektől, s ha minden jól megy, hamarosan visszaállhat a demokratikus rend Európában.

A csatornaátkeléssel járó offenzíva részletkérdései világossá váltak a tanácskozás végére. Szükség van egy Angliában felállított erős támadó haderőre. A szövetségeseknek meg kell semmisíteniük a német tengeralattjáró-flottát az Atlanti-óceánon, hogy biztosítsák a szabad utánpótlási útvonalat az Egyesült Államokból. Rendszeres légitámadásokat kell intézni Németország ellen a hadiipari termelés csökkentése, valamint a lakosság demoralizálása céljából. Végül mindez tetőfokára jut az európai tengerparton végrehajtott támadással, mely Churchill szerint a legnagyobb cselekedet lesz, amit valaha is elképzelték.

Az amerikaiak azt vitatták, hol kellene megtámadni Franciaországot. Pas-de-Calais-nál? A Cotentin-félszigetnél? Vagy egyszerre a teljes francia partszakaszon Bresttől a Vizcayai-öbölíig? Vagy délről, a Földközi-tenger irányából?

A brit katonai vezetést nem lelkesítette túlságosan az 1943-as franciaországi partraszállás gondolata, kitartottak amellett, hogy az időpont túl korai, nem alkalmas a totális kontinentális háborúhoz. A szövetségesek még nem állnak készen sem a hadvezetés felkészültségét, sem a tervezést illetően, nincs elegendő kiképzett katona, sem felszerelés. Megoldásra vár az utánpótlás és az elméleti lépések összehangolása, nem áll készen korszerű hadsereg a konfrontációra. Rommel még mindig piszkálódik, ami miatt tartalékokat kell hagyniuk a sivatagban, amire majd szükség lesz a partraszálláshoz. Churchill tábornokai amellett érveltek, hogy a tapasztalatlan amerikaiakra és a kimerült britekre tekintettel találni kellene valamilyen köztes megoldást, a totális inváziónál kisebb volumenű beavatkozást.

A miniszterelnök ideges volt, semmiképpen sem akarta, hogy Roosevelt elveszítse érdeklődését az európai hadszíntér iránt. Ha az amerikaiak nem kötelezik el magukat amellett, hogy 1943-ban Hitler ellen forduljanak, túlságosan is természetes lesz számukra, hogy a csendes-óceáni hadszíntérre irányítsák a figyelmüket. Roosevelt elnök félreteheti a „mindenekelőtt Németország ellen” tervet, a globális háborút tartva szem előtt.

Rooseveltet viszont az foglalkoztatta, hogy a kimerült Nagy-Britannia nem fogja-e Hitler legyőzése után azonnal kihúzni magát a háborúból, magára hagyva az Egyesült Államokat a csendes-óceáni hadszíntéren. Az amerikai hadvezetés azon az állásponton volt, hogy bármilyen, a teljes megszállásra irányulónál kisebb katonai beavatkozás Észak-Európában csak bábsház.

Mindeközben Sztálinnak sikerült az első győzelmet aratnia a németek felett, mindenkiért. Az orosz csapatok fáradhatatlanok voltak, fegyelmezettek és szívósak. A sebesülteknek megparancsolták: „Szedd össze magad, s ha félholt vagy is, ha csak fél kezűd maradt is, arra használd, hogy lőj az ellenségre!” Majdnem két éven át szilárdan tartották magukat az ellenséggel szemben.

– Valóban képesek azt feltételezni, hogy az oroszok zokszó nélkül eltűrik, hogy mi egész évben csak pihengetünk, miközben Hitler a harmadik csapást méri rájuk? – dörrent rá a tanácsadóira Churchill. – Az 1943-as év nem múlhat el egy átfogó európai támadás nélkül. – És a miniszterelnök meg is nevezte a számára kedvezőként kiválasztott dátumot: a D-nap időpontja 1943. július 12-e, a nyár közepi első holdfázis.

Az amerikai hadvezetés számítást végzett. Az erőegyensúly a briteknek kedvez: míg nekik százötvenezer fős aktív hadseregük van a Földközi-tenger vidékén, a briteknek négyszázötvenezer fős. Egy 1943-as partraszállás esetén a szövetségesek négy francia hadosztályra, kilenc amerikai hadosztályra és a hatalmas, huszonhét hadosztályból álló brit hadseregére számíthatnak. Hacsak Hitlert nem temeti maga alá saját hatalmi törekvéseinek és a maga keltette gyűlölködésnek a súlya, ami által kicsúszik kezéből egész Európa, az 1943-as év a britek show-műsora lesz, summázták a helyzetet az amerikaiak.

– Eljöttünk, meghallgattuk, és elfogadtuk – mondta az egyik amerikai tábornok a Casablancában felvázolt tervről.

Bár Churchill festményén sütött a nap, ideje volt beindítani a Brit Birodalom gépezetét. A miniszterelnök megdöbben, amikor Roosevelt elnök rögtönzött sajtókonferenciát hívott össze, hogy bejelentse a háború végjátékának stratégiáját, minthogy ezt előzetesen nem egyeztették. „A háború csak feltétel nélküli kapitulációval érhet véget” – jelentette ki Roosevelt. Szó sem lehetett tűzszüneti megállapodásról – amiről Eisenhower alig pár hete még tárgyalást folytatott a Vichy-kormány egyik tengernagyával –, ezt már egyszerűen lesöpörték az asztalról. Casablanca után nem léteztek Hitler kapcsán „elfogadható feltételek”, sem sansz a Németországgal kötendő fegyverszünetre, csak a teljes és tökéletes megadás.

„Feltétel nélküli kapituláció” – ez a kifejezés felfedte a casablancái tanácskozás mélyebb igazságát. Az amerikai haderő fokozatos megerősödésével Nagy-Britannia egyre inkább háttérbe szorult. A háború első éveiben Nagy-Britannia egymagában harcolt Európáért

– olyan történet volt ez, amely jót tett a nemzeti önbizalomnak, a hatalmas gyarmatbirodalom utolsó felvirágzása. Aztán csak egyetlen gyalázatos honolului nap kellett hozzá, és Amerika már benn is volt a háborúban, s a világ egyensúlyi helyzete nyugatra lengett ki.

Casablanca volt a legutolsó alkalom, amikor a britek úgy ültek asztalhoz, hogy diktálni kívánták egy egész kontinens jövőjét. A Brit Birodalom hosszú történetében ez jelentette Nagy-Britannia világuralmi hegemoniájának a végpontját. A britek most már csak kistestvérként juthatnak előbbre. A geopolitikai stratégia ettől fogva az amerikaiak show-műsora lett.

Ám az 1943-as év még a briteké maradt. És néhány napig Marokkóban minden csodálatos volt.

Lehetőségeink

Párizs

Andrée Borrel egy számára ismeretlen városba tért vissza. A háborús Párizs jelentéktelen volt, megalázott. Az 1943-as tél a szokásosnál hidegebb volt, szénhez nehezen lehetett hozzájutni. Az emberek egyre ostobábbak lettek: a könyveikkel tüzeltek, az újságok kollaboráns szemetet írtak csak. Párizs nem hasonlított régi önmagára. Kifosztott város volt.

Az utcai lámpákat, a kabarék reklámjait, a mozik feliratait már jóval a kijárási tilalom kezdete előtt leoltották. Odakint olyan sötét volt, hogy Andrée alig vette észre a tereken felállított légvédelmi berendezéseket. Az utcák kongtak az ürességtől, fatalpú cipője hangosan kopogott a macskaköveken.

E sivár téli napok egyikén Andrée egy rádióüzenet szövegével tartott a rádióshoz. Az üzenetet Francis, azaz Prosper ügynök és Lise de Baissac Bordeaux-ban tartózkodó fivére, Claude közösen állították össze.

1943. FEBRUÁR 1.

DAVIDTÓL ÉS PROSPERTÓL. SZEKCIÓJUK MINDÖSSZE
KÉT AKTÍV ÜGYNÖKÉNEK KÖZÖS VÉLEMÉNYE, HOGY
SEGÍTSÉGÜKKEL A LEHETŐSÉGEINK GYAKORLATILAG
KORLÁTLANOK.

A levelet kódolták, majd a morzeábécé *tá* és *ti* hangjai útnak indultak az éterbe Anglia felé, ahol egy udvarház tetején felállított hatalmas antenna vette a jeleket. A Buckinghamshire-ben korábban Grendon Hallként ismert hely most *Station 53*, azaz 53-as állomás-

hely elnevezéssel a London és a megszállt Európa közötti kommunikáció központja volt.

Egy púderszagot árasztó, áporodott levegőjű nagyobb szobában úgy húsz egyenruhás, egyenfrizurájú segédszolgálatos lány ült a kigyózó távirószalagok fölött, hogy lejegyezzék a beérkezett üzeneteket. A falon levő nagy fekete táblán ott voltak az ügynökök kódnevei, ilyenek: Brokkoli, Köpeny, Hentes. A nevek mellett krétával felírva szerepelt a vétel tervezett időpontja, és a hullámhossz, amelyet az adáshoz használtak. Az üzenetek kódolva voltak, első ránézésre akár gyorsan lefirkantott levélkének is tűnhettek. A szomszédos szobában ülő segédszolgálatos lányok feladata volt, hogy visszafejtsék a kódolt üzeneteket. A rejtjel összetett volt: az üzenetet két egymásra fektetett kód segítségével lehetett megfejteni; az eljárást kettős transzponálásnak nevezik. Az üzenet tartalma és értelme azután bukkant elő, hogy mindkét algoritmuson keresztülfuttatták.

Az 53-as állomáshely segédszolgálatosai jelentették a nélkülözhetetlen kapcsolódási pontot az európai ellenállási mozgalmak és a Baker Street kémfőnökségei között. Nap mint nap százával érkeztek a kódolt üzenetek a megszállt országokból, Norvégiából, Hollandiából, Lengyelországból, Jugoszláviából, Olaszországból és Franciaországból. Ezek a nők kapták meg elsőként az üzeneteket. Legtöbbjük soha életében nem találkozott a külföldi feladóval, akivel napi kapcsolatban állt. Az egyenfrizurás, lapos sarkú cipőt viselő lányok például csak a háború vége után tudták meg, hogy a Hentes kódnevű ügynök valójában a kedves, huszonhét éves, akkor éppen Párizsban rejtőzködő Gilbert Norman volt.

Gilbert soha nem érkezett meg a számára eredetileg kijelölt célpontra, Korzikára. Küldetésének paraméterei ugyanis ekkorra már megváltoztak. Rögtön a földet érése után történt, hogy Hitler megszállta a korábbi szabad övezetet, Mussolini magáévá tette a Riviérát és Korzikát, a *Carte* hálózat így belső okok miatt széthullott: André Girard-t visszahívták Londonba, több ezer látszólagos partizánja pedig visszatért saját kis magánéletébe. Így Gilbert végül Párizsba ment, csatlakozott Andrée-hoz és Francishez, hogy az ő rádiósuk legyen.

A segédszolgálatos táviráslányok gyengéd érzéseket tápláltak Gilbert iránt, akárcsak valamennyi más ismeretlen távoli levelezőtársuk iránt. Megértették lelkvilágukat a vonások közti szüneteikből és a pontjaik ritmusából. Minden egyes rádiótávírásnak megvolt a maga sajátos stílusa, úgynevezett „billentése”, amely ugyanolyan egyedi volt, mint az ujjnyomat. A fejhallgatóval az asztal körül ülő nők már az adás ritmusából felismerték az egyes ügynököket. Ez volt a morze intimítása.

A rádiósé egy véget nem érő beosztás volt. Minthogy Párizs volt az északi területi ellenállás központja, itt mutatkozott a legszűkebb keresztmetszet a földalatti mozgalom kommunikációs hálózatában. Gilbert a kevés rádiós egyike volt, aki a saját hálózatán kívül több alárendelt hálózatnak, De Gaulle Szabad Francia-hálózata itteni szekciójának és a menekülési útvonalak használóinak is dolgozott. Voltak időszakok, amikor úgy tűnt, egész álló nap ott van az éterben, elég hosszú ideig ahhoz, hogy az iránymérő kocsí be tudja mérni az adás paramétereit. „Minden egyes rádiótávíró-adás egy-egy vérátömlesztés” – mondták a híradós tisztek a lányoknak. Egy ellenséges vonalak mögé küldött rádiós életkilátásai nem voltak hoszszabbak hat hétnél. Gilbert nyolc különböző rejtékhelyről küldte az adásait, ezeket rendszertelenül cserélgette, napról napra váltogatva a frekvenciát és az adás ütemezését, hogy bizonytalanságban tartsa az iránymérőket. A Baker Street értékelése szerint felnőtt a feladathoz, „azon kevés ügynökök közé tartozik, akik a terepen jobban rejtjeleznek, mint nyugodt körülmények között”.

A géptávírók, rádióvevők, távirókészülékek és átkapcsolós telefonkészülékek állandó kopogása közepette az 53-as állomáshely hangulata vidám és fiatalos volt. A segédszolgálatosokat emlékeztették arra, hogy minden körülmények között hölgyekként kell viselkedniük, de nem bánták, ha egyszerűen lányoknak szólították őket. Többnyire egyedülálló huszonevesek voltak, 1943-ban pedig javarészt frissen toborzott önkéntesek, olyanok, akik bármikor otthagyhatták korábbi állásukat. Nem a csinos megjelenésükért vagy az eszükért alkalmazták őket – békeidőben a legértelmesebbeket sem érdekelte más, mint a rejtvényfejtés, a zene, esetleg valamilyen idegen nyelv. Egymás közti beszédstílusuk a közönségesség, sőt

néha egyenesen a durvaság határát súrolta, a munkájukat viszont halálosan komolyan vették. Ők tartották életben az ügynököket.

A segédszolgálatos lányokat meglepetésként érte, hogy a terepen dolgozó ügynökök között nők is vannak. A 31-es Speciális Kiképzőiskola 27-es, első végzős osztályából ilyen volt 1943 telén Andrée, Lise, Odette, Yvonne és Mary. Az ellenséges vonalak mögött tevékenykedő ügynökök sokkal izgalmasabb körülmények között éltek át a háborút, mint az 53-as állomáshelyen a távirót kezelő lányok, mindazonáltal szerepük a háború végkifejletét illetően nem volt fontosabb az övékénél. Mialatt a Bletchley Park több női alkalmazottja a német *Enigma* kódolóberendezés feltörésén fáradozott, az SOE segédszolgálatosai az ügynökök kódolt üzeneteinek megfejtése mellett új kódrendszerek kidolgozásával is foglalkoztak, hogy rászédjék a nácikat. Ahogy a kódok egyre bonyolultabbakká váltak, a lányoktól azt kérték, írjanak saját maguk rövid versikéket, amelyek a kódolás alapjául szolgálhatnak, hogy ezeknek a szavaiból állíthassák majd össze a kódolt üzeneteket.

Az egyik ilyen verse, amelyet a lányok írtak, így hangzik:

*De Gaulle pöcse nagy tag,
Tizenkét inch vastag.
S hosszúra nyúlva,
mint zászló rúdja,
az égre mered,
a nap seggelyukából
süt majd, meglehet.**

1943 telén a London és Franciaország közötti üzenetek száma exponenciálisan nőtt. A frissen átdobott ügynökök révén, akik már megkezdtek a tevékenységüket, a Baker Street azzal számolt, hogy a februári és márciusi telihold időszaka igen eseménydús lesz: sor kerül további ügynökök bevetésére, valamint több tonna fegyver, lőszer, robbanóanyag, ellátmány ledobására.

* Baranyi Ferenc fordítása.

A szövetségesek minden erővel szerették volna fokozni a Hitler-ellenes terrorcselekményeket. Az F Szekció igyekezett minél több francia ellenállót toborozni, felfegyverezni, kiképezni. A párizsi *Kutató* hálózat azonban 1943 telén csak igen szerény előrehaladást mutatott. A Francis kódneve után *Prosper* névvel is illetett hálózat nem bővült annyira, mint kellett volna. A légi küldemények nem érkeztek meg a tervek szerint, a főparancsnokság nem tudott elegendő rádióst biztosítani, a hálózatokba bekapcsolt ellenállókat pedig a fegyverek hiánya gátolta abban, hogy több borsot törjenek a náci orra alá. Az ügynökök frusztrációja nőttön-nőtt. Andrée éjjelente hónapról hónapra egyre több ellenállót szervezett be, és képzett ki szabotázsakciókra, és arra, hogy mit kell tenni az érkező küldeményekkel. Majd aztán minden holdtöltekor útnak indultak vidékre, vártak a jéghideg fagyos mezőn az eget kémelve, várták a repülő hangját, a kinyíló ejtőernyő selymének látványát, hogy aztán csalódottan induljanak vissza, azt tapasztalva, a holdfény nem hozott termést számukra. 1943 elején tizenöt kísérletből kettő volt sikeres: ezek során összesen hét koporsó méretű konténerben fegyvereket dobtak le. Ami távolról sem elég egy titkos hadsereg felfegyverzéséhez.

1943. FEBRUÁR 21.

VÁRJUK AZ ÚJ ÉS JÓL ÖSSZEÁLLÍTOTT KÜLDEMÉNYT.

A MOSTANI HOLDTÖLTE NAGY SEGÍTSÉG LENNE,

HA MEGOLDHATÓ.

1943 vízválasztó volt a francia ellenállás történetében. A Foch sugárúton Bömelburg őrnagy és kollégái hirtelen és váratlanul Franciaországban addig nem tapasztalt izzó németellenes hangulattal találtak szemben magukat.

Az együttműködés és az ellenállás között létezett egy harmadik, általános viszonyulási forma: az alkalmazkodás. Ebbe a kategóriába tartozott a franciák döntő többsége. Csak kevesen vélték úgy, hogy lenne értelme a fegyveres ellenállásnak, általános volt a félelem a munka és család nélkül a hegyekben rejtőzködő, fegyvert és visszavágást követelő fiatalokkal szemben. Értelmes felnőtt támogatna-e fegyverrel kiskorú kamasz fiúkat? Míg a háború első három évében

az ellenállás Párizsban igen ritkán és egymástól függetlenül hajtott csak végre akciókat, 1943 telére rendszeressé váltak a németek elleni úgynevezett terrorcselekmények. Bár Andrée és Francis úgy vélte, nem juttatnak nekik elegendő fegyvert, azt, amit megkaptak, azonnal használatba is vették. „Naponta lőnek agyon németeket a nyílt utcán – szolt egy titkos üzenet Franciaországból Londonba ezen a tavaszon –, és a támadások kilencven százalékát a mi fegyvereinkkel követik el, azaz a kommunisták.”

Franciaország bukása után a németellenes támadások rendszertelenebbek és szakszerűtlenebbek voltak, a franciák elsősorban nem a német katonákkal szemben, sokkal inkább a fegyver- és lőszergyárakban végrehajtott szabotázsakcióikkal juttatták kifejezésre a gyűlöletüket. A német katonák elleni gyilkosságokat azonnali megtorló akciók követték: 1941-ben egyetlen, az utcán elejtett németért cserébe három túszt lett pokoli kínhalál áldozata. Hitler azonnal parancsban utasította franciaországi beosztottait, hogy az egy a háromhoz arányt nem tartja kellőképp elrettentőnek, egy német élete sokkal többet ér három terroristáénál, és drasztikusabb megtorlást követelt: minden egyes német haláláért ötven túszt kell kivégezni, és háromszáz franciát összefogni, bebörtönözni; a büntetési arányszámokat a bekövetkező merénylettekkel exponenciálisan tovább kell növelni; a következő esetben egy bármilyen beosztású némettel szemben elkövetett akció nyomán már száz franciát kell kivégezni, és így tovább mindaddig, míg csak a franciák meg nem értik Hitler dühét. Saját szuverenitásának megőrzése érdekében a Vichy-kormány ragaszkodott ahhoz, hogy a túszoikról névjegyzék készüljön. Az áldozatok többsége ártatlan volt.

A kivégzőosztagokról tudósító híradások visszapattantak a franciákról.

Párizs utcáin vastag fekete keretes sárga hirdetések ismertették a kivégzett áldozatok névsorát. A közparkokban és a metróállomásokon ilyen plakátokat függesztettek ki:

Haladéktalanul kivégezzük azt, aki erőszakos cselekményt

követ el a német hadsereg ellen.

A merénylet tizennyolc év feletti fiát is agyonlőjük.

*Az összes női családtagot kényszermunkára visszük.
A tizenhét éven aluli fiú- és lánygyermeknek állami gondozásba
kerülnek.*

Minden egyes német katona halála kollektív megtorlást vont maga után. Francia anyákon, feleségeken, gyerekeken álltak bosszút az elkövetők miatt.

Franciaországban az ellenállás az efféle gyilkos merényletekben gyökerezett. Ahogy a németek megtorló akciói fokozódtak, úgy nőtt a franciák által elkövetett támadások száma is, a még nagyobb fokú náci megtorlást még több francia terrorcselekmény követte, és ez így folytatódott a végtelen vérfürdőig. Mi több, a náci párt szentimentalizmussal távolról sem gyanúsítható felső vezetői között is voltak néhányan, akiknek elégük lett ebből a gyilkolásspirálból. Az egyik parancsnok, Otto von Stülpnagel kilencvenöt túszer kivégzése után inkább lemondott.

A megkövetelt számú kivégzés végrehajtása már a franciaországi náci parancsnokok számára is nyűg lett. Berlinnek a megtorló akciók fokozására kiadott parancsa megfeszített munkát követelt meg Bömélburg kémvadásaitól, s ugyanakkor nehezítette a német kormányzás feltételeit. A megtorlási politika veszélyeztette a Vichy-kormánnyal a funkcionális együttműködésen és a két rendszer békés kapcsolatán nyugvó kapcsolatot, s ennek következtében szinte lehetetlenné vált az önként jelentkezők biztosítása a német hadiipari üzemekbe.

A nemzeti érzés, amely soha nem mutatott szimpátiát a megszállók iránt, egyre erősebbé vált az aránytalan vérontás láttán. A megtorló intézkedések remek érvet adtak Andrée kezébe az újoncok toborzásához a titkos hadseregbe – Churchill ezt így fogalmazta meg tanácsadóinak: „A mártírok vére táplálja az egyházat.”

Végül is a nácioknak és a Vichy-kormánynak közösen sikerült megtalálniuk a politikai megoldást a megkövetelt véráldozatra: mindehért a zsidó bolsevikokat kell felelősségre vonni, rajtuk kell bosszút állni. 1943 óta a zsidók nagy többsége már nem is volt franciának tekinthető: a Vichy-kormány megfosztotta őket az állampolgársá-

guktól. Hitler elmebeteg terrorellenes akciójának innovatív végrehajtási eljárásaként kezdték összegyűjteni és internálótáborba vinni a zsidókat, elindítva őket a „végső megoldás” felé vezető úton.

A hosszúra nyúlt hideg tél is egyre gyengítette a kisembereknek a Vichy-kormány iránti bizalmát. A mind hosszabb ideje tartó megszállás szinte az elviselhetetlenségig nehezítette a francia munkások mindennapi életét: a megszállás kezdete óta az infláció ötven százalékra nőtt. Az asszonyok lázadoztak az ellátási nehézségek miatt, naponta órákig álltak sorban élelmiszerért, alapvető háztartási szükségletekért. Európa-szerte Párizsban voltak a legszűkebbek az élelmiszernormák. A Tuileriák kertjében zöldségféléket termesztettek, a franciák havonta egy deciliter olajat, hatvan gramm margarint és egy olyan kis darabka húst kaptak, amit a csípős népnyelv szerint akár egy metrójegyre is be lehetett volna csomagolni, de még a kilyukasztás előtt, mert különben az egész vacsora kipotyogott volna a lyukon. Az éhezés kiszigerelte Franciaországot: a háború alatt világra jött gyerekek megálltak a növekedésben, az újszülöttek között átlagosnak számítottak a másfél kilóval világra jöttek, s csak minden ötödik született normális testsúllyal. A nők ösztövérré soványodtak, havivérzésük rendszertelenné vált, vagy teljesen megszűnt, ha valakinek mégis megjött, azzal viccelődtek, hogy végre partra szálltak az angolok, megérkeztek a vöröskabátosok.

Hitler nem egy lépésben, hanem az évek során folyamatosan törte meg Franciaországot. A Vichy-kormány 1942-ben kezdte meg az „önkéntesek” toborzását németországi munkára, úgymond, generációcsereként a németországi hadifogolytáborokban őrzött franciákért: a teljesítetlen ígéret fejében egyetlen sebesült hazatéréséért három keménykötésű, fiatal férfit kellett kiállítani. Az „önkéntes” munkaerő toborzása hamarosan *service du travail obligatoire*-rá (STO), azaz kötelező munkaszolgáltatáttá vált, melynek során hatszázötvenezer francia férfit szállítottak el kényszermunkára német üzemekbe, megvetve ezzel egyidejűleg a széles körű ellenállás alapjait. Amikor már az összes anya fiát a hazája elhagyására, illetve rabszolgamunkára kényszerítették, az ellenállási tevékenység a korábbi értelmiségi és városi akciókból egyre inkább tömegmozgalommá vált.

A kényszermunka elérte minden egyes egyházközséghez, a háború beolálkodott minden család lakásába. Amennyiben a hivatalos szervek abban reménykedtek, hogy a terrorcselekmények megszűnnek azzal, ha a tétlennek tekintett fiatal fiúkat Németországba küldik, fatális tévedés áldozatai lettek: az akciók száma egyre nőtt.

A nemzetközi események további lökést adtak a franciáknak. Miután 1941-ben a németek megtámadták a Szovjetuniót, Sztálin arra utasította a francia kommunistákat, hogy a szovjetekért revansot véve a lehető leghevesebben, forradalmi szellemiségük jegyében szálljanak szembe a nácikkal. 1943-ban Észak-Afrikában Pétain serege vereséget szenvedett, s katonáit leszerelték. A tábornok egyre inkább tehetetlen báb lett, semmi másra nem alkalmas, mint hogy Franciaország vagyonát átjátssza a németeknek. S aztán februárban megérkezett a hír, hogy Hitler hadait szétverték Sztálingrádnál. Háromévi megszállás után az inga a szövetségesek felé lengett ki. Párizsban pislogni kezdett a győzelembe vetett reménysugár.

Csak a fegyverek megérkeznének már!

1943. MÁRCIUS 2.

AZ EMBEREK CSALÓDOTTAK. IDŐT ÉS PÉNZT
ÁLDOZTAK, ÉS KOCKÁZATOT VÁLLALTAK A SEMMIÉRT.
MIÉRT, ISMÉTLEM, MIÉRT NEM IGYEKEZNEK
GYORSABBAN? EZ ROSSZ PROPAGANDA ÉS DIPLOMÁCIA.

London szemszögéből a párizsi trió (*Denise, Prosper és Archambaud* – azaz *Andrée, Francis és Gilbert*) jó csapatot alkotott. Kedvelték egymás társaságát, elválaszthatatlan barátok voltak, ami az üzleti életben és a katonai szolgálatnál egyaránt ritkaságszámba megy. „Általánosságban elmondható, hogy mindig együtt vannak” – jelentette róluk egy párizsi ügynök. – „Suttill apjaként viselkedik Gilbert-rel, aki vezetőként csodálja, és minden utasítását elfogadja” – mondta róluk egyik kollégájuk.

Minthogy nem kapták meg a szabotázhoz szükséges fegyvereket és robbanószereket, a csapat a holdfény nélküli sötét éjszakákat a Hot Clubban, egy cigány ritmusokról nevezetes titkos jazzklubban,

a híres *Django Reinhardt** törzshelyén töltötték. Amikor *Andrée* és *Francis* toborzó összejövetelre megjelentek a klubban, valóságos isteneknek, saját isteneiknek tekintették őket. A klarinét és a szaxofon hangjai mellett a britek a géppisztoly összeszerelésére és a pisztoly megtöltésére tanították a párizsi jelölteket – a fegyvereket aztán egy könyvesszekrény kiürített aljában rejtették el. Olyankor, amikor a holdtöltével megérkezett a szövetségesek támogatási küldeménye, ezek a kiképzések hazafias cselekedetekké váltak. A Vichy-kormány joggal tartotta az államra és a jogrendre nézve veszélyesnek a jazzt: *Andrée* klubbeli barátai, a fiatal szvingkedvelők veszélyes akciókat terveztek a nácik ellen.

Francis így nyilatkozott *Andrée*-ről: „Tökéletesen tisztában van a biztonsági követelményekkel, és rendíthetetlen a nyugalma.” *Andrée*, kalapját mélyen behúзва a szemébe, csomóra kötött sáljával, magasra gombolt kabátgallérjával, tökéletesen el tudott vegyülni a tömegben. A hagyományosan vett háborús színtéren az ellenség azonnal felismerhető: egyenruhát visel, látható, ő az ellenség, nyilvánvaló a különbség a „mi” és az „ők” között. Ám egy meghódított városban a lakosság lefekszik a hódítónak, vannak, akik segítik, támogatják egymást, egymás mellett dolgoznak, aztán felbukkan valaki, akit megvetnek. Egy titkos bevetésben működő, az ügy mellett elkötelezett nő számára bárki lehet akár ellenség is. „Első pillantásra nem táplálhatsz nyílt bizalmat senki iránt” – nyilatkozta az egyik női ügynök.

1943 telén *Andrée* energikus volt, és valami új módon gyönyörű. Titokban kellett cselekednie, és álcáznia magát, eközben a haja szőkébb és hosszabb lett, mint valaha. Első tincseit felcsavarta, majd a szemöldöke felett félretűzte, mintha csak hajának súlyával meg a hullámcsattal akarna védekezni a nácik fürkész tekintete ellen. A Chanel és a Dior divatház jókora profitra tett szert a *Fräulein*ok meg a kollaboránsok révén, *Andrée* azonban sok párizsi nőhöz hasonlóan a *zazou*-lányok pártján állt. A háborús években a párizsi

* *Django Reinhardt* (1910–1953) cigány származású francia gitáros, a húszas évek legjobb európai jazz-zenesze és zeneszerzője.

fiatalság egy része a jazz iránti érdeklődésével juttatta kifejezésre ellenállását, a *zazou* az ő divatjuk volt, a szvingkorszaké. Ezekben az években igen nehezen lehetett ruhafélékhez jutni: a szövetségesek blokád alatt tartották a partvidéket, a francia gyárak termelése német ejtőernyők és egyenruhák formájában került a *Wehrmacht*-hoz, a hazai gyapjúszövet harminc százaléka farost volt, a kézzel kötött kardigánokból eső idején állítólag természetek repültek ki. Ám a párizsi nők a nélkülözések idején is megőrizték igényességüket, hogy sikkesek legyenek. Szabászati trükkökkel fejezték ki az álláspontjukat: Pétain bigott katolicizmusával szembehelyezkedve csábító, mély dekoltázst készítettek, kigúnyolva ezzel a tábornoknak a szerény magatartásra vonatkozó felhívását, és csinos, szűkre szabott blúzokkal enyhítettek a nyersanyagihiányon. Európa minden korábinál hidegebb telén a nők nyúlszőr gallért viseltek a kabátjuk felett, melyet az elfogyasztott házi nyulak kikészített bőréből varrattak. (A tengerimalacokat hasonlóképpen hasznosították étkezési célra és szőrmének egyaránt.) A kerékpározás megkönnyítése érdekében a lányok kölcsönvették fiúpartnerük nadrágját, illetve egyre rövidebb szoknyákat viseltek. A fiatal férfiak, akik a háború előtt elegánsan jó megjelenésűnek számítottak, ugyancsak átvették a *zazou*-stílust: sportosan hanyag, laza nadrágot viseltek kockás zakóval, hosszúra növesztett hajukat hátrasimítva hordták – mindez a lelkiismeret megnyilvánulásának, a tagadásnak kézzelfogható formája volt.

Andrée nemcsak nyilvánvaló okokból került, hogy szembetalálkozzon a nácikkal, de azért is, mert gyűlölte magát a látványt, a fekete bőr viharkabátot, a hosszú szárú csizmát, az üres tekintetű, szőke, természetes, jól táplált sorkatonák szürke egyenruháját, a nyakukon láncon lógó jelvényt. A nácik, ha egyáltalán megpróbálkoztak a francia nyelvvel, kutyaugatásszerű torokhangokat hallattak. A német katonák többsége vidéki parasztyerek volt, aki korábban soha nem hagyta el a szülői gazdaságot; Párizs kifinomultsággal és szépséggel kápráztatta el őket. Számukra a város remek szórakozóhely volt, ahol szórni lehetett a pénzt a mulatókban, éttermekben, meg a prostituáltakra. És a németek tivornyáztak, mert tudták, bármelyik percben jöhet a parancs, és akkor csatlakozhatnak árja testvéreikhez, hogy ott veszítsék életüket az orosz fronton. A kato-

nák között voltak olyanok, akiket Sztálin kemény orosz teleinek túléléseképpen, jutalmazásul küldtek felépülni Párizsba. A város olcsó volt a *boche*-ok számára: a zsoldjukat birodalmi márkában kapták, kiadásait az inflálódott francia frankkal fedezték. Nemigen lehetett volna olyan náci katonát találni, aki ne luxuscikkekkel, csokoládéval, parfümökkel, francia konyakkal tele bőröndökkel tért volna haza. A háború a megtestesült export volt. Mindez borzalmasan felháborította Andrée-t. Egyik kollégája ezt mondta róla: „Teljes megvetéssel viszonyult az ellenséghez.”

Voltak azonban olyan nők is, akik megtalálták a kényelmüket ebben a helyzetben. Párizs kedvelte a zenét, az irodalmat, a művészeteket, ami a teuton szellemiségű európai számára kiváló terepet biztosított mindezek beható tanulmányozásához. Voltak közös tulajdonságok a megszállók és tárgyaik között: az érdekek és a büszkeség egyes találkozási pontjai. A *Wehrmacht* tisztjei korlátlanul jutottak hozzá valódi kávéhoz és meleg ruhaneműkhöz, míg a franciák mindezeket nélkülözték, így a katonákkal létesített bizalmas kapcsolat észszerű megoldásnak tűnhetett – Párizsban egyébként is alig maradt párkapcsolatra alkalmas korú férfi. Az ilyen párkapcsolatokat a nép „vízszintes kollaborációnak” titulálta: 1943-ra mintegy kilencvenezer francia nő szült gyereket német katonától. Ha nő működött együtt a németekkel, azt szexuális kapcsolatnak tartották, ha férfi, azt politikainak. A megítélés kettős volt, az ellenség ugyanaz.

Ha az „okkupáció” szót tartalmánál fogva értelmezzük egy adott terület megszállása, úgy ez fájdalmasan igaz volt 1943 Párizsára. Az utcatáblák német nyelvűek voltak, horogkeresztes zászlók sorát lengette a téli szél, a kiűritett lakásokat német csapatok vették birtokba. A franciák új kifejezést alkottak kavargó érzéseikre: *dépaysement* – hazátlanság. Úgy érezték, kiszorították őket a saját hazájukból.

Andrée vissza akarta szerezni Franciaországát. Nem adta fel, lelkesedése cseppet sem csökkent. Francis szerint ő volt a legkülönb valamennyiük közül.

1943. március 8-án Andrée késő este ért haza. Miután belépett a Rue des Petites-Écuries 51. alatti házba, a portás kellemetlen hírt közölt vele. Ebben a bizonytalan helyzetű városban megszokott dolog volt,

hogy a portást, házfelügyelőt előre lefizették, hogy figyelmeztesse a lakókat minden váratlan eseményre vagy hivatalos fellépésre. Egy titkos ügynök nem hagyhatta figyelmen kívül ezt a fontos körülményt.

Andrée az új információ birtokában lélegzet-visszafojtva sietett fel a lépcsőházban a lakásáig – 17 óra tájban, amikor nem volt otthon, a rendőrség szaglászott a lakása körül. A 10. kerület egyébként alkalmas terep volt az ilyen események elkerülésére, mivel a lakókat nehéz volt nyomon követni, rossz környéknek számított, ahol a tulajdonosok nem kérnek hivatalos papírokat a bérlőktől, különösképpen azoktól, akik igyekeznek elkerülni a kényszerszolgálatát. A városrész kihalt volt, leszámítva az utcalányokat meg a rosszfiúkat. Andrée azonban már jóval azelőtt is meg tudta védeni magát bármilyen sötét utcán, hogy megtanították volna, miképpen kell ölni.

A lakóház földszintjén egy kis raktárszerű kávézó volt, amely benyúlt a mellékutcába – eredetileg lovas kocsiknak készült, most hátul kerékpárokat tároltak benne. Andrée hálószobája alatt a kávéház tulajdonosa éjszakánként finom bort kortyolgatott, és valódi dohányból készült cigarettát szívott.

Az úgynevezett *carlingue*-ok, a hírhedt *Bonny-Lafont-gang* tagjai épp távoztak a kávézóból. Az elnevezés a korrupciós rendőrök vezette csapat tagjait jelölte, akik a nációkkal együttműködve létrehozták a francia *Gestapo*-t. A csaknem teljes felhatalmazást élvező csőcselék állományát zömében a bűnöző alvilágból toborozták, olyanok közül, akik csempészetért vagy gyilkosságért már megjárta a fresnes-i börtönt is. Főhadiszállásuk a Rue Lauriston alatt volt, az elegáns 16. kerületben, ahol rajtaütéseket hajtottak végre, emberrablásokat foganatosítottak, és addig kínozták az elfogottakat, míg azok át nem adták nekik az ékszereiket, festményeiket, antik tárgyaikat, pénzüket. A banda tagjai ugyanolyan megfontolásból intézték üzleti ügyeiket a 10. kerületben, mint Andrée: ott könnyű volt eltűnni. A környéken közismerten virágzott a lopott holmik és az arany feketekezelkedelme. A banda megszervezte a tiltott adásvételt, létrehozta a találkozót, majd rendőrségi akció címén elkapta az eladót, és jelentős jutalék fejében átadta a nációknak. Jövedelmező üzlet volt.

Amikor Andrée éjszakánként visszatért a Hot Club elé vidékről, ahol a küldemények érkezését várta, a lakásában lőtávolságon belül volt a lent konyakot nyakaló bandatagoktól, akik nagy ünneplést csaptak volna, ha elkapják, vagy megölik – mindkét lehetőség benne volt a pakliban.

Andrée belépett, és körülnézett a szobában: semmi nem hiányzott, a ruhái mind háborítatlanok voltak. A kis lakás több női ügynök előtt is nyitva állt: Mary Herbertnek saját kulcsa volt hozzá, Lise is kapcsolatban volt Andrée-val, híreket hozott-vitt, és Yvonne úgyszintén gyakran járt fel a városba. Andrée alaposan végigkutatva a kis lakást, talál-e akármilyen apró nyomot, amely egy képzett rendőrségi nyomozót elvezethet az ellenálláshoz. Van-e valahol használt metrójegy? Michelin-térkép? Hamisított élelmiszerjegy? Az illegális tevékenység bármilyen aprócska áruló jele? Az idő nagyon szorított.

Andrée nyugodtan nézett szembe a veszéllyel. Értesítette Francis a rendőrségi látogatásról, és azt mondta, felkészülten áll arra, hogy átverje a nyomozókat, ha visszatérnek, bárhow isvelkedjenek is vele. A közeli veszteség kilátása megkettőzte Francis elszántságát, hogy megszabadítsa Párizst a nációktól. „Andrée-t semmi nem fogja eltántorítani kötelessége teljesítésétől” – mondták róla.

Andrée megkönnyebbülésére a rendőrség nem tért vissza azon az éjszakán. A csőcselék azonban továbbra is előszeretettel látogatta a földszinti kávézót, és rohant végig randalírozva az utcákon ártatlankokat gyilkolva halomra, lakásokat rabolva ki sorra, manipulálva a feketepeciacot, agyonverve az útjukba kerülő zsidókat – kéz a kézben tevékenykedve Hitler barbár, titkosszolgálatra épülő rendszerével.

A Baker Street előírásai, a szabályos protokoll szerint a váratlan érdeklődés jelzés volt arra, hogy Andrée-nak illegalitásba kell vonulnia, s hagyni kell, hogy minden hozzá vezető nyom kihűljön. A személye túlságosan veszélyessé vált. Majd egy idő múlva újra felszínre bukkanhat. Ám az időpont nem volt alkalmas arra, hogy meglapuljon, erre most nem volt idő: London folyamatosan ösztökölte párizsi ügynökeit, hogy készítsék elő a partraszállás támogatását, s bővítsék a hálózatukat, még mielőtt a fegyverek megérkeznének.

Az események előrehaladtával Andrée egyre inkább úgy érezte, jobb, ha minél kevesebbszer alszik otthon saját lakásában. Akadt számára egy csábító lehetőség: Gilbert, a rádiós lakása. 1943-ban Andrée a nappalokat üzenetek közvetítésével, fegyver- és pénzszállítással töltötte. Az éjszakákat pedig Gilbert-rel.

1943. MÁRCIUS 9.

Prosper üzenete futárral:

Március 10-én megtámadjuk Chaingyt, Chevillyt négy-öt nappal később. Majd küldök tájékoztatást a beosztottaim dolgairól. [...] Szeretném megismételni, hogy Archambaud [Gilbert] és Monique [Andrée] kiváló munkát végeznek. Igyekezzenek a partraszállással, mert már mindhármunknak szükségünk lenne egy kis pihenésre.

1943. MÁRCIUS 12.

A NÉMETEK SIETNEK KIÜRÍTENI EGÉSZ
FRANCIAORSZÁGOT A PARTRASZÁLLÁS ELŐTT.
GYORSÍTSÁK FEL A HADMŰVELETET A MOSTANI
HOLDDAL.

1943. MÁRCIUS 19.

AZ ISTEN SZERELMÉRE, GYORSÍTSÁK MÁR FEL
A HADMŰVELETET, MI EZ A KÉSLEKEDÉS?

1943. MÁRCIUS 21.

SZOMBAT ESTE MÉG MINDIG NINCS SEMMI HÍR,
SEMMI HADMŰVELET. MI A PROBLÉMA? AZ IDŐJÁRÁS
MEGFELELŐ. MINDENKI NAGYON TÜRELMETLEN.
NAGY A KOCKÁZAT. NE VESZTEGESSÜK AZ IDŐT.

Bátraké a szerencse.

A szűkös fegyverellátás ellenére a mozgalom mélységében és szélességében is egyre bővült. Részben a férfiak számára kötelező kényszermunka, részben a kamaszok egyre türelmetlenebb szándéka, hogy csatlakozzanak a partizánokhoz, mind sürgetőbbé tette az el-

lenállási mozgalom koordinálását, egységes irányítását. Charles de Gaulle tábornok ezzel a céllal küldte személyes megbízottját az RF Szekción, az SOE párhuzamos ügynökségén keresztül Franciaországba. Andrée-nak és Francisnek az volt a feladata Párizsban, hogy politikamentes ellenállási mozgalmat hozzanak létre, és fegyverezzenek fel, ám az RF Szekció az ellenálló erőket De Gaulle irányítása alá kívánta vonni.

Jean Moulin azzal a küldetéssel érkezett, hogy De Gaulle közös lobogója alá fogja egységbe valamennyi felkelőcsoportot, diákokat, fizikai munkásokat, szocialistákat, kommunistákat, leszerelt katonákat és rendőröket, az illegális újságok munkatársait, menekülteket és zsidókat.

Moulin nem volt eléggé képzett erre a feladatra. Politikus volt, megyei prefektus a Vichy-kormányzás idején, amikor a nácik elfogták és megkínózták. Bebörtönzésekor félelmében, attól tartva, hogy megtörik a kínzások súlya alatt, Hamlet monológját ismételte: „Lenni vagy nem lenni?”, és öngyilkossági szándékkal átvágta a torokát. A börtönőr az utolsó percben érkezett. Fanatikus tette hatására Moulint szabadon bocsátották. Ettől fogva reszelős hangjáról vált felismerhetővé, a nyakát pedig mindig sálba burkolta – ez lett Hitler-ellenességének védjegye.

Amikor Moulin De Gaulle megbízásával 1943-ban megérkezett Franciaországba, hogy egyesítse az ellenállási mozgalmat, az egyes csoportosulások egymással vetekedő vezetői többnyire félreálltak. A tél kezdetére mintegy kilencvenezer fős félkatonai erő állt össze, amelyet sikerült koordinálni és szabotázsakciókra mozgósítani, arra, hogy segítsék a szövetségesek pilótáinak visszatérését Angliában, zsidókat menekítsenek a spanyol határon át, hamis iratokat állítsanak elő, terjesszék a partizánok újságjait, foglyokat szabadítsanak ki a hadifogolytáborokból, rejtékhelyet találjanak a fegyverek számára, és képezzék ki a kamaszokat a nácik megölésére, illetve a vonatok felrobbantására.

A tél folyamán létrejött az RF és az F Szekciók közötti megalapodás a franciaországi stratégiáról, kialakult az együttműködés a koordinálásban és az irányításban. A partizánok lelkesen vettek részt a különböző akciókban, a szervezők viszont most már nem

a létszámot kívánták növelni, hanem fegyvereket követeltek. Nem volt elegendő a rendszertelenül érkező küldeményeknek sem a csokoládé, sem a kézigránát tartalma. A RAF gépei nem tudtak sem elegendő ügynököket, sem elégséges mennyiségű ellátmányt juttatni az egyre növekvő titkos hadsereg számára.

A mozgalom épp csak elkezdett jelentőssé növekedni, amikor már meg is indult a bomlás. Amint a partizánok a csatlakozás után azt tapasztalták, hogy nincs mivel harcolni, elvesztették a felszabadulásba vetett reményt, úgy tűnt, a háborúnak soha nem lesz vége, a hitleri megszállás tízezer évig is eltarthat.

Az ellenállási mozgalomnak tennie kellett valamit.

1943. MÁRCIUS 22.

EGYRE NÉPSZERŰTELENEBBÉ VÁLOK A BRITOK NYILVÁNVALÓ HALOGATÁSA MIATT, ÉS MERT NEM VAGYOK KÉPES ÁTSEGÍTENI ŐKET A TÉTLENSÉGEN. ROMLIK A HARCI MORÁL, AZ EMBEREK NEM AKARNAK KOMOLY SZABOTÁZSOKAT VÉGREHAJTANI. CSAK ÚGY TUDOK GERILLA-HADVISELÉST FOLYTATNI AZ EMBEREIMMEL, HOGY NE ADJÁK FEL A REMÉNYT, HA FOLYAMATOSAN KAPUNK LŐSZERT, ÉLELMISZERT ÉS PÉNZT. KÉREM, FOGADJÁK MEG.

1943. MÁRCIUS 23.

A MOSTANI HOLDTÖLTEKOR VÁRJUK AZ AKCIÓT. NEM TÜRELMETLENEK VAGYUNK, FEL VAGYUNK HÁBORODVA.

1943. MÁRCIUS 24.

NINCSENEK FEGYVEREINK. AZ EMBEREINK ZÚGOLÓDNAK A HALOGATOTT HADMŰVELET MIATT. AZ IDŐJÁRÁS LENNE AZ OKA? NEM TUDOM, MI LEHET A VALÓS OK.

1943. MÁRCIUS 28.

SÜRGESSÉK MEG AZ INTÉZKEDÉSEKET. AZONNALI SZÁLLÍTMÁNYRA VAN SZÜKSÉGÜNK. PROSPER.

1943. MÁRCIUS 28.

MIVEL NEM KAPTUNK ELLÁTMÁNYT FEBRUÁRBAN ÉS MÁRCIUSBAN, A BIZTONSÁG ÉS A CSAPATOK MORÁLJA GYORSAN ROMLIK. A NORMANDIAI TERÜLET ALKALMATLAN LEHET ÁPRILISBAN A NÉMET HARCÁLLÁSPONT MIATT. TOVÁBBI AKCIÓINK A MÁRCIUSI SZÁLLÍTMÁNYTÓL FÜGGNEK. NEM BÍZHATUNK MEGINT A NÉMETEK TEHETETLENKEDÉSÉBEN. AZ ŐNÖK AZONNALI SEGÍTSÉGÉBEN BÍZUNK CSAK. EL VAGYOK KESEREDVE. PROSPER.

A robbantás soha nem lehet sikertelen

Chaingy

Andrée Borrel vidékre tartott kerékpárján egy kora tavaszi napon, 1943-ban. A levegő friss földszagot árasztott, a mezők nyirkosak voltak, az előző évi tarlót beszántották az új vetéssel. A talaj felső rétegében a hosszú nyári napokra várva már megindult a csírázás.

A domb nem volt meredek, a vidék hívogatóan terült el. Újhold idején, amikor semmilyen fény nem világította be az éjszakát, nem került sor repülőgépes akciókra, ez az időszak a harcé volt. Andrée olyan izgatottan várta a cselekvés napját, ahogyan a háború előtt egy kellemes vidéki kiruccanást volt szokás.

Chaingy stratégiai célpont volt. A RAF sorozatos bombatámadásokkal igyekezett tönkretenni az elektromos vezetéket, hogy megbénítsa a vasúti forgalmat. A szövetséges gépeknek sikerült is megrongálniuk több villamos hálózatot, a támadás során azonban három vagy négy repülőgépet lelőttek. Aztán – amint az a francia forradalom idején is szokásos volt –, miután a nácik megtalálták a pilóták holttestét, afféle nyilvános igazságszolgáltatásként, elrettentésképpen négy napra közzemlére tették őket, ami komoly félelmet keltett a környéken.

Gilbert Norman a precíz és begyakorolt válaszlépés megszervezésével foglalkozott. Ha Chaingy áramátalakítóit sikerül tönkretenni, a hatás óriási lesz. Bár az észak–déli belföldi vasútvonalon még közlekedtek gőzmozdonyok is, az országot az Atlanti-óceántól az Alpokig átszelő vasútvonalat már villamosították, ennél fogva sebezhető volt. A több mint háromezer kilométeres nagyfeszültségű vezeték tökéletes célpontot kínált a Cég szabotázsakciója számára.

A villanyvezetékek rongálása rendszeres vandalizmus volt, bár az áramkimaradás általában nem tartott tovább egy napnál, hamar helyre tudták hozni a kárt – ám ez is megakasztotta az emberi munkaerő és a nehéz berendezések kelet–nyugati szállítását Párizs és az atlanti-óceáni partvidék felől a hitleri Németországba. A nácik számára létszükséglet volt, hogy a frontra vigyék az utánpótlást, az észak–franciaországi üzemekben gyártott repülőgépeket, motorokat, teherautókat. A kivénhedt gőzmozdonyok vontatta szerelvények egyre szállították az élelmiszer-utánpótlást az éhező országrésznek északról délre, ezzel akarták elkerülni, hogy éhséglázadás legyen az ellenállás kiváltó oka. Gilbert felvázolta az elektromos vezetékek be- és kimenetét az áramátalakítóba, s kiszámította a robbantáshoz szükséges robbanószer mennyiségét. Hozzálatott a keresgéléshez, majd elkészítette a folyamat kicsinyített vázlatát, amelynek alapján a gyakorlati megvalósítás történik majd. Mikor eljött az első tavaszi újhold éjszakája, itt volt az idő Gilbert tervének végrehajtására.

Andrée elegánsan és könnyedén tekerte a pedált, egymás után hagyva maga mögött a kis parasztgazdaságokat. Hátizsákja dugig volt pakolva téglafarmájú robbanószerrel. Úgy cipelte a nehéz hátizsákot, mondta róla a nővére, mintha csak tollat vitt volna. Három plasztikbomba elég egy teherautó felrobbantásához, Andrée csomagjának tartalma elegendő volt három teherautó vagy legalább néhány villanyoszlop megsemmisítéséhez. „Nem okozott gondot, hogy Párizsból a szükséges helyre vigye a robbanószer. Nem számított sem a teher súlya, sem a küldetés veszélye. Élvezte a munkáját... megtalálta a hivatását.”

Andrée fasorral szegélyezett utakon kerekedett a kellemes napfényben. „Remek hadnagy volt – mondta róla Francis –, kiváló szervező, aki osztozott velünk minden veszélyben.” Nem volt egyedül az úton, mellette taposta a pedált egy alacsony, beszédes fiatalember, akinek a fedőtörténet hitelessége érdekében a szerelmese szerepét kellett eljátszania. A valóságban Gilbert vette át Maurice Dufour szerepét Andrée szívében, ám a konzervatív katolikus francia vidéken kézenfekvő magyarázattal kellett szolgálni, miért is van kettesben egy férfival, így a legenda szerint a külvilág számára je-

gyespárként viselkedtek. Amint Andrée a kiképzésen is kijelentette: „A mi szakmánkban előfordulhat, hogy improvizációhoz kell folyamodnunk.”

Mellette bicikliző társa Jean Worms volt, aki a *Carte* déli hálózatában tevékenykedett, mielőtt a Cég hazarendelte, és kiképezte. Worms ezután vadonatúj identitással szivárgott be Franciaországba, miután kimondták rá a halálos ítéletet: százszázalékosan zsidó. Jean azonban csak a megjelenését tekintve volt zsidó – alacsony termetű, sötét hajú, szemüveges –, hamis személyi igazolványa semmi ilyesmit nem tanúsított. Ő volt a vezetője a teljesen zsidókból álló hálózatnak, amely párhuzamosan működött Francis *Prosper* hálózatával. A Cégnek a zsidók beszerzésével kapcsolatos álláspontja következetlen volt: egyfelől a zsidók alkalmasak voltak arra, hogy újakat toborozzanak a Hitler elleni harcra, másfelől viszont biztonsági kockázatot jelentenek, lásd Hélène Aron esetét. Ám úgy ítélték meg, Jean megéri ezt a rizikót. Úgy tűnt, széles ismeretségi körrel rendelkezik, és jelentős kapcsolatai vannak a banki szférában meg a devizapiacokon. Mint a kóbor macskáknak, neki is sikerült igen kényes helyzetekből kimenekülnie. Az Andrée–Jean-páros most egy újabb szerencsejátékot tesztelt.

Távol a várostól, a nyílt mezőn Andrée leállította kerékpárját a magas fűben. A zsidó ügynök nem volt alapvetően erős alkat, nem volt sem kisportolt, sem katonás, mint Francis és Gilbert, ám ettől eltekintve akadt közös vonása Andrée-val: a náci iránti határtalan gyűlölet. Jean kiképzői így nyilatkoztak róla: egyetlen életcélja van, a bosszú.

Andrée és Jean, akár egy szerelmespár, andalgott a mezőn a nagyfeszültségű vezetéket tartó oszlopra felé. Odaérve, az oszlop ráccsal körülvett talapzatánál Andrée levette válláról a hátizsákot, és kiszedett belőle néhány robbanószeret, amelyeken a következő figyelmeztetés szerepelt: „Pusztá kézzel történő hosszas érintése komoly fejfájást okozhat.” Jean csomagjával együtt húsz töltet volt náluk ezzel a felirattal. A szabványos kisserelés hetven dekagrammos ruganyos, gumyszerű robbanóanyagból és egy műanyag csőbe préselt gyorsító töltetből állt. Az illékony anyagú tömböket gumírozott

textilanyagba csomagolják, melyet Cordtexszel, műszálas robbanózsínórral – a nagy erejű robbanás kiváltójával – csavarnak körbe. Andrée a villanyoszlop talapzatát körbevevő acélrácsra ragasztott egy-egy csomag robbanószeret, melyek a robbanáskor elnyírják majd a fémeket. A friss fuvaltatot átította az erős vegyi anyag keserűmándula- és gépolajszaga.*

A szabotázsakciókra való kiképzés során az ügynökök szeme előtt mindig ott volt a jelmondat a tankönyvben és a terem falán:

A ROBBANTÁS SOHA NEM LEHET SIKERTELEN.

Ezzel egy időben a környéken hét további csoport – köztük Francisé és Gilbert-é – végezte el ugyanezt a feladatot a háromszáz kilovoltos vezetéket tartó huszonnégy oszlop lábazatán. A partizánok ugyanakkor robbanószeret helyeztek el a közelben futó vasúti vágányok hosszában is.

Miután a robbanószeret elhelyezte a lábazatnál, Andrée laposfogót vett elő a hátizsákjából, és sorra összenyomta vele a robbanóanyaghoz erősített vékony, üreges, ceruzavastagságú csővecskék végét. Az egyes lépéseket a kemény kiképzés során jól az eszébe vették: *Nyomd össze a rézhenger végét, majd rázd meg! Tedd ezt a következő rézhengerrel!* Ezek az időzített, késleltetett robbanószeretek – méretük és formájuk után közismert néven ceruzadetonátorok vagy időceruzák – indítják be a robbanás folyamatát. A csővecske végének összenyomásával eltörlik az ott elhelyezett kis üvegfiola, a maró folyadék szétáramlik a csőben, szétmarja az ütőszöghöz csatlakozó rugóhoz vezető ólomhuzalt. Amikor Andrée kihúzza a biztonsági szalagot, amely meggátolja, hogy az ütőszeg elmozduljon, az óra ketyegni kezd. Ha az egyik eszköz nem működne, a másik biztosan fog.

Az időzítő be volt állítva.

Mialatt a sav bejárta a maga útját, lassan felfalva a huzalt, a „sze-

* Legalább két támadást hajtottak végre a chaingyi és egyet a chevillyi transzformátorállomás ellen március végén, április elején. Döntő bizonyítékok tanúsítják, hogy Andrée részt vett ezekben az akciókban.

relmespár" odament a kerékpárokhoz, és visszatért az útra. Andrée úgy három kilométernyi távolságra lehetett, messziről még látta a vezetéket tartó oszlop csúcsát, amikor a huzal elérte a gyújtószegyet. És akkor bekövetkezett a robbanás.

A talaj megremegett a lábuk alatt. Fehér szikraözön rohant az égbolt felé a torony irányából, akárha egy nyitott tenyér ujjai lennének. Az egész csak egy szemvillanás volt, a robbanás mértéke lehetett úgy hatezer méter per szekundum. A nitrogént tartalmazó molekulák szétesnek, elválnak a többtől, vízpárát hagyva maguk után, amely gőzfelhővé tágul. Hatalmas mennyiségű szén-dioxid és szén-monoxid tör utat magának, és rengeteg oxigén szabadul fel. Ami eddig csak ragacsos téglatestbe rejtett felhasználatlan energia volt, most akkora tűzzé változott, mely tizenötezerszer volt nagyobb Andrée hátizsákjánál. Az oszlopokat fekete füst burkolta be, amely belülről úgy izzott, mint egy tapasztott kemence lángja. Ezután a gázkitörés lecsillapodott, a robbanás közepe felé kavarogva. Majd jött a következő robbanás.

Andrée a kerékpáron ülve a vállá fölött hátranézett a robbanás irányába, olyan nyugalommal, mintha csak egy piknikről tartana hazafelé.

Az első oszlop leomlott, maga alá temette a nagyfeszültségű vezetéket. A második egyenesen dőlt le a földre, elszakította a vezetéket, mely szikrákat és kék lángnyelvet húzva zuhant a földre, s fáklyaként égett, míg csak az áramellátás meg nem szakadt.

De hol maradt a harmadik robbanás? Andrée és Jean három vezetéktartó oszlophoz helyezett el robbanóeszközt, azonban csak két dördülést lehetett hallani, két helyről látszott gázgömb és fekete füstfelhő. Ismerték a figyelmeztetést: ha nincs detonáció, sikertelen a rombolás.

A robbantás soha nem lehet sikertelen!

Az utolsó robbanás elmaradt. Valami nem volt rendben. De terrorcselekménynél nem lehet visszafordulni, hogy ellenőrizzük, mi lehetett az ok.

Andrée tovább tekerte a pedált, a hátizsákja üres volt, s így könnyű. A mező fölött átnézve egy Citroënt vett észre, amely az úton az ő, úgymond, bűncselekményének a helyszíne felé robotgott.

Ő meg csak taposott nyugodtan tovább a biztonsága és az alibije felé, a tipikus kis francia falu védelmébe, ahol kerékpáron járnak a papok, kisgyerekek szaladgálnak fekete kezeslábasban, és árad a friss kenyér illata.

Utóbb kiderült, hogy a harmadik robbanás is bekövetkezett, csak kicsit később, amikor Andrée és Jean már biztonságos rejtékhelyükön voltak.

A Citroënből három SS-egyenruhás német pattant ki, hogy megvizsgálja a kidőlt oszlop romos alapzatát. Ahogy a törmelék fölött álltak, egy késleltetett bomba robbant, s a rangidős tiszt szilánkokra szakadt szét. A másik kettő csak megsérült.

A partizánok a halálos áldozattal járó akciókat gyakran eltűnőzték, hogy növeljék a németekkel szembeni ellenállás népszerűségét. Andrée robbantási históriáját újra meg újra elmondták, továbbadták, még ki is cifrázták, hozzátéve: *Bárcsak ott lehettem volna!* De bizonyítékképpen ott voltak a pusztá tények: 1943 tavaszára Franciaország mind nagyobb területén került sor koordinált és stratégiaiilag megtervezett akciókra.

A franciák számára a várakozási idő – a türelmükkel együtt – már a végét járta. Andrée és Francis ekkor kezdték úgy érezni, hogy Európa araszolgat a szabadság felé, ha a partizánok folyamatosan kapnak fegyver- és lőszerutánpótlást meg robbanószert. A fegyveresládák azonnal kiürülnek, ahogy az égből érkező tartály földet ér. „Az eredmények és a lehetőségek felsorolása igen bőséges, ugyanakkor a támogatási lista – különösen a fegyverutánpótlás vonatkozásában – igen kurta. Nyilvánvaló, hogy nagy a tét, és csak remélni lehet, hogy a következő hónapok erőfeszítései elegendőek lesznek ahhoz, hogy ne késlekedjünk addig, amíg már túl késő lesz” – olvasható egy belső értékelésben. Az egyetlen korlátozó tényező a robbanóeszközök hiánya volt.

A Baker Street utasította a szervezőket, hogy tartalékoljanak fegyverutánpótlást a nyári partraszállás időszakára.

A Foch sugárúton Bömelburg SS-*Sturmabannführer* a jegyzetein dolgozott.

A náci irányuló stratégiája, hogy a „terroristákat” inkább csak szemmel tartani kell, nem elfogni, mindig igen kényes kérdésnek számított. A háború elején a *Gestapo*-nak nem származott hátránya a „Figyeld és várj!”-taktikából. Amíg az ellenállás gyenge volt, széttagolt és képzetlen, a németek vesztesége lokalizált és csekély. Ám 1943 már az az év lett, amikor Franciaország egész területén, északon és délen egyaránt hatalmas károkat tudtak okozni. És tavaszra már úgy négyszázezer fő kapcsolódott a *Prosper* hálózathoz, soraikban húszezer kiképzett harccsal, akik készen álltak a felkelésre.

1942 decembere és 1943 januárja között a partizánok kétszáznyolcvankét német tisztet öltek meg, tizennégy vasúti szerelvényt semmisítettek meg, kilencvennégy mozdonyt és négyszázharminchat vasúti kocsit tettek tönkre, négy hidat robbantottak fel, huszonhat tehergépkocsit tettek használhatatlanná, tizenkét esetben okoztak tüzet stratégiai fontos célpontok ellen, ezer tonna élelmiszer és üzemanyag-tartalékot robbantottak fel.

Az ellenállás végre komoly eredményeket mutathatott fel. „Egy élelmiszer-alapanyagokat (búza, rozs stb.) tartalmazó, Németországba indított szerelvényt felgyújtottunk, a rakomány megsemmisült, miután a vonat elhagyta Párizst. Továbbá »kiiktattunk« négy francia állampolgárságú informátort” – számoltak be róla a szervezők.

Ezek a hírek bekerültek a nemzetközi sajtóba is. A londoni *The Times* tudósítása szerint a keleti irányban teljes sebességgel haladó csapatszallító szerelvény Châlons-t elhagyva Chaingynál (ez volt Andrée robbantási körzete), robbantás következtében lezuhant a vágányokról, több mint kétszázötven német katona halálát okozva. A szövetségesek rádióadásaikban tudatták a világgal, hogy Franciaországon belül eredményeket felmutató ellenállás szerveződik, amit De Gaulle forraszt egybe.

A tavasz beköszöntével Andrée, a RAF és a Baker Street megtette első hatalmas közös lépését. Bombázók indultak útnak éjszakai támadásra a franciaországi német hadiipari üzemek ellen, sok ezer tonna robbanótöltetet, gyújtóbombát zúdítva Rennes-re, Rouenra, Boulogne-Billancourt-ra. A RAF Különleges Feladatokat Ellátó Repülőszázada a korábbinál sokkal jobb hatásokkal juttatott át

ügynököket és fegyveresládákat Franciaországba, így volt már szétosztható fegyver, volt már a szövetségesek által felfegyverzett titkos hadsereg, melyet London azonnali és a lehető legszéleskörűbb szabotázsakciókra szólított fel.

Áprilisra a Párizsból irányított egység hatvanhárom szabotázst követett el, Blois-ban, ahol Yvonne Rudellat és Pierre Culioli tevékenykedett, a robbantóegységek három csapatszallító szerelvényt röpítettek a levegőbe, negyvenhárom németet meggyilkolva, százötven megsebesítve. A Baker Street feljegyzése szerint: „Jelentősen megnőtt a szabotázsakciók száma és eredményessége, naponta folyamatosan kapunk ilyen értesítéseket az egyes helyszínekről.”

Andrée és kollégái végre elégedettek lehetnek a Franciaországért folyó harccal.

A nyugati front megnyitása csak hetek kérdése lehetett.

Ahogy a koordinált akciók egyre nagyobb veszteségeket okoztak, Bömelburg őrnagy úgy kezdett egyre nagyobb figyelmet szentelni Andrée-nak és a *Prosper* hálózatnak.

Egy önfejlő nő

Párizs

André Marsac hórihorgas férfi volt. Napjait most a fresnes-i börtönben a csikorgó kerekű ételszállító kocsik menetrendje határozta meg: reggel egy bögre kávé meg egy darab kenyér adtak be a cella Júdás-ablakán, este kilenckor egy tál lötytyöt, amit egyetlen francia sem mert volna levesnek nevezni. Annyi volt, amennyivel még épp életben lehet tartani valakit.

A sárga téglából épült börtön falai mögött, a keskeny cellákból álló blokkok hálózatában 1943 tavaszán Marsac egyike volt az ellenállási mozgalom tagjai közül elfogott kétezzer politikai fogolynak.

A történelem kereke megállt a sötét tornyok és rácsos átjárók lakói számára. Mocskokban tartották őket, várva a döntésre, hogy vallatásra ítélik-e őket, vagy arra, hogy elszállítsák a háború bizonytalan végéig Németországba.

A futárt, aki elvesztette az aktatáskát, mikor elaludt a vonaton, a *Carte* hálózat hadnagyát, Marsacot egy kávézóban buktatta le egy besúgó; épp helyre akarta állítani a Marseille és Párizs közötti kapcsolatot, hogy összetákoljon valamiképp egy csapatot a *Riviéra* hálózat törmelékéből.

Most, itt, a fresnes-i börtönben örök kísérték le egy alagúton át a kihallgatóhelyiségbe, ahol az őt letartóztató tiszttel, Hugo Bleicher őrmesterrel, az *Abwehr*, a német katonai elhárítás ügynökével szemben ültették le.

Bleicher őrmestert az a cél élte, hogy megsemmisítse az ellenállást. Egyébként dandy volt, alacsony, kopasz férfiként imádta a párizsi divatot. Mérték utáni öltönyöket viselt, kézzel varrott cipőket, kerek formájú, szarukeretes szemüveget. Folyékonyan beszélt franciául, és a kihallgatószobában sorra ismételte a listáján szereplő

kérdéseket. *Mi volt Marsac szerepe a Carte nevű brit szervezetben? Mik voltak a feladatai? Kik a kollégái? Mik a kódneveik? Hol van a Riviéra hálózat főhadiszállása?*

Letartóztatását követően Marsac három napon át egy szót sem válaszolt.

Bleicher harmadik vallatása során azonban a fiatal és hebehurgya Marsac beszélni kezdett. Semmiségeket ismételtetett újra meg újra, élettörténetének azokat a részleteit, amelyekről feltételezte, hogy az *Abwehr* már úgyszólván összegyűjtötte az adatokat: a hadseregben harcolt Franciaorszáért a németek ellen a villámháború alatt.

Bleicher megragadta a fonalat – Marsac azt mondta, katona volt –, ebből egyenesen következik a kérdés: *Miképpen vezette őt Franciaország megalázása a földalatti mozgalomhoz?*

Marsac hallgatott, mint a sír. Tudta, hogy sokuk sorsa múlik rajta, és nem akart semmit kiadni, ami elárulhatta volna a bajtársait. A hálózat épp ekkoriban tartott Annecy közelében a partvidékről a hegyek felé, Marsac Odette-tel és Peterrel állt kapcsolatban.

Az Hôtel Lutetiában kialakított irodából Bleicher mindennap kilátogatott a fresnes-i börtönbe, és amellett, hogy kifinomult franciatudásával igyekezett elkápráztatni a foglyát, ajándékokkal is elhalmozta: dohánnyal, valamint a feketepiacon beszerezett tápláló és ízletes francia élelmiszerekkel. A játszma részeként Bleicher elmesélte saját háborús tapasztalatait. A nagy háborúban a britek foglyul ejtették, amikor brit egyenruhában lépte át a frontvonalat. Mivel sorkatonaként esett fogságba, a kezén kívül a lábait is összebilincseltek, ami igen megalázó volt. A háború után a gazdag kikötőváros, Hamburg egyik vegyi üzemében volt hivatalnok, egészen addig, míg a válság és a spanyol polgárháború csődbe nem vitte a céget. Civil szolgálatra jelentkezett, könyvvizsgálónak, és – állítása szerint – sokkolta, hogy az *Abwehr* kötelékébe került. Amikor 1939-ben Hitler megszállta Lengyelországot, őt is mozgósították, de nem köztisztviselői posztra hívták be, hanem az *Abwehr*hez, kémelhárító ügynökként.

Egyszerű kis bürokrataként alkalmazták, akinek az volt a feladata, hogy feljelentéseket gépeljen, nagyanyjuk házában bujkáló felnőtt fiúkat kapjon el – mindezzel egyre több papírmunkát generált, kielégítve a teuton bürokrácia dokumentációs éhségét. Am

önmagán kívül mindenki legnagyobb meglepetésére sztárrá nőtte ki magát azzal, hogy sikerült elkapnia hat, britekkel kapcsolatot tartó partizánt, amiért megjutalmazta magát egy elrekvirált lakással a puccos 16. kerületben.

Bleichernek a hízelgés volt a taktikája. Előzékeny stílusát használta fel a foglyok bizalmának elnyerésére, ugyanazt a lemezt tette fel minden áldozatának: ő valójában nem rokonszenvez a megalomániás Hitlerrel, a mostani sztálingrádi vereség azt jelzi, a németeknek ideje lenne békét kérniük. Hazafinak tartja magát, de ez nem jelenti, hogy támogatná Hitler háborúját.

Marsac pislogott néhányat, miközben hallgatta. Majd elmondta, járt egyszer Németországban; beült egy ócska kocsmába, ahol a helyi alacsonyabb rangú náci vezetők hangoskodtak. „Alig akartam elhinni, hogy a németek jól érzik magukat egy ilyen megalázó társadalmi rendben” – folytatta.

A fogoly és a fogvatartó közötti legcsekélyebb megállapodás is elég lehet az ellenállási mozgalom bukásához. Bleicher minden nappal egy kicsit többet húzott ki Marsacból, aki jó fogásnak bizonyult: tudta, hol rejtőzködnék az ellenálló csapatok. Ám akadtak nála nagyobb halak, azok, akiket Nagy-Britanniában képeztek ki kémkedésre, akiket a szövetséges főparancsnokság mozgatott, akiknek voltak ismereteik a partraszállás előkészületeiről.

Ahogy Marsac egyre kellemesebben érezte magát az őrzője társaságában, az az ötlete támadt, hogy megpróbálja megvesztegetni. Ajánlatot tett neki, intézzék el az ügyet „maguk között”. Hozzáférése van a mozgalom pénzéhez, és tisztában van vele, hogy a jólét megváltoztatja az emberek gondolkodásmódját. Mit szólna Bleicher egymillió frankhoz? Megadja a Latin negyedben levő szálloda nevét, a németeknek csak azt kell mondaniuk a portásnak, hogy Marsac személyi holmijáért jöttek, és a 13-as szobában találnak egy aktatáskát egymillió fonttal és négy, londoni frekvenciára hangolt rádiókristállyal. Bleicher megtarthatja a pénzt, a rádiókristályokat bedobhatja a Szajnába, őt meg szabadon engedi.

Bleicher alkudozni kezdett: az egymillió frank nagyon vonzó, de szabadon engedni valakit Fresnes katakombáiból több mint lehetetlen egy olyan rendszerben, amely fetisizálja a papírmunkát.

Kellemes karrierjének azonnal véget vetne, ha csupán pénzért szökni engedné Marsacot.

Marsac emelte hát a tétet. Az ellenállók pusztá névsora már nem volt új Bleicher számára: előző ősszel, amikor elaludt a vonaton, ellopták Marsactól a *Carte* hálózat teljes névsorát. Mostanra azonban – így Marsac – már sokkal több adat volt a birtokában: az ügynökök valódi neve, a háborús kódnevek, fegyverraktárak címei, a küldeményeket szállító repülőgépek landolási koordinátái, a felrobbantandó hidak neve, a BBC-adások támadásra szóló felhívásainak kódja.

Bleicher számára a pénznél és az ügynökök adatainál sokkal fontosabbak voltak Marsac Angliához fűződő kapcsolatai. Marsac arról biztosította, olyan pozícióban van, hogy bármikor el tudja juttatni őt Londonba.

Bleicher egójának nagyon megtetszett ez a lehetőség. Azt követelte, Marsac szervezze meg, hogy átjusson Londonba. Békeközzetítőként repülne oda, és – így képzelte – fogadná őt Churchill miniszterelnök. Rudolf Hess, a Birodalom második embere 1941-ben hasonló szándékkal landolt Skóciában. Ám míg Rudolf Hess magas rangú tiszt volt, aki a Szovjetunió megtámadása előtt feltehetően tűzszüneti megállapodásért folyamodott, ő alacsony beosztású személy, aki Marsac életének feláldozásával akarja átverni a szövetségeseket, hogy a *Wehrmacht* parancsnokságának szállított értékes titkos információk révén német nemzeti hőssé váljon.

– De nagyon óvatosan kell eljárnom – felelt az ajánlatra Bleicher –, mi a garancia arra, hogy nem történik velem semmi kellemtelenség Londonban?

Marsac ígéretet tett, hogy nem esik bántódása.

A társalgás valójában komikus volt: Marsac egyszerűen blöffölt, semmilyen információt nem tudott továbbítani a Baker Street előzetes jóváhagyása nélkül, márpedig a börtönben nem volt olyan helyzetben, hogy ezt megkaphatta volna.

– Valóban úgy gondolja, Marsac, hogy a maga emberei előtt eltitkolhatjuk a kapcsolatunkat? Ha egyszer sikerült magát elfognunk, nem lehet számunkra probléma, hogy egymás után elkapjuk a kis halakat – fenyegetőzött Bleicher. – Már megszálltuk egész Franciaországot. A bajtársait mind megfigyelés alatt tartjuk... és az

valószínűleg nem újdonság a maga számára, hogy sokan mindkét oldalnak dolgoznak.

A börtön sötét kihallgatósobájában – ahonnan a szökés lehetetlen volt – a megállapodás megkötött: egymillió frank, biztonságos távozás Angliába, lista a fegyverraktárak címeivel, a földre szállás helyrajzi adataival és a brit tisztek neveivel.

– Szavamat adom – hangzott Bleicher válasza –, hogy nem kémként, hanem hadifogolyként fognak bánni magával.

André Marsac két levelet fogalmazott: egyet a feleségének, egy másikat a brit hálózatnak. Bleicher őrmestert, akit Henri ezredesként mutatott be, régi barátjának nevezte. Az őrmester dédelgette magában a londoni utazás lehetőségét, sikere önmagát is meglepte.

Hat hónap leforgása alatt Marsac másodszor árulta el a szervezet titkait a Hitler-rezsimnek – közte az ellenállási mozgalom új rejtékhelyét az Alpokban, ahol Odette együtt élt Peterrel.

A tavasz épp csak hogy beköszöntött az Annecy-tó partjára. A Rajna-Alpok dűlőit virágzó körtefák, magnóliák, azáleák tették színpompássá. Annecy kellemes üdülőhely volt kanyargós csatornáival, piros cserepes középkori épületeivel, maga volt az Alpok Velencéje. Békeidőben a vidék szépséges díszkert és szórakozóhely volt, télen elegáns síparadicsom, nyáron fürdőhely. 1943 tavaszán azonban szűkében volt gazdag üdülővendégeknek.

A hegy lábánál kis faházak sorakoztak. A zúzmarás alpesi rózsabokrok fenyegetően tükröződtek vissza a jeges víztükrön a lemenő tavaszi nap csodálatos vörös fényében.

Ahogy a gerillák mindenütt, Odette is a hegyekbe ment elrejtőzni. A *Carte* hálózat összeomlása után az lett a feladata, hogy igyekezzen rendbe hozni a laza kapcsolatokkal rendelkező déli hálózatot. Jó egy hónappal az odaérkezése után hagyta el Cannes-t, ahol közben futárként Peternek dolgozott, s felköltözött a hegyvidékre. Nem sok közös akciójuk volt, mivel kevés küldemény érkezett, s ott robbantásra nem volt szükség, de életben voltak, ami önmagában is eredmény. Petert visszarendelték Londonba, hogy meghallgassák az érveit a *Carte* korábbi vezetője, André Girard tevékenységével kap-

csolatban, és hogy az álláspontok közelítése folytán a Baker Street – szándéka szerint – megteremtse az ellenálló csoportok közötti fegyverszünetet.

Odette az Annecyba vezető úton levő Hôtel de la Poste-ban lakott, a hegyi utak mentén egymás mellett sorakozó stukkódíszítésű, fából épült nyaralók egyikében. A téglalapot formázó Saint-Jorioz település kerékpárral csak tíz percre volt a tótól, arrafelé könnyen el tudott rejtőzni. Közel volt a vasútvonal is, ez fontos volt, ha vonattal kellett eljutnia a tengerpartra, vagy visszajönnie onnan. De a fürdőhely is jó lehetőséget kínált arra, hogy elvegyüljön, a hegyvidék meg a rejtőzködésre, ha az válna szükségessé. A szálloda még nem nyitott ki a szezonra, ám a kedves tulajdonos házaspár, annak teljes tudatában, hogy Odette miért érkezett, s a jelenléte milyen kockázatos –, szobát nyitott neki.

Az Hôtel de la Poste volt az egyik hálózat központja, amely mostanra teljes káoszba süllyedt. A *Riviéra* hálózat darabokra hullott, miután a *Carte* vezetői egymás ellen fordultak. A reguláris hadseregben mindenki elfogadja, hogy egy sor parancsot kell teljesítenie, a katonaszökevényekből és partizánokból álló csapatok viszont fegyelmezetlenek. Adjuk hozzá még ehhez az elegyhez azt a magatartásformát, hogy a franciák teljesen, míg az angolok sajátosan utasítják el a tekintélytiszteletet – és már előttünk is áll a löporos hordó. Amikor mindenki kifogyott az érvekből, Odette azt a parancsot kapta, hogy szakítson meg minden kapcsolatot ezzel a hálózattal, és várjon a következő feladatig.

Tétlenül töltötte az időt az áprilisi teliholdig, amikor Peter visszatérése volt várható. A férfi egy hónapja ment el Londonba. Attól kezdve, hogy Peter bejelentkezett a Baker Streetre, Odette türelmetlenül számolta a napokat, várva, hogy újra együtt lehessenek.

Itt elvonultan élt, távol ugyan a Marseille-t megszállva tartó merrev tekintetű németektől, de ahogy a hegyvidéken biciklizett – ezt most már tökélyre fejlesztette –, mindenütt látta maga körül a háború három évének nyilvánvaló bizonyítékait: miután a férjeket, apákat, fiúkat elvitték, a gazdaságokban csak az asszonyok, lányok meg az öregek maradtak. A még el nem pusztult tehének magukban ban-

dukoltak a szénapajtaból a magas alpesi legelők felé. A jegyrendszer következtében a sok ezer magával hozott francia frank gyakran felesleges volt, az igazi érték a barterként szolgáló dohány meg cukor volt, ha a gépeknek sikerült ledobniuk a konténereket.

A BBC-adás sugarai szerencsére áthatoltak a hegyeken, így minden este kilenckor elhozták a remény, a győzelem vagy a tragédia híreit: Rommel náci tábornok Don Quijote-i harcot folytat a sivatagban Patton és Montgomery szövetséges katonai vezetőkkel szemben, Varsóban a gettóból megsemmisítő táborba hurcolják a zsidókat. A nap-éj egyenlőséget megelőző napokban az erők között folyamatosan billegett az egyensúly: sötétség vagy fény.

Az egyik áprilisi reggelen, amikor Odette egy találkozási igyekezett Annecyből visszafelé, buszon Saint-Jorioz-ba, megakadt a szeme egy nagyon furcsa kinézetű férfin. Fáradt tekintet, ritkás, fekete haj, erek szabdalta, pufók vörös arc, parvenü öltözködésmód.

A külföldi ugyanígy szemügyre vette Odette-et: megállapította, hogy a szeme valóban sötét és csillogó. Pontosan tudta, kicsoda, részletes leírást kapott róla fresnes-i foglyától, André Marsactól.

Odette leszállt a buszról, s a furcsa férfi is ugyanabban a megállóban. Az út aljában álló villa felé tartott, amelyben egykor a *Carte* némely tagjai laktak – úgy tíz-tizenöt fiatal, túlságosan is feltűnően imitálva egy boldog család látszatát –, akik csöppet sem tűntek vidékieknek. A helybeliek zsidó menekültnek hitték őket – ez csak egy árnyalattal volt jobb, mint az ellenálló csoport, amely fel akarta lázítani a szomszédokat, bár e téren nem jártak sok sikerrel.

Az Alpok ideális terep volt a partizánok számára. A meredek lejtők és a sötét barlangok remek rejtékhelyeket kínáltak. Sok fiatal férfi menekült ide a kötelező kényszermunka elől. Az annecyi előjáróság hivatalnokai időnként adtak új személyi igazolványt és utazási engedélyt zsidóknak és ellenállókknak. A Svájcba vezető turistaösvényeken a magasba kapaszkodva a titkos kirándulóknak sikerült kijutniuk a szabadságba – hacsak a svájci hatóságok vissza nem toloncolták őket, mint tették azt nagyon sok zsidó esetében.

Az ellenállók mostantól *maquis*-nak nevezték magukat: a kor-

zikai eredetű szó a Franciaország mediterrán vidékein élő kiirthatatlan, száraz, szúrós, örökzöld cserjés elnevezése. A partizánok ugyanilyen tüskések, kemények és veszélyesek tudtak lenni. Az egyik toborzó rölpap így szólt:

Aki közénk jön harcolni, nehezen fog élni, bizonytalanságban, kevés élelemmel. A harc idejére meg kell szakítania minden kapcsolatot a családjával. Az ellenség vele szemben nem alkalmazza a háborús jogszabályokat. Nem kap a szolgálataért semmiféle juttatást. Bármilyen kapcsolatartás szigorúan tilos.

A *maquis* megedzódott a mészkőhegység talaján, türelmetlenül várta a szövetségesek fegyverszállítmányait az égből vagy a hajókról, hogy tagjai harcolhassanak Franciaországért.

Odette az Hôtel de la Poste teraszos kertjéből figyelte az elegáns idegent – a virágágyásokban épp optimistán szirmaikat bontogatták a megszállás előtt elültetett tulipánok és nárciszok. Bár a hotel zárva tartott, étterme megbízható tájjellegű ételeket kínált a helybelieknek. Az idegen édes omlettet rendelt cukorral és lekvárral, s annyira ízlett neki, hogy kért még egy adagot, miközben Odette ellenálló bajtársaival cseverészett.

Úgy tűnt, a különös alak máris feltűnően jó kapcsolatot teremtett a *maquis*-val. A társasághoz csatlakozott egy brit ügynök is, aki meglehetősen ostobán és hangosan fecsegett a munkájáról. Ez a biztonsági intézkedések súlyos megsértésének minősült.

Amióta Peter Londonba távozott, Odette vette át a hálózat felügyeletét. Ahogy meghallotta az ügynök és a különös idegen közötti beszélgetés témáját, rosszálló pillantást vetett a brit férfi felé, aki szemét forgatva vállrándítással felelt. A hálózat tagjai nem tartották sokra Odette-et, úgy vélték, csak egyszerű futárpina, aki kifekszi magának az utat a hálózat felső szintje felé. Az alacsony termetű fickó csendben és nyugodtan ült, mereven figyelte Odette-et, majd elmosolyodott.

– A pasas teljesen oké – mondta később Odette-nek az ügynök.

– Gestapós, de barát, nem fanatikus náci. – És megmutatta André Marsac börtönből küldött levelét, amelyben az idegen férfi Henri ezredesként szerepelt.

„Áldani fogom a letartóztatásom napját, ha szándékaim megvalósulnak” – kezdte levelét Marsac. Arra kérte Odette-et, továbbítson rádióüzenetet a Baker Streetre, hogy küldjenek gépet Henri ezredesért, aki elintézi, hogy szabadon engedjék. Az ezredes titkos információkat fog adni még a partraszállást megelőzően Hitler Atlanti falának részleteiről. A De Gaulle-éhoz hasonló német menekült kormányt kíván alakítani, és tárgyalásokat kezdeményezni Winston Churchill-lel a tartós békéről, feltéve, hogy nem kezelik háborús bűnösként, és nem börtönzik be, mint annak idején Rudolf Hesst. Tudná-e továbbítani ezt az ajánlatot Odette a Hadügyminisztériumnak? – tette fel a kérdést a *maquisard*. Henri ezredes egy-maga képes lenne elhozni a békét Európába.

Odette földalatti mozgalma tele volt kétkulacos amatőrökkel, fantasztákkal, excentrikusokkal, kallódó alakokkal, s mindegyiküknek megvolt a maga hihető története. *Miért éppen az áruló német lenne hihetetlen? Meglehet, valóban olyan rendes ember, mint amit az ígéretei jeleznek, ám minden, vallatás nyomán börtönben írott levél csak a kényszerhelyzet bizonyítéka.* A kiképzésen szerzett ismeretei alapján Odette biztos volt abban, hogy Marsac a börtönben árulóvá vált.

A kérdésre azt válaszolta, nincs abban a helyzetben, hogy egy ilyen kérést teljesíthessen. A terv vagy egyszerűen ostoba, vagy átverés, vagy mind a kettő. A hálózat szeretné elérni Marsac szabadon bocsátását, ő viszont úgy véli, a cél a hálózat tagjainak elfogása. Henri ezredes nem az a náci, akiben egyedülként meg lehetne bízni Európában, ilyesmiről szó sincs. Miféle idióta önkéntesek gondolják, hogy együtt lehet működni egy *Abwehr*-tiszttel? Az ellenállók, akik Odette-et semmibe véve Marsac iránt tanúsítottak lojalitást, azzal fenyegetőztek, hogy a következő vonattal indulnak Párizsba. Ez nyílt lázadás volt.

A hegyvidék felé biciklizve, ahonnan kilátás nyílt az Annecy-tóra, Odette apró pamacsokban látta maga előtt kifújt lélegzetét. Ahhoz a fák között megbúvó, biztonságos házhoz igyekezett, amelyikben

a rádiósa, Adolphe Rabinovitch rejtőzködött. A mogorva orosz-egyiptomi zsidó származású Rabinovitch káromkodott, mint egy kocsis, amikor Odette beszámolt „véletlen” találkozásáról Marsac úgynevezett barátjával, Henri ezredessel. Odette részletes tájékoztatót írt London számára, amelyet Adolphe undorral kódolt, boszszankodva, hogy a *maquisard*-ok mennyire megsértették a biztonsági előírásokat. Adolphe-nak fizikai fájdalmat okozott az ezredessel, Marsac letartóztatásával, levelével, a tervezett repülőúttal, a miniszterelnökkel lefolytatandó tárgyalásokkal, a béketeranggal kapcsolatos részletek rejtjelezése. A Rabinovitch által küldött üzenet értelmében Henri ezredes számítása szerint a háborút azonnal megnyerik a britek, ha sikerül repülőgépet juttatniuk az Alpokba, és átvinniük őt.

Az orosz rádiós temperamentuma még a nemi szerveket felvonultató káromkodásainál is sokkal hevesebb volt. Amikor meghallotta, hogy a partizánok küldöttei Párizsba akarnak menni, hogy felkeressék a börtönben Marsacot, a fegyveréhez kapott, és kijelentette, lelövi Annecyban azokat, akik fel mernek szállni a párizsi vonatra.

Odette magányosan pedálozott visszafelé Saint-Jorioz-ba, nyugodtan várva a lázadást. A fegyelméletlen *maquisard*-oknak azt mondta, elküldte az üzenetet a Baker Streetnek, és a német számíthat a repülőgép érkezésére az áprilisi telihold idején, ami pár nap múlva esedékes. Ez természetesen hazugság volt, a Cég válasza semmiféle repülőt nem ígért.

HENRI RENDKÍVÜL VESZÉLYES STOP EL KELL REJTŐZNI
A TÓ TÚLOLDALÁN ÉS MEG KELL SZAKÍTANI MINDEN
KAPCSOLATOT VIGYÁZNI KELL ADOLPHRA AKINEK EL
KELL HAGYNIA FAVERGES-T ÉS A HEGYEKBE KELL
MENNIE A KÉSZÜLÉKKEL STOP

London úgy vélte, csapdáról van szó. *Beköpték. El kell tűnni. Illegálisba kell vonulni.* Henri ezredes színrelépésével a Baker Street azt parancsolta, hogy Odette a rádiós kivételével szakítsa meg a kapcsolatot a saint-jorioz-i csoporttal. Azonnal adjon fel mindent, keressen biztonságos, mindentől elzárt rejtékhelyet, és további utasításig ne tegyen semmit.

Odette azonban Peter visszatéréséig nem akarta elhagyni ezt a vidéket, így önféjűen elhatározta, hogy ott marad az Hôtel de la Poste-ban, megtagadva a Londonból kapott parancsot.

1943. április 14-én este a BBC francia nyelvű adása a szokásos módon butácska mondókák közé csomagolva küldte a rejtett üzenetet:

Az aranybogarának meg kell kezdenie tavaszi tisztálkodását.

Ez a Rabinovitch és a Baker Street közötti előzetesen egyeztetett mondat volt, nyilvánvaló utalással Edgar Allan Poe titkosírással kapcsolatos novellájára, s egyben azt az üzenetet tartalmazta, hogy Peter úton van visszafelé.

Peter parancsba kapta, hogy a visszatérésekor mindenáron kerülje a kapcsolatot Odette-tel. A Baker Street tájékoztatta: Marsacot le tartóztatták, és Henri ezredes Odette nyomában van. Bárminemű kapcsolatfelvétel nemcsak Peter életét veszélyezteti, de a Riviéra hálózat megmaradt szervezetét is. *Odette megfertőződött.* Peter el sem tudta képzelni, hogy a nő semmibe venné a Baker Street határozott utasítását.

Az Annecy-tó feletti holdfényes platón tíz perccel éjfél után csaknem kétezer méter magasból hallatszott egy RAF-bombázó hangja a Semnoz csúcs felől. A kabin ajtaja kinyílt, és Peter ejtőernyője fekete léggömbbé duzzadt a kék ég előterében.

Odette egy havas tisztáson várta, tekintetét az ég felé emelve. Ahogy a férfi a fenyőktől övezett tisztás fölé lebegett, ereszkedését lelassította egy felfelé tartó széláram. Már közvetlenül a talaj felett lebegve egy hónap távollét után ezek voltak első szavai Odette-hez:

– Ha teszel egy lépést hátra, biztosan nem a fejedem landolok.

Odette kinyújtotta a karjait, mintha csak el akarná kapni.

A következő nap örült rohangászással telt: Saint-Jorioz célponttá vált, Odette-nek és Peternek menekülnie kellett. Reggel nyolckor indultak le a hegyről, hogy a tó túlsópartján biztonságos menedék után nézzenek. Együtt vágtak neki kerékpárral a domboldalnak:

üzenetet vártak Rabinovitchtól, és át kellett adniuk a férfinak a figyelmeztetést, hogy csomagoljon. Úgy volt, hogy ez lesz Odette és Peter utolsó közös éjszakája az Hôtel de la Poste-ban, mielőtt kora hajnalban útnak indulnak.

Éjjel tizenegykor, fáradtan az előző éjszakai ejtőernyős akciótól meg az aznapi gyalog, kerékpáron és csónakon megtett úttól, Odette épp vetkőzött a Peterrel közös hálószobában, amikor kopogtattak az ajtón: a tulajdonos és felesége közölte, hogy egy furcsa úr várakozik lent, azzal az üzenettel, hogy Párizsból Henri szeretne beszélni velük.

Peter kizártnak tartotta, hogy a nyomukban lennének, de Odette ellenkezett. Tudta, hogy a tulajdonos jóban van a *maquis*-val. „Abban a pillanatban teljesen megbénultak a reflexeim” – vallotta be később Peter. Letette fejét a párnára, és máris elaludt.

Miután kilépett a szobából, a lépcsősor magasából Odette Henrit pillantotta meg, oldalán olasz katonákkal és civil ruhás titkosrendőrökkel. Az egyik német szőke volt, magas, sovány és nagyon ideges, a másik alacsony, sötét hajú, nyugodt, a kalapja karimáját mélyen a szemébe húzta, nyakát egészen az álláig sálba burkolta.

– Nincs menekvés – szólalt meg Henri, kezét nyújtva Odette felé, aki elhárította azt. Henri a visszaütéstől sértetten mondta: – Én nagyon sokat gondoltam magára.

Odette figyelmen kívül hagyta a megjegyzést.

A szálloda halljában az ezredes aggályoskodón így szólt:

– Maga nagyon jó munkát végzett... és csaknem megnyerte a játszmat... de Marsac barátai túl beszédeseek. Nem a maga hibája, hogy vesztett.

Odette némán állt. Végigfutott rajta: milyen lehetőségei vannak? Merre van a kijárat? Mi lenne, ha sikítana?

A magasabb tiszt előrelépett, és pisztolyt nyomott a hátába. Senki sem mozdult. Ha riadalmat keltene, Peter kiugrana az ablakon, egyenesen az épületet körülvevő olasz katonák gyűrűjébe.

Odette elindult felfelé a lépcsőn.

– Itt a *Gestapo* – szólalt meg.

Henri ezredes valamelyik társa felgyújtotta a villanyt.

Peter a pisztolycső látványára ébredt. Amikor a nevét kérdezték, ösztönösen a fedőnevét mondta: *Chambrun*.

– A további nevei Raoul meg Churchill százados, és valójában csak egy szabotőr – vágott vissza Henri ezredes. – Egyébként ez az egy szó is elárulja angol kiejtését.

Odette válogatott káromkodásokat szórt Henri felé, mintha matrózok között nőtt volna fel, vagy mintha Adolphe Rabinovitch mellett tanulta volna. Peter rászólt, hogy hallgasson el.

Felszólították őket, hogy öltözzenek fel.

Amikor a magasabb nyomozó elkezdte átkutatni a szobát, Odette felvette az ágyról Peter télikabátját, és a zakóját dobta a helyére. A télikabát hosszú volt, merev, prémgallérral a nyakán, és jókora belső zsebbel a mellrésznél, ebben tartotta Peter a tárcáját. A télikabátot a karján átvetve szorosan magához fogta, így sikerült kivennie a levéltárcát, és bedugni a saját kabátja ujjába. A tárcában volt Peter hamis személyi igazolványa, valamint hetvenezer frank, és öt inkrimináló üzenet, amelyeket Rabinovitch visszafejtett. A szövegek utasításokat tartalmaztak a *maquis* számára. Peter észrevette a trükkös akciót, és a kiskabátjáért nyúlt. Megkérdezték tőle, hogy a németekkel vagy az olaszokkal menne-e inkább. Peter inkább az olaszokat választotta.

Odette körbejárta a szobát, elkezdte összeszedni azokat a dolgokat, amelyekre az embernek szüksége lehet a börtönben: szoknyát, harisnyát, szappant, felsőkabátot. Peter későbbi visszaemlékezése szerint úgy végezte mindezt, mintha egész életében erre a jelenetre készült volna.

A nyomozók eközben megtalálták Peter naplóját a különböző hálózatok tagjainak listájával, beleértve Virginia Hall ügynökeinek adatait. Bár Peter jegyzetei az álneveket, a tábori neveket tartalmazták, mégis megszegte a szabályt, hogy semmit ne írjon le. Azonban nagyon nehezen tudta fejben tartani a hosszú francia telefonszámokat, a háború idején sem hazudtolta meg laza önmagát. De a helyzet lehetett volna ennél sokkal rosszabb is: landolás után Peter a szállodatulajdonos széfjében helyezte el a kézitáskáját, benne a pisztolyával, egymillió frankkal, ejtőernyős-felszereléssel, és a

hálózata által a távollétében Londonnak küldött több mint harminc üzenet megfejtett szövegével. A napló azonban elegendő volt Henri ezredesnek, mivel a Franciaország-szerte működő ellenálló sejteket egyesítő komplett hálózatokat tartalmazta.

Amikor Odette beszállt a zöld kocsi hátsó ülésére, szándékosan úgy intézte, hogy a harisnyája beleakadjon az ajtó sarkába. Miközben hátrafordult, hogy kikapcsolja a harisnyatartóját, kihúzta Peter tárcáját a kabátujjából, és bedugta a kocsi ülésének párnái közé.

– Gondosan ügyeljenek erre a két személyre – utasította az ezredes az olasz katonákat. – Semmi szín alatt nem veszíthetjük el őket.

Végtelen kálvária

Franciaország

Odette-et és Petert együtt hurcolták celláról cellára, egyik fennhatóság alatt álló területről a másikra, át az Alpokon, egyre nagyobb és biztonságosabb börtönökbe; a Grenoble-Torino-Vichy-Nizza útvonalon vezetett az útjuk Párizsba, majd Fresnes-be. Foglyok voltak, elkülönítve éltek és aludtak dohos cellák szalmazsákjain, de az áthelyezés pillanataiban meg az utazás során láthatták egymást. Minden átszállítás új alkalom volt – bármelyik véletlen pillanat alkalmas lehet esetleg szökésre, kitérésre a szabadság felé, válaszvonal élet és halál között. Ha Petert egymagában fogták volna el, tapasztaltabb ügynökként kigondolta volna, hogyan tudna megszökni; voltak, akiknek ez sikerült a náci karmai közül is. De Odette esélyeiben kevésbé volt biztos. Így a pár inkább együtt maradt, és lopva pillantásokat váltottak egymással. Az örök alkalmanként megengedték nekik, hogy rövid üzeneteket írjanak. Peter üzenetei egy férfi szavai voltak a szíve hölgyének – az olasz börtönörök méltányolták a románcot. Ezek a kurta levelek tartották bennük a lelket a fogság aggodalmai közepette.

Három hét múltán a Marseille-ből Párizs felé tartó vonaton a pár egymás mellett ülhetett, és megengedték nekik, hogy kedvükre beszélgessenek. Peter arcán horzsolások és véraláfutások éktelenkedtek, annak emlékeként, hogy összekapott egy olasz őrral: az Odette iránti lovagias érzései ellenére egy bolond éjszakán, miután megkínálták cigarettával, szökést kísérelt meg. Amikor az olasz hegyivadászok megtorlásképpen verni kezdték, nem a kódnevéen szólították, Raoulnak, sem az igazolványán szereplő Pierre-nek, hanem a valódi nevén kiabálva vele, Peter Churchillnek vitték be az ütéseket. Részeg dühükben puskatussal véresre verték, miközben

azt üvöltötték, hogy ezt Winston Churchill helyett kapja, aki hitük szerint Peter nagybátyja volt. Eltörték az orrát, néhány bordáját, két ujját, az arca tele volt vágásokkal, a szeme bedagadt. Semmit sem kérdeztek tőle.*

Peter kezén is, lábán is bilincs volt. Mivel szökni próbált, úgy ítélték meg, hogy a személye fenyegetést jelent. A szemüvegét és a cipőjét elkobozták. Azt mondta Odette-nek, inkább lenne halott, semmint fogoly, és jobb lett volna, ha agyonlövik, amikor elkapták.

Odette felháborodott.

– Amíg élünk, remélünk – mondta.

Peter csüggedten azt felelte, nevetséges bármiben is reménykedni, vége a dalnak. Odette viszont telepakolta Peter zsebét az örök eldobott, félig szívott cigarettacsikkjeivel, meg főtt tojást dugott a táskájába, mint egy anya, aki uzsonnát csomagol a gyerekének.

– Én árultam el az igazi nevedet – suttogta Odette Peternek, nem sokkal azután, hogy elkapták őket. Már akkor felfedte Peter identitását, amikor letartóztatták mindkettejüket. A drámai helyzetek iránti ösztönös vonzalma és az öngondoskodásra való hajlama tette őt született ügynökké. Bízott abban, hogy a náci ráharapnak a kiagyalt történetre, miszerint Peter Winston Churchill unoköccse, ő pedig Peter felesége, Odette Churchill. Egyelőre úgy tűnt, működik a dolog, ha egyszer az olaszok a miniszterelnök helyett verték agyba-főbe Petert. Ez bátorságot adott Odette-nek, aki bízott benne, hogy visszatartó hatása lesz, miután átadják őket a Gestapo-parancsnokságnak, mivel a náci más szemmel ítéli meg az előkelő származásúakat – úgy vélte, a németek a legiszonyatosabb sznobok.

Peter ellenkezett, ő mindig úgy érezte, hogy ezekben az időkben veszélyes ilyen névvel utazgatni. Ami az igazat illeti, rokonsági foka Winston Churchill-lel legfeljebb hatvankettedik unokatestvér lehet...

– Ez rossz megközelítés – ellenkezett Odette. Úgy érvelt, hogy

* A háború zúrzavarában, úgy tűnik, a tengelyhatalmaknak nem voltak meg az eszközeik ahhoz, hogy utánajárjanak, igaz-e a rokonság. A németeknek jól jött a sztori, abban reménykedtek, túszerével kiszabadíthatják a Nagy-Britanniában raboskodó Rudolf Hesse.

sokkal jobb diplomáciailag értékes fogolynak lenni, aki esetleg felhívhatja magára a külföldi politikai vezetés és a nemzetközi sajtó figyelmét, mint egyszerű irreguláris harcosnak, akire nem vonatkoznak a hadijog előírásai. Ő erre a történetre teszi fel kettejük életét.

Ha már egyszer bedobták a Winston Churchill-es mesét, hihetővé kellett tenni. Mindaddig nem vetik őket vallatás alá, amíg az olasz területi illetőségéből át nem adták őket a franciáknak, majd tovább a németeknek. Addig lesz idejük kikovácsolni a történetet: megállapodtak, azt mondják majd, hogy 1941. december 24-én, karácsonykor házasodtak össze a Baker Streeten levő polgármesteri hivatalban. Az egyik tanú Odette nagynénje volt, a másik Peter öccse, Oliver, egyenruhában, mert ő is indult a háborúba. A rövid idő alatt, ami még a szétválasztásukig maradt, megosztották egymással a rokonaik címeit és adatait, memorizálták a családi háttérrel és a házaselet apró részleteit, és kikérdezték ezekből egymást. Fogadalmat tettek egymásnak, saját házassági esküt, hogy mindhalálig tartják magukat a fiktív házassági kapcsolathoz, bárhogyan következzen is be a vég.

– Ha valaha alkalmam adódik rá, meg fogom kérdezni, hogy aktuális-e a dolog élethossziglan – mondta Peter. Odette valójában Roy Sansomnak, három gyermeke apjának volt a felesége. De halálosan szerelmes volt Peterbe. Megígérte neki, hogy mindennap reggel hatkor gondolni fog rá, ez afféle kis imádság lesz.

Peter és Odette 1943. május 8-án érkezett meg a Párizs melletti fresnes-i börtönbe, a Birodalom ellenségeinek és más nemkívánatos személyeknek az otthonába. Most már Henri ezredes, azaz valójában Bleicher őrmester joghatósága alá tartoztak. Fresnes-ben folyamatosan éheztek, magányosak voltak, félelemben éltek, Odette nagyon hamar megbetegedett. Halálos terror várt rájuk, egy végteleen kálvária.

Fresnes-ben nem volt óra, egyetlen toronyóra sem hallatszott be a börtönudvarba. Cellájuk keskeny ablakából a falakon játszadozó árnyékok hosszát figyelték, s amikor úgy vélték, reggel hat óra lehet, egy pillanatra felálltak, és egymásra gondoltak.

A Foch sugárút 84.-ben Hugo Bleicher őrmester elegáns civil öltözékben felfelé tartott az íves lépcsősoron, magabiztossága teljes

tudatában, abban a városban, ahol csak a náci meg a kollaboránsok juthattak hozzá bármi új dologhoz. A kötelező *Sieg Heil*-al lépett be a *Gestapo* párizsi főnöke, Karl Bömelmberg *SS-Sturmabführer* dolgozószobájába.

Bömelmberg őrnagy náci köszöntésre emelte behajlított könyökű jobb karját, egyenruhája ujján megcsillant a fényes szállal behímzett két betű: SD, a *Sicherheitsdienst* rövidítése.

A két férfi ennél jobban már nem is különbözhetett volna egymástól. Bleicher középszerű, ismereteit önerőből megszerző hivatalnok volt, aki tiszthelyettként szolgált második háborújában, egy szorgalmas funkcionárius, aki most talán többre viszi az őrmesterségnél. Bömelmbergot a Birodalom oroszánjaként ismerték, hivatásos katonatiszt, elkötelezett náci volt, akinek szakmai előmenetele egyszerre ívelt felfelé Hitler csillagának felragyogásával. Csúcsos sapkáján a *Totenkopf* szimbóluma, a halálfejet és keresztbe tett lábszárcsontot formázó jelvény, tartása mindig merev és feszes a derékszíjjal összefogott zubbonyban, lovaglónadrágban és hosszú szárú, fekete lakkcsizmában. Amikor megpillantotta a civil ruhában belépő altisztet, úgy érezte, megdermed, akárha szélvihar csapott volna le.

A két ingerült férfi eltérően ítélte meg az 1943-as Párizs gyűjtőbombára hajazó helyzetét, Bömelmberg ezt igen súlyosnak tartotta. Az őrmester csillaga felívelőben volt, alacsony rangja ellenére sikorsorozatot tudhatott maga mögött, beleértve legújabb dicsőségét, a *Carte* hálózat hadnagyának, Andrée Marsacnak az elfogását, aki átállt a fresnes-i börtönben. Az ezt követő fogás eredményezte az esetlegesen tárgyalási alapot képező értékes foglyot, aki felhívja majd magára a szövetségesek politikai vezetésének figyelmét: ez volt a miniszterelnök unokaöccse és bájos kis felesége. Az sem kizárt, hogy a fogoly iránt Berlin is érdeklődést mutat, remélve, hogy kicserélheti a Brit-szigeten börtönben sínylődő Rudolf Hessre, Hitler legjobb barátjára. Bleicher sikere váratlan fordulatot eredményezett: magára vonta a *Gestapo* párizsi főparancsnokságának a figyelmét.

A magas rangú tiszt meghozta a döntést, parancsba adta, hogy Bleicher haladéktalanul hagyja abba a brit földalatti mozgalommal kapcsolatos tevékenységét. Szakítsa meg kapcsolatát a kettős ügynökökkel. Felejtse el a letartóztatásokat. Azonnal.

A Bömelburg őrnagy és Bleicher őrmester közötti megbeszélés valójában a párt, a Hitlerhez hű fanatikusok és az ország, a német hazafiak közötti kártyajáték megnyilvánulása volt. Bár mindkettőjük célja az volt, hogy véget vessenek a francia ellenállásnak, más-más szervezetnek tartóztak beszámolási kötelezettséggel. Mind a ketten az elhárításnak dolgoztak, közös céljuk az ellenállás minden formájának elfojtása volt, azonban Bömelburgnak, a *Gestapo* párizsi parancsnokának felettes szerve a náci párt független gazdasági és katonai szervezete, az SS, a *Schutzstaffel* volt – ténylegesen állam az államban –, míg Bleicher őrmesternek a német hadsereg kötelékében az *Abwehr*, a katonai elhárítás. Az *Abwehrt* még a császári időkben hozták létre, és tevékenységét a tizenkilencedik századi katonai büszkeség vezérelte, nem egy pszichopata szolgálata. Bleicher hű volt a hadsereghez, Németországhoz, és nem szükségszerűen Hitlerhez.

A *Gestapo* és az *Abwehr* könyörtelenül rivalizáltak egymással. Az *Abwehr* módszerei nyersek és katonaság voltak, a *Gestapo*éi embertelenek. Párizsban az atrocitások állami megtorlásának teljes zűr-zavara volt megfigyelhető, s mivel rengeteg kémvadász munkálkodott a kémek és szabotőrök elfogásán, az egyes kémelhárító szolgálatok mentek a maguk útján. Az SOE Francia Szekciójának egyik tisztje szerint a náci párt SOE ellen harcoló szervezetének valódi természete olyan bonyolult volt, hogy zavarba ejtette a politikai elemzőt.

Bömelburg engedelmisséget várt el. Elismerte, hogy Marsac le-tartóztatása ügyes trükk volt, és a Churchill unokaöcs azt követő elfogása dicső tett, de úgy vélte, Bleichernek most már fel kell hagynia a kettős ügynök megdolgozásával. A hadsereg számára végzett munka eljárásmodja túl sok embert és erőforrást von el az SS-től, és Bömelburg legfőbb ambíciójának kielégítésétől, nevezetesen, hogy kiderítse a partraszállás dátumát.

Bleicher kicsi volt, és kicsiben gondolkodott, míg Bömelburg igazi stratégia volt, s volt egy saját ügynöke: BOE48, a párizsi *Gestapo* titkos ügynöke. A BOE48 által szállított információk létfontosságúak voltak a háború kimenetele szempontjából, ezeket hét lakat alatt őrizték a Foch sugárút egyik páncélszekrényében. Ezen az egyetlen forráson keresztül hozzá lehetett jutni a szövetségesek támadásával kapcsolatos nélkülözhetetlen információkhoz hetekkel,

ha nem hónapokkal a partraszállás előtt. A kapott különféle jelentések alapján Bömelburg négymillió frankot fordított a szövetséges támadás helyszínének és időpontjának kiderítésére. Ő tartotta kezében a háború legfontosabb katonai elhárítási tevékenységét. Bleicher aprócska kémjátszmái és véletlenül adódó letartóztatásai keresztülbe tehettek a párizsi ellenállási mozgalomba mélyen beépült BOE48 tevékenységének. Semmi nem állhat az ezeréves Német Birodalom megvalósításának útjába.

A parancs nemcsak világos volt, de egyben fenyegetés is. Nem múlt el nyomtalanul, hogy Bleicher magas rangú ezredesnek tüntette fel magát az ellenállók szemében, hogy Hitler-ellenesnek mondta magát, zsarnoknak titulálva a Führert, kinyilatkoztatva, hogy Németországnak a náci párt nélkül kell megnyernie a háborút, hogy elfogadható békéről beszélt, és nem egy kultikus vezető által hirdett kitartó háborúról. Az ilyen kijelentések árulásnak minősültek.

Bleicher szerint mindez csak megtévesztés volt, manőver, hogy félrevezesse az ellenséget, elnyerje a bizalmát. Ez azonban nem fedtette el a tényt, hogy az *Abwehr* törvényes fenyegetést jelent a náci pártra nézve. Bleicher fellengzős története valójában egy magas szintű cselekmény tükörképe volt: épp ekkoriban történt, hogy az *Abwehr* főparancsnoka, Wilhelm Canaris tengernagy titkos békétárgyalások kapcsán tapogatózott a szövetségeseknél, s jó egy évvel korábban magas rangú *Wehrmacht*-tisztok hajtottak végre orvtámadást Hitler ellen, mégpedig brit ejtőernyős akciókból származó fegyverekkel.

A német katonák közül csak egy komplett örült merészelt volna szembeszállni egy olyan magas rangú, a párt bizalmát és az SS tekintélyét élvező *Sturmbannführerrel*, mint amilyen Karl Bömelburg, a párizsi *Gestapo* főnöke volt. Még akkor is, ha utóbbi közel járt a hatvanhoz, a leszereléshez. Majd jön helyette más.

Karl Bömelburg ereje hanyatlóban volt. Önmagában az óriási ki-elégülést jelentett számára, hogy Hugo Bleicher ellenkezés nélkül engedelmeskedik neki.

Már két hete volt a fresnes-i börtön foglya, amikor Odette-et átkísérték a Foch sugárút eredetileg gazdagok és diplomaták számára épült 84-es számú, óborral és nácikkal teli épületébe.

Nyugodtan lépkedett felfelé a lépcsősoron a legfelső szintig, ahol egy kis irodahelyiségbe vezették. A bent ülő rangidős tiszt németnek látszott, nagydarab, szőke férfi volt, nem szólt Odette-hez. Nem beszélt franciául, így nyilvánvalóan azért volt ott, hogy ellenőrizze a kihallgatást.

Majd belépett egy másik, civilben, és leült az íróasztal mögé. Nyilvánvalóan ő vezeti majd a kihallgatást.

Művelt franciasággal, a lotaringiaiak kiejtéséhez hasonlóan kissé keményen ejtett „k” hangokkal tette fel a rutinkérdéseket a kihallgató, rövid szünetet tartva közöttük. Miközben beszélt, szavait az írógép kopogása követte, mivel azonnal öt példányban készült a jegyzőkönyv.

Majd hangosan felolvasta Odette történetének náci összegzését: Házasságot kötött Peter Churchill-lel, férje a brit miniszterelnök unokaöccse. Úgy tudják, Odette rádiósa Adolphe Rabinovitch, mondja meg, hol bujkál. Vannak ismereteik a hálózatról, jókora különálló lapokat tartalmazó feljegyzés, amelyeket Peter Churchill küldött a hálózatának. Az adatismertetésben felmerült a *Carte* név, és Marsac neve is. Odette számára ebből teljesen nyilvánvalóvá vált az árulás eredete.

Odette-et felszólították, hogy számoljon be a tevékenysége minden egyes mozzanatáról. *Mikor érkezett Franciaországba? Mi történt a felukka többi utasával? Hol van most Mary Herbert?*

A vallatótiszt Odette félelmére játszott: itt van előtte az asszony, akinek a férjét őmiatta tartóztatták le, s akit esetleg soha többé nem lát majd. Azt viszont nem tudta, hogy Odette anyja is, aki talán a három kisgyermekét sem látja viszont többé. A nő fel volt készülve a szembesítésre: a kiképzés során alaposan begyakorolták, mit tegyen az elfogásakor, de gondolatban később ő maga is többször lejátszotta. Tisztában volt vele, hogy a náci nem a barátai, hogy az előzékenységük megtevesztő. Megtanulta, hogy azonnali, gyors és rövid feleleteket adjon, mintha maguktól jönnének a szavak, hogy a válaszai a lehető legközelebb legyenek a valósághoz, azonban ne tartalmazzanak semmilyen lényeges új információt; megtanulta, hogy a hazugságokat változatlanul ismételve akár többórás kihall-

gatás során is. Tudta, hogy nem fog alkudozni, sem könyörögni, és nem árul el semmi olyan részletet, amellyel bajba sodorhat egy másik ügynököt. Bár őt és Petert elkapták, Rabinovitch szabadlábon van, és sugároz Londonnak, él a létfontosságú kapcsolat a *maquis* és a szövetségesek között, hogy a partraszállás meheszen a maga útján. Csak Rabinovitch biztonsága a fontos, nem a sajátja, Odette erre a végkövetkeztetésre jutott.

A vallatás közepe táján Odette elmerengett, gondolataiba mélyedt. Folyamatosan szerepet játszó énje, helyváltoztató életformája, az örökös kalandok, amelyeket vállalt, mind a szellemi csata fegyvereivé váltak számára; tudta, hogy el fogja viselni a kihallgatást, akár csak Jeanne d'Arc. *Ha megölnek, csupán fizikálisan ölnek meg, ennyi az egész, ez nem jelent semmit. Mit számít? Kapnak egy semmire fel nem használható holtestet, de engem nem kapnak meg, mert nem engedem, hogy megkapjanak* – gondolta, s ebben a pillanatban úgy érezte, elnyerte a „kegyelmet”.

A kihallgatótiszt most lenéző, megalázó szavakkal akarta megrémíteni: *Ki ő, kinek tartja magát? Egy nő, egy közönséges terrorista, egy elfogott francia nőszemély, egy ellenséges brit állampolgár.* Az ablakhoz vezette Odette-et, hogy nézzon le a zöldellő párizsi körútra.

– Nézze csak azokat ott lenn, a boldog párizsiakat!

Tavaszi volt. Párizsban ilyenkor a száraz és a nedves, a hűvös és a meleg időszakok napközben is váltják egymást. Az alumíniummal borított háztetők fölött a szürke felhők közül néha több órára kibújtt a fényes napsugár. A Foch sugárút fái alatt a Bois felé kabátban, szövetruhában sétálgató hölgyek vidámnak látszottak. A tiszt az ő szabadságuk és az Odette rabsága közötti szakadék nyilvánvalóvá tételével szándékozott fájdalmat okozni neki. Majd úgy tűnt, ajánlatot akar tenni neki, alkut ajánl.

– Mondja, pénzért tette?

– Nem, hazaszeretetből – felelte Odette.

– Kár – válaszolta unatkozó arcot vágva a kihallgatótiszt az elutasítás hallatán.

– Vannak módszereink és eszközeink, amelyekkel a nőket beszédre bírhatjuk – mondta a tiszt, miközben behívta egyik alárendelt-

jét, egy tökéletes párizsi akcentussal beszélő fiatal franciát, akinek Odette emlékezete szerint csodálatos szemei voltak, szappanszagot és kölnivízillatot árasztott.

A kamaszkorból épp csak kinőtt fiatalember odaállt Odette-tel szembe, és elkezdte kigombolni a blúzá. Odette félretolta a férfi kezét, és levetette a blúzt. Egy másik katona a háta mögé került, letérdelt, és összekötözte Odette kezeit a szék támlája mögött.

A nő mozdulni sem tudott. A szép szemű francia valami forrót tartott a kezében – tűzből kivett piszkavasat, vagy cigarettát, Odette nem láthatta –, és a hátába nyomta, pontosan a két lapockája közé.

Az égő hús szaga Odette orrlyukáig hatolt, s elkeveredett a kínzást végrehajtó fiú szappanillatával.

Odette Sansom cellájának ajtaján ez a felirat állt a fresnes-i börtönben: *Grand Criminel Pas de Privilège*, azaz magánzárka, kedvezmények nélkül. „Nyugodtan gondolhatják, hogy én vagyok a legveszélyesebb nő az egész világon!” – vágta oda Odette.

Az állítólagos Mrs. Churchill mindennap elvégezte rituális cselekedeteit a cellában, hogy gyorsabban teljen a nap: reggelente két centivel odébb tekerte magán a blúza derekát, mintha ezzel tiszta ruhát vett volna fel, hogy így csinos megjelenésre tegyen szert. Amikor a harisnyái elkoptak, és szétszakadtak, a darabokat arra használta fel, hogy éjszakára becsavarja velük a haját. Odette teste azonban a rituálék és a higiéniairól szőtt ábrándok ellenére árulkodó volt. Megbetegedett, és egyre rosszabb lett a hangulata. A hátán levő seb folyamatosan nedvedzett, nyakán fájó duzzanat keletkezett, ami nem engedte álmudni, és elkésérítette, egész tüdejét átjárta a fertőző gümőkór. „Ha meghalok is, azt akarom, hogy a frizurám jól nézzen ki” – mondta.

A kihallgatások során Bleicher őrmester igyekezett kedveskedéssel elnyerni Odette bizalmát. Az együttműködés fejében felajánlotta, hogy találkozhat Peterrel, felkínálta neki, hogy elviszi koncertre, elmehet fürdőbe, hogy hoz neki élelmiszercsomagokat. Odette azonban nem adta ki a rádiós, Adolphe Rabinovitch rejtékelyét. Ha már egyszer semmibe vette a Baker Street utasítását, és megvárta Peter visszatértét, meggondolatlan ragaszkodásával kitéve őt a

letartóztatásnak, akkor most kötelessége a hallgatásával megmenteni a többi ügynököt.

Bleicher azt hazudta Odette-nek, hogy sikerült elintéznie a foglyocserét: Peter Churchillt Rudolf Hessért, de Odette nincs benne a játszmaiban. Bleicher állítása szerint Peter azt mondta, rendben, megy egyedül, tőle akár itt is rohadtat a nő; próbálta Odette-et a férfi ellen uszítani, akit ő a férjének hitt. Odette nem hátrált meg, egyetlen szóval sem reagált.

Bleicher tovább ütötte a vasat.

– Hiszen valójában nem is szereti a férjét, ugye? – Majd tett egy javaslatot: jobban tenné, ha inkább neki dolgozna, és a barátnője lenne.

Odette ezt azonnal visszautasította.

– Szerencsés ember ez a Peter – jegyezte meg Bleicher, mondván, Odette-nek nem való a börtön. Ő kész megtenni néhány apróságot, ami kedvére lenne. És jött a régi csábítási trükk: Bleicher meggyőnta neki, hogy valójában gyűlöli a náci rezsimet. Mindeközben próbálta olyan személyesen szondázni a foglyát, akár egy pszichiáter.

Odette kizárólag a felkínált cigarettát fogadta el.

Bleicher tovább próbálkozott.

– Maga nem az a fajta nőszemély, aki jól érzi magát ezekben a mocskos rongyokban – bökött oda Odette vékony blúzára és kopott szoknyájára, amelyeket a letartóztatása óta viselt. – Legalább az egyik blúzá. Adja ide nekem, holnapra kimosatom magának.

Biztosította róla, hogy nála, az *Abwehr* joghatósága alatt jobb kezekben van, velük szemben a *Gestapo* szadista módon bánt a foglyokkal. Ha a náci hatáskörében levő területen kapták volna el, nem tudná pártfogásába venni. De Bleicher pártfogása valójában nem sokat ért. Odette-et mindenképpen megkínózták, és a börtönélet nagyon megviselte. A fresnes-i börtön előjárói kérelmezték, hogy orvos elé vigyék, a náci parancsnokság azonban elutasította, mondván: az egészségügyi ellátást korlátozták, csak a halálos betegek részesülhetnek benne. Amikor már nagyon gyenge lett, átvitték egy többszemélyes cellába, ahol a cellatársai szemrehányást tettek neki a makacssága miatt. Egyikük elmondása szerint ekkorra már annyira legyengült, hogy egyetlen falatot sem tudott lenyelni az

iszonyatos moslékból. A börtön foglyainak mindennapjait az étkezési rend határozta meg, az étkezés maga, az egyujjnyi bab a csajkában, ez jelezte a napok múlását, de az egyre kisebb adagokat érő élelmiszerjegyekre már annyi kenyérdarabkát sem kaptak, amennyi elég lett volna ahhoz, hogy Odette fel tudjon kelni az ágyból. Gyakorlatilag nem bírta megtartani magát álló helyzetben.

Bleicher éppen idejében hagyott fel Odette vallatásával, aki ekkorra már szinte nem is állt a lábán a Foch sugárúton és a Rue de Saussaies-n – egy másik *Gestapo*-kirendeltségen – tizennégy egymást követő kihallgatás után.

A *Gestapo* álláspontja szerint a brit foglyok értékesebbek élve, mint holtan. A háborús bűnök megtorlását illetően a Foch sugárúton a következő stratégiát követték: egy elfogott ügynök azonosítani tud frissen elkapott más ügynököket, és befolyásolhatja a társait a vallatás során; a brit ügynökök brit akcentussal beszélnek, márpedig az új rádiózási technológiához – hogy a földről kapcsolatot teremtsenek a brit pilótákkal, és téves adatok közlésével eltérítsék őket a kijelölt landolási helyszíntől – szükség volt a hangjukra. A harmadik, ám legfontosabb szempont az volt, hogy az életben maradt ügynökök nagyon értékes tűszok lehetnek, ha a katonai csapatoknak nem lennének foglyaik. Amennyiben a partraszállás bekövetkezik, szükség lehet a tűszokra.

A Foch sugárút tisztjei civilizált embereknek tartották magukat, még ha háborús bűnösökként viselkedtek is. Kellemes reminiscenciákat osztottak meg egymással, ilyesfélétet: „Óh, hol vannak már a régi szép idők, amikor azokat a csetepatékat rendeztük, és úgy istenigazából elagyabugyáltuk a zsidókat!”

Az épület hátsó udvarában volt egy üvegház, amely remek rejtékhelyet biztosított a kegyetlen kínvallatásokhoz. Egy egykori brit fogoly később beszámolt róla, hogy borzalmas üvöltés hallatszott ki onnan. Amikor az áldozatokat felkísérték az emeleti kihallgatósobába, az üvöltések oka nyilvánvaló volt. Az ügynökök olyan borzalmas állapotban voltak az elszenvedett bántalmazásoktól, hogy alig bírtak felmenni a lépcsőn. Egyes tiszték lovaglóostorral és mogyorófa pálcával ütlegettek az áldozatuk testét, mások vizes törülközővel,

gumibottal és pusztá ököllel verték őket, de kedvelt vallatási formaként alkalmazták a vízkúrát és a vízbefojtási eljárást is.

A német vallató kérdése mindig ugyanaz volt: *Mikorra várható a szövetségesek partraszállása, és hol következik be?* Ahogy később egy volt fogoly beszámolt róla: „Egyre csak ezt kérdezték, újra meg újra, hogy hol és mikor.”

Odette-nek megparancsolták, hogy vesse le a cipőjét. Kilépett a cipőből, lecsavarta elrongyolódott harisnyáját, már amennyi a több hónapos börtönélet után még megmaradt belőle.

Egy fiatal katona fogóval a kezében letérdelt előtte, és kitépte az egyik lábujjkörmét. A körömágyat ellepte a vér. Iszonyatos volt a fájdalom. Odette nem üvöltött fel. A katona folytatta a következővel.

Odette-nek bármelyik pillanatban lehetősége lett volna arra, hogy félbeszakíttassa a kínzást, megmentse a következő lábujjkörmét, ha kifecseg valami olyasmit, amiről a vallatói úgy vélhetik, hogy fontos lehet Hitler számára.

Kínzója tovább folytatta, egyik lába után kezelésbe véve a másikat.

A gépirónők folyamatosan verték a gépet.

A fiatal katona felállva kérdő arccal fordult a parancsok felé, mintha azt kérdezné, folytassa-e a nő kezével.

– Élvezi ezt a munkát, amit végez? – kérdezte Odette a kínzójától. – Mert más indítékot nem találok rá. – Odette tisztában volt vele, hogy ez egy játszma. Mindig is az esze után ment, bízott benne, hogy romantikus beállítottsága átsegíti minden fájdalomon. A náciknak is megvolt a maguk dogmája, a hitleri kánon, a Führer állítólagos harca, a *Mein Kampf*, amely valamennyi csatlósát felmenti minden bűne alól. Hát ez semmiképp sem tiszta játszma, vonta le magában a mérleget.

Odette élőhalott volt, emberi roncs, haja ziláltnan lógott, számolt be róla egy ugyancsak megkínzott elfogott pilóta. „Egy saját sorsát fontolgató ügynök számára Odette kinézete maga volt a megfélemlítés. A nácik is észrevették, hogy az állapota milyen hatást vált ki a többi fogolyból. Én teljesen elképedtem, amikor megláttam, hogyan sántikál ki a vallatósobából. Kővé meredtem a látványtól.”

Odette elé leraktak egy vastag papírköteget, amely a bűneit sorolja fel. Az ítélet két nyelven – németül és franciául – is kimondta, hogy Mrs. Churchill kétszeres halálbüntetésre ítélik, egyfelől brit kémként, másfelől franciaként, aki szembeszállt a Harmadik Birodalommal.

Megparancsolták, hogy írja alá az ítéletet.

Vajon melyik országért is hal meg? *Hitler majd eldönti, van miből választania* – gondolta. „Minden tragédiában benne van a komédia egy kis eleme, csak észre kell venni.”

Egy nő csak egyszer halhat meg.

A csere

Párizs

A Square de Clignancourt közelében a házak faláról visszapatnó labdák zaja verte fel a csendet, miközben a kisgyermekes anyák szerették volna délutáni szundikálásra bírni a csemetéiket. Nagymamák álltak meg egy pillanatra, hogy élvezzék az átlagos májusi nap kellemes érintését, a kilátótorony alatt szaladgáló, fogócskázó kislányok és kislányok látványát, akár a szabad világban, vagy legalábbis a békeközeli szabadság világában. A sziesztára kényszerített kicsik akaratoskodtak, szerettek volna mielőbb kimenni, azzal nyugtatgatták őket, hogy akkorra lesz igazán meleg az idő, amikor felébrednek, és ez így lesz egész nyáron.

A Montmartre közelében elterülő kis park, amely a kerületi rendőrség utcájával volt határos, zöldövezeti hangulatot árasztott a város közepén. A 10-es számú ház egyik negyedik emeleti lakását a földalatti mozzgalom *Prosper* hálózata használta biztonságos otthonként. Most éppen nem rejtőzött itt frissen érkezett ügynök. A lakás nappalija cseppet sem utalt semmilyen háborús terrorcselekményre, éjszakai ejtőernyős akcióra, partraszállási előkészületekre. A nyárra tervezett támadás előkészítése végett Francist visszarendelték Londonba jelentéstételre. Így hát Andrée és Gilbert nyugodtan pókeleztek a főnök távollétében.

Az egész napjuk jó hangulatban telt el, mintha a háború nem talált volna rájuk. Laza időszak volt, úgy éltek, mint bárki más. A Square de Clignancourt-on folyó játszma a kellemes időtöltésről szólt, nem a partraszállásról, támadásról, gerillákról és fegyverekről. Az ebédet kellemes, baráti légkörben költötték el; Andrée és Gilbert együtt csinálták végig a telet. Most elválaszthatatlanok voltak, és szerelmesek. A kellemes tavaszi időben mosollyal az arcukon csinos párt alkottak.

A földalatti mozgalomban két házaspárral dolgoztak együtt: házigazdáikkal, a Bussoz házaspárral, akiknek a fia már elég idős volt ahhoz, hogy érvényes legyen rá a Vichy-rendszer kényszerszolgálat-rendelete, illetve egy brit ügynök házaspárral, Jack Agazarian-nal, aki rádiós volt, és a feleségével, Francine-nal.

Gilbert-t és Jacket elhalmozták munkával, akárcsak a Párizsban tevékenykedő rádiósokat, ahogy egyre jobban közeledett a D-nap.* Minden egyes Párizsban járó ügynöknek kapcsolatba kellett lépnie Londonnal. Gilbert és Jack kódolással töltötték az éjszakáikat, napközben meg egyik helyről a másikra mozogtak az adóvevővel, szigorúan igazodva az 53-as állomáshely segédszolgálatosainak napirendjéhez. Mivel a briteknek ekkorra sikerült már az *Ultra* kódfejtő rendszer segítségével feltörniük a németek *Enigma*-rejtjeleit, a londoni mesterkémek tisztában voltak azzal, hogy a *Gestapó*nak a korábbiaknál fejlettebb eszközeik vannak az illegális rádióadók bemérésére. „Jó okunk van feltételezni, hogy egyetlen rádiós sem bízhat abban, hogy hosszú ideig észrevétlen maradhat a megszállt területen, anélkül, hogy észrevennék, beazonosítanák, bemérnék” – értékelték a helyzetet. Gilbert hat hónapon át tartó rádiós működése hosszabbra nyúlt az eredetileg feltételezett időtartamnál.

A háború elhúzódott, és az ügynökök jobban emlékeztek a feladat nélküli állásidőkre, mint a szabotázásokra. „Ezek nagyon fontos pillanatok voltak, a személyes kapcsolatok ezekben az időszakokban alakultak ki közöttünk, olyan feszültséget követően, amelynek a nagyságát valójában fel sem tudtuk mérni” – mondta egyikük később. Az együttlét és az összetartozás sosem tarthatott túl sokáig: az ügynökök új megbízatást kaptak az invázióval kapcsolatban. Francis azért is volt Londonban, hogy megadják neki a friss utasításokat. Így a Gilbert-rel töltött idő most nagyon értékes volt.

Senki nem hibáztathatja az ügynököket azért, hogy Francis távollétében lazítottak egy kicsit. Különösen az Agazarian házaspár neheztelt Francisre szigorú vezetői stílusa miatt, ám Jack ugyan-

ilyen mértékben irritálta a főnökét, aki úgy értékelte, hogy a férfi egyáltalán nem alkalmas erre a munkára, sőt veszélyt jelent. Tudták róla, hogy szeret inni, hogy rendszeresen flörtöl idegen nőkkel, és arra törekszik, hogy saját csapatot hozzon létre; túlértékeli eddigi sikereit.

Francis ellenezte Jack törekvéseit, úgy értékelte, nem rendelkezik a minimális szervezői képességekkel sem. Jack felesége, Francine pedig úgy vélte, rá nem vonatkoznak Francis rendszabályai, ő a hálózat irányítási rendszere felett áll, és a férfi emiatt nem találja őt alkalmasnak. Francisnek valóban az volt a véleménye, hogy Francine nem illik a képbe.

A kellemesen laza délutánba egyszer csak belerondított a háború: megszólalt a kapucsengő, és egy hang Hélène Bussozt kereste. Az egyik aprócska, hétköznapi cselekedet, amellyel egyszerű háziasszonyok segítették az ellenállási mozgalmat, az volt, hogy az érkező idegen velük került elsőként kapcsolatba. A lakástulajdonos feltartotta az illetőt a kaputelefonon, vagy beengedte az első ajtón, mialatt a partizánok fegyvereikkel és veszélyes holmijaikkal a hátsó ajtón el tudtak menekülni. Hélène felvette a kagylót, kölcsönösen jelszót váltottak – „Roger Dumont barátja vagyok. Már egy hete nem látam...” –, majd a látogató azt mondta, Gilbert-rel szeretne beszélni, aki eközben már lement a parkba.

Az utcán két férfi fogadta, egyikük a menekítési útvonal segítője volt, a másik az SOE Holland Szekciójának ügynöke. Az embercsempész enyhe, belgákra jellemző akcentussal franciául, Arnaud néven mutatkozott be. Tömzsi, erős alkatú, kék szemű, szőke hajú, piros képű, húsos kezű alak volt. Másikuk, a holland ügynök, kerek képű, ideges kinézetű figura, széles mozdulatai pincérhez tették hasonlatossá. Adriannek nevezte magát, és egyetlen szót sem beszélt franciául.

Az idegenek a következőt adták elő: a Baker Street távirón Hágából a főhadiszállásra rendelte Adriant, hogy számoljon be a Hollandiában végzett földalatti tevékenységről. A parancs szerint Franciaországon keresztül kellett Londonba jutnia, helyet biztosítva magának egy hamarosan érkező repülőn. Az utasítás azt is tartalmazta, hogy Párizsban egy Gilbert nevű embert kell keresnie.

* Ekkor már úton volt két új rádiós: Gaston Cohen a zsidó hálózathoz tartott, Noor Inayat Khan egy Lysander fedélzetén érkezett 1943. június 16–17-én éjjel, és a *Prosper* hálózat egyik alegységéhez, a *Phono* csapathoz csatlakozott.

Mivel minden egyes ügynöknek legalább négy neve volt: az operatív neve, az álneve, a saját keresztnéve, a tábori neve stb., a személyek felcserélése mindennapos dolog volt. Gilbert közölte, hogy nem ő az, akit keresnek, London felé az ő neve Archambaud. A repülőgépekkel kapcsolatos ügyekért felelős Gilbert kódnevű brit ügynök Henri Déricourt repülőhadnagy.

Jack feladata volt, hogy összeköttetésbe lépjen Déricourt-ral a landolási adatokat illetően, és azt mondta, intézi. Azonban mivel a májusi telihold a végéhez közeledett, nem járt eredménnyel. Az induló gépek mindegyikére foglaltak voltak a helyek. Jack azt tanácsolta, a holland ügynök jöjjön vissza a júniusi időszakban, akkor elintézik a repülőutat. Az idegen a júniusi londoni út ígéretével távozott.

Andrée és Gilbert számára a nap hátralevő része kellemesen telt. Volt cigarettájuk, volt kártyájuk, és foghatták egymás kezét. Majd bőven lesz munkájuk, miután Francis visszatér Párizsba.

A háború döntő mozzanata, a nagy nyári offenzíva már a küszöbön állt.

Éles kontraszként Párizs egykori ragyogásának háborús romjaival, London megmaradt az úriemberek városának: a bankárok, brókerok, adótanácsadók és politikusok okos, megfontolt és szakértő városának. A Luftwaffe bombázásai nem törték meg az erejét.

Ebben a meleg, napszár időszakban London a lehetőségekhez mérten igen optimista volt – Francis azonban távolról sem. A kanyargó Témze partjainál hadihajók horgonyoztak. Az utcákat katonák árasztották el: britek, franciák, lengyelek, kanadaiak, amerikaiak az inváziós támadásra készülve. Nappal – akárcsak korábban – most is ott világított a reklám a Piccadillyn: *Bovril. Guinness Is Good for You.*

Az ütközet előkészítése állt a szövetségesek haditervének közepontjában. A miniszterelnök épp nem a Downing Street 10. szám alatt tartózkodott, hanem Amerikában, ahol Rooseveltnél az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusával tárgyalt az Európában, majd később a csendes-óceáni hadszíntéren alkalmazandó stratégiáról. „Japán veresége nem jelenti egyben Németország buká-

sát, de Németország veresége nagyban elősegíti Japán bukását” – érvelt a miniszterelnök, erősen tartva attól, hogy az amerikaiak elsősorban Hirohitóra irányítják a figyelmüket, és nem Hitlerre. Érveinek alátámasztására Churchill kiemelte az Európából érkezett kedvező híreket: a szőnyegbombázásokkal a Birodalom nagyon sok gyárát és üzemét semmisítették meg, meggyengítve ezzel a németek haderejét, és ellenállásra ösztönözve a megszállt nemzeteket. Az Atlanti-óceánon folyó harcok a szövetségesek számára kedvezően alakultak: az Admiralitás ritkán hozza nyilvánosságra az adatokat, de a most, 1943 májusában kiadott jelentés szerint egy hét alatt tíz német tengeralattjárót semmisítettek meg. A szövetségeseket segítő *Ultra*-kódfejtők kibogozták az *Enigma* rejtjelrendszerét – amiről a világ még a háború után egy generációval sem fog tudni semmit, számunkra azonnali eredményt hozott: a németek elveszítették uralmukat a tengerek fölött. Most már nem volt akadálya annak, hogy korlátlan mennyiségben érkezhessenek a fegyverek, a hadihajók, a légi szállítmányok, és így megnyithassuk a sokat emlegetett második frontot.

Bármelyik telihold alkalmas lehetett arra, hogy megváltoztassa a világot azáltal, hogy megadja a jelet a partraszálláshoz. A Céggel sem közölték, hogy mikor és hol kezdődik az offenzíva, egyedül azt tekintették biztosnak, hogy 1943-ban megnyitják Európában a második frontot. Annak érdekében, hogy Hitlert a támadás felkészületlenül érje, minden információ szigorúan titkos volt, a részleteket a Francia Szekcióval sem osztották meg. Kizárólag a szövetségesek legfelső hadvezetése ismerte a részleteket.* A titkosszolgálatoknak csak azt adták parancsba, hogy folyamatosan álljanak készenlétben a D-napra.

A várakozás nem húzódhat el túl hosszan, figyelmeztettek a tábornokok. Meglehet, Hitler birodalma saját nagyságából adódóan

* A szövetségesek megpróbálták rászédni a világot. Ez idő tájt kettős ügynökök dezinformálták Berlint, azt sugallva, hogy a D-napra júliusban, Pas-de-Calais-nál kerül sor. El akarták hitetni, hogy a brit flotta Kent és Hampshire közelében gyülekezik, az amerikaiak pedig Bretagne-on tartják a szemüket.

összeomlik, csődbe megy. Ha ez következne be, a Birodalom bukása nagyon gyors lefolyású lehet, és akkor a megszállt nemzetek sokasága csatlakozhat a szövetségesekhez Európa felszabadításáért. A kapott tájékoztatás szerint a francia ellenállás akciókész, „júniusban, júliusban vagy augusztusban, amilyen hamar csak lehet, a várható eseményektől függően”.

Francis egy, a Hyde Park déli oldalán levő hotelben szállt meg. Ez kellemes változás volt a párizsi albérleteihez képest, ahol sokszor csöcselékkel osztozott a lakásokon, melyekből folyamatosan költöznie kellett. Párizs volt a szülőföldje, ám a város most nélkülözött minden komfortot, bűdös volt, és lakói rettegésben éltek. Az alkalmanként hazarendelt ügynökök azonnal érzékelték a hatalmas különbséget a megszállt Franciaország életformája és a kormány titkos alapjából biztosított londoni jólét között.*

Francist egyheti időtartamra rendelték Londonba, s ez nem volt számára kellemes hét. Meghallgatása a főhadiszálláson nagyon megterhelő volt. Beszámolt róla, hogy a *Gestapo* akcióba lépett: Bömelmberg egymillió frankos megvesztegetéssel igyekszik kollaboránsokat rávenni az ellenállásban tevékenykedő brit ügynökök elfogására. Minden módon ösztönzik az árulást, még általánosabbá váltak a kölcsönös feljelentések, a *Gestapo* pedig már ezek elmaradása miatt is büntetéssel sújtja a lakosokat. Az egyre nagyobb számban elkövetett tévedések folyamatosan veszélybe sodorják őt magát és ügynöktársait.** Korábbi biztonságos lakásaik megmagyarázhatatlan módon veszélyessé váltak. Párizsban épp most tartóztatták le a szervezet „titkárnőjét”, a *Carte* hálózattól érkezett Germaine Tambourt. A náciak már kábítószer-injekciót alkalmaznak a vallatásnál, amitől oda lesz az áldozatok felelősségtudata, és beszédesekké válnak. Ez a hír őt is nyugtalanítja, hiszen nem lehet tudni, mi lenne a kö-

* Az SOE-nek volt egy szolgálati lakása az Orchard Courtban, egy káprázatos *art deco* épületben, márványmedvencés, fekete csempés fürdőszobával, melynek hatalmas barackvirág-rózsaszín metszett tükrét táncoló leányok díszítették.

** A mellette levő lakásban az RF Szekció rádiósa lakott, aki De Gaulle-nak dolgozott, míg csak őt is le nem tartóztatták ebben az időben.

vetkezménye annak, ha őt vagy a bajtársait letartóztatnák. Milyen hatást gyakorolhatott ez Germaine-re? Megérkezésekor Andrée is legelőször Tambourék lakására ment, hogy megszabaduljon az ejtőernyőjétől, és elinduljon Párizsba. Minden egyes ügynök kapcsolatban állt Germaine-nel, ő volt a párizsi ellenállás kedves anyai arca.*

Mindeközben a londoni titkosszolgálat tudomására jutott, hogy úgy tűnik, a Foch sugárút túszerére készül még az invázió előtt. Az *Enigma* kódrendszer megfejtése révén szereztek meg az információt, miszerint a német kémelhárítás lecsapott a *Prosper* hálózatra. Bömelmberg gyorsparancsba kapta: a párizsi partizánszervezet gyökeres kiirtása mindent megelőző, elődleges feladat.

A Baker Street megértette Francis frusztrációját. Buck – előléptetése óta alezredes – a tartózkodás egész időtartama alatt vele étkezett. A beszélgetéseik sok mindenre kiterjedtek a *Carte* hálózat kivérzésének értékelésétől a partraszállás logisztikájáig.

A terepen dolgozó ügynökök és a Londonból parancsokat osztogató előjárók között egyre nőtt a szakmai feszültség. Francis is elvárta volna, hogy előléptessék – őrnaggyá –, és Gilbert is számított valami hasonlóra. Francis nehezményezte, hogy a Cég nem tesz eleget a női ügynökökért – Andrée és Yvonne a lelküket is beleadják a munkájukba, és a főhadiszállástól nem kapnak sem elegendő bátorítást, sem az eredményeiket elismerő dicséretet. Ugyanannyi vállvergetést érdemelnek, mint a férfiak, és a főnökség hallgatása megalázó számukra.

André Marsacnak, a *Carte* hálózat hadnagyának a letartóztatása mélyreható változásokat idézett elő a franciaországi hálózatokban, beleértve Odette és Peter elfogását. A németeknek az ellenállás sok tagját sikerült beazonosítaniuk, nyomon követniük, majd elkapniuk, s bizonyára sokan voltak, akiket a maguk oldalára tudtak állítani. Francis azon fáradozott, hogy a *Prosper* hálózatot elhatárolja azoktól, akik Marsackal kapcsolatban álltak. Törölte a biztonságosnak

* A Tambour család látta el praktikus információkkal az újonnan érkezőket: aktuálisan mikor kezdődik és végződik a kijárási tilalom, milyen hűségelt lehet épp kapni az éttermekben, hol juthatnak hamis élelmiszerjegyekhez.

ítelt lakások címeit, új „postaládákat” hozott létre, figyelmeztette a parancsnokait, hogy minden operatív részlet veszélyes, kiszivárogtatott lehet. „Kérem, nagyon kérem mindenkitől, hogy szakítson meg minden kapcsolatot a *Carte* hálózattal... Hiteles információim vannak, amelyek megalapozzák, hogy ne bízunk a *Carte* tagjaiban, ha kell, rengeteg adatot tudok felsorolni ennek alátámasztására” – mondta Francis. Andrée azt mondta neki, lehet a *Carte* hálózat tagjain kívül másik besúgó is az ellenállás sorai között. Feltételezése szerint a *Gestapo* figyel az ejtőernyővel érkező küldeményeket és a repülőgéppel távozókat.

Francis mindent megtett, hogy minél biztonságosabbá tegye az ügynökök tevékenységét. A kapott utasításoknak megfelelően átszervezte a hálózatához tartozó csoportokat, szatellitálózatokat alakítva ki az egész északi régióban, hogy ez a konstrukció levegye a válláról a terhet, enyhítse túlterheltségét. Minden teliholdkor örömmel fogadta a Londonból érkező friss ügynököket. „Egész élete állandó stresszben és munkával telt, erős volt, és szilárd, határozott jellem. A legnagyobb felelősségtudattal látta el a feladatait” – mondta róla később az egyik francia hadnagya. Francis ekkorra egy körülbelül húszezer fős hadsereg parancsnoka volt.

A Cég felismerte a Párizson keresztül áramló kommunikációs túlterheltség veszélyét: hét északi hálózat küldte üzeneteit a fővároson keresztül. Gyakorlatilag lehetetlen elkülöníteni, függetleníteni egymástól a hálózatokat, ha ilyen mennyiségű információ halad át a kevés rádiós kezén. Sokkal több rádióst kell küldeni, hogy csökkenjen a többiekén a nyomás. A D-naptól kezdődően a gerilláknak huszonnégy óráig, folyamatos kapcsolatban kell lenniük Angliával, a Szövetségesek Expedíciós Hadseregének Legfelső Parancsnokságával (eredeti elnevezésével: *Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force*, röviden SHAEF). A Franciaországba telepített rádió-adókészülékek száma ugyan egy év alatt a tízszeresére növekedett: három helyett harminc lett, és nyolcvan rádiós küldött rajtuk keresztül üzeneteket, azonban mivel az ellenálló sejtek száma jelentősen meghaladja a rádiósok számát, ez a létszám egészen biztosan nem lesz elegendő a kapcsolattartáshoz a nyugati fronton zajló hadművelet során. Buck megnyugtatóképpen tájékoztatta Francist, hogy két új

rádiós áll készenlétben, hogy csatlakozzon a hálózatokhoz. Egyikük a párizsi zsidó hálózathoz, másikuk – egy indiai származású nő, az első női rádiós, akit a harc vonalba küldenek – Trie-Château-ba megy, az egyik Francisnek alárendelt hálózathoz.*

Ilyen körülmények között már az egész *Prosper*-vezetésre ráfért volna egy kis pihenés, ezért hát minél hamarabb eljön a D-nap, annál jobb, vélte Francis. Az általános kimerültség nagyon nyomasztotta. Látta, hogyan szeretett egymásba Andrée és Gilbert, és hogy a kapcsolatuk mennyire megkönnyíti számukra a munkát, mennyivel jobba teszi az életüket. „Nem tudom eléggé dicsérni őket, és állítom, hogy minden, amit elértünk, rendkívül nagy mértékben az ő teljesítményüknek köszönhető” – mondta később.

Londoni tartózkodása végén Francis megkapta, amire egy férj a legjobban vágyik, mielőtt távoznia kell: láthatta a feleségét, Margaretet. Francis a Baker Streettel keményen egyezkedett, kérve, hogy a felesége felutazhasson a gyermekeik fényképével Londonba. A biztonsági rendszabályok szigorúan tiltották ezt, ám látták, hogy a férfi az ereje végéhez ért, ezért bár vonakodva, de megadták neki az engedélyt, hogy magával vigye a fiai fényképét. Megengedték azt is, hogy Franciaországból írjon a feleségének, s az asszonynak is, hogy válaszoljon.

A D-nap most már hatalmas, masszív objektum lett, minden beszélgetés központi témája. Francisnek az volt a feladata, hogy amikor a dolgok komolyra fordulnak, azaz közvetlenül a partraszállás után, Gisors-ba menjen, és onnan irányítsa az északi hálózatot. Gilbert-nek pedig Orléans-ban kellett átvennie a Loire-vidék középső részének parancsnoki tisztét.

Francis a következő parancsot kapta:

A D-NAP ELŐKÉSZÜLETEI

Az a döntés született, hogy nem lenne célszerű sem általános jelszó, sem általános azonosító jelszavak kiadása, mivel az ilyesmi

* Gaston Cohen június 13-án, Noor Inayat Khan június 17-én érkezett Franciaországba rádiósként.

kibocsátása nagyszámú alakulat részére rendkívül veszélyes lehet. Ebből kifolyólag a következő eljárásmodot kell követnie:

Találnia kell három-négy biztonságos házat egyetlen napra, a D-napra, és meg kell tennie az intézkedéseket, hogy ön és legalább két-három főhadnagya legyen ott ezeken a címeken a harc kezdeti pillanatában, és onnan induljanak a saját alakulataikhoz. Ön ott marad a helyszínen, míg egyik tisztünk fel nem veszi, hogy csatlakozzon az inváziós csapatokhoz. Magától értetődően az ön hálózatára akkor hárul a legfontosabb, az eseményeket felgyorsító feladat, amikor a harcok elérik a régióját.

A Brit-szigeteken hozták létre a világ legnagyobb fegyverraktárát és gyülekezési zónáját. A haditerv szerint háromszázhuszonhatezer fős szövetséges haderőt, legalább ötezer hadihajót és partra szálló járművet kell bevetni, tizenegyezer repülőgépről tizenháromezer főt kell ejtőernyővel ledobni, ötvennégyezer szállító járművet áthajózni a La Manche csatornán, hogy azokon juttassák el a Berlinig tartó harcokhoz szükséges százezer tonna fegyverutánpótlást. Dél-Angliában olyan hatalmas embertömeget és nehézfegyverzetet halmoztak fel, hogy már-már félő volt, a sziget felborul, és a tengerbe süllyed.

Ez idő alatt Francis és parancsnoktársai annak összehangolásával foglalkoztak, hogy az ellenálló csoportok koordinált műveleteinek eredményeképpen a támadás idejére minél nagyobb mértékben megbénuljon Franciaország infrastruktúrája. Szükségszerűen a támadási övezet volt mindennek a fókuszpontja. 1940-ben az elit páncélosalakulatok lerohanták Észak-Franciaországot. Ugyanezeket a harckocsikat kellett most távol tartani a tengerparttól a szövetségesek partraszállásakor. Ha Hitler páncélos hadosztálya eléri a támadási övezetet, elég erős lesz ahhoz, hogy az angol-amerikai haderőt visszaszorítsa a csatornába. A támadás megindításakor az ellenállóknak kellett gondoskodniuk arról, hogy a villámháború ne ismétlődhessen meg. Senki nem tudta, hogy a hatalmas sereg pontosan hol fog partra szállni, csak az az információ volt a birtokukban, hogy valahol a *Prosper* hálózat működési területén.

Francis hatnapi angliai tartózkodás után, 1943. május 20-án, holdtöltekor tért vissza ejtőernyős ugrással az ellenséges területre, s hozta a riadóztató üzenetet az összes hálózatnak: *Készen állni a partraszállásra!*

A Francis melletti fák fekete tűhegyekként magasodtak az ég felé a kis tisztás körül. Ugrópartnerével együtt gyorsan összehajtották az ernyőt, lehúzták magukról az ejtőernyős-öltözetet, összetekerték, és az egészet elásták.

„Drága egyetlenem! – írta később Francis az érkezésről feleségének, Margaretnek. – Az utam nagyon kényelmes volt, és a lábammal sem történt semmi baj, úgy hiszem, most ügyesen érkeztem.”

Egy időre kissé csökkent a honvágya. „Egyre azokon a dolgokon jár az eszem, amiket el kellett volna mondanom neked. Remélem, hogy a következő találkozásunk nem lesz ilyen rövid” – írta a néhány sort kockás papírra.

Alig váltak el egymástól, az érzések még frissek voltak: arcbőrének finomsága, mikor megcsókolta, élénken élt emlékezetében. Azt nem engedélyezték, hogy a fiaival is találkozzék Londonban, és ez nagyon fáj neki.

„Nos, akárhogy is, most itt van nálam a fényképük, és ettől sokkal jobban érzem magam. Viszontlátásra, drágám.

Nagyon szeretlek.
F.”

Francis a levelet átadja egy futárnak, aki egy kávéházban találkozik valakivel, aki majd még továbbadja, hogy a levél elrepüljön Angliába szeretett Margaretjéhez.

A következő holdtöltekor két Westland Lysander gép szállt le próbarepülés-képpen a völgyben, ahol a Loire és a Sarthe találkozik. A leszállóhelyeket kijelölő francia pilóta sohasem tévedett. A háború végén, földet érésakor Henri Déricourt repülőhadnagyot hatvanhét ügynök és ellenállási vezető fogadta, közöttük a fiatal François Mitterrand.

Déricourt gyorsan, nagy szakmai hozzáértéssel működött a le-

szállópályán. Ahogy kitette az érkezőket, egyből betessékelte a friss, hazafelé tartó utasokat. A csomagokat azon nyomban leadogatták a pilótafülke nyitott ajtaján, a postaküldeményt feltették a gépre. Francis levele ragyogó szemű, szeplős feleségének ott búj meg a futárscsomagban. Am még aznap és abban az órában, amikor a gép leszállt, Déricourt rögtön eljuttatta az Angliába szóló küldeményt a Foch sugárút 84.-be.

A Cégnél Henri Déricourt kódneve Gilbert volt.

Bömelburg SS-*Sturmabführer* számára ő nem volt más, mint a BOE48-as ügynök.

Közvetlenül Londonból való hazatérése után Francisnek titkos találkozója volt éjjelkor egy kis kávézóban Párizs keleti részén. Ültében háborús aperitifet szürcsölgetett, melyet a járdaszegély mellett termő fehér virágokból pároltak le. Áthaladva a fás-bokros városi parkon, gondosan tanulmányozta a Château de Vincennes palotát, azt a tizennegyedik századi erődöt, amely katonai létesítményként szolgált több Lajosnak, három Napóleonnak, és most Adolfnak. Francis nagyon elővigyázatos volt: két fogoly szabadon engedésében bizakodott, amikor is embert cserélnek pénzre.

Egy Citroën érkezését várta, s benne két középkorú hölgyet – mindenki kedvencét, Germaine Tambourt és a testvérét, Madeleine-t, Marsac kíséretében. Germaine eredetileg a *Carte* hálózat vezetőjének, André Girard-nak volt a segítője, jobbkeze, míg csak meg nem szakította vele a kapcsolatot, amikor a festőművészegója már veszedelmes méreteket öltött. Ekkor a Riviéráról visszatért szülővárosába, Párizsba, a bebop és a jazz világába, hogy segítsen hálózatokat létrehozni az invázió előtt a La Manche csatorna partvidékén. Családi otthonukból, a Suffren sugárút 38.-ból dolgozott – ez a cím is ott volt azok között, amelyeket Marsac elárult Hugo Bleicher őrmesternek.

Bleicher *Abwehr*-egysége a tavasz folyamán megfigyelés alatt tartotta a Suffren sugárút 38.-at. A nyomozók a szemközti kis vendéglőben ülve szürcsölték a kávéjukat az Eiffel-torony árnyékában, mindenkit lefényképeztek, aki belépett a házba, és feljegyezték, hogy mikor távozott – nyilvánvaló, hogy valamennyien az ellenállás részt-

veői voltak. Amikor Bleicher lecsapott rá, krízishelyzet állt elő a *Prosper* hálózatról: Germaine túl sok információ birtokában volt, nem tudni, milyen vallatásnak vetik majd alá, óriási kockázat, hogy képes lesz-e kitartani annak során. A nő letartóztatása sokkolóan hatott a Baker Street kémfőnökeire; Buckmaster ezt jegyezte be a határidőnaplójába: „Borzalmas délután. Megrázó hírek. Csöbe húztak!”

Így hát Francis most arra fordíthatta a Cég pénzét, amit a szíve diktált. Szinte nem volt Párizsban olyasmi, amit ne lehetett volna a megfelelő pénzmennyiségért megvenni, ez volt Európa legnagyobb barterpiaca. Amikor a terv már összeállt, táviratilag pénzt kért Londontól, és biztosítottak százhuszonötezer frankot előlegképpen a két nő szabadon bocsátásáért. („Maga nem az Üdvahadsereg!” – lótt vissza neki a Baker Street, mikor megkapta a javaslatot a foglyok szabadon bocsátására vonatkozóan.)

Az ellenség közvetlen anyagi támogatása nagybani játszma volt, ami Francist is a háborús bűnösök veszélyes tartományába sodorhatta. Olyanokat vesztegettek meg, akik gengsztermunkát végeztek, zsidókat gyilkoltak, és kisgyerekeket kínoztak meg. Az irreguláris katonák mindig is a morális labilitás veszélyes talaján jártak. Hát most Francisnek kollaboránsok és nácik közelébe kellett kerülnie, akiket gyűlöl. De Germaine-ért megérte.

A megállapodás szerint a két nő átadására a fresnes-i börtönből a vincennes-i erődbe történő átszállítás során kerül sor. Mindkét fél olyan hivatalos nyilatkozatot ad ki, miszerint a gépkocsit a szállítási útvonalon elrabolták.

A vendéglőben elfoglalt magasztott üléséről Francis megfigyelte, amint egy fekete Citroën közelít a találkahelyhez, és lassít a stop-táblánál. A kocsiajtók kinyílnak, és két francia nyomozó lép fel a járdára két női foglyot kísérve.

A fresnes-i börtönben töltött idő alatt a két nő szikár lett, alultáplált és mosdatlan, úgy tűnt, a börtön éveket vett el az életükből. Távolról sem emlékeztettek az elegáns Tambour nővérekre. Germaine és Madeleine, a két csinos, barna hajú nő nem volt sehol. A vallatók fáradt szökevé változtatták őket.

Hamar világos lett, hogy Francis egy vagyont fizetett két kétes

erényű montmartre-i hölgy szabadon bocsátásáért. A találkozón megjelent német tiszt átkozta a franciákat, hogy kútba esett az üzlete. A francia tisztek mentegetőztek a félreértés miatt, de a németek által követelt összeg téves helyre került. Amikor kiderült, már nem tudták visszavinni a nőket a börtönbe, ahonnan kiengedték őket, ez csak még gyanúsabbá tette volna az ügyletet. Különben is, a tiszteket az idejükért és a kockázatvállalásukért kell megfizetni, nem az eredményért.

Germaine és Madeleine így továbbra is a fresnes-i börtön foglya maradt. A százhuszonötezer frankos előlegnek bottal üthették a nyomát. Az egyik náci a láncolatban jót mulathatott magában. Az ellenállás most vásárolta meg a legdrágább párizsi prostit.

Francis azonban képtelen volt feladni a két nőért folytatott harcot. Új, biztonságosabb tervet dolgozott ki, az elképzelés azonban változatlan volt: megfizetni a börtönből történő szökést.

A találkozóra ezúttal messzebb, a Porte Maillot közelében levő egyik kávéházban került sor. Az előző kegyetlen komédia elkerülése érdekében – melynek révén a pénz nem az ellenállási mozgalmat, hanem az éjszakai pillangókat támogatta – úgy állapodtak meg, hogy az egymillió frankos összeget két egyenlő részletben fizetik ki: előre csak a felét adják át, a szó szoros értelmében, azaz minden bankjegyet kettévágnak. A második részlet a foglyok tényleges átadása után esedékes. A náci bosszantására az ellenállók nem kötegeltek, hanem összekeverték és összegyűrték a bankjegyeket.

Úgy döntöttek, a második fogolycseréhez szigorú biztonsági intézkedéseket alkalmaznak. Lesz egy harmadik fél: egy kiválasztott személy, akit olyasvalaki kísér majd, aki ismeri Germaine-t, és hitelesíteni tudja a személyazonosságát. Ha valóban az igazi foglyokat hozzák, ez az ember jelt ad a közvetítőnek, aki átnyújtja az aktatáskát az összeg második felével. Francis és Gilbert végig figyelemmel kísérik a cserét.

A második kísérlet megfigyeléséhez Francis egy népszerű kávéházat választott ki, a Café Sportot, ez közkedvelt hely volt: az ablakok fő-

lött vászon napernyő, bent hajlított, fonott székek, sárgaréz burkolat – na és a rossz kávé. Közel volt a metró, a környék forgalmas, mindenfelé fasorok nyíltak, a sarkok beláthatók voltak, nem messze egy park terült el: számos menekülési lehetőség, ha a terv balul ütne ki.

Az átadás tervezett időpontjában a *Gestapo* félelmetes fekete rabszállító kocsija, egy tömpe orrú Citroën busz gördül lefelé a Place Maillot-n. Ahogy megáll az utcasaroknál, azonnal vagy húsz rendőr pattan ki belőle, céltudatosan a kávéház felé indulva, hogy rátegye kezét a félmillió frankra és néhány ellenállóra.

Valaki tippet adott a Foch sugárútnak.

A pultosok megőrizték szokásos nyugalmaikat, de a kávéház felélénkült. A *Prosper* egyik parancsnoka épp idejében érkezett, hogy jelt tudjon adni. Senkit sem tartóztattak le. Ám gestapós titkos ügynökökkel volt tele a kávézó.

Francis második sikertelen váltságdíjkísérlete felgyorsította a láncreakciót, melyet a *Carte* hálózat összeomlása és Marsac árulóvá válása idézett elő. Bleicher nyeresre állt. Bömelburg szintúgy. Germaine és Madeleine börtönben, a párizsi hálózat most már nyilvánvalóan a két német titkosszolgálatnak, a hadsereg *Abwehr*jének és a náci párt *Sicherheitsdienst*jének a vadászterülete lett. E naptól senkinek sem lehetett kétsége afelől, hogy a *Prosper* hálózat tagjait arról is ismerik a Foch sugárúton.*

A partizánok legnagyobb meglepetésére a félbevágott bankjegyeket tartalmazó utazótáskát valaki visszajuttatta. Három napba telt, míg az egymillió frankot érő bankjegyeket összeragasztották.

Párizs veszélyes tereppé vált, ám az ellenállók továbbra is hittek abban, hogy a zsúfolt kávéház a jó kávéház. A franciák és a németek orra előtt rendíthetetlenül szervezték a találkozóikat, jelszavakat váltottak, üzeneteket cseréltek. Nyáron a Café de Flore, a Le Colisée, a Le Montholon kávézók teraszán, ahol aktatáskás férfiak ültek,

* Párizsban több hálózat működött a *Kutató* és a *Prosper* mellett. Jean Worms, Andrée robbantópartnere a zsidó hálózat vezetője volt, és a *Carte*-ot is újjászervezték, miután André Girard-t visszarendelték Londonba.

meg nők könnyű sállal a nyakukban, és napszemüveggel az arcukon a fény ellen, akik pletykálok, vitatkoztak, no meg ittak. A pincérek fejbiccentéssel üdvözölték a törzsvendégeket, a kollaboránsokat éppúgy, mint a hazafiakat. A kávéházi közeg volt az a rituálé, amely ellenszegült a háborús megpróbáltatásoknak. Régebbi volt Hitlernél, és túl is fogja élni.

1943. június 3-án Andrée Borrel volt az egyetlen, aki észrevetete, ahogy Jack Agazarian feldúltan, halálra rémült arccal jön be a Café Napolitainbe. A férfi friss, a közelben történt meneküléséről számolt be neki. A katasztrófa csak pár perce következett be, a Café Capucines-ben. Onnan egyik kávéházból a másikba ugrott be, egész biztos volt benne, hogy nem követték. De meg mert volna esküdni rá, hogy megbélyegzetté, célponttá vált.

A holland ügynökökkel volt találkozója, akik azon a bizonyos laza pókerezős napon ott jártak a Square de Clignancourt-on. Egyikük akkor azt mondta, Londonba kell mennie, jött vele egy kísérő is. Az azóta eltelt időben Jack elintézte az utat Henri Déricourt-ral. Megtette a szükséges óvintézkedéseket, rajtuk kívül senki sem tudott a találkáról. Aztán rosszra fordultak a dolgok. A holland ügynököt a semmiből felbukkant nyomozók letartóztatták a kávéházban.

Jack a Café Capucines-ben korlátozott szókinccsel kommunikált a kísérővel, szaggatottan, csak homályos, félrevezető kifejezéseket használva, mint „kerülendő”, „lemezjátszó”, „rajtaütés” vagy „központ”. Franciául beszélgettek, míg a másik ügynök magába merülve ült, mivel egy szót sem értett az egészből. A kávéház hirtelen megtelt, a nyugodt helyiségben egy pillanat alatt izgatott nyüzsgés támadt. Két náci tiszt lépett be, hogy razziázzon. A vendégeket felszólították, hogy készítsék elő az irataikat.

Ebben a pillanatban a mit sem érő holland zsebre vágta a kezét, és az ajtóhoz rohant. A személyazonosság ellenőrzése – ami mindennapos volt Párizsban – halálos fenyegetést jelentett, ha valaki egy szót sem tud franciául, és hamis igazolvánnyal rendelkezik.

A német tisztek felnéztek, konstataálták, hogy távozik, de tovább folytatták a razziát. Nem mentek utána. *Vajon miért?* – csodálkozott Jack. Majd rájött: mert a terv szerint nem nekik kellett elkapniuk.

Az a teraszon ülő esőköpenyes férfi feladata volt, aki már korábban is ott ücsörgött anélkül, hogy kávé vagy konyakot rendelt volna. Ez volt a felállás.

A holland embercsempész látta, ahogy a civil ruhás idegen átveteti az utca túloldalára a rábizott személyt: az ügynököt.

– Adriant letartóztatták – sügta oda, szinte rá sem nézve Jackre. Ez felszólítás volt, hogy úgy kell viselkedniük, mintha nem lenne semmi titkolnivalójuk. Gyorsan kiötlöttek egy elfogadhatónak tűnő egyszerű történetet arról, hogy az asztaltársuk miért ment ki.

A náciok folytatták az ellenőrzést, végül odaértek hozzájuk. Jack papírai rendben voltak, a csempészei hasonlóképpen. Ki tudja, milyen megfontolásból – szerezése volt-e, vagy nagyon ügyes volt az irathamisítójuk –, őket elengedték. A holland ügynököt nem.

Amint tiszta lett a levegő, Jack eltűnt. Az egyenruhás németek a délután folyamán rendszeresen visszatértek, hogy igazoltassanak, zaklassák a párizsiakat, kényelmetlenné tegyék az életet, és elvegyék kedvüket a kávéház látogatásától.

A történet hallatán Andrée tekintete elborult: a Baker Street holland ügynökét letartóztatták, és most a Gestapo karmai között van. *Valószínűleg azonnal kihallgatják, és talán kínzásnak is alávetik. Vagy lehet, hogy jóval korábban beépítették, és most túszként tartják fogva, hogy további személyeket is a maguk oldalára állítsanak? Már megvan az időpontja a londoni úthoz. Mindenkit be tud azonosítani, aki ott volt azon a pókerezős napon, Jacket, a feleségét, a házigazdájukat, Gilbert-t és Andrée-t. A Prosper hálózatnak vajon hány tagja van veszélyben?*

Jacknek azonnal vissza kellett hát mennie Londonba. Gilbert-nek így még több lett a munkája.

Catastrophe. Débâcle. Désastre. – Katasztrófa, összeomlás, végítélet.

Az ellenállás általános szabályai szerint Andrée és Jack csak a tábori nevén, Adrianként ismerték a holland ügynököt. A valódi neve Karl Boden volt, kísérőjéé pedig Richard Christmann. Valójában egyikük sem volt a Cég embere.

Mindketten az ellenséghez tartoztak, az *Abwehr* ügynökei voltak Hollandiából, ahol a hágai náci parancsnokság ellenőrzése alatt

álló, elkobzott brit rádió adó-vevő játszotta a központi szerepet a németek *Funkspiel*jében, az 53-as állomáshely segédszolgálatosait az SOE kódjaival félrevezető játszmában. Amikor a holland adó hamis információkat küldött a hazai vevőállomásnak, a segédszolgálatosok biztosak voltak benne, hogy létfontosságú híreket kapnak valódi szövetséges ügynököktől. Az *Abwehr*nek már több mint egy éve sikerült megtévesztenie a Baker Streetet. Ez volt a kettősügynök-hadviselés – rádióhullámok segítségével.

És most Hitler *Englandspiel*jének, angliai játszmájának a helyszíne Párizs lett.

A kutya prüszkölt a függöny mögött

Loire-völgy

A hold az első negyedben járt 1943. június 10-én. A hangulat optimista volt, mint nyár elején általában, és a BBC táplálta a franciák reményeit. A világszerte mindenhová sugárzott adásban a brit miniszterelnök „egészen szokatlanul összetett hadműveletről” beszélt.

A szövetségesek legsürgetőbb feladata a szőnyegbombázások megindítása volt, hogy az ellenség minél több hadászati és stratégiai létesítményét – fegyver- és lőszergyárakat, repülőgépgyárakat, tengeralattjáró-támaszpontokat, kőolajfinomítókat – semmisítsék meg, lehetőség szerint minél kevesebb polgári áldozattal. Bár a BBC rendszeresen figyelmeztette a munkásokat, hogy a bombairádó után hagyják el az ilyen üzemeket, ez nem mindig történt meg, így 1943-ra Franciaországban mintegy hatvanezerre nőtt a bombázások civil áldozatainak száma. A németek a propaganda érdekében jelentősen eltúlozták a polgári áldozatokat. A *Paris-Soir* című lap csecsemők széttépett testéről közölt fotókat. A franciák úgy vélték, most már közel van a meglepetésszerű támadás. A sorozatos légi csapások a hamarosan elinduló offenzívát vetítették előre.

Winston Churchill francia földön is sugárzott beszéde azonnali változásra is utalt: De Gaulle tábornok Algírban megalakította a Szabad Franciaország kormányát, és új alkotmányt fogadtatott el. A különböző emigráns francia erők békét kötöttek egymással, és felsorakoztak De Gaulle mögé.* Churchill meghatározása szerint

* De Gaulle égisze alatt Jean Moulin 1943. május 23-án megalapította a tizenhat tagú Nemzeti Ellenállási Tanácsot, nyolc ellenállási csoport, öt politikai párt és két szakszervezet konföderációját. – *A ford.*

„ő a valamennyi francia fölött álló hatalom megtestesítője, aki felszabadítja Franciaországot a német iga alól”. A jobb- és baloldali szélsőségesek összevonták szemöldöküket „a győzelem fénye” kifejezés hallatán.

A miniszterelnök beszéde után a franciák a következő teliholdig hátralevő két hétben mind azt találgatták, vajon ez lesz-e a szövetségesek visszatérésének az ideje. Ragyogott az éjszakai égbolt, a levegő kellemesen meleg volt, enyhe szél fújdogált, egyszóval az időjárási viszonyok ideálisak voltak a hadművelethez.

A Loire menti parasztgazdaságokban érett a termés, minden napsütéses nap ajándék volt. Az errefelé rejtőző ellenállók a holdtölte időszakában csaknem mindennap látták a repülőgépről érkező küldeményeket. Júniusra háromszáz ládát irányoztak elő, melyek készletben álltak, végül huszonhét alkalommal összesen kétszázöt konténert dobtak le.

Yvonne Rudellat leszállóhelye már jó ideje rendszeresen működött, a küldeményeket fogadó csapat gyakorlott volt, a hozzá beosztott parancsnokok képzettek és kompetensek. Egy SS-tábornok értékelése szerint „egész Franciaországot tekintve az itteni ellenálló terroristák támasztották a legnagyobb nehézségeket, és tették a legtöbb kárt”.

1943. június 10-én személyes üzenet érkezett Yvonne részére:

A kutya prűszkolt a függöny mögött.

Amint meghallotta a mondatot, mantraként kezdte ismételtetni, és Pierre Culiolival együtt azonnal biciklire pattant az üres leszállópálya felé, egy zöldséges ládát akasztva a kormányrúdra.

A frissítő júniusi éjszakában Yvonne tíz konténerre számított, ez hatalmas mennyiségű szállítmány, de még belefért a csapata kapacitásába. Az éjszakai csapat a helyi hazafiak sokszínű keverékét vonultatta fel: volt két félig nyomorék szökött hadifogoly, egy haszonállatokra specializálódott állatorvos, egy apa-fia villanyszerelő brigád és egy házaspár: a közeli kastély nemesei.

Tipikus, kellemes júniusi este volt. „Örömmel végeztük ezt a munkát, csendben, szervezeten, módszeresen, karunk teljes erejével, megfeszített izmokkal – idézte fel később a csapat egyik tagja. – Ki-

oldottuk az ejtőernyő hevederzetét, majd összehajtogattuk az ernyőt, szétszavaroztuk a konténereket ötösével összefogó fémpántokat, a konténereket csoportosítottuk, és elszállítottuk a rejtékhelyre. Két-három órai, időnként még hosszabb megfeszített, izgalmas és veszélyes munka volt. Ám a bizonyosság, hogy vannak fegyvereink, amelyekkel harcolhatunk, már önmagában a győzelem ígérését hordozta. Kicsit fellélegezhettünk.” Ahogy a fegyverek lepotyogtak az égből, minden adag előrevetítette a napot, amikor ezeket a németek ellen lehet bevetni.

A jelzőfények a helyükre kerültek, a talaj kemény volt, a szél enyhe, a látási viszonyok tökéletesek a pünkösd előtti csütörtök éjjel. A látóhatárnál felbukkanó Halifax motorjának hangja elnyomta az éjszakai tücsökciripelést.

Ahogy a pilóta észrevette a földi jelzőfényeket, azonnal repülni kezdtek lefelé a konténerek, egyik a másik után, sorban nyíltak ki az ejtőernyők.

S akkor hatalmas robbanást hallottak.

„Vakító ragyogás áradt felfelé a földről, mintha gyújtóbomba érkezett volna, és nem konténer” – számoltak be róla később a partizánok. Az égbolt nappali fényben úszott, az egész környék lángokban állt, pusztító ragyogással égett. Alig egy perccel azelőtt még a hold volt az egyetlen fényforrás, most az egész terep nappali fényárban úszott, a legapróbb részleteket is ki lehetett venni, az emberek kabátzsebétől Yvonne koszos nadrágszáráig. A lángok belekaptak az ejtőernyőkbe.

Hatalmas durranások rázták meg az éjszakát, mintha szilánkokra hasadt volna az egész égboltozat. A hold félárnyékba került a sűrű, gomolygó füstben. A hamu gejzirként emelkedett a magasba, tönkretéve mindazt, ami pár perccel ezelőtt egy tökéletes nyáréjszaka volt. Mindannyian szinte sokkot kaptak a látványtól.

A robbanás tíz kilométerre is elhallatszott.

A csapat úgy vélte, a nácik a helyi gerillák ellen indítottak támadást, így veszélyben vannak.

– Elárultak bennünket – kiáltott fel egyikük, és a földre vetette magát. Valaki más az árokba bújott. A grófnő a mocsár felé szaladt, csípőig belerohant. A csapat újoncai menekülőre fogták.

– Nézzék csak – üvöltött dühösen a grófnő –, úgy viselkednek, mint annak idején, 1940-ben, szertefutnak, mint a nyulak!

A RAF Különleges Egységének személyzete semmit sem vett észre mindebből. A hátul elhelyezkedő géppuskakezelő látott ugyan egy rövid felvillanást, de akkor a bombázó már túl messze járt ahhoz, hogy csodálkozzon rajta.

Yvonne csapatának tagjai szorongtak: *Jön-e újabb robbanás? Üldözőbe veszi-e a német légvédelem a brit bombázót?*

Egyedül Yvonne maradt állva, mozdulatlanul. A tűz fényének világításában mindenki rá figyelt. A robbanások földrengésszerűek voltak, ám számára nem jelentettek újdonságot. Túlélte a villámháborút, látta, amint a háza kigyullad a bombatalálattól, teljesen új életet épített fel magának a hamuból. Rendszeresen gyakorolta a keleti meditációs technikákat. Az égbolt lángokban állt, de számára világos volt a feladat: szembenézve a támadással, megmutatta a bajtársainak, hogy a menekülés meghátrálás, az ellenállás azonban morális tartás.

A férfiak, akik eddig fejüket a karjaik közé rejtve feküdtek hason, most felemelkedtek, s Yvonne-ra tekintettek, aki nyugodtan állt a lángok közepette. „Egyszerűen fantasztikus volt, egy nagyszerű, aprócska asszony. Teljesen lenyűgözött a nyugalma” – mondta később egyikük.

Amikor a repülőgép zúgása teljesen elhalt a távolban, a partizánok rájöttek, mi is történt valójában. A robbanást nem a németek léghátrítása okozta, hanem a gépből ledobott fémdobozok kaptak lángra sorban, egymás után. Tele voltak nagy méretű, egészen sajátos csőbombákkal, belsejükben sok száz csapágygolyóval, valamint puskaporral, gránáttal és robbanószerrel. Amint a ládák földet értek, a száraz fű és a földön maradt avar azonnal lángra kapott. Miután a bennük levő gyúlékony anyag előidézte a robbanást, az égés eltarthat akár egy óra hosszat is. *Le chien éternue* – a kutya prüszkölt.

A levegő keserűvé vált a füsttől, a partizánok idegesek voltak. A rendőrség biztosan azonnal a nyomukban lesz. A robbantás mint ha csak az égbe küldött jeladás lett volna Hitlernek: Itt vagyunk, találgatok meg!

– Indulás vissza, ahogy jöttetek, kettesével-hármasával, különböző irányba, a legrövidebb úton, ne legyetek szem előtt, kerüljétek az országutakat! – adta ki a parancsot Yvonne, a csapat vezetője. Ő meg Pierre kerékpárra pattant, és sietett haza az erdőben megbúvó kis kunyhóhoz. A kis házikó olyan mennyiségű lőszer tartalmazó csapdákkal volt körülvéve, amennyi elegendő lett volna Blois város teljes elpusztításához.

Yvonne pillanatokon belül aludt ejtőernyő selyemből varrott paplanja alatt, fejét gránátokkal kibélelt párnára hajtva, ágya alatt plasztikbombakötegekkel.

1943 leghosszabb napján, június 21-én – az Yvonne és ellenálló csapata számára már oly régóta tartó háború idején – a nyári meleg hidegre és nyirkosra fordult, hajnalra szürke köd borult az egész Loire-völgyre. Az időjárás olyan fordulatot vett, hogy senkinek nem volt kedve kimenni. A szél és az eső teljesen megváltoztatta a vidék kedélyállapotát.

A németek visszatértek.

Az egy héttel azelőtti robbanás után a *Wehrmacht* mozgása érzékelhetővé vált a parasztagazdaság környékén, a demarkációs vonalnál. Úgy tűnt, egy egész zászlóalj közelít, hogy gyökerestül irtsa ki a bozótosból a partizánokat. Barikádokat emeltek minden útke-resztesződésben, átkelési pontnál és a hidakon. Repülőgépeik a fák lombjainak magasságából pásztázták a vidéket, hogy bemérjék a brit gyorslandolási pontok jelzéseit, a küldemények ledobási pontjait. Ponyvás teherautók várakoztak a város utcáinak keresztesződésében, csapatokat sorakoztattak fel sátorponyva alá, a parasztok látták, amint a napfény visszaverődik a nyílt terepen masírozó katonák rohamsisakján. A falusiak azt feltételezték, hogy a nácik folyamatos jelenléte egy katonai manőver előkészítésének a jele. Yvonne egységének tagjai tisztában voltak vele, hogy rájuk vadásznak.

A nácik azonnal üldözni kezdték a partizánokat, ahogy az angolok próbálták kihasználni a hold állását. Ez azonban nem akadályozta meg a Baker Streetet és a Különleges Feladatokat Ellátó Repülőszázadot abban, hogy a legmesszebbmenőkig kihasználják a

júniusi telihold kínálta előnyöket. Ameddig ez a természetes jelzőfény elégséges az útvonal megtételéhez, mind több és több fegyvert, lőszert és ügynököket vittek a gépek magukkal.

Ebben a kora hajnali júniusi órában négy külön légi járat érkezett Angliából Yvonne leszállási területére, a Loire-vidékre. A konténerek hajszálpontosan a kijelölt helyen értek földet, a gépek pedig azonnal visszafordultak, hogy bázisukra visszaérve jelentsék az akció sikerességét.

Amikor az egyik csoport egy öt konténerből álló szállítmányt próbált elvinni Yvonne és Pierre erdőben megbúvó házához, a német ellenőrző pontnál fennakadt. Mind az ötüket letartóztatták, így senki sem tudta értesíteni Yvonne szervezetének többi tagját.

Yvonne és Pierre hajnalban útnak indultak egy biztonságos házhoz, hogy fogadják az F Szekció Kanadából frissen érkező két ügynökét, Frank Pickersgill és John Macalister hadnagyokat, azaz Picket és Macet. Úti céljuk Párizs volt.

Yvonne-nak és Pierre-nek új autója volt, egy Citroën, amelyet a demarkációs vonaltól délnek tartó menekültek hagytak ott. A terv szerint pontosan reggel hétkor a helyszínen voltak, hogy felvegyék a két kanadai ügynököt. Yvonne jókedvű volt kölcsönkapott új öltözkében. A hálózat nőtagjai már nem bírták elviselni elrongyolódott otthonról hozott ruhadarabjait, amelyeket már csaknem egy éve hordott egyfolytában. A hálózatnak voltak jó ízléssel és rafinériával rendelkező nőtagjai, Yvonne-t azonban cseppet sem érdekelték a szabászati kérdések. Most viszont Blois-ból vonaton kellett eljutnia Párizsba, így muszáj volt megfelelnie ennek a szerepnek, ezért a társnői kölcsönadtak neki egy könnyű, kis kockás gyapjúsövet nyári ruhát. (Ez a szövet volt a száműzetésben élő Windsor hercegének kedvenc ruhaanyaga. A királyi címéről lemondott uralkodó szimpatizált Hitlerrel, ezért Churchill ragaszkodott hozzá, hogy a háború végéig a Bahamákon maradjon kormányzói minőségben, távol az eseményektől.)

Miután felvették a kanadai ügynököket, az utasokkal teli Citroënben a kanyargós erdei utakon haladva annyi német katonát, teherautót, lovast és motorkerékpárost láttak, mintha egy tábornokot vagy jelentékeny náci személyiséget várnának díszszemlére. Pierre

ezt szokatlannak vélte. Eszébe jutott, talán az előző napi érkezéskor ellenőrzésképpen fel kellett volna venniük a kapcsolatot a bajtársaikkal, mielőtt útnak indulnak a kanadaiakkal Párizsba. Ha Yvonne nem lenne ennyire fáradt, bizonyára ragaszkodott volna hozzá. Már egy éve itt volt a terepen, és megszakítás nélkül dolgozott. A maga által megszervezett álcázott életmód mostanra teljesen ki-merítette. Bizalmasan elismerte, hogy szeretné abbahagyni a fedett tevékenységet. „Bárhogy legyen is, vissza kell jutnom Angliába” – mondta. Úgy érezte, haza kell mennie, hamarabb, mint ahogy a szövetségesek megérkeznek. „Túl fáradt vagyok ahhoz, hogy megfelelően tudjak gondolkodni, és biztos vagyok benne, hogy valami katasztrófa fog történni.”

A kocsis széles első ülésén Yvonne és Pierre között egy barna papírba csomagolt, átkötözött doboz feküdt, rajta a *Croix-Rouge française* feliratú igazoló pecséttel, imitálva, hogy hadifogolynak szóló vöröskeresztes küldeményről van szó. A rokonok és az egyházi szeretetszolgálatok még három évvel a meg szállás után is fáradoztak azon, hogy kiegészítsék a hitleri hadifogolytáborokban sýnlódók ellátmányát. Ez a csinos kis csomag azonban nem szárazkolbászt és cigarettát tartalmazott, és nem is vigasztaló leveleket, hanem titkosítatlan üzeneteket,* egyet Francis Suttillnek, kettőt Gilbert Normannak, egyet Mary Herbertnek, továbbá hat rádiókristályt az 53-as állomáshely frekvenciájára hangolva.

Egy kis, Dhuizon nevű falu melletti átkelőpontnál a németek feltartott kézzel megállították a Citroën vezetőjét. Felszólították őket, hogy adják át igazolványukat, a jogosítványt, az utazási engedélyt. Yvonne és Pierre átnyújtották a papírjaikat, melyek szerint ők egy házaspár, Monsieur és Madame Culioli. Minden rendben volt. Pick és Mac iratait Angliában készítették, francia kiejtésükre, úgymond, kanadai iskolaéveik alatt tettek szert. Egy pillanatig feszült volt a helyzet, de a kocsit átengedték.

– Ne aggódjanak, nem maguk miatt vagyunk itt – mondta az őrszem, intve, hogy mehetnek. – Másvalakire várunk.

* A megbízható futárokon keresztül érkező üzeneteket nem mindig kódolták. Voltak nyílt szövegek is, illetve előzetes megállapodás alapján értelmezhető levelek.

A koci lassan haladt a keskeny utcákon a stukkódíszítésű téglaházak között, elhagytak egy hentesüzletet, egy pékséget, egy templomot, miközben az utcákat majdnem teljesen elfoglalták a katonák, s a kocsiknak tízméterenként meg kellett állniuk. A város helyőrséggé változott.

A következő ellenőrző pontnál ismét megállították a Citroënt, és az eljárás megismétlődött: igazolványt, jogosítványt, útvonalengedélyt.

Picket és Macet felszólították, hogy szálljanak ki a kocsiból. Egy fiatal német katona géppisztolya csövével a csomagra bökött:

– Abban mi van?

– Finomságok – hangzott a válasz.

A kanadaiakat betessékelték a városháza épületébe, Pierre-nek azt mondták, álljon félre a kocsival, míg alaposan kikérdezik őket. Az épület levegője fűledt volt, a kigyózó sorokban várakozó vidéki népség lázas izgalomban. A helyieket egy német ostromozta kérdésekkel: *Honnan jönnek, hova mennek, mit csináltak az előző éjjel, mit csináltak egy héttel korábban?* Pick túl magas és túl szőke volt, megszűröl észre lehetett venni; neki is, Macnek is több százezer frank volt elrejtve az övtáskájában.

A zűrzavarban Pierre szorosan fogta az aktatáskáját, bízva abban, hogy elvegyülhet a szerencsétlen sokadalomban. Mint oly sokan a földalatti mozgalomban, minden kötelező biztonsági intézkedést megsértve ő is magánál tartott hálózati jelentéseket és listákat. Mindenhova magával vitte az aktatáskáját, mintha az ő személye sérthetetlen lenne: elég egoista volt ahhoz, hogy erről meg is legyen győződve.

Állítólagos felesége mellett állva, a cáfolhatatlan bizonyíték pontos tudatában, amikor úgy vélte, senki nem figyel rá, Pierre az aktatáskát egy szék kárpitozásába dugta.

Közben az egyik német Yvonne papírjait vizsgálta, majd Pierre-ét, ők pedig, akárcsak a nap folyamán már többször is, előadták a családi történetet: Pierre köztisztviselő, akit az angol bombázások miatt ebbe a körzetbe helyeztek át, ezért kerültek távolra korábbi otthonuktól.

A német Dhuizon település parancsnokához, egy őrnagyhoz fordult: ismeri-e Pierre-t, valóban állami hivatalnok-e.

– Gyakran látom erre felé – felelte az őrnagy, bár Pierre nemigen fordult meg itt.

Valójában soha nem találkoztak.

A német kiállította, majd lepecsételte az utazási engedélyüket, s közölte, hogy távozhatnak.

Pick és Mac viszont nem.

Yvonne és Pierre lerohantak a lépcsőn, át a gyepen, a következő sarkon parkoló Citroën felé. Azon tépelődtek, használják-e ki az engedélyüket, és induljanak-e gyorsan útnak, magukra hagyva Picket és Macet, vagy sem. A kanadaiak meg tudják védeni magukat, megtalálják a kiutat a kutyaszorítóból, akárcsak ők. Viszont az is gyanút kelthet, ha a két fiút, akik velük érkeztek, magukra hagyják. Ha mindannyian ártatlanok, miért nem várták meg őket? És a magas szókének olyan borzalmas a francia kiejtése! Yvonne és Pierre úgy vélték, nem áldozhatják fel a két férfit azért, hogy magukat mentse. Ugyanakkor örülség lenne itt maradni a náci orra előtt. Itt vannak az ellenséges vonalban, mindenki szeme láttára, kocsijukban a veszedelmes csomaggal, amely iránt nem csak két őrszem érdeklődne.

Nem volt egyértelmű válaszuk, végül úgy döntöttek, mennek is meg, maradnak is, azaz várakoznak. Pierre bedugta az indítókulcsot a zárba, a koci felbügött, de a gázra nem lépett rá. Egyesben járattva a motort, a kocsiban várakoztak az utcasarkon, a katonaság, a katonai teherautók látványával szemben. Tekintetük a városháza kapujára tapadt.

Addig várnak, gondolták, míg észszerűnek látszik. Az óra a városháza ívelt homlokzatán mintha csak azt kérdezte volna: *Mikor tűnik már túl hosszúnak a várakozás?*

Néhány aggodalomban eltöltött perc után három német rohant ki a városháza kapuján.

– Vissza! Azonnal! Jöjjenek vissza! – És nyomatékkal egy lövést is leadtak.

Megtalálták Pierre aktatáskáját.

Levadászva

Párizs

Pierre levette a lábát a kuplungról, padlógázt adott, és a városra át menekülőre fogta, miközben a németek rájuk céloztak a fegyverekkel. Három katonai gépkocsi vette üldözőbe őket egész Dhuzonon keresztül. A Citroën elszánguldott az utca egyik oldalán sorakozó katonák mellett, igyekezve lerázni az üldözőit és elkerülni az ellenőrző pontot. A keskeny falusi utcák többnyire a folyó felé lejtő parasztgazdaságok felé vezettek.

Feszült percek voltak a kanyargós utakon. Egy pillanatra úgy tűnt, sikerül előnyre szert tenniük, amikor a motor felbőgött, és a kocsi gyorsabban haladt, mint a géppisztolyt rájuk szegező németekéi, akik kilométereken át lövöldöztek.

Yvonne-ék kocsijának motorja korábban elhagyatottan hevert egy mezőn, a demarkációs vonal közelében, elhanyagolt állapotban, kitéve az időjárás viszontagságainak, hogy aztán egy öreg autószerelő életre keltse, megtéve a maga szolgálatát a haza felszabadításáért. A túlélés a lóerők függvénye volt: a *Wehrmacht* Fordjaiban a feketepiacon vásárolt hamisítatlan benzín volt.

A következő városhoz, Bracieux-höz közelítve a németek kihajoltak a kocsiablakokon, s hátulról Pierre-re és Yvonne-ra célozva megsorozták a menekülőket. A szélvédő darabokra hasadt, lehetlenné téve a pontos kilátást, Yvonne Pierre vállára zuhant. A nyakából folyó vér beszennyezte a vadonatúj finom szövetruhát.

Anélkül, hogy valójában látta volna, mit is tesz, Pierre egy éles kanyarral kijutott a városból, ám aztán elveszítette uralmát a kocsi felett, és belerohant egy kis fogadó falába. A Citroën nagy recse-nessel megállt.

A németek beérték a roncsot, fegyvert szegezve rá, feltépték a vezetőülés ajtaját, és kirángatták Pierre-t a kocsiból. A férfi az öklével támadt az elfogóira, akik addig verték, míg a földre került. Ő úgy gondolta, harc nélkül nem adja fel. Ám ahogy feltápaszkodott, az egyik német azonnal célba vette, és lábon lőtte. Most már a *Gestapo* foglya volt, akit a Foch sugárútra kell szállítani.

A rommá vált kocsi Yvonne moccanatlanul lapult. A golyó csak eltalálta a fejét, de nem hatolt be a koponyájába. Nem volt halott.

Andrée és Gilbert 1943. június 23-a késő esti órájában, ahogy rendszerint, most is a papírmunkát végezték egy halom irat fölött ülve. A kellemes sarokház ablakából csodás kilátás nyílt a Bois de Boulogne fáira, kellemesen érezték magukat, az enyhe esti szellő az ablak alatti rózsabokrok illatát hozta be a szobába. Párizsban elsötétítés volt, s a holdfény sem világított be az ablakon. Az újhold sötét éjszakáin szüneteltek az ejtőernyős ugrások és a küldemények. Az ilyen időszakokban volt ideje a szerelmespárnak az adminisztratív feladatokra – meg egymásra.

Andrée még abban a ruhában volt, amelyet a bajtársaival töltött vacsora tiszteletére vett fel. A háborúval való ellenszegülés jegyében ezen a nyáron a vidám ruhák jöttek divatba. Virágmintás anyagok tapadtak a nők csípőjéhez, aljukat meglebegtette a szellő. Ameddig nem vett részt az ellenállásban Andrée-nak soha nem volt pénze. Most pedig itt volt egy elegáns házban egy kedves élettárrsal.

Csendben beszélgettek egymással, Gilbert Denise-nek szólította a barátnőjét, cigarettáikból kis füstcsíkok tekeregtek a lámpafény felé. Az asztalon szétszórva üres, fehér fotópapírirek heverték, és egy jókora kupac postabélyeg méretű igazolványkép: bajtársaik profilból felvett arcképei.

A szoba kellemes volt, az estét semmi nem zavarta meg. Gilbert egyik gyerekkori barátja, Nicolas Laurent házában tévelykedtek, övük volt az elegáns villa. Nicolas-t és a mostani rádióst igazi baráti kapcsolat fűzte össze, kölcsönösen tökéletesen megbíztak egymásban. Gilbert már nagyon régóta, saint-cloudi közös időtöltéseik révén ismerte a gazdag Laurent családot, és mivel Nicolas és a felesége meglehetősen jómódú nagypolgári életvitelt folytattak, megenged-

hették maguknak, hogy kivárják a háború végét, s a ház egy részét Gilbert rendelkezésére bocsátották. Ez volt a legértékesebb, amit tehettek.

Az ellenállás épp ezért rendszeresen igénybe vette Andrée és Gilbert vendégszeretetét. Az ilyen éjszakák frusztrálták Nicolas brit születésű feleségét, Maude-ot, aki a lakásba lépve azt tapasztalta, hogy azt szinte szállodaként használják. A 16. kerület épületei mind elegáns, gazdagon díszített magánvillák, intarziás parkettával, magas mennyezettel, boltíves ajtókkal, kristálytükörökkel és csillárokkal, válogatott képekkel és műtárgyakkal, teljes összkomforttal. A *Prosper* hálózat tagjai kedvük szerint jöttek-mentek ki-be a villába. Francis, aki a harmadik társ volt Andrée és Gilbert feladatainak ellátásában, mindig szívesen látott vendégnek számított, de ugyanígy Yvonne és Pierre is, akik azért jöttek, hogy megbeszéljék a közös ügyeiket, az ejtőernyősök fogadásának részletkérdéseit, a fegyverek elrejtését, és latolgassák a D-nappal kapcsolatos teendőket. Az ellenállás tagjai nem titkolták a tevékenységüket és a terveiket, de – már csak mindenki biztonsága érdekében is – ezekbe nem vonták be a Laurent családot, így Nicolas sem szentelt az egésznek különösebb figyelmet. Viszont Gilbert sem használta soha az adóévót ebben a lakásban, az túlságosan is a *Gestapo* látókörébe helyezhette volna a barátait.

Andrée mostani feladata nem a tipikus rászabott tevékenység volt, ugyanakkor az ellenállásban szokatlannak sem volt nevezhető: Gilbert-rel együtt hamis személyi igazolványokat készítettek a hálózat valamennyi tagja számára. A háború ideje alatt a hatóságok számtalanszor változtatták a bűnüldözés szempontjából fontosnak tartott hivatalos iratokat – mint a munkakönyv, személyi igazolvány, leszerelési igazolás, élelmiszer- és iparcikkjegy, egészségbiztosítási igazolvány, országon belüli utazási engedély. És természetesen mindegyikre pecsét kellett, meg aláírás, amihez el kellett menni a helyi városházára. A németek számára mindez arra szolgált, hogy a bürokrácián keresztül állandó rendőrségi megfigyelés alatt tarthassák a lakosságot. Az ellenállásnak ez igen sok feladatot adott. „El sem tudják képzelni, hogy hány hátsó szobában vagy akár szalomban foglalkoztak akkoriban hamis papírok készítésével” – idézte fel később egy volt partizán.

A hamisítóipar igényeit csak fokozta, hogy egyre többeknek sikerült kibújniuk a náci hálójából, kivonva magukat a munkaszolgálat alól, valamint hogy egyre több zsidó próbálta megkerülni a kényszerintézkedéseket. 1943 nyarán módosították a *cartes d'identité*, azaz a személyi igazolvány kiadására vonatkozó jogszabályt: ezentúl a képek nem szemből, hanem profilból kell ábrázolnia tulajdonosát, a képet pedig a korábbiól eltérően nem iratfűzővel, hanem szegecsekkel kell rögzíteni a kartonpapírból készült igazolványba. Mivel nem minden ügynök számára lett volna kockázatmentes, ha valóban elmegy a rendőrségre új igazolványt készíttetni, Andrée sorra gyártotta az igazolványokat.

A hamis dokumentumoknak három fajtájuk volt forgalomban. A hamis hamisítványokat London bocsátotta az ügynökök rendelkezésére, az igazi hamisítványok Franciaországban készültek, és illegálisan forgalmazták őket, a hamis valódi igazolványokat viszont a prefektusok beépített emberei adták ki ténylegesen létező, francia állampolgárságú személyek nevére szólóan. A párizsi hálózatnak volt elég pénze, hogy meg tudja fizetni a valódi hamisítványt: le tudtak pénzelni ékszerészeket, gravírozással foglalkozó mestereket, hogy készítsék el a hivatalos iratok betűtípusainak megfelelő nyomólemezeket, amiről vagy ők maguk nyomtatták az igazolványokat, vagy hazaküldték Londonba, hogy ott gyártsák le őket. A hivatásos fényképészeknek mindennap be kellett szolgáltatniuk a rendőrségre az igazolványképek negatívjait – azt külön meg kellett fizetni, ha valaki azt kérte, hogy a mester a negatívot égesse el.

A párizsi ellenállási mozgalomnak jelentős segítséget nyújtott a hamis papírok gyártásához Samuel Beckett Franciaországban élő ír drámaíró, aki pénzt és fegyvert kapott ugyan a *Prosper* hálózattól, de elismerést, kitüntetést nem. Illegális nyomdájában rengeteg hamis igazolványt, forgalmi engedélyt gyártottak Andrée csoportjának, míg csak egy árulás miatt délre nem kellett menekülnie Párizsból.*

* Franciaország német megszállását követően Beckett futárként csatlakozott az ellenállás *Gloria SMH* nevű sejtjéhez. Menekülése után délen segítette a német csapatok elleni szabotázsakciókat. Itt végzett munkájáért később a francia államtól megkapta a *Croix de Guerre* (Hadikereszt) elismerést és a *Médaille de la Résistance*-t (Ellenállás Medáliaja). – *A ford.*

Az élelmiszerjegyekhez csak személyi igazolvány felmutatásával lehetett hozzájutni. Iszonyatos mennyiségű, aprólékos munkára volt szükség ahhoz, hogy több száz embert el lehessen látni a szükséges hamis iratokkal. Márpedig az ellenállók élete múltott ezeken.

Andrée bírta ezt a munkát is, képes volt egész éjjel ébren maradni és dolgozni, azt mondták róla, soha nem fárad el. Már éjfélre járt, csaknem életbe lépett a kijárási tilalom. Andrée és Gilbert az asztalnál ültek, előttük igazolványképek, toll, olló, az érkező ügynökök hamis személyazonosítási adatai: vezetéknev, keresztnév, foglalkozás, nemzetiség, születési hely, lakcím – hosszú lista a hálózat tagjainak nacionáléjával. Az asztalon szétszórva ott volt megyék szerint minden egyes német katonai főparancsnokság, *Kommandantur* bélyegzője.

Nicolas és Maude egy barátaikkal töltött kávézás meg az azt követő szokásos esti séta után épp hazaértek, és benéztek az irodába. Maude alkalmilag besegített Andrée-nak, de most túl fáradtnak érezte magát. Valamennyien kölcsönösen jó éjszakát kívántak egymásnak, ezután Nicolas és Maude visszavonultak a hálószobájukba.

Amikor Maude épp elkészült az esti toalettijével – levette az ékszereit, lemosta az arcfestéket, kifésülte sűrű, göndör haját –, a bejáratú ajtónál megszólalt a kapucsengő. Maude meglökte a férjét, aki már csaknem elaludt.

Nicolas, a kései látogató miatt bosszúsán, lement a hátsó lépcsőn, át a kerten, és a kerítésen keresztül megkérdezte a jövevénytől, hogy kit keres. A rendesen öltözött, úgy huszonöt évesnek kinéző, iskolázott kiejtéssel beszélő fiatalember Gilbert-t kereste.

Ennek hallatán Nicolas hátrahőkölt. Nem vártak senkit, ilyenkor különben is tilos volt az utcán járni. Szokatlan volt, bár nem teljesen érthetetlen, hogy ebben az órában verjék fel az embert, ha már egyszer a háztulajdonos nagyvonalúan az ellenállás rendelkezésére bocsátotta a házát. Felment az emeletre, hogy lehívja a barátját.

Andrée teljes figyelmét a nevekre, fényképekre, pecsétekre, szegcsekre, a fogóra fordította az anyagokkal és maradványokkal teli asztalnál ülve, amikor Gilbert elindult lefelé a lépcsőn.

Gilbert és Nicolas a sötétben szóba elegyedtek a fiatalemberrel. A látogató azt mondta, egy rádiókristályt hozott, amelyet Pierre Cu-

liolinak kellett volna Párizsba juttatnia. Gilbert kinyitotta a kaput, és a fiatalember besliszolt mögötte a kertbe. Amikor Gilbert megfordult, észrevette, hogy a másik pisztolyt szegez rá.

Egy szempillantás alatt vagy húsz civil ruhás férfi bukkant fel az árnyékból, és nyomult a kerítés mellé „*Gestapo!*” felkiáltással.

Nicolas felkiáltott a lépcsőházba:

– Maude, öltözz fel! – Nem akarta, hogy a feleségét csaknem pucér állapotban tartóztassák le.

– *Ouvrez, la police allemande!* Német rendőrség! Kinyitni! – üvöltötték, és a konyhai lépcsőn már rohantak is felfelé Laurent-ék hálószobájába.

Tizenkét német robbant be nagy zajjal a hálószobába, és támadt a vékony, áttetsző hálóingben álló Maude-ra pisztolyokkal és géppisztolyokkal:

– Kezeket fel!

A nő az erőszak láttán ingerülten, életét féltve megtette, amit akartak tőle.

Hallva a felbolydulást, Andrée felpattant az asztal mellől. A házban két lépcsőház volt, az egyik a fallal körülvett kert felé, a másik az utcára nézett. A hangok hátulról, a konyha felől jöttek. Arra gondolt, hogy talán még van esélye kitörni a másik oldalon, az utca felé. Az éjszaka nagyon sötét, lehet, hogy sikerül elérnie az erdős részt, és megbújni valahol a bokrok sűrűjében. Andrée gyors volt, ügyes, sportos és fiatal.

Felkapta a *Prosper* hálózat szervezeti felépítésének vázlatát, és a szájába gyömösölte. Egy náci megfenyegette, hogy lelövi, ha le meri nyelni.

A Foch sugárút 84.-ben, mindössze rövid sétára Laurent-ék házá-tól, Andrée-t felkísérték egy emeleti kihallgatósobába, s egész éjjel vallatták, reggelig.

A titkos ügynökök kiképzése során a Beaulieu-ben beléjük sulykolták: ha már teljesen nyilvánvaló, hogy lebuktál, és elfogtak, ne szólj semmit az első negyvennyolc órában. Viseld el az ütlegeket, törd a kínzásokat, két nap nem a világ. Ez még nem a vég.

Mert a két nap elegendő ahhoz, hogy a hír eljusson a hálózat tag-

jaihoz, hogy az érintett, vele kapcsolatban álló bajtársak eltűnhesse-
senek, megsemmisíthessenek egy csomó bizonyítékot, elrejthessék a
fegyvereket, új biztonságos lakásokat találhassanak, újakra cseréljék
a jelszavakat, titkos rejtékhelyre vonulhassanak vissza, értesíthessék
Londont a történekről, megmenthessék mások életét, ne hagyják
veszni az ellenállás eredményeit.

A vallatók egyre csak figyelték Andrée-t. Gúnyolódtak, hány kód-
neve van: Denise, Monique, ki akarták belőle szedni a valódi nevét.
Andrée lánytestvére Párizsban élt, gyakran találkoztak. Léone terhes
volt. Andrée tisztában volt vele, hogy azonnali veszélynek teszi ki, ha
csak egy szót is mond. Nem árulta hát el, hogy hívják.

A nációk túl sokat tudtak: Andrée-nak és Gilbert-nek sorra mu-
togatták a bajtársaik fényképeit, ugyanazokat, amelyek segítségével
éjszaka a hamis papírokat készítették. Ezek az információk tehát a
nációk kezébe kerültek.

Andrée nem szólt semmit, csak megvetően nézett.

A gestapósok egymást váltva ostorozták a kérdésekkel: *Hány rá-
diója van Gilbert-nek, és hova rejtették őket? Hol tárolják a fegyvereket?*
Rákérdeztek Buckra és Verára, a nő Beaulieu-kastélybeli kiképzésé-
re – a vallató még a hely nevét is tökéletesen ejtette ki.

A titkárnők folyamatosan jegyezték a válaszait, közben elkészült
az ellene szóló vádirat: előre kitervelt bestiális cselekedetek sora,
amelyek sok német életébe kerültek. A kandallópárkányon álló óra
mérte Andrée kihallgatásának egymást követő óráit. S jött a legfon-
tosabb kérdés: *Tudja-e a partraszállás időpontját?*

A pincében pezsgővel koccintottak.

Egy hosszúra nyúlt éjszaka után, amelyet feleslegesen töltött el a
meghiúsult légi küldeményre várva, Francis június 24-én reggel ért
be Párizsba a Normandia felől érkező vonattal. Az előző volt a júniusi
telihold utolsó éjszakája, így most két hétig nem lehetett küldemény-
re számítani, és a nyomás egyre nagyobbak ígérkezett. Az egyik
nyári telihold elmúlt. A szövetségesek partraszállása egy holdtöltével
közelebb került az európai partokhoz.

Francis olyan testtartással haladt lassan a metró felől az egyre
keskenyebb utcákon a szállodája felé, mint aki a háború minden ter-

hét cipeli a vállán. A házak errefelé szorosan egymáshoz tapadtak,
akár a könyvek egy keskeny polcon, közöttük galambok röpködtek
alacsonyan. A környék annyira lerobbant volt, amit a város még ép-
pen hogy el tudott viselni: hámló falak és sötét árnyékok, kifakult
propagandaplakátok, kis borbélyüzletek és trafikok. A macskaköves
utcaikat szemét borítja, a kapuk előtt rozsdás kerékpárok sorakoz-
nak, a padlásszobák ablakai között kötélre kitergetett ruhák lóg-
nak még esőben is.

A férfi az oly régen remélt ágyra vágyva lépkedett fölfelé az Hôtel
Mazagran rozoga lépcsőin. Rövidre sikerült a vidéki útja, az előző
hét viszont nagyon is elhúzódott, és eredménytelen volt. A tervek
szerint Pierre-nek és Yvonne-nak a városba kellett volna jönniük,
de nem érkeztek meg. A két új ügynök, Pick és Mac ugyancsak nem
mutakozott. Három nappal a meghíúsult találkozásokat követően,
miután semmiféle hírt nem kapott, Francis csak arra tudott gondol-
ni, hogy az ügynöktársait letartóztatták.

Sötét fellegek lebegtek a hálózat fölött. Amikor a bajtársai, akik
kikisérték a párizsi vonathoz, rákérdeztek rossz hangulatára, azt fe-
lelte, nem az egészségi állapotával van baj, annál sokkal többről van
szó, de nincs joga elárulni, milyen félelmek nyomasztják.

Mikor a szállodába ért, megjelenésére Madame Fèvre, az udva-
rias szállodatulajdonos közömbösen dűnnyögte: senki nem kereste,
senki nem érdeklődött utána, senki nem hagyott számára üzenetet.

Amikor kinyitotta a 15-ös számú szoba nehéz ajtaját, egy csapat
civil ruhás férfival találta szemben magát, akik rá vártak. A gengsz-
terek azonnal rárontottak. A lépcsőházból csizmás lábak dobogása
hallatszott, hármásával szedték a lépcsőfokokat. Újabb három-négy
férfi tört be a szobába. Francis lebukott, csapdába esett. Ütötték,
rugdalták. A szobát teljesen szétverték, az ő arcát felismerhetlen-
ségig összerúgták, karját eltörték. A szállodában Párizs legbrutáli-
sabb kollaboránsai borították vérbe a férfit.*

A Foch sugárút húsz óra leforgása alatt lefejezte a britek által támo-
gatott ellenállási mozgalom észak-franciaországi szervezetét.

* Párizs legkegyetlenebb bandája a „francia Gestapóként” emlegetett Sion volt.

Párizsban tombolt a nyár, és a *Gestapo* parancsnokai a Foch sugárúton ugyanúgy tisztában voltak vele, mint a Baker Street legmagasabb rangú vezetői, hogy a partraszállás hamarosan bekövetkezik. Azok szemében, akik túléltek, már magában az csodaszámba ment, hogy Herr Bömelburg nem kapta el sokkal hamarabb a *Prosper* vezetőit. Ami a foglyulejtőiket illeti, Andrée, Francis és Gilbert már jó ideje a látóterükbe került.

A *Prosper* hálózat katasztrófájának oka az volt, hogy túl korán kezdték meg az ellenállást, túl gyorsan hajtották végre a szervezést az ellenség hátában, amikor még nem jött létre az a hatalmas partizánsereg, amely eltakarhatta volna őket a vizslató tekintetek elől. Ebből okulva a Baker Street úgy döntött, hogy az ügynökök kiképzését a küszöbönálló támadásra való tekintettel magasabb szintre kell emelni, az ilyen katasztrófák elkerülése érdekében előre kell lépni.

Francisnek pillanatnyilag mit sem számított mindez. Lebukásának végső oka talán soha nem fog kiderülni,* legfeljebb csak feltételezni lehet, de a katasztrófa katalizátorai ott voltak mindenfelé: amatőrökből álló felfegyverzett földalatti mozgalom küzdött a D-napért, és árulás következtében szenvedett vereséget – az ellenállási mozgalom természeténél fogva veszélyes. És akik rájuk vadásztak, hivatásosok voltak.

Párizsban azon a részén, ahol szélesek az utak, és magas fák lombja tör az ég felé a fény és a lég csodás ölelésében, a Foch sugárút 84-es számú épületének pincéjében állt ellen a *Gestapo* kémelhárítása napokon át tartó vallatásának Andrée, Gilbert és Francis.

A vallatók felbecsülhetetlen ajánlattal kecsegtették őket: ha a vezetők elmondják az igazat, akkor egyiküket sem fogják megkínozni, sem megölni, és nem kezelik őket kémekként. Katonaként, hadifogolyként tisztelettel fognak velük bánni, a nemzetközi jog előírásai

* Az egyik lehetőség, hogy Pierre Culioli árulta el őt a kínvallatása során. Vagy meg lehet, hogy Jack Agazariant követték a razzia után, és ő vezetett a nyomára. Az sem kizárt, hogy a kettős ügynök holland volt a nyomravezető. De számos tévedés, névcseré is történhetett, ami végül a letartóztatásához és a hálózat összeomlásához vezetett.

szerint. Esetükben – cserébe a teljes együttműködésért, őszinteségért, azért, hogy cseppnyi esélyük legyen még egyszer meglátni Isten világát – felfüggesztik a bűnözőkre vonatkozó *Nacht und Nebel* parancs hatályát, a titkos kivégzések politikáját.

Francist három napon át vallatták egyhuzamban, étlen-szomjan, alvás nélkül. A 84-es számú ház negyedik emeleti picinyke szobájában a legféltettebb titkokat tárták elébe: az előző hónapok levelezéseiből összeállított válogatás másolatai kellő alapanyagot adtak *Prosper* kihallgatásához.

Francis Suttill a másolatok között megpillantotta feleségének, a drága Margaretnek saját kezűleg írt levelét.

Amikor üt az akció órája

Franciaország – London

A Baker Streeten álló Norgeby House 52-es számú szobájába rövid rádiós közlemény érkezett az 53-as állomáshelyről: Monique, Prosper és Archambaud eltűntek.

A júniusi újhold éjszakáján fekete gestapós kocsik indultak ki legyezőszerűen a párizsi külvárosokon és a Párizst körülvevő vidéki településeken át az atlanti-óceáni és a La Manche vidéki partszakasz felé Normandián és Touraine-en keresztül egészen a belga határt szegélyező erdőig. Tíz-tizenkét fős osztagok törtek be csűrökbe, pincékbe, pajtákba, falusi házakba, kastélyokba, szállodákba, iskolákba és templomokba. Mindent felforgatva fegyverek után kutattak, és a kocsijaikba tuszkolt ellenállókkal tértek vissza Párizsba. Buckmaster alezredes értékelése szerint „egyiket a másik után kapták el egyetlen éjszaka alatt, nyilvánvalóan koordinált műveletről volt szó, hogy az ellenállás tagjainak ne maradjon idejük egymás értesítésére”.

Az Andrée, Gilbert és Francis elfogása utáni első újhold éjszakáján vérfürdőt rendeztek az észak-franciaországi ellenállás soraiban, ez mindenekelőtt a tengerparti szakasz hálózatának tagjait érintette. A letartóztatások egymást követték, összesen kétszáznegyven, a *Prosper* hálózattal kapcsolatban álló partizánt kaptak el. A közeledő partraszállás előtt az ellenállást éppen ott tizedelték meg, ahol a legnagyobb szükség lett volna a segítségükre.

Buck magára vállalta a felelősséget, hogy visszahívják az ügynököket az érintett területről. Rádióüzenetet küldött az északi hálózat megmaradt tagjai számára. Megparancsolta, hogy a kompromittált ügynökök késlekedés nélkül térjenek vissza Londonba. Nemcsak az F Szekciónak voltak veszteségei, hanem a Szabad Franciák

szervezetének is. De Gaulle tábornok franciaországi megbízottját, Jean Moulint és a Szabad Franciák helyi vezetőségi tagjait ugyanazon az éjszakán fogták el, mint Yvonne-t és Pierre-t. A hálózattal kapcsolatban álló valamennyi hadnagy bekerült a *Gestapo* látókörébe, megfigyelés alá vonták a kávéházakat, tudomást szereztek a célszemélyek minden lépéséről, megtudták azonosítási jelszavaikat. Lise-t, aki Andrée-n keresztül küldte az üzeneteit, visszarendelték Londonba. Ugyanezt a parancsot kapta Bordeaux-ban a bátyja, Claude és annak futára, Mary Herbert. A következő holdtöltekor gépet küldenek értük.

A helyben toborzott partizánoknak nem volt ilyen lehetőségük. Franciák voltak, ez volt az otthonuk. Bízta benne, hogy sikerül találkozniuk egymással, és újjáépíthetik a hálózatot. „Senki sem gondolta, hogy fel kellene adnunk, és százfelé futnunk. Ha bárki is a saját bőrét akarta volna menteni, nem folytattuk volna a munkát. Épp ellenkezőleg, Sutill és a többiek eltűnése arra ösztönzött bennünket, hogy megkettőzött bátorsággal folytassuk a tevékenységünket” – idézte föl az eseményeket később a *Prosper* egyik parancsnoka. Fel kell állnia a felkelő hadseregnek addigra, amikor a szövetségesek visszatérnek Franciaországba. De valamennyien óráról órára egyre biztosabban tudtuk: kész csoda, hogy eddig nem tartóztattak le.

Lise-nek elképzelése sem volt róla, miért kellene mennie, csak azt tudta, hogy Poitiers-t azonnal el kell hagynia. Elhagyta gyönyörűen berendezett lakását, melynek teljes bérleti díja ki volt fizetve; egy nagy halom pénzt, ami kompromittálhatta volna, elrejtett a könyvek mögé, a könyvesszekrény hátába, majd megragadta a lehetőséget, hogy hétköznapi turistaként barangoljon a vidéken. Hosszú sétákat tett, és – a korábbiól eltérően – nyugodt életet élt azokban a napokban, míg csak haza nem repítették.

Bár a június végi londoni napok kellemesek, derűsek, balzsamosak voltak, a Baker Street hangulata egyre komorabbá vált. Valamennyien nagyon aggódtak, ha az elfogott ügynökökre gondoltak.

Az 53-as állomáshely végre kapott egy üzenetet, melynek a dekódolása megkönnyebbüléssel és örömmel töltött el mindenkit: az

F Szekció legjobb rádiója, Gilbert Norman ismét felbukkant az éterben, az adója működik, ő pedig életben van. Azt közölte, hogy bujkálnia kell. Megerősítette, hogy Andrée-t és Francist letartóztatták.

Az 52-es szobában Vera Atkinsnek továbbították az üzenetet. A rossz hírek e sívár napjaiban egyre csak a hold helyzete foglalkoztatta, amely pillanatnyilag olyan volt, mint egy vékonyka kifli. Gilbert a titkos rádióadások igazi bajnoka volt, az egyik rejtjelezőtiszt szerint mindig beépített valódi és hamis azonosítókat is az üzeneteibe. Franciaországból sugárzott adásai során egyetlenegyszer sem mulasztotta el, hogy előzetesen egyeztetett jelzéssel a segédszolgálatosok tudomására hozza, nincs a náci karmai között, nem ellenséges nyomásra cselekszik.

Amikor Gilbert várva várt üzenete megérkezett, első ránézésre hitelesnek tűnt, de aztán kiderült, hogy a rádiós egyik azonosító jele hiányzik. Nyolc hónap alatt először mulasztotta el. A segédszolgálatos lány, aki az adást vette, megosztotta feltételezését a főnökével: úgy véli, Gilbert-t elkapták. Azt mondta, jól ismeri a férfi morzeleütését, az olyan, mint egy ujjenyomat, és most eltér a szokásostól, szokatlan, ideges, olyan, mintha kényszer alatt, feszülten írta volna.

Buck félresöpörte ezeket az aggodalmakat. Teljes mértékben megbízott Gilbert-ben, azt mondta, szerinte inkább főbe lőné magát, semmint hogy elárulja a Céget. Dühös volt amiatt, hogy Gilbert kihagyta a második azonosító jelzést, ezért a következő üzenetet küldte neki:

A BIZTONSÁGI RENDSZABÁLYOK SÚLYOS MEGSZEGÉSE
NEM ISMÉTLŐDHET MEG. MEGENGEDHETETLEN, HOGY
MEGISMÉTLŐDJÖN.

Ettől fogva a Foch sugárút 84. harmadik emeletén elhelyezett rádiószakértők már biztosak lehettek benne, hogy minden egyes adáskor a szövegbe be kell építeniük Gilbert személyi azonosítóját, amikor az előre meghatározott időpontban és frekvencián küldik az adást Londonnak, az ő kódnevét használva.

Amikor a Foch sugárúton Gilbert-nek megmutatták Buck válsztáviratát, hitetlenkedve olvasta. Hiszen szándékosan hagyta ki

a második azonosító jelzést, hogy ezzel riadóztassa Londont. *Mi értelme akkor a blöffjelzésnek, ha a főhadiszállás nem veszi figyelembe? Ha a legkritikusabb helyzetben a speciális azonosító rendszer semmit sem jelent a Cég számára?* Annak hatására, hogy nem kapta meg a támogatást Baker Street-i kémfőnökeiktől, Gilbert megadta magát. Beleegyezett, hogy a Foch sugárút náciainak dolgozzon.

A Prosper hálózatnak vége volt. Andrée-t visszavitték a fresnes-i börtönbe. Gilbert-t a Foch sugárút padlásszobájában őrizték, hogy onnan küldje meghatározott időpontokban az adásait. Francist további vallatásra Berlinbe szállították. Mivel ő volt a párizsi hálózat agyközpontja, a náci feltételezték, hogy tudja a partraszállás paramétereit.

Gilbert komfortosan élt a tetőtérben. Bömelburg emberei a brit ügynököket az épület felső szintjén úgy tartották, mint az eredeti tulajdonosok a kutyaikat, részben azért, hogy pszichikailag megtörjék az újakat a vallatás során, részben arra várva, hogy a rádióadások révén megtudják személyazonosságukat, részben, hogy talizmánként szolgálhassanak, bizonyítva a németek erőfölényét egy elvesztett háborúban. Gilbert élete itt sokkal könnyebb volt, mint a fresnes-i börtönben, a foglyok ugyanazt az ellátást kapták, mint a náci tisztek, a párizsi Gestapo főhadiszállásán pedig bőségesen volt vaj, tojás, marhahús, csokoládé és valódi babkává. Az aktív együttműködőknek külön ellenszolgáltatás is járt: aprósütemény, konyak, szivar, kellemes bánásmód. A legértékesebb foglyokat étterembe vitték, barátaikként kezelték: a születésnapjukra virágot és ajándékot kaptak. Gilbert úgy vélte, az együttműködéssel sikerül elkerülni, hogy a bajtársait kegyetlen haditörvényszék elé állítsák, és százzámra halálra ítéljék. Gilbert feltárt csaknem minden adatot a britek által támogatott hálózatokról: az atlanti-óceáni, a La Manche csatornai, a belga határig húzódó északi, valamint a mélyen az ország belsejébe, a Loire-völgybe nyúlóan tevékenykedő szervezetekről. Elárulta a repülőgépek landolásának paramétereit, a fegyverküldemények fogadásának adatait. Segített elkészíteni a Cég vezetőinek, a hálózatok és alhálózatok irányítóinak adatbázisát, amit természetesen azonnal továbbküldtek Berlinbe.

Miután Gilbert elárulta a Foch sugárútnak, hol keressen, azonnal lecsaptak a helyi lakosokra ott is, ahol még nem tartották őket megfigyelés alatt, és vagy begyűjtötték, vagy azonnal agyonlőtték őket.

Az azt követő napokban, hogy a hálózat tagjait a Foch sugárútra hurcolták kikérdezni, Gilbert-t is bevitték a társai kihallgatására. Ő, aki alapvetően lelkes, lendületes beállítottságú volt, most arra ösztökölte a bajtársait, hogy mindent mondjanak el részletesen az ellenségnek, tárják fel a legapróbb részleteket is. „Semmi értelme a tagadásnak, a németek úgyis abszolút birtokában vannak az összes információnak, és a tagadással csak súlyosbítjátok a helyzetet, akkor még többeket vádolnak meg, ha viszont beszéltek, akkor a kisembereket nem éri majd bántódás” – mondta.* Valamennyi új fogolynek elmondta, hogy lepaktált a *Gestapó*val, hogy cserébe megmentse mások életét, amire a németek tiszti becsületszavukat adták. Szerinte a megszállásnak amúgy is hamarosan vége, találkoznak majd a háború vége után, hacsak nem hamarabb.

Annak ellenére, hogy a rejtjelezők gyanúja szerint Gilbert-t esetleg elkapták, a Baker Street úgy döntött, továbbra sem szakítják meg vele a rádiótávíró-kapcsolatot. A Cég stratégiája szerint akkor is fenn kell tartani a párbeszédet, ha nyilvánvaló, hogy a rádiós ellenséges megfigyelés alatt áll, mégpedig úgy, mintha azt hinnék, hogy szabad, abban a reményben, hogy olyan hasznos bejövő információkat tud átadni a nácioknak, amelyek révén mindaddig biztonságban van az élete, ameddig a rádiókapcsolat fennáll. A vesztes játszma is élet-halál harc kérdése lehet a letartóztatott ügynök számára, aki ezalatt esetleg időt nyerhet, hogy megszervezze a menekülését.

Miután Gilbert teljes volumenében és részleteiben feltárta az észak-franciaországi titkos szabotázsakciókat, az egyik német kémfőnök ezt az ironikus kérdést tette fel: „Kit kell elsőként felakasztanunk, amikor Londonba érünk, Winston Churchillt vagy Buckmaster alezredest?”

* Gilbert árulásra biztató felszólításait több egykori fogoly megerősítette közvetlenül a háború után, köztük Culioli, Balachowski és Guerne.

Néhány héttel később távírójel szikrája villant fel a nap sugarainak fényében Bajorország örökzöld erdőségében. A szikrát antenna ragadta meg, s vitte le a jelet a hegy mélyébe, az ott kialakított bunkerbe.

A németországi Obersalzbergben (Berchtesgaden) a háromszoros szögesdrót kerítés és aknamező védelmében, vasbeton bunkerében várakozó Hitlerre ösztönzőleg hatottak a franciaországi háborús eseményekről szóló hírek.

A többszörösen rejtjelezett távirat a párizsi Foch sugárút kémelhárító szolgálatától érkezett, és De Gaulle megbízottja, Jean Moulin letartóztatásának a részleteit tartalmazta, illetve emellett a legfrissebb információkat a párizsi brit terrorizmus helyzetéről, a letartóztatásokról, amelyek a Birodalom csaknem teljes győzelmét eredményezték.

1943 nyarán, nem sokkal a friss sztálingrádi vereség után a Führer még mindig meggyőződéssel hitt abban, hogy valóban ezer évig vagy még tovább fenn fog állni a Harmadik Birodalom. A németek a világtörténelem legnagyobb tankcsatájára készültek a szovjetek ellen Kurszknál. Hitler nem fordított különösebb figyelmet a szövetségesek német célpontok elleni bombázásaira: Hamburg bombázása során egyetlen éjszaka több mint negyvenezen haltak meg, közelítőleg annyian, amekkora brit áldozatot követelt a villámháború. „Nem több, mint egy olyan katasztrófa, melynek mértéke egyszerűen csak meghökkenti a képzelőerőt” – írta naplójába az eseményről Goebbels, nem minden ironia nélkül.

A Führer ízellegte a párizsi győzelmi jelentést:

LELEPLEZTÜNK TOVÁBBÁ EGY JELENTŐS BRIT
TERRORISTA SZERVEZETET, MELYEK FELADATA
A KOMMUNIKÁCIÓS KÖZPONTOK KÖZELÉBEN
KIALAKÍTANDÓ FEGYVER- ÉS LŐSZERRAKTÁRAK
LÉTESÍTÉSE SZABOTÁZSAKCIÓKHOZ, ÉS ANNAK
ÉRDEKÉBEN, HOGY NYUGAT-FRANCIAORSZÁGBAN
A PARTRASZÁLLÁS ELŐTT LEHETETLENNÉ TEGYÉK
A VASÚTI SZÁLLÍTÁST, ÉS ELVÁGJÁK NAGY-BRITANNIÁT
NORMANDIÁTÓL.

Az ablak nélküli háborús bunkerben Hitler tovább olvasta a kellemes híreket:

A FEGYVEREKET REPÜLŐGÉPRŐL DOBJÁK LE,
ÉS SZÉTOSZTJÁK A CIVIL LAKOSSÁGNAK,
AMELYET A PARTRASZÁLLÁSKOR BRIT EJTŐERNYŐSÖK
TÁMOGATNAK MAJD, HOGY SEGÍTSÉK A NÉMET
KOMMUNIKÁCIÓS HÁLÓZAT MEGSEMMISÍTÉSÉT.

A német kémelhárításnak sikerült tehát megszereznie a D-napra tervezett földalatti tevékenység tervét: megszakítani a kommunikációs kapcsolatokat, valamint elszigetelni Normandiát Nagy-Britanniától – a *Gestapo* leleplezte a legkiterjedtebb franciaországi kémhálózatot. Hozzájutottak rádió adó-vevőkhöz, kódokhoz és jelszavakhoz, képesek arra, hogy Berlinből irányított üzeneteket küldjenek Londonba. Ez komoly győzelem a Birodalom számára.

A SZERVEZET EGYIK VEZETŐJE A BRIT HADSEREG
FRANCIAORSZÁGI SZÜLETÉSŰ ŐRNAGYA, AKI KIVÁLÓAN
BESZÉL FRANCIAUL. AZ ÉSZAKI, VALAMINT
AZ ÉSZAKNYUGATI SZÁRNY VEZETŐIT UGYANCSAK
LETARTÓZTATTUK. AZ EGYIKÜK WINSTON CHURCHILL
UNOKAÖCCSE.

Hitler nem ismerte a francia születésű brit őrnagy, Francis Suttill nevét, s azt sem tudta, hogy kódneve Prosper, azzal viszont nagyon is tisztában volt, hogy milyen értékes lehet az a fogoly, aki közeli rokonságban áll a Churchill családdal. A következő mondat meg egyenesen részegítő volt:

TOVÁBBI LETARTÓZTATÁSOK VÁRHATÓK.

A távirat tovább erősítette Hitlernek az európai kontinens fölötti náci uralomba vetett hitét.

EZ A NEMRÉGIBEN LÉTREHOZOTT SZERVEZET
KOMOLY VESZÉLYT JELENTETT VOLNA EGY ESETLEGES
PARTRASZÁLLÁSKOR. (CSÚPÁN EGYETLEN EGY RAKTÁRBAN
240 GÉPPISZTOLYT TALÁLTUNK A HASZNÁLATUKHOZ
SZÜKSÉGES LŐSZERMENNYISÉGGEL.)

Ez maga az istenek alkonya, a *Götterdämmerung*.

Azt mondják, Hitler soha nem mosolygott. De hitt abban, hogy a háborúja megnyerhető, és a meggyőződése ragályos erővel bírt. A Birodalomnak még mindig megvolt a kétmillió négyzetkilométeres árja élettere, *Lebensraumja*, kontinensnyi kényszermunkatáborral. És ott volt az áthatolhatatlanná épített Atlanti fal, a tengerpart teljes hosszában.

Hitler diadallal jelentette tábornokainak, hogy a párizsi letartóztatások legalább egy évvel visszavetik a szövetségesek franciaországi partraszállását.

A székesegyház toronyórájának hangja messzire elhallatszott a Loire vidékén. Ilyenkor Blois-ban fecskék szálltak ki rajokban a gótikus torony támpillérei alól. Yvonne Rudellat golyóval a fejében a templomhoz csatlakozó egykori apátsági épületben kialakított kórházban feküdt, amelyet apácák működtettek. Sápadt volt, pergamenbőrű, beesett arca élettelen látványt nyújtott. Yvonne-t, aki a keleti természetgyógyászat híve volt, és jobban bízott a nyers kosztban meg a transzcendentális meditációban, mint a Szentatyában, apácák hozták vissza az életbe, és ápolták most a zárándokok útvonalára néző szobában. A teste teljesen belesüppedt az ágyneműbe, de a szíve vert, és a szemhéjai verdestek.

Egy nappal azután, hogy rálőttek, visszanyerte az eszméletét. A hétezer-hatszáz méter per szekundum sebességgel repülő lövedék letépte a haját, felsértette a fejbőrét, elérte a koponyáját, és ott megakadt az erős koponyacsontban, nem hatolt át a koponyán, nem sértette meg az agyvelőt, nem sebezte meg a gerincagyat sem. Csúpán idegszálakat és ereket roncolt szét. A lövés vérvészteséget és

eszméletvesztést okozott. A lövedék kalapácsként csapott le Yvonne koponyacsontjára, keskeny koponyája elnyelte a sokkhullámokat, és így a támadás ereje széteszlott.

A kórház úgy döntött, a sebészek még várhatnak. Dr. Maurice Luzuy azt gondolta, célszerűbb, ha a lövedéket egyelőre bént hagyják a koponyacsontban, az izom- és bőrszövet be fogja nőni, és majd valamikor később, egy alkalmas időben sebészetileg eltávolítják. Yvonne alaposan be volt pólyálva, a sebet rendszeresen kitisztították – különben a szépszis pillanatok alatt elvihette volna. „A náci fogság körülményei között talán épp az jelent majd számára előnyt, hogy van egy golyó a fejében” – vélekedett az orvos.

A lövés okozta sérülésből történő felépülés lassú folyamat, hosszasan tartó, erős fejfájással jár, és bizonytalan kimenetelű. A doktor azt a diagnózist adta, hogy Yvonne-nál a legkülönfélébb tünetek jelentkezhetnek: rohamok, mentális rendellenességek, bénulás, a beszédképesség elvesztése. Megváltozhat az érzékszervek működése: előfordulhat, hogy szokatlan jelenségeket érzékel, csillagokat lát, vagy sötétséget, felvillanó fényeket, lehet, hogy csöngeni fog a füle, nem fogja érzékelni a szagokat vagy az ízeket. Az orvostudomány jelenlegi állása szerint folyamatos fájdalomra számíthat, a fejfájás kisugárzik lefelé az állától a szegycsontig, hátul a nyakától a válláig. Nem valami kellemes kilátások, de életben marad. Azonban sikerült magához térnie a kóma sötét homályából, és csaknem valamennyi képességét visszanyerte a memóriája kivételével, ami az orvos véleménye szerint a körülményekhez mérten talán nem is olyan nagy baj.

Yvonne páciens volt, de egyben a Birodalom foglya is. A hálózata tagjai számára a reményt épp az ő gyenge egészségi állapota adta. A kórházban sokkal könnyebben meg lehetett látogatni egy foglyot, mint a börtönben. A csapat szabadlábon levő tagjai közül valaki szinte mindig ott ült „szeretett Jacqueline-jük” betegágya mellett, kitéve magát természetesen a náci kitarató megfigyelésének. Az egyik helybéli, aki rendszeresen látogatott betegeket a kórházban, később így emlékezett vissza: „El tudom képzelni, hogy a betegek között voltak fedett ügynökök is, akik a németeknek dolgoztak. Kétkedtem a kórteremben fekvő többi ápolat tényleges betegségében.”

Halkan odasúgta Yvonne-nak: „Hamarosan felépülsz, és együtt teázunk majd.”

A kórházi jelentésekben és más hivatalos iratokban a kórház személyzete és Yvonne honfitársai konspiráltak, igyekeztek megmenteni őt a rá mint a Birodalom ellenségére váró sorscsapástól. Csapatának egyik nőtagja új hálóinget vitt be neki, fizikális állapotát vajjal, cukorral, lekvárral teli tésztaféleségekkel próbálták erősíteni, ahogy egyikük mondta: „Szerettük volna megédesíteni a napjait.” Mindennek nemcsak az volt az oka, hogy mindenki szerette, akivel együtt dolgozott, mindenkit meghatott bátorsága, szilárdsága, elkötelezettsége, a bajtársai iránti odaadása – gyakorlati oka is volt annak, hogy folyamatosan figyelemmel kísérték a felépülését: Yvonne maradt azon kevesek egyike ezen a vidéken, akik még kapcsolatba tudtak lépni Londonnal. Azaz, ha a nácioknak sikerül vallatóra fogniuk őt, ez azzal járhat, hogy megtalálják az elrejtett fegyvereket, és sok ellenállót tartóztathatnak le. Yvonne nem kerülhet ebbe a helyzetbe, meg kell akadályozni, hogy kihallgassák.

A sérülését követő napokban a *Gestapo* többször is megpróbálta kihallgatni. Fiatalemberek jöttek magas szárú fekete csizmában és csillogó katonaköpenyben a kórház folyóparti bejáratához, végigmasíroztak a folyosók labirintusán a kórteremig. Ahogy beléptek, a recepció azonnal értesítette az elkülönítőt – a vészcsengő az egyik hátsó szobánál szólalt meg, ahol Yvonne-t kezelték –, így az orvosnak maradt ideje, hogy beadjon neki egy adag Pentothalt, gyorsan ható általános altatószert. Mire a náci odaértek a kaputól távoli kórteremhez, Yvonne már mélyen aludt.

Kórházi napjait egyre inkább a közeli rutinfeladatokra való felkészülés jellemezte, ahogy csontsovány alakja kezdett erősebbé és egészségesebbé válni. Különböző menekülési módok kerültek szóba, s volt, amelyik életképesnek tűnt. A kórháznak több sebezhető pontja is akadt: ki- és beszállítási, találkozási helyek az apátság egyes épületei között, kevés volt a hivatásos börtönőr, a kórház személyzete könyörületesen bánt a foglyokkal, meg számtalan lehetőség adódott, hogy lefizessék azt, akinek hatalom van a kezében. A rendőrség német, a kórház francia volt.

A szájhagyomány szerint a templom kriptáját és az eredeti, kilenc-

száz éves apátságot föld alatti járatok kötötték össze. Felmerült, hogy esetleg ezen a titkos alagúton lehetne kijuttatni Yvonne-t hordágyon vagy kerekesszéken, ha lenne, aki tisztában volna azzal, hol is húzód-nak ezek a járatok. Nem tudta senki.

Amikor Yvonne már képes volt felkelni és sétálni a folyósón, szó-ba került, hogy apácának öltözve el tudná hagyni az épületet azo-kon a helyiségeken keresztül, amelyeket csak az egészségügyi sze-mélyzet használhat. Így eltüntethetnék őt, és átvinnék a folyón egy biztonságos házhoz. A hálózat tagjai viasznyomatot vettek ezeknek az ajtóknak a kulcsairól, hogy a menekítés idejére elkészíthessék a másolatokat.

Amikor a beteglátogatók megosztották a menekítési tervet a baj-társaikkal, világossá vált számukra a *Prosper* hálózathoz kapcsoló-dó egységek katasztrófája: Pierre Culioli a vállalat során elárulta a fegyverraktárak helyét és a Blois környékén levő leszállópálya ada-tait, emellett üzenetet küldött a parancsnokainak, hogy működjenek együtt a németekkel. Amikor ezt követően a náci letartóztatásokat hajtottak végre ezen a környéken, többeket elkaptak azok közül is, akik Yvonne szökésének a megszervezésén fáradoztak.

Amikor a Párizsban még szabadlábban levő ügynökök tudomást szereztek Yvonne elfogásáról, egymillió frankot küldtek a nő háló-zatához, hogy azzal vásárolják meg a szabadságát – akkoriban ez volt a brit ügynökök árfolyama. Olyan körülmények között, amikor az Észak-Franciaország és London közötti összeköttetés igen kevés rádiós kapcsolatra korlátozódott, a döntés, hogy Yvonne szabadsá-gát pénzzel váltsák meg, rossz kilátásokkal kecsegtető, drága befek-tetés volt.

Amikor Yvonne tudomására jutott, hogy meg akarják szöktetni, visszautasította az ajánlatot. Tisztában volt vele, hogy szökése na-gyon sok partizán elfogásával, sőt valószínűleg kivégzésével járna, s hogy a teljes összeomláshoz vezethetne.

Blois kórházában Yvonne ápolása a büszkeség vállalásának meg-nyilvánulása volt azokban a keserű, sötét napokban. Helyi híresség-nek számított, ő volt a „szabotőr lady”, az angliai pici öreg hölgy, aki eljött Franciaországba, hogy harcoljon a németek ellen. A kórházi

személyzet mintegy a magántulajdonának tartotta, a róla való gon-doskodás az ellenállás támogatásának megnyilvánulása volt. A ha-zafiság készítette őket arra, hogy minden áron életben tartsák, és eldugják a náci elöl.

Am egy este az egyik fiatal orvos túl sok bor elfogyasztása után Yvonne-ról kezdett beszélni a társaságának a németek füle hallatá-ra. Már másnap megérkezett a parancs a kórházba: Yvonne-t át kell szállítani egy rabkórházba.

A Blois és Párizs közötti száznyolcvan kilométeres úton sister-gett a levegő a forráságtól. Az Yvonne-t szállító vékony fémlemez mentőautóban fülledt meleg és betegságszag terjengett. A területi egészségügyi központ vezetője figyelte a beteg hogylétét. A megter-helő út során Yvonne rosszabbul lett, a szívverése rendszertelenné vált, lélegzete ki-kihagyott. Az orvos szólt a sofőrnek, hogy a beteg nagyon rossz állapotban van, álljon meg, és húzódjon felre, injekciót kell beadnia neki, különben meghal jóval az előtt, hogy elérnék a párizsi kórházat.

A mentőautó lefékezett, és megállt az útszélen. A mező felett ro-varok zümmögtek a levegőben. A beteget őrző német, kezébe fogva a géppisztolyát, kiszállt az autóból.

– Ha megbocsátanak, kiszállok – mondta, mélyen beszíva a forró nyári levegőt. – Nem bírom a vér látványát.

A hold növekvőben volt. Franciaország huszonnyolc naponkénti reménykedése július közepén még erősebbé vált. A faborítású rá-diókészülékeket a nappali közepén helyezték el, távol a szobafalak-tól, az ablaktól, rejtve a kíváncsiskodó szomszédok tekintete elől. A BBC francia nyelvű adása ekkoriban egy hazafias viccel kezdő-dött: „Hallotta, hogy egy francia 21:20-kor megölt egy német ka-tonát, és megette a szívét?» – »Ez három okból is lehetetlen: a néme-teknek nincs szívük, a zsidók nem esznek disznóhúst, és 21:20-kor mindenki a BBC-t hallgatja.«

A francia nyelvű adás egyetlen fontos esemény bejelentésére igye-kezett felkészíteni a lakosságot 1943 nyarán: a szövetségesek part-

raszállásának hírére. A kellemes nyári időjárás megkönnyítette az átkelést a La Manche csatornán. A júliusi holdtöltekor a BBC haditudósítója teljes pontossággal közölte a tervezett támadás részleteit:

Az angol és amerikai csapatok amilyen gyorsan csak lehet, szeretnék elérni az európai partvidéket. A megszállt országok türelmetlenül várnak erre, ám az ilyen jelentős és fontos, nagy erőket megmozgató hadművelet hosszú és bonyolult előkészítést igényel.

A hallgatók nagyot sóhajtottak a következő hír hallatán:

Európa minden mértéket meghaladó sorozatos légitámadások tanúja lesz. Úgy tűnik, Hitler Európájának egyetlen szöglete sem rendelkezik a szövetségesekénél nagyobb légierővel. Az angol-amerikai haderő a partraszálláshoz szükséges felkészüléssel foglalkozik. Az egész világ türelmetlenül várja, hogy mikorra állnak készen a döntő támadásra.

Londonban a Baker Street kémfőnökei állandó készenlétben voltak, ők is ott álltak a rádiókészülék mellett, amikor elhangzott:

A siker esélye napról napra nő.

1943. július 10-én szombat éjjel a növekvő hold kúszott felfelé az Eiffel-torony csúcán, miközben a párizsiak családi körben hallgatták a rádióadást:

Az Egyesült Nemzetek hadereje a mai napon támadást indított Szicília ellen. Ez az európai kontinens felszabadításának első lépése, amelyet továbbiak követnek majd.

A hír egyszerre volt csodálatos és borzalmas, biztató és elszomorító. A szövetségesek partra szálltak Európában, de nem jutottak el Franciaországig. A felszabadítás oly közel volt, mégis fél földrésznyi távolságra.

A több száz kilométeres veszélyes földközi-tengeri partszakaszon vívott, Szicíliaért folyó harc volt a szövetséges csapatok első rendkívül bonyolult, vízi és szárazföldi kombinált hadművelete Európában.

Bár ezalatt Franciaországban oly sok partizán tette kockára életét, oly sok fiatal gyülekezett a hegyekben, oly sokan haltak meg, mégis napról napra egyre többen csatlakoztak az ellenállási mozgalomhoz. Bár a *Prosper* hálózatot szétverték, Franciaországban sok ezer felkelő állt készenlétben, várakozón, fegyverben. Szeretnék volna felszabadítani a hazájukat, de erre nem voltak képesek a szövetségesek ereje nélkül. A szabadság elsőként Olaszországba köszöntött be, a fasiszmus szülőhazájába, mely oly örömmel tűzte magára Hitler márkanévét.

A szövetséges haderők főparancsnoksága nem hagyta figyelmen kívül, hogy Franciaországban felháborodással fogadják majd ezt a hírt, ezért a haditudósító hivatalos és kimért tónusban így folytatta:

Felhívjuk a francia nemzetet, hogy őrizze meg nyugalma, és ne üljön fel az ellenség által terjesztett hamis információknak. A szövetségesek rádiója rendszeresen tájékoztatja önöket a valós hadi eseményekről.

A közhangulat összeomlani készült. Hogyan lehetne fenntartani a reményt többévi megszállás után? Már nem volt elég tartalék, amire számítani lehetett volna. Képes-e kitartani az ellenállás ez után a csalódás után? Számukra nem elég, hogy az észak-afrikai gyarmatok visszakérültek Franciaországhoz. De Gaulle tábornok éjszakánként sugárzott felhívásai nem azonosak a nemzeti szuverenitással. Franciaország jövőjének a szabadság a záloga, ám a szövetségesek döntésével ez most Szicíliának jutott.

A döntés hat hónappal korábban született. A januári casablancai konferencián a szövetségesek abban állapodtak meg, hogy 1943-ban megindítják a Hitler elleni támadást Európában. A *Husky* hadművelet Szicíliát jelölte meg hídfőállásként, ahonnan a szövetségesek megkezdik legnagyobb európai offenzívájukat. A sziget mindössze

tizenöt kilométerre van a szárazföldtől. Winston Churchill így határozta meg: „támadás a tengelyhatalmak leggyengébb pontja ellen”. Az angol–amerikai csapatok innen eljuthattak az olasz csizmához, elszigetelve ezzel Hitlertől, közben ellenőrzésük alá vonhatták a földközi-tengeri térséget, és egyidejűleg el tudják vonni Hitler erőinek egy részét az orosz fronttól.

A rádióközlemény így folytatódott:

Őrizzék meg a nyugalmut, és maradjanak fegyelmezettek! Ne siessék el a dolgot, az ellenség csak erre vár.

A Foch sugarút 84.-ben ennek nyomán jelentősen megváltozott a frissen elfogott „terroristák”, köztük Andrée és Francis helyzete. Már nem volt értelme, hogy tovább folytassák Andrée kínvallatását a partraszállás időpontjáról, hiszen köztudottá vált, hogy az offenzíva ezen a nyáron nem következik be. Berlin ugyanannyira tisztában volt vele, mint London és Washington, hogy a szövetségesek nem rendelkeznek akkora katonai potenciállal, amely lehetővé tenné, hogy egyszerre támadják meg 1943-ban Olaszországot és Franciaországot.

Tudatni fogjuk, mikor érkezik el a cselekvés órája. Addig azzal segítsenek bennünket, hogy betartják az utasításokat. Ami azt jelenti: őrizték meg a nyugalmut, tartalékolják az erőiket.

Vagyis a közlemény arra utalt, hogy ha a franciák felkelést kezdeményeznének, ehhez nem kapnának semmiféle támogatást a szövetségesektől. 1943 nyarán tehát nem lesz győzelmi díszszemle a *Sambre et Meuse* induló ritmusára. Franciaország számára a parancs: várni. *Attentisme*.

A rádióközlemény ezzel fejeződött be:

Ismétlem: tudatni fogjuk, mikor érkezik el a cselekvés órája.

Hitler kapott még egy nyarat, hogy megerősítse Atlanti falát.

III. rész

Csókollak

Fresnes-i börtön

A fresnes-i börtön udvarán Andrée Borrel időnként hallotta a *Marseillaise* hangjait, annak ellenére, hogy a német tisztek megtiltottak mindennemű éneklést. A hírek a börtönben a cellákon keresztülhaladó csöveken érkeztek morzejelekkel. Minden rab tudott a szövetségesek szicíliai partraszállásáról.

Andrée szentül meg volt győződve róla, hogy túléli a háborút, amit Hitler elveszít majd. Nézetét megosztotta fogolytársaival, próbálta felvidítani és túlélésre bírni őket.

Mindent egybevéve Andrée derűs volt, 1943–1944 fordulóján újra kapcsolatba tudott kerülni a külvilággal. Sikerült elbűvölnie vagy lefizetni valakit, így a nővére elvihette kimosatni a rabruháját a mosodába. Vékony cigarettapapírra apró betűkkel üzeneteket írt neki, a papírdarabot a szennyesbe rejtve. Ezekben felsorolta, mire lenne szüksége, milyen hírekre, de bonyolult rejtjelezéssel még üzeneteket is küldött a Párizsban talpon maradt ellenállók számára.

„*Chère Lily*” – így kezdődtek Andrée levelei. Testvére, Léone, aki nyáron még terhes volt, kisfiúnak adott életet, lett hát egy unokaöccse. Vajon mi lehet a neve? A Prosper hálózat összeomlásával Léone férjét, Robert-t is elkapták, így a családnak biztosan szüksége volt pénzre. Yvonne épp ezért sürgette a testvérét, hogy mielőbb adjon el mindent, ami az övé, az összes tulajdonát. Se ő, se az anyjuk ne tiltakozzon ez ellen, s különösképpen ne az ő fogoly mivoltára való tekintettel. Neki ebben a „katonai helyzetben” alig van valamire szüksége. Az egyetlen dolog, amit ne adjon el, üzente meg Léone-nak, az arany nyaklánc, azt még szeretné hordani a háború után. Volt megtakarított pénze abból, amit Londonból szokott kapni – min-

den ügynök részesült anyagi támogatásban. A fresnes-i börtön foglyai mind bíztak abban, hogy 1944 elhossa számukra a szabadulást.

Andrée csak élelmiszert kért: teát, olajat, dzsemet. Ilyesmi maradt még a londoni küldeményekből. Kérte, hogy Léone tegyen néhány szem kockacukrot a dzsemesüvegbe, az jól jönné. Kellene még szappan, fogkrém és egészségügyi betét. Meg cigaretta. Arra is emlékeztette a testvérét, hogy a gyufáról se feledkezzen meg. Karácsonyra a Vöröskereszt küldött a foglyoknak gyömbéres kekszet, azal bőségesen el van látva. Andrée nagyon aggódott amiatt, hogy az anyja megtudhatja, börtönben van, ezért könyörögve kérte Léone-t, úgy küldjön neki csomagot, hogy az édesanyjuk ne szerezzen róla tudomást.

Andrée adott még más elintézendő feladatot is Léone-nak. Párizsban ruhákat varratott, el tudna-e menni értük a varrónőhöz? Az illető éppen mostanában kapcsolódott be a földalatti mozgalomba. „Mondd meg neki, hogy elnézését kérem, sajnos nem hívhatom meg ebédre, de hamarosan pótoljuk, és az ebéd jobb lesz, mint amit a Tavern de Genève-ben adtak.” A közös étkezés említése azonosító jelzés volt, a feladó személyazonosságának hitelesítésére. A varrónő meg fogja érteni az üzenet jelentését.*

Andrée a börtönből is tovább dolgozott a Cégnek. Télikabátja volt, arra nem volt szüksége, viszont csizmára és meleg hosszúnadrágra igen. A kérés egyik kézzől a másikra járt, míg elérkezett egy bajtárhoz Trie-Château-ba, aki a Léone-tól kapott üzenetből azonnal tudta, hogy Andrée hivatásos ügynök. Andrée arra kérte a testvérét, üzenje meg neki, hogy nagyon boldog, és az illető tegyen róla, hogy ez sokáig így is legyen. Ez azt jelentette, hogy a bajtárs küldjön neki ruhaféléket abból a tartalékból, amelyet a nácik nem tudtak megkaparintani a hálózat összeomlásakor. Andrée azt kérte, Léone a mosodán keresztül juttassa el hozzá a választ.

* Andrée testvére, Léone is részt vett az ellenállási mozgalomban, és a levelezéshez használta az ügynökök részére összeállított, szócsere alapján alapuló kézikönyvet. Így ha például Andrée „édességet” kért, vagy „játékot” akart vetetni Léone kisbabájának, az valójában fegyverre és lőszerre utalt az ellenállók szótára szerint.

Az egyik következő alkalommal megkérdezte, tudna-e Léone nyúlászóval bélelt papucsot küldeni az ugyancsak a börtönben raboskodó Tambour nővéreknek. Andrée igyekezett tisztán és higiénikusan tartani magát a börtönben, volt kombinéja, hogy a ruhája ne piszkolódjon annyira, de nem tudott mindent összeválogatni, amire szüksége lehetett a börtönben. Amikor a fegyveres német felszólította, hogy szedjen össze mindent, amit vinni akar, nem gondolkozott tisztán.

A Foch sugárút nyomozói Pierre Culioli levéltárcájában bukkantak rá Andrée lakcímére, Gilbert-től viszont megtudták, hol lakik Léone egyik rokona, ahol Gilbert az egyik rádió adó-vevőt elrejtette. Andrée szerelme, Maurice Dufour soha nem tört meg a vallatások alatt, éppen azért maradt eltökélt, mert nem akarta elárulni a nőt.

Gilbert viszont beköpte a Foch sugárútnak az egész hálózatot.

A másik Gilbert, Henri Déricourt, hasonlóképpen.

Andrée el akarta foglalni magát valamivel a börtönben, ezért fonalat, vékony kötőtűt, cipzárt és szegőzsinórt kért testvérétől. És mivel meg szeretett volna tanulni angolul, kért egy nyelvkönyvet is.

Andrée börtönből írott levelei meglehetősen furcsák, mintha valami nővérek közötti titkos beszédre utalnának. Nehezen képzelhető el, hogy valóban varratott ruhákat, amikor a francia textilgyárak minden termékét megszállási fizetségként azonnal elvitték Németországba, és az sem valószínű, hogy egy angol nyelvkönyvet becsempészhettek volna egy németek által szigorúan ellenőrzött börtönbe. Andrée leveleiből nem lehet hitelesen és pontosan megállapítani, mik is voltak valójában a kérései. A megszállítás negyedik évében, amikor mindennemű kapcsolattartást ellenőriztek, a franciák számára természetes volt, hogy a leveleikben körülírással, utalásokkal jelezzenek csak bizonyos dolgokat. Andrée üzeneteinek továbbítása nagy kockázattal járt; ha elkapják, az a hírvívó számára akár végzetes is lehetett volna. A Léone-nak adott feladatai szinte rejtvényyszámba mentek: a fontos és a hétköznapi kérések el voltak rejtve a kódolt és az érthető üzenetek közé. André kérte a testvérét, hogy égesse el az aktatáskájában levő iratokat. Léone-nak ugyanezt

kellett tennie mindennel, ami a rádióadások nyomára vezethetett. Andrée-t érdekelte az is, kiderítette-e a testvére, kik tudakozódtak a bérelt lakása körül. És figyelmeztette, ha bárki jelentkezne is nála azzal, hogy hírt visz tőle a börtönből, semmiképp se higgyen neki. A legfontosabb, figyelmeztette Léone-t, hogy ne bízson senkiben, aki azzal környékezi meg, hogy üzenetet akar neki küldeni, ez csak csapda lehet.

„Vigyázz magadra! *Bon Noël!* Boldog születésnapot anyának és neked. Azt hiszem, Németországba fognak vinni. Csókollak!” – fejeződik be Andrée levele.

Hazafias hivatás

Poitiers

A lakbér kifizetve, a hold fogyóban – Mary Herbert titkos ügynök az ágyon ülve szoptatta két hónapos kislányát, Claudine-t 1944. február 18-a éjjelén.

Mary beköltözött Lise de Baissacnek a *Gestapo* főparancsnokságához közeli komfortos, kellemes, megürült házába. Mary és Lise, akik osztálytársak voltak a Beaulieu-ben, mostanra igazi barátnők lettek. Mary azt követően, hogy Odette-tel együtt a *Seadogon* megérkezett Franciaországba, Claude *Kutató* nevű hálózatának futára lett a tengerparti részen.

Mostanra pedig Mary és Lise családtagokká is váltak: Claude de Baissac Mary parancsnoka volt, s egyben gyermeke apja. A férfi kezdetben tiltakozott az ellen, hogy egy nőt helyezzenek a parancsnoksága alá, mondván, a nők idegrendszere nem elég erős az ilyen feladatokra. Ám Mary körültekintő, értelmes eljárás módja meggyőzte. Megbízható csapatot alkottak, bizalmas, szoros kapcsolatba kerültek egymással – szorosabba, mint amit a katonai normák előírásosnak tartanak: a kisbaba a terv része volt.

Előző tavasszal Mary közölte Lise-zel: „Mindent megteszünk Claude-dal, hogy kisbabánk legyen.” – „Komplett örültek vagytok – hangzott Lise válasza. – Mi a csudát akartok kezdeni egy csecsemővel a háború alatt?” – „Gyereket szeretnék” – válaszolta nyíltan Mary. Negyvenéves volt, régi brit katolikus családból származott, mely a reformáció után nem tért át az anglikán hitre. A család nem volt túl népes, s ő végre anya szeretett volna lenni.

„Kérlek, csinálj nekem gyereket” – fordult Claude-hoz, s az megette. „Mary valójában nem férjet akart, csak gyereket – mondta róla Lise. – Előfordul az ilyesmi.”

Claude bordeaux-i hálózata nagyon erős alakulat volt, ráadásul olyan vidéken, amely tele volt Vichy-szimpatizánsokkal, s közöttük a régi rendszer egykori katonáival, tisztjeivel. Parancsnokai szerint Claude volt a legtehetségesebb szervező mindazok közül, akiket a Cég Franciaországba küldött. Hálózata húszezer fős félkatonai szervezetet alkotott. Emellett beszerezett harmincezer szimpatizánst, akik felfegyverezhetők lehetnek a partraszállást követően. A terepen töltött első éve alatt százhuszonegy alkalommal dobta le hozzájuk hadifelszerelést: ezerhatszáz konténert, háromszázötven ládát, melyek összesen nyolcezer-ötszáz kiló robbanóanyagot, hétézer-ötszáz Sten típusú géppisztolyt, háromszáz Bren típusú könnyű géppuskát, ezeröttszáz puskát és tizenhétézer-kétszáz kézigrátnót tartalmaztak. Claude, akárcsak a húga, Lise, rendkívül tehetséges volt, és számos feladatra alkalmas ügynökké nőtte ki magát. Szabotázsakciókra kiképezve indították útnak, ám a robbantások számát már a szövetségesek partraszállása előtt megkésztette, ennek eredményeképpen egysége lehetetlenné tette a németek számára a Bordeaux és Spanyolország közötti vasútvonalak használatát. Eközben Claude rendszeresen küldte a legfontosabb információkat a szövetségeseknek a Franciaországba érkező és onnan induló német szállítmányokról. Gyakorlatilag e Bordeaux-ból kapott alapvető fontosságú hírszerzési adatoknak köszönhetően épülhetett ki gyorsan a blokádnak Európa és a Távol-Kelet között. E forgalom leállítása azért volt rendkívüli fontos, mert a megrendelt hadianyag-utánpótlás létfontosságú volt Japán számára.

Mary a terhessége első hat hónapjában tovább tevékenykedett Claude futárjaként – ugyan ki gondolná, hogy egy állapotos nő az ellenállóknak dolgozik? Munkája azonban jóval a szülés időpontja előtt véget ért, minthogy Lise-t és Claude-ot ugyanazzal a járattal 1943 nyarán visszarendelték Londonba,* s ő magára maradt Franciaországban. Nekik vissza kellett menniük, mivel a hálózatokat megprázták a letartóztatások, s ők számos letartóztatott párizsi üg-

* Claude-ot nemcsak a *Prosper* hálózat összeomlása miatt rendelték haza, de azért is, mert 1943 nyarán árulás következtében a *Kutató* hálózat is ugyanerre a sorsra jutott.

nők – Andrée, Yvonne, Gilbert és Francis – személyes ismerősei voltak. Úgy vélték, Mary aktuális állapotában nem kockáztathatja meg az utazást. Ráadásul, ha visszatérne Londonba, milyen élet várhatna ott rá? A terhesség az azonnali leszerelést jelentené. És mihez kezdene egy hajdon anya egymagában Angliában?

Franciaországban tisztelet övezte az anyákat. Az anyaság hazafias hivatásnak számított. Philippe Pétain szerint Franciaország az alacsony gyerekszámúknak köszönheti a hitleri megszállást, s azért szorgalmazta a gyerekszülést, hogy a felnövekvő gyerekekből katonát faragva az erős francia hadsereg szembe tudjon szállni a náci birodalommal. A Vichy-rendszer a gyermekszülést hazafias tetteként ünnepelte, és a gyarapodást oly mértékben a haza szolgálatának tekintette, hogy regnálása alatt bűncselekménynek minősült a születésszabályozás és a terhességmegszakítás. Mindkettőért húszévi börtön és százhuszezer frankos pénzbüntetés járt, a beavatkozást végző orvost pedig kivégzés fenyegette. Az abortusz árulásnak számított, a prostitúció legális volt.

Mary tehát előnyben részesítette Franciaországot, noha a háború nem volt épp ideális időszak egy csecsemő számára. A Cég révén pénzügyi problémái nem voltak, és a ház teljes mértékben tehermentes volt. 1944-re a tengerpartnál folyamatosak voltak a légítámadások, míg Poitiers-ben csak néhány száz német állomásozott; ellentétben a parti sávban elhelyezett számtalan hadosztállyal. Lise háza olyan jól fűthető és kellemes épület volt, hogy egy alkalommal a náci szereték volna kisajátítani maguknak. Mary véleménye szerint Bordeaux túl kényelmetlen lett volna egy kisbaba számára, ott vérdíjat tűztek ki Claude fejére, ő volt a *Gestapo* egyik legkeresettebb célpontja.

1944 első hónapjaiban már közeli bizonyosságnak tűnt a szövetségesek franciaországi partraszállása. Bár az olaszországi hadjárat Monte Cassinónál elakadt – a szövetségesek legközelebbi célja Róma elérése volt –, a náci vezérkar ugyanúgy biztos volt benne, mint az angol–amerikai hadvezetés, hogy tavasszal vagy nyáron megindul a támadás a La Manche csatornán keresztül Franciaország felé. Az egész világ erre várt.

Nagy-Britanniában Lise és Claude megkapták a kiképzést arra

vonatkozóan, hogy milyen feladataik lesznek a D-napon, a partraszálláskor. A brit és az amerikai speciális egységek parancsnokai új tervet dolgoztak ki a francia tisztekkel karöltve, nevezetesen a *Jedburgh* hadműveletet. Ennek értelmében az egyenruhás francia tiszteket ejtőernyővel dobják le, s ők azonnal átvesszik a félkatonai szervezetek feletti rendelkezést. Érkezésükkor Claude, az észak-franciaországi legnagyobb ellenálló egység addigi parancsnoka fogja várni őket.

Claude ígéretet tett Marynek, hogy ha mindketten túlélik a háborút, elveszi feleségül, s ezzel legitimálja a gyermekük helyzetét. Még elutazása előtt meg akarta tenni a szükséges korrekt, előzetes intézkedéseket az új családja érdekében, ezért hivatalos nyilatkozatban elismerte az apaságot. Az iratot tanúként a Cég két ügynöke írta alá. Ez a dokumentum – ha nyilvánosságra kerül – önmagában elégséges jogalap lehetett volna valamennyiük meggyilkolásához. A titkosszolgálatok általános szabályai szerint tilos bármit is papírra vetni, erre az iratra mégis szükség volt. Bár nyilvánvalóan kiderült belőle, hogy Claudine házasságon kívül született gyermek, egyedül ez a dokumentum képezhette a jogalapot arra, hogy a későbbiekben árvellátásra legyen jogosult, ha Mary vagy Claude életét veszítené egy akcióban.

A Baker Streeten senki nem tudta, mi történt Maryvel. Nyomtalanul tűnt el Bordeaux-ból. Mivel ismerte a jelszót, amellyel Lise cselédlánya beengedte a házba, beköltözött a kellemes lakásba, ahol megtalálta a könyvesszekrénybe elrejtett jelentős pénzösszeget, amelyből nyugodt életet tudott teremteni magának és a kisbabának. Így ettől fogva nem volt semmilyen kapcsolata Londonnal.

Mary, aki korábban nagyon sovány volt, a terhesség alatt felszedett pár kilót, de a szülés után újra lefogyott. Azon a reggelen, amikor korán megszoptatta a picit, ő még ágyban volt, amikor megszólalt a kapucsengő. Mary abban reménykedett, hátha valamelyik partizán hoz hírt Claude-tól – semmit nem tudott arról, mikorra várhatja vissza.

A bejárónő két gestapóst kísért be a szobájába, akik Madame Irène Brisée – azaz Lise – iránt érdeklődtek.

Mary azt felelte, Madame Brisée Párizsban van.

Ezek szerint olyan jó barátságban van vele – tették fel a kérdést –, hogy a rendelkezésére bocsátotta a lakását, mialatt Párizsban tartózkodik?

Mary azt válaszolta, egy közös barátjukon keresztül találkoztak, s neki nem volt hova mennie a picivel. A gyerekeknek nincs apja. Ezért fordult segítségért Madame Brisée-hez.

A két gestapóssal a lakásban, kisbabájával a karján, Mary megkérdezte, megengednék-e, hogy a cselédlányt leküldje pár apróságért a babának – tápszerért, pelenkáért, meg, ha talál a boltban, szappanért, és a reggelihez friss kenyérért. A kisbabáknak sok mindenre szükségük van, magyarázta.

Mary arra gondolt, ha a lánynak csak egy csöpp esze is van, azonnal szól Lise valamelyik bajtársának, aki riadóztatja majd a többieket. Magához szorította a kisbabáját, de a gondolatai akörül forogtak, milyen veszedelmes dolgok lehetnek a lakásban. A konyhaszekrényben van egy kis darab angol címkejű csokoládé, egy felvágatlan lapokból álló könyvben van elrejtve Claudine apasági nyilatkozata, a könyvesszekrényben pedig a rengeteg pénz, amelynek az eredetét nem tudja majd megmagyarázni.

A gestapós nyomozó azt mondta, Marynek velük kell mennie a főparancsnokságra, hogy kikérdezzék. A gyereket itt kell hagynia.

Mary haragosan tiltakozott: egy csecsemőt nem lehet magára hagyni. Miféle anya tenne ilyet? Milyen francia nőnek juthatna ilyesmi egyáltalán az eszébe? Ki lehet olyan hülye, hogy ezt elvárja?

A gestapósok beleegyeztek, hogy megvárják, amíg a lány visszajön.

Ilyen körülmények között, magyarázta Mary, az anya kötelessége, hogy megadja az utasításokat, hogyan kell ellátni a kisbabát. Papírt és ceruzát fogott, és leírta az étkeztetést, az alvási időket, hányszor kell tisztába tenni, s hogy mit tegyen a lány a babával, ha őt nem engedik haza.

Mary megkérdezte, sokáig tart-e majd a kikérdezése, de a gestapósok nem feleltek.

Amikor a lány visszajött, odasúgta Marynek, hogy Lise hálózatának tagjai közül is többeknél ugyanebben a pillanatban razziáznak, Poitiers közelében ötöt biztosan elfogtak.

Maryt letartóztatták.

Cserben hagyta piciny leánykáját.

1944 februárja körül Franciaországban minden szem az ellenállásra tekintett. Mivel 1943 nyarán nagyon sok ügynököt és velük kapcsolatban álló partizánt tartóztattak le, és az észak-franciaországi titkos fegyverraktárak jó része a náci kezére került, éppen ott veszítette el az ellenállás a fegyvereket, ahol a leghevesebb harcok voltak várhatók a partraszállás után. Ennek ellenére maradtak még tartalékok, és voltak robbantással járó szabotázsakciók is: több gyár működésképtelenné vált, a partizánok hajókat süllyesztettek el, vonatszerelvényeket tettek tönkre, homokot juttatva a tengelyekbe, a német tengeralattjárók személyzetének egyenruháját készítő üzemben az öltözőekbe viszketőport szórtak.

A Cég taktikája most már kizárólag a partraszállás előkészítésére irányult. Nem büntették a kisebb vétségeket, a toborzással összefüggő erkölcsi fenntartásokat elvetették, arra koncentráltak, hogy a partizánok összehangolják, és időben szinkronizálják az infrastruktúra megsemmisítését, a partvonal teljes szakaszán végrehajtandó soha nem látott méretű hadművelettel egy időben. A Cég a megszállt országok mintegy háromezer kilométer hosszúságú tengerparti területére dolgozott ki hadművelleti tervet a helyi illegális ellenállási mozgalmak felkelésének támogatására Skandináviától Spanyolországig.

Franciaországban az volt a feladat, hogy a lehető legnagyobb mértékig gyengítsék a *Wehrmacht* erejét. A BBC francia nyelvű adása 1944 tavaszán meghatározta a célkitűzést: felkészíteni a franciákat arra, hogy a támadás megindításakor érezzék a rájuk háruló felelősséget. S megjelölték a megvalósítandó konkrét feladatokat is: „megakadályozni az ellenséges csapatszállításokat, folyamatosan zaklatni a német csapatokat, felosztatni a rendőrséget, szimpátiasztrájkokat szervezni az üzemekben”. Az invázió során a telefonvonalak elvágásával arra kell szorítani a németeket, hogy a rádiókapcsolatot használják, mivel az *Ultra* révén az angolok már értették az *Enigma* kódolt üzeneteit.

Mary ekkoriban még nem tudta, hogy Claude már visszaérkezett második küldetésére, ezúttal Normandiába. A feladata egy ellenálló egység vezetése volt, amelynek hátba kellett támadnia a németeket, hogy elvágják őket a segédcsoportoktól, és megakadályozzák

lyozzák az elesettek pótlását az egyre szélesedő frontvonalon. Míg egy évvel korábban Claude-nak sürgető üzeneteket kellett küldenie Londonba minél több hadianyag küldését szorgalmazva, a háború negyedik évében már fantasztikus mennyiségű fegyver és lőszer érkezett. 1943 utolsó három hónapjában százhat alkalommal dobtak le hadianyagot, 1944 első negyedévében viszont már hétszázötvenkilenc repülőjáráttal érkezett lőszer, április és június között pedig ezerkilencszázhatvankilenc alkalommal kaptak fegyvereket. Az instrukcióknak megfelelően immár Claude-nak sem voltak erkölcsi fenntartásai, az vezérelte, hogy minél nagyobb embertömeget tudjon mozgósítani az ellenállás számára. A Cég most összességében százhuszonezer fő felfegyverzését tudta biztosítani,* a mennyiségből az F Szekcióhoz csatlakozók hetvenötezer fegyverest állítottak ki, De Gaulle Szabad Franciaíai ötvenezer főt.

Lise az Angliában és Skóciában létesített titkos kiképzőiskolákban tevékenykedett tapasztalt ügynökként mint kiképzőtiszt, a frissen toborzott női ügynököket készítette fel a partraszálláskor rájuk váró feladatokra. A sérülése sokkal hosszabb ideig kárhoztatta e feladatra, mint ahogy tervezte, szeretett volna mielőbb visszatérni a harcra.

Azt még mindig nem tudta senki, hogy pontosan hol fognak partra szállni a szövetségesek, mindenki csak találgatott: Calais? Normandia? Bretagne? Észak-Franciaország egész partvidéke a hajóhad érkezésére várt.

A hadművelet egyre inkább közelített a kitűzött dátumhoz, 1944 májusához.

Maryt tíznaponta vitték kihallgatásra. Tartotta magát a Beaulieu-ben begyakorolt legendához: élete legnagyobb részét Alexandriában töltötte. Az apja régész volt, ő Firenzében művészeti tanulmányokat folytatott. A kisbabával kapcsolatban azonban már improvizálnia kellett. A férje mérnök volt, mesélte, de régóta külön élnek, és Párizsban

* Ez a számítás nem veszi figyelembe azt a fegyver- és lőszer mennyiséget, amelyet a nácik meg tudtak kaparintani a kettős ügynökökön keresztül megszerzett információk alapján.

lett egy szeretője. Amikor rájött, hogy terhes, Párizsba ment, hogy ezt bejelentse a szerelmének, de egy szőke nővel találta az ágyában. A férfi hallani sem akart róla, elzavarta, adott neki százezer frankot, és azt mondta, hogy többé látni se akarja, ne zaklassa. Szánalmas kis mese volt, de próbálta hihetővé tenni vele a babát, egyedülálló helyzetét és a lakásban található pénz eredetét is.

Úgy tűnt, a nácik elhitték a történetét. Valójában nem ő, hanem Lise volt a célpont, róla érdeklődtek. *Tudta-e, hogy Lise-nek mennyi szeretője van? Vagy talán az a sok férfi, aki ki-be járkált a lakásába, mind brit ügynök volt? Tudta-e egyáltalán, hogy Lise brit ügynök?*

Mary teljes ártatlansággal válaszolt: őt Lise csak egyetlen férfinak mutatta be, spanyoltanárának, egy egyetemi októnak. A szülés során a császármetszés nagyon legyengítette, magyarázta. Állandóan fájt a sebe, nem volt olyan állapotban, hogy társas életet éljen.

Tudta-e, hogy Lise folyékonyan beszél angolul? – hangzott a következő kérdés, amelyre ő nemleges választ adott.

Aztán jött az övön aluli ütés: Mary a beszéde alapján nem tűnik franciának, furcsa a kiejtése, mondta a kihallgató.

Marynek azonban erre is megvolt a jól begyakorolt, azonnali válasza: ha az ember hosszú ideig él Egyiptomban, és váltogatva kommunikál arabul, spanyolul, angolul, olaszul és franciául, akkor óhatatlan, hogy mindegyik nyelven legyen egy kis idegen akcentusa. Azt természetesen nem árulta el a vallatónak, hogy kitűnően beszél németül is, ez volt a hatodik nyelv, amelyen megtanult.

– Nem hiszem, hogy bármit is ki tudnánk szedni ebből a nőből – jelezte felettesének a kihallgatótiszt, természetesen ékes németiséggel.

– Azért tartsuk még itt, amíg meggondolja magát – jött a válasz.

A kihallgatás során Marynek a gestapósok megmutatták az F Szekció ügynökei, például Andrée, Yvonne és Odette szervezeti besorolását és a fényképeket, meg azokat a lakcímeiket, melyeket ő is ismert, hiszen Andrée párizsi lakásához saját kulcsa is volt.

Mary teljes tudatlanságot mutatott. Ő csupán egy egyedülálló anya, akinek most nagyon hiányzik a kisbabája.

A vég nélküli kihallgatások egyre ismétlődő kérdéseit egyik nap légiriadó szakította félbe. A szövetségesek bombázásai egyre inten-

zívőbbek lettek, ösztökélve Franciaországot a közeledő nagy nyári hadműveletre.

Az egyik kihallgató pánikba esve kérdezte a felettesét, hogy lemenjenek-e az óvóhelyre. Az teljes nyugalommal felelt: „Nemsokára úgys valamennyien halottak leszünk.” Úgy tűnik, a legedzettebb nációk is tisztában voltak azzal, hogy 1944-ben Franciaországban a Birodalom a vesztes oldalra kerül.

A kihallgatás tehát folytatódott: *Miért Claudine lett a kislány neve? Tudja-e Mary, hogy Bordeaux-ban van egy Claudine nevű brit ügynök? Van-e ennek valami köze a névadáshoz?*

A Claudine Mary tábori neve volt.

Nem, felelte, egyszerűen kedvesnek találja ezt a nevet. Istenfélő, jámbor név. A baba tél közepén született, a katolikus naptár szerint ekkoriban van Saint-Claude napja. Aztán megkérdezte, mikor láthatja a kislányát.

– Majd ha elmondja az igazat – szólt a válasz.

Ezután hét példányban aláírta vallomásának német és francia nyelvű szövegét.

Kéthavi Gestapo-fogság után Maryt közvetlenül húsvét előtt kiengedték az őrizeteseiből. A foglár visszaadta a személyes holmijait a gyűrűje kivételével, azt mondták, jöjjön vissza a következő héten, talán addigra előkerül. A nagyhét előtti napokban kapta vissza bocsánatkérés közepette.

Mialatt a börtönben volt, Poitiers környékén egyre gyakoribbakká váltak a légitámadások, amelyek igen félelmetesek voltak a cseleklány számára, ezért Mary kisbabáját elvitte egy közeli árvaházba, ő meg egy stratégiailag kevésbé fontos kis faluba menekült.

Az Hôtel-Dieu apácai nagyon jól bántak a kisbabával, csodálatosan gondoskodtak róla. Az egyházi szabályzat általában tiltotta, hogy visszaadják a szülőnek az elhagyott gyermeket, ám Mary elmagyarázta, hogy ő nem hagyta el, a nációk letartóztatták. Így aztán az apácák könyöröltek, és átadták neki Claudine-t.

Fogsága alatt sem a Gestapo-tisztek, sem a Vichy-kollaboránsok nem vették komolyan, hogy egy frissen szült gyenge nő valójában brit ügynök lehet.

Az anyaság mentette meg Mary életét.

Kissé bátrabbnak látszani

Párizs

Andrée Borrel és Odette Sansom 1944. május 13-án együtt léptek be a Foch sugárút szalonjába, ahol már hat lány várakozott, valamennyien az F Szekció ügynökei. Az elegánsan berendezett helyiséget a magasan elhelyezett, a *belle époque* időszakot felidéző hatalmas tükrök tették még tágasabbá. Andrée és Odette már csaknem egy éve fogságban voltak, a többiek szemmel láthatóan csak nemrégiben kapták el: friss, egészséges arcszínük arról tanúskodott, hogy a börtön számukra egyelőre csupán rövid kényelmetlenséget jelentett, nem örökös poklot.

A német katonák kemény tekintettel, de kissé zavartan szemléltek őket.

– Miért nem kínálnak meg bennünket teával? – kérdezte követelőzőn Odette. – Tudom, hogy rengeteg teát kaparintottak meg.

Kockázatos célzás volt, de tényen alapult: a lehallgatott rádióadások révén a nációk egy év alatt rengeteg brit szállítmányra tették rá a kezüket.

Mintha csak ez lett volna a szokásos, az őrt álló nációk teljesítették Odette utasítását. Zsúrkocsin teát hoztak be, és a peremén mintás, finom kínai porceláncsészében szolgálták fel. A hölgyek elálmélkodtak a csodás szervizben kínált erős tea rég nem tapasztalt kellemes élvezetének lehetőségén, amelyben már oly hosszú ideje nem lehetett részük.

Ekkor egy gyors mozgású brit férfi lépett be, Odette felismerte. John Starr, Suttill, a Foch sugárút legújabb dédelgetett ügynöke egy alkalommal rádiósként átvette Gilbert szerepét, miután ő rájött, hogy az adásait bemérték. John a saját dolgozószobájából jött át, onnan, ahol a nációk segítőtársává vált, és csokoládéval kínálta a höl-

gyeket. Odette franciaországi tartózkodásának legelső napján találkozott vele, John bátyja Maryvel és vele együtt jött át ide a *Seadog* nevű felukkán, és aztán valamennyien együtt siettek a sziklás tengerparton a biztos menedék felé az éj sötétjében. Aztán egy alkalommal Odette vallatása alatt John is ott ült a teremben. Odette-et rendkívül feldühítette, ha egy brit ügynököt látott a németek oldalán. John angolra fordította a rádióüzeneteket, és ellenőrizte a nem angol anyanyelvűek szóhasználatát olyan szövegek alkalmazásával, amelyeket csak egy brit érthet meg. Tény és való, hogy nem adott ki információkat, csupán vette azokat, pontosabban, ha sikerült elkapnia az éterben baráti beszélgetéseket, azokra a *Gestapo* rátehetette a kezét, és felcsíphetett belőlük valamiféle titkos információt, kulcsfontosságú tény, mely elősegíthette a háború megnyerését. Abban bízott, hogy egy figyelmetlen pillanatban sikerül megszöknie, és ismét a szövetségesek hasznára válhat mindazokkal az információkkal, amelyeknek a birtokába jutott. Ám azzal, hogy John belement a németek megtévesztő rádiós játékába, a Baker Street tizenhét frissen ledobott ügynöke a németek által ismert helyen ért földet.

Odette hűvösen gúnyos *How are you?*-val fogadta John belépését, majd közölte vele, hogy a fivérét Németországba vitték. (Ez tévedés volt, Odette feltehetően összekeverte a fedőneveket, ugyanis George Starrt ez idő tájt épp olyan kínvallatásnak vetették alá Toulouse-ban, melynek során állítólag tűzbe tartották a foglyok lábát.)* Arra viszont nagyon ügyelt, hogy alaposan megfigyelje John arcát és ruházatát – gyapjúszővet nadrág volt rajta, kék zakó és baszk sapka – hátha szükség lesz rá, hogy a háború után pontos leírást tudjon adni róla a Baker Streetnek.

Bár ehhez túlságosan sok reményt nem fűzött. Tüdőbajos volt. Amikor kijött Fresnes-ben a börtönből, hátrahagyott a kislányainak egy csomagot a börtönkáplánnál. Egy levél volt benne, és rongybabák, amelyeket a börtönben készített nekik a ruhája darabjaiból.

* George Starrt, aki az SOE értékelése szerint a legjobb szervezőjük volt, egyike annak a mindössze három ügynöknek, akik az ezredesi rangig jutottak a ranglistán, s akit a háború után *Distinguished Service Order* (Kiváló Szolgálatért Erdemrend) és a *Military Cross* (Hadikereszt) kitüntetésekre terjesztették fel, a Vichy-titkosrendőrség, a *Milice* vetette alá kínvallatásnak.

Vele ellentétben Andrée-nak szilárd meggyőződése volt, hogy túl fogja élni, hogy a szövetségesek győzni fognak. A börtön ablakából állandóan hallotta a bombázásokat. A győzelem csak idő kérdése.

A nők magukkal hozták értékes tulajdontárgyaikat: egyiküknél a nyári meleg ellenére vastag szőrmekabát volt, Andrée-nál ott volt a testvérétől kapott összes téli holmi, az egyik lánynak volt egy flörtölésre ingerlő rúzs – azonnal körbeadta, és mindegyikük kifestette vele az ajkát. Ezt már valóságos élvezetként élték meg.

A nagyvilági környezetben, amely oly nagyon távol állt a cellák kopár magányától, valamennyien jókedvűek voltak, örültek a találkozásnak, s hogy bajtársak, kollégák között vannak. És beszéltek, beszéltek, beszéltek. A börtönben csak igen óvatosan kommunikálhattak a foglyok egymással – mindenütt tele volt besúgókkal. Itt, a Foch sugárúton már mindent felfedtek, mindegyikükről tudták, hogy titkos ügynök, a helyzetük nagyjából azonos volt.

Teázás közben a lányok esze a feladataikon, a szolgálatukon járt. Örültek, hogy egyáltalán életben vannak, mert sokan már meghaltak közülük. Volt, aki önmagát szapulva, felsorolta, hogy milyen hibákat követett el, végigvette a küldetéseit, és elmondta, mit tehetett volna másképp, most már így utólag, tapasztaltabban.

Többen felvetették, az a gyanújuk, hogy a németeknek lehet beépített emberük a londoni főhadiszálláson, emiatt sikerülhettek félre olyan sokszor a dolgok. Az egyik lányt földet érésükre kapták el, a hamis rádióadásnak köszönhetően. Egy másik terhes volt egy ügynöktől, ám úgy döntöttek, a veszélyes helyzet ellenére hasznát veszik majd itt. Volt egy nagyon vidám lány közöttük, egyre csak nevetett, ami egy fogolytól igencsak furcsa volt. Mindössze hat hete tartóztatták le, neki még újdonságszámba ment a börtönlét. Aztán volt egy idősebb francia üzletasszony, egy rettenetesen merev angol lány kocás szalaggal összefogott hajjal, meg egy német születésű, zsidó származású lány, akinek barátja, a párizsi zsidó hálózat egyik parancsnoka a *Prosper* tagjainak letartóztatása után került a razzia hálójába.*

* E könyv szereplői mellett a további foglyok név szerint Yolande Beekman, Madeleine Damerment, Vera Leigh, Eliane Plewman, Diana Rowden, Sonia Olschanezky voltak – egyikük sem élte túl a megpróbáltatásokat.

Bármennyire különböző volt is a lányok előélete, sorsa, Odette megérezte bennük a közös vonást, hogy miért is vállalták önként a titkos tevékenységet vagy az ügynöki munkát. Mindannyian úgy gondolták, hogy ily módon valami hasznosat cselekedhetnek.

Igyekeztek bátrak maradni, megőrizni a kedélyállapotukat, ezért arról kezdtek beszélni, mi lesz majd velük a háború után. A nagyon távoli jövőről folytatott beszélgetéssel átugrották a közvetlenül előttük álló időszakot: a precíz német adminisztrációból nem szivárgott ki sok információ, mindössze annyit tudtak, hogy francia börtönből német börtönbe kerülnek.

A fresnes-i börtönben többnyire magányosan töltött hosszú időszak után itt most együtt voltak, bizalom ébredt közöttük. E pazar kastélyban, a párizsi nyárban a nők támogatták, bátorították egymást, ígéretes jövőről beszéltek angol tea mellett. Mindenki igyekezett kissé bátrabbnak látszani, mint amit valójában érzett.

A hatalmas ablakokon besütöttek a nap sugarai, áthatolva a súlyos drapériákon. Mindegyik nő csodálatos volt, és bátor, de mindegyikük a könnyeivel küszködött – féltek attól, mi vár rájuk.

Egymáshoz bilincsel kézzel kísérték be őket sorban a rabszállító kocsi, amely a Németországba induló vonathoz vitte őket.

Párizs búcsúzóul rájuk kacsintott. Az utcán sétáló nők színes nyári ruhát viseltek, meg hatalmas napszemüveget, a férfiak ingujjban voltak, a kávéházak teraszain a párok vidáman beszélgettek, miközben a kávéjukat kortyolgatták, s egymás kezét fogták. Ezek voltak az életnek azok a kellemes pillanatai, amelyeket ők is ismertek és szerettek, az a Franciaország, amelyért harcoltak.

Ami pedig másnap vár rájuk: *Nacht und Nebel*, éjszaka és köd, semmi más.*

* A foglyokat a vonathoz kísérő SS azt mondta a nőknek: egyikük sem fog élve visszatérni, és sokat fognak szenvedni, mielőtt végleg leszámolnának velük.

Támadás indul

Franciaország

A La Manche csatorna fölött vörösesen ragyogott a telihold 1944. június 1-jén a 21:15-kor, a BBC francia nyelvű adásának kezdetekor. A híradást, mint négy éve minden este, most is az *V. szimfónia* győzelmi hangzású taktusai vezették be, hogy felkeltsék a franciák figyelmét.

Ici Londres!

| Itt London.

A napi híreket követően egy sor gyermekded mondóka és dalocskák után következtek a személyes üzenetek, s közöttük egy, amely már május elsején is elhangzott:

*Zokog, zokog
az ősz konok
hegedűje...*

A szöveg Verlaine *Őszi szononjának*, az egyik legközismertebb francia versnek az első három sora,* s ez volt az „A”, az első üzenet, amely felkészülésre szólított fel. Ezt folyamatosan megismételték június 2-án, 3-án és 4-én.

Az ellenállási sejtek egész Franciaország területén táviratilag kapták meg a parancsot:

* Szabó Lőrinc fordítása.

vasz óta ismert volt számukra. A Foch sugárút urai az egyre sűrűbb titkos rádióadásokból tudták, hogy a partraszállás időpontja egyre közeledik. Az információt az Odette-et és Petert letartóztató Hugo Bleicher őrmester, azaz a hírhedt „Henri ezredes” szállította annak köszönhetően, hogy a fogságában levő *Carte* hálózati André Marsacnak sikerült beszerveznie két kettős ügynököt.

A Foch sugárúton úgy vélték, a Verlaine-vers az egész Franciaországra érvényes parancs a felkelés megindítására, ezért Nagy-Párizs náci vezetése azonnal sürgős táviratot küldött a német legfelső hadvezetésnek: a szövetségesek partraszállása huszonnégy órán belül bekövetkezik.

A távirat vétele ellenére a német hadvezetés nem tett semmit. Úgy tűnt, mivel a tengerparton állomásozó egységeket minden holdtőltekor készenlétbe helyezték, a sok elmaradt támadás miatt a hadvezetés frusztrált lett. Calais-nál, a Cotentin-félszigeten riadó-készültségbe helyezték a Tizenötödik német hadseregcsoportot, Normandiában azonban úgy döntöttek, hogy a Hetedik német hadseregcsoportnak nincs teendője. „Túl öreg róka vagyok én már ahhoz, hogy az ilyesmi fel tudjon izgatni” – mondta az egyik német főtiszt, miközben épp megnyerte a bridzspartiját. Rommel tábornok semmiféle parancsot nem kapott, egyébként is otthon ünnepelte a felesége születésnapját. Von Rundstedt hadseregtábornok, a nyugati fronti német haderő főparancsnoka megmakacsolta magát: „Majd ha Eisenhower tábornok jelenti be a BBC-n.”

A rádiófelhívás utolsó szavainak elhangzásakor a felkelők nem voltak sem bágyadtak, sem tunyák – ők elkötelezettek voltak. A szövetségesek stratégiái többlépcsős akciókat vártak el tőlük, a nemzet azonban annyira kiehézett már a szabadságra, hogy egyszerre akart megtenni mindent.

Június 6-án napkeltekor Lise de Baissac fájós lábbal tekerte a rozsdás kerékpárt Párizs nyugati részéből visszafelé. A lába akkor sérült meg, amikor két bevetés között otthon volt továbbképzésen, és az ejtőernyővel rosszul ért földet. Ahogy akkoriban mondták, a kerékpár az ellenállás fegyvere. Ami a háború előtt hétköznapi dolognak számított, az most egy új autó árával vetekedett, s hogy a hasonlat

teljes legyen: rendszámtáblával is ellátták. Lise a fővárostól Normandia felé tartott.

A La Manche-melléken húzódó hatalmas mezőgazdasági területen Lise Claude parancsnokhelyetteseként tevékenykedett. Működési területe a partvidék déli része volt, mely Omaha, Utah, Gold, Juno és Sword fedőnevekkel vonult be a történelembe. A „B” felhívás időpontjában toborzóúton volt Párizsban. Ő sem tudta még ekkor, hogy pontosan hol történik meg a partraszállás, azt viszont igen, hogy a *Kutató* hálózat működési területe a La Manche csatorna és az Atlanti-óceán két döntő fontosságú mély vizű partszakasza között húzódik.

Franciaország területén a D-nap már az előtt beköszöntött, hogy egyetlen hajó is kikötött volna. Ahogy Lise partizánjai június 5-én este meghallották a felhívást, azonnal akcióba léptek, Avranches városánál, a Cotentin-félszigeti katonai bázisnál megrongálták a vasúti csomópontot, a vasúti összeköttetés teljesen lehetetlenné vált. Ahogy Lise éjszaka tekerte a biciklit, látta, amint azok a kamaszok, akiket tavasszal ő képzett ki, és látott el fegyverekkel, sorra vágják el a föld alatti telefon- és telekábeleket, végig a normandiai part mentén. Bár hét emberét letartóztatták azon az éjszakán, előtte sikerült elvágniuk két légi távvezetékot, és szálfákkal eltorlaszolniuk néhány főútvonalat.

Ezen az éjszakán Franciaország-szerte kilencszázötven robbantást hajtottak végre a vasútvonalak ellen a Cégtől kapott robbanóanyagok felhasználásával. Június 6-ra virradóra egész Normandiát sikerült izolálni.

A háromnapos kerékpárútból Lise még csak egyet tett meg a harci övezet felé haladtában, kis ismeretlen utcákon igyekezve kikerülni a sűrű ellenséges ellenőrző pontokat. Éjszaka az árokba húzódva aludt, majd újra nyeregbe ülve igyekezett a parancsnoksága felé. Nem volt rádió közelében, amikor elhangzott az egyesített expedíciós haderő főparancsnokának, Dwight D. Eisenhower tábornoknak a Normandia népéhez szóló felhívása:

Tömegek sorsa múlik azon, milyen gyorsan teljesítik a parancsot. Azonnal hagyják el a városokat, maradjanak távol a főútvonalak-

tól. Gyalog menjenek, és ne vigyenek magukkal olyasmit, amit nehéz cipelni. Ne álljanak össze csoportokba, hogy ne keltsék ellenséges egység látszatát. Közel a szabadságuk órája.

A világ legnagyobb expedíciós hadereje percekre volt attól, hogy partra szálljon Normandiában.

A normandiai partvidék egymás mellett sorakozó települései – Saint-Lô, Avranches, Cherbourg, Caen – fölött elszálló bombázók röplapokon tájékoztatták a lakosságot a közeli támadásról.

A Pointe du Hocnál állomásozó német egység 6:20-kor küldött értesítést, miszerint négy csatahajó közelít a francia partokhoz. 6:30-kor pedig eljött a H-óra (ahogy a konspiráció érdekében a partraszállás napját a D-Day, azaz D-nap elnevezéssel illették, úgy az időpontját így: H-Hour). Az *Overlord* hadművelet megkezdődött.

Elsőként az amerikai csapatok szálltak partra az Omaha és a Utah fedőnévvel jelölt partszakaszokon.*

Tízennyolc perccel később a *Radio Berlin* interkontinentális adása közölte, hogy szövetséges ejtőernyősök értek földet a Szajna torkolatánál, hogy erősen bombázzák Le Havre-t, Calais-t és Dunquerque-et, és hogy a német haditengerészet támadást indított az expedíciós szövetséges erők ellen.**

Az *Associated Press* azonnal továbbította a világ minden tájára a Berlinből érkező híradást.

Miután a partraszállás folytatódott a Sword, Gold és Juno fedőnévű partszakaszokon, 9:00-kor Eisenhower tábornok felhatalmazást kapott egy rövid helyzetjelentés közzétételére. 9:32-kor Londonból

* Valójában brit csapatok tették először a lábukat francia földre: John Howard őrnagy parancsnoksága alatt június 6-án 0:16-kor, hat órával a partraszállás hivatalos időpontja előtt száznyolcvanegy brit katona kelt át hat vitorlázó repülőgéppel, hogy két hídfeállást foglaljanak Sword Beachnél.

** Martha Gellhorn haditudósító volt az egyetlen nő, aki a tiltás ellenére részt vett a partraszállásban, és elsőként tudósított Normandiából. Mivel elszántan ott akart lenni minden háborús helyszínen, egy kórházhajó mosdójában rejtőzött el, és horoggyon fekve szelte át a La Manche csatornát. Így megelőzte férjét, Ernest Hemingwayt, aki fegyveresen ugyancsak részt vett a támadásban.

lemezfelvételtől osztották meg a hírt a nagyvilággal. A közlemény nem tartalmazta a stratégiai fontosságú részleteket, csak a háború katonai felderítésének legfontosabb adatát:

Eisenhower tábornok parancsnoksága alatt a szövetséges haditengerészeti erők a légierő támogatásával ma reggel megkezdték a partraszállást Franciaország északi partvidékén.

Mindössze ennyi volt, amit a franciák a borzalmas megszállás négy éve alatt hallani szerettek volna. Az egész világ feszülten várakozott.

Június 6-án éjfélkor kódolatlan morzeüzenet szállt az éterbe a Foch sugárút egyik harmadik emeleti szobájából egy elkobzott brit adóvevőről. A rádióüzenet szövegét már hetekkel korábban megfogalmazták Himmler, Göring és Hitler parancsára, miután tavasszal hosszadalmas vita tárgyát képezte, mikor is kell felfedniük, hogy a szövetségesek készülékéről küldték a megtévesztő adásokat, s ily módon játszotta a Birodalom az *Englandspiel* névre keresztelt információs hadműveletet. Hitler azt feltételezte, a leleplezés sokkolóan hat majd a szövetséges tábornokokra, akik ekkor döbbennek majd rá, hogy milyen jelentős mértékben sikerült a náciak beférkőzniük a földalatti mozgalom soraiba. Azt sem zárta ki, hogy a leleplezés olyan hatásos és destabilizáló erejű lehet, hogy a szövetségesek hadvezetése elbátortalanodik, és visszavonja hadparancsait, feltételezve, hogy a náciak már tavasz óta a kelepccén munkálkodtak. A partraszállás napján ezért a *Gestapo* a következő nyílt üzenetet küldte:

TÁVIRAT A KÉK BORBÉLYTÓL

KÖSZÖNET A RENGETEG FEGYVER-
ÉS LŐSZERSZÁLLÍTMÁNYÉRT MELYEKET HOSSZÚ IDŐN ÁT
KÜLDTEK FRANCIAORSZÁG TERÜLETÉRE STOP NAGYON
MÉLTÁNYOLJUK AZ ELGONDOLÁSAIKRA ÉS TERVEIKRE
VONATKOZÓ HASZNOS TIPPEKET STOP

A D-napon a német hadseregnek az SOE révén érkezett és az ellenállóktól elkobzott mennyiségből több százezer tonna hadifelszerelés volt a birtokában.

ELKERÜLHETETLEN VOLT HOGY F SZEKCIÓBELI
BARÁTAIKAT MINT MAX PHONO THEODORE STB STB
A GESTAPO GONDOSKODÁSA ALÁ HELYEZZÜK STOP
ANTOINE ÉS TELL KITŰNŐ EGÉSZSÉGNEK ÖRVENDENEK
STOP

A *Gestapo* a jól értesültségével hivalkodott: a Phono és az Antoine a *Prosper* hálózat mellett tevékenykedő két ügynök, Emile Garry és France Antelme kódneve volt; a Tell név mögött valójában Gustave Bieler, a Max mögött Jean Bougenne, a Theodore mögött pedig Jacques de Guélis rejtőzött.

NAGYON VÁRJUK LÁTOGATÁSUKAT MELYHEZ MÁR MINDENT
ELŐKÉSZÍTETTÜNK

1944. június 6-án éjszaka, amikor ezt a híradást vették, Londonban az időjárás igen kellemetlen, hideg és szeles volt. A Baker Street neonfényrel megvilágított csupasz tárgyalójában mindenki feszült idegekkel állt, teljes készenlétben.

Buckmaster alezredes kiadta a parancsot az alábbi szövegű válasz küldésére a Foch sugárút 84. kémfőnökeinek:

AZ ÉJSZAKAI BORBÉLYNAK

SAJNÁLOM HOGY ELFOGYOTT A TÜRELMÜK ÉS IDEGEIK
NINCSENEK OLYAN JÓ ÁLLAPOTBAN MINT A MIEINK
STOP SAJNÁLJUK HOGY ILYEN SOK MUNKÁT ADTUNK
A SZÁLLÍTMÁNYOK ÖSSZEGYÚJTÁSÁVAL DE MÉG
AZELŐTT ODA KELLETT SZÁLLÍTANUNK AZ ELLÁTMÁNYT
HOGY TISZTJEINKNEK LEHETŐSÉGÜK NYÍLT JOBB
ÉS TÖBB BARÁTRA SZERT TENNIÜK AZ ÖNÖK TERÜLETÉN
STOP A KÖLTSÉG ÉS A RAKTÁROZÁS MELLÉKES

STOP FELTÉTELEZZÜK TOVÁBBI TÁMADÁSOKAT
INDÍTANAK KELET FELÉ STOP TARTSANAK SZABADON
HELYET SZÁMUNKRA BERLINBEN HOGY FOGADHASSUK
A SZERVEZŐKET ÉS A RÁDIÓSOKAT, DE VIGYÁZZANAK
NEHOGY BELEBOTOLJANAK OROSZ BARÁTAINKBA
STOP MELLÉKESEN JAVASOLJUK CSERÉLJÉK LE
RÁDIÓTELEFON-OPERÁTORUKAT ELÉG GYENGÉNEK
TARTJUK AZ ANGOLTUDÁSÁT STOP EZZEL BEFEJEZZÜK
AZ ÖNÖKNEK SZÓLÓ ADÁST MÁS FELADATAINK VANNAK
AUF WIEDERSEHEN

A szövetséges haderő határányira volt Európától, és ezerkétszáz kilométerre Berlintől.

Halál az egyik oldalon, élet a másikon

Normandia

Egy német tiszt állt Lise de Baissac újonnan elfoglalt lakószobája közepén egy normandiai kis faluban, Saint-Aubindu-Désert-ben, és miközben Lise éppen rendet rakott, arra szólította fel, hogy hagyja el a lakást. Poitiers-től távol, Észak-Franciaországban Lise ismét egy párizsi özvegyasszony szerepét játszotta, a magányos menekülőt, aki azért költözött vidékre, mert ott könnyebben talál ennivalót. Legendájának megfelelően sovány volt, és elcsigázott. A kis lakás mindössze két szobából állt, a berendezés csupán egy asztal és lóca, ágy nem volt, csak egy matrac a pusztán földön. A ház tulajdonosa a földszinti szobában lakó, ágyhoz kötött rokkant öregasszony volt, aki nem tudott tiltakozni az ellen, hogy a németek kisajátítsák a házat.

A D-nap csupán egy kijelölt nap volt a szövetségesek Európáért folytatott harcában. Az angol–amerikai haderő csapatai elfoglalták ugyan a partszakaszt, de egész nyáron tovább kellett küzdeniük a partraszállási helyekért, a leszállópályákért, a parti sáv területéért. A partraszállás után másfél hónappal Normandiában feszült háborús helyzet alakult ki. A *Wehrmacht* ott állomásozott Claude de Baissac *Kutató* hálózatának teljes területén, német hadosztályok tartották megszállva a városokat és a kis falvakat, Hitler emberei uralták a városok főterét. Lovas konvojok, tehergépkocsik, hadszo-lopok foglalták el a szeles, sáros országutakat. A háború továbbra is kétes volt, és nagyon rizikós.

A *Kutató* hálózat működési területe a Caen, Saint-Lô és Avranches között húzódó parasztgazdaságokra terjedt ki, ám a terület nem volt ideális a partizántevékenységhez, több volt a legelő meg a gyümölcsös, mint az erdős hegyvidék. Lise embereinek sikerült

alkalmazkodniuk a terepviszonyokhoz: a fák között, a pusztán földön aludtak, így nehezen találtak rájuk, nagyon gyorsan el tudtak jutni egyik helyről a másikra, kis csoportokban, világító fegyverrel hajtottak végre meglepetésszerű támadásokat. A *Wehrmacht* katonái épp ellenkezőleg, nem szoktak hozzá a szabadföldi életmódhoz. Az égboltot beborították a szövetségesek bombázói, a sátoztáborokban alvó katonák biztos célpontot jelenthettek számukra, ezért a németek nem alakítottak ki nagy kiterjedésű ideiglenes szálláshelyeket. A BBC azt közölte, hogy a bombázók megpróbálják elkerülni a falvakat, hogy minél kisebb legyen a civil emberveszteség. A németek kapva kaptak ezen, s úgy döntöttek, hogy engedély és fizetség nélkül bekvártélyozzák magukat a falusi öregasszonyok borostyánnal befuttatott kis házaiba.

Így tehát katonák foglalták el Lise aprócska lakását. A padlón puskák és rohamsisakok álltak halomban. A parancsnok negyven orosz hadifoglyot kísért, a keleti front sorkatonáit, akikről úgy vélték, jobb, ha Franciaországban ölik meg őket, mint ha éhen halnak egy németországi koncentrációs táborban.

– Nos, lenne szíves elindulni? – kérdezte a hadnagy a piszkos ruhájú katonák előtt állva. – Szükségünk van ezekre a szobákra, el kell innen mennie. – A tiszt udvarias volt, kötelességtudó és korrekt, de nyilvánvalóan parancsnak szánta, amit mondott: – Szedje össze a holmijait, és adja át nekünk a lakást!

Lise a háború várakozással teli időszakában volt Normandiában. A *Wehrmacht* az életéért, Hitlerért, Európáért harcolt. Ha oda lesz Franciaország, Hitler nem tudja tovább markában tartani a gyűlölet bástyáját, amelyet propagandisztikusan csak így emlegetett: *Festung Europa*, azaz Európa-erőd. Értelmezése szerint, ha a Birodalom elveszíti Franciaországot, Németország mindörökké eltűnik. A szövetségesek feltétel nélküli megadásra irányuló törekvése világossá teszi: a háború utáni Németországra külföldi haderő állomásoztatása, övezetekre osztás, a hadsereg lefegyverzése vár. Hitler fiatalkori éveiből, mikor keze alatt megszületett a *Mein Kampf*, tudta, mi a tét: „Németország vagy világhatalom lesz, vagy eltűnik a Föld színéről.”

Az angol–amerikai szövetségesek számára a Normandiáért folyó

harc nemcsak a náciizmus ellen, hanem a liberális demokrácia védelméért folyó háború is volt, melynek kimenetele meghatározta a világ jövőbeni erőegyensúlyát. A szövetségesek versenyt futottak a szovjetekkel: a keleti fronton a Vörös Hadsereg megtizedelte Hitler hadseregét, és most 1,6 millió szovjet katona menetelt Lengyelországon és Litvánián át Németország felé. Ha az angol-amerikai csapatok nem képesek elég nagy erővel támadni Hitlert a nyugati fronton, Sztálinnak jó esélye lehet Berlin bevételére.

Nagy-Britanniának ugyanakkor meg kellett küzdenie a saját jövőjéért is. Ha a szövetségeseket visszaverik Normandiában, és beszorítják a tengerbe, meglehet, az amerikaiak átcsoportosítják erőiket a csendes-óceáni térségbe, és Japán ellen fordulnak. S akkor a britek háborúja még évekig elhúzódhat. Az Egyesült Államok hamar talpra állhat, Nagy-Britannia viszont nem.

A franciaországi invázió mindegyik fél számára döntő jelentőségű volt. A háborúnak korántsem volt vége, legalább egyévi harc hátravolt még. A végjátékot elő kell készíteni. Eisenhower főparancsnok stratégiája szerint hatalmas haderőt kell partra tenni a teljes francia partszakaszon, hogy aztán onnan lehessen áttörő erejű támadást indítani a németek ellen.

A franciák bizalmatlanok voltak. Normandiában senki nem tudta elfelejteni 1940 nyarát, amikor átrohant rajtuk a villámháború. Az maga volt a katasztrófa. Csaknem minden családból odaveszett valaki. Vasárnaponként a sűrű kőből épült templomokban özvegyek emlékeztek a férjükre, a fiaikra, és gyűjtöttak gyertyát a szebb jövő reményében.

De Franciaország most felkészült a kihívásra. A *Wehrmacht*nak ahhoz, hogy megerősítse normandiai frontvonalát, át kellett vonulnia az egész országon, amelyben csak úgy nyüzsgöttek a harcra kész felfegyverzett ellenállók, „akik közül sokakat az SOE képzett ki, s akiket kivétel nélkül ez a szervezet látott el fegyverrel” – jegyezte fel később Michael Foot az SOE, a *Special Operations Executive* franciaországi tevékenységét feltáró történet.

Ez volt a háborúnak az a hadművelete, amelyre az SOE-t létrehozták. A szervezéssel, toborzással, kiképzéssel, majd bujkálással és szenvedéssel töltött évek munkája a végkifejlet felé közeledett.

A holdfényes éjszakák fontossága, melyeken Lise és bajtársai várták a mezőkön a fegyver- és lőszerszállítmányokat, a robbanóanyagot, most beigazolódott. Eisenhower tábornok júliusban kijelentette: „A szövetségesek által koordinált megsokszorozott szimultán szabotázsakciók jelentős mértékben hátráltatták a német utánpótlás eljuttatását a harci övezetbe.”

Hitler páncélos hadosztályainak nem sikerült megismételniük az 1940-es villámháborút. Mivel a franciák a vasútvonalakat használhatatlanná tették, a harckocsiknak az országutakon kellett előrejutniuk, melyeket a partizánok aláaknáztak, és fatörzsekkel elbarikádoztak. A hidakat az ellenállók felrobbantották. A német haderő folyamatosan ki volt téve a partizánakcióknak, így csaknem három hétre volt szüksége, hogy Normandiában hadrendbe álljon. Michael Foot leírása szerint: „Ha a németek egyáltalán vissza tudtak küszni a tűzvonal közelében felállított táborhelyükre, megkönnyebbülten sóhajtottak fel, hogy ott legalább valódi katonákkal kell szembeszállniuk, nem ezekkel az átkozott terroristákkal, ám akkorra a harci szellemük már sokkal gyengébb lett, mint amilyen a kezdetekkor volt. A hadosztály olyan kóbrához volt hasonlatos, amely fejből kieresztett méregfogával fenyeget, ám a méreg kevés az ellenfél elpusztításához.”

A náci segélycsapatok pontosan Claude de Baissac *Kutató* hálózatainak a működési területén vonultak végig. Ha és amikor Hitler úgy dönt, hogy visszakozót fűj, az ugyanígy mozgatja meg Claude *maquisard*-jait.

A háború csúcspontján Claude és Lise sikeres csapatot alkottak Normandiában. Bár Lise mindaddig túlságosan önálló volt ahhoz, hogy engedelmessédjön a bátyja utasításainak, ezúttal elismerte, hogy Claude teljesítménye valóban *first class*. Kemény munkát végeztek, alárendelt parancsnokaik közül sokat elkaptak, és kivégeztek, de eközben Lise élvezte, hogy a bátyja mellett ő a parancsnokhelyettes.

A *Kutató* hálózat *maquisard*-jai folyamatosan tevékenykedtek. A D-nap előtt Claude megtiltott minden szabotázsakciót, most viszont, oly sokévi bujkálás után, az emberek nyíltan felvehették a harcot. A hálózat rendkívül aktívan tevékenykedett azokban a kisebb léptékű műveletekben, amelyek meg tudják bénítani egy hadsereg

működését, ha kellő gyakorisággal követik egymást. Claude abban bízott, hogy a partraszállás több ellenállói kört is harcra ösztönöz, amikor azonban robbantókat próbált felkutatni a saját működési területén található egyéb – gaulle-ista vagy kommunista – csoportosulásokban, egyet sem talált. A Szabad Franciák által szervezett ellenállás teljesen láthatatlannak tűnt. „A titkos hadsereg olyan titkos, hogy lehetetlen a nyomára bukkanni” – mondta.

A szövetséges parancsnokok udvariasabban nyilatkoztak a francia árnyékhadsegről. Egy nem sokkal a D-nap után készült jelentésben a parancsnokok úgy értékelték, hogy az ellenállás „messze meghaladta a várakozásaikat, egységes fellépést és magas fokú harci szellemet tanúsított”.

Am ekkor a szövetségesek támadása megrekedt.

Ha a partraszállás volt „a legeslegnagyobb dolog, amit valaha véghez vittünk” – amint azt Churchill kijelentette –, úgy a rá következő hat hét sokkal kevésbé volt lenyűgöző. A normandiai tengerparti hídfőállás kiépítéséért folytatott harc komor volt, és nyomasztó. Június végére az amerikaiaknak sikerült elfoglalniuk a Cotentin-félszigetet, mely hüvelykujként nyúlik be a La Manche csatornába, a csücskén Cherbourg kikötőjével. Ez azonban korábban teljesen használhatatlanná vált, továbbá tele volt csapdával, így nem volt érdemes harcolni érte. Az amerikai frontvonal megmerevedett a félszigeten, hetekig nem volt semmilyen mozgás. A brit és a kanadai egységeknek nem sikerült eljutniuk Caenig, a D-napon elért partszakaszhoz legközelebb eső városig. Ennek az elfoglalásához még másfél hónapra volt szükség.

Júliusra akadályok gördültek az invázió elé. A patthelyzetet az *Overlord* hadművelettel összefüggő probléma idézte elő: a szövetségesek a partraszállás kapcsán a titkosságot és a meglepetésszerű támadást pártfogolták, ennél fogva olyan partszakaszt választottak, ahol a vízmélység nem tette lehetővé a csapatok és a hadifelszerelés partra szállítását. A szövetségesek nem tudták biztosítani a szükséges élelmiszer- és üzemanyag-ellátást sem a csapataik előretöréséhez. Angliából elkezdtek a csatornán mesterséges kikötőket átszállítani, azonban az időjárás nem kedvezett ennek, afféle „ilyen csak egyszer van az életben” vihar támadt, és az erős szél rutinszerűen a

parthoz csapta, tönkretette a berendezéseket – mindez késleltette a csatornán keresztüli üzemanyag-szállítást.

Az invázió a szó szoros értelmében megfeneklett. Normandia szívos terep volt a támadások számára: a marhalegelőket és az al-máskerteket évszázados, sűrű, két-három méteres magasságúra megnőtt, erős gyökérzetű sövény választotta el egymástól. A mély árkok és a magas, tömör sövényfalak elrejtették a német mesterlövészeket, akik megállították a Sherman harckocsikat. A szövetséges hadvezetés számolt azzal, hogy a németek drágán adják majd az életüket, de azzal nem, hogy az évszázados sövény még inkább.

A szövetségesek csapdába estek. Az expedíciós haderő négy hete ott várakozott Európa csücskén, és ezalatt ezrek haltak meg arra várva, hogy bejussanak a kontinensre. Akik felszabadítóként hirdették magukat, nem birtokoltak többet egy parti sávnál meg egy félszigetnél, és képtelenek voltak behatolni a szárazföldre. Hitler hatalmában tartotta a területet. A normandiai tengerpart nem lett a franciáké.

Miután az expedíciós hadsereg beszorult a szűk part menti sávra, az egyesített erők főparancsnoksága döntő lépésre szánta el magát: az Atlanti fal áttörésére. A hadművelet a *Cobra* nevet viselte, s az volt a lényege, hogy folyamatos szőnyegbombázásokkal és a félszigetről kiinduló öt kilométeres erős előrenyomulással jussanak be a kontinens belsejébe.

A *Cobra* hadművelet a *Kutató* hálózat működési területére összpontosult.*

Az állandó viharos esőzéssel járó nyáron Lise folyton a kerékpárján ült. A *Kutató* hálózat *maquisard*-jai már hónapok óta bosszantották a nácikat ezen a legelőkkal teli vidéken, annak reményében, hogy ezzel támogatják az inváziót. Claude trágászagtól bűzlött, mivel minden éjszaká más-más szénapadláson éjszakázott. Azt mondták

* A *Kutató* hálózat néhány akciója, mellyel segítették a szövetségesek hadműveletét: elvágták a telefon-összeköttetést Párizs és Granville között, a Cotentin-félsziget felé, öt leszállóhelyen fogadták az éjfélnyövel érkező csapatokat, blokkolták a német konvojokat, sok száz teherautót semmisítettek meg, vasútvonalakat robbantottak fel.

róla, hogy soha nem pihen. Volt olyan éjszaka, amikor hatvan konténer fogadását irányította. De persze nem lehetett ott mindenütt egyszerre. Ahova nem jutott el, ott a hűga volt a parancsnok, ő vette át a szervezési, vezetési feladatokat, amikor a bátyja épp úton volt.

Egyik éjjel, amikor Lise egy kisebb egységgel a Sommie folyó felé tartott, hogy ott egy másik csapattal találkozzanak, német őjáratba botlottak. A sövény takarásából tüzet nyitottak rájuk. Az ellenállók sorozatlövő fegyverei csodát műveltek a Mauserekkel szemben: több németet leszedtek, Lise bajtársai mind életben maradtak.

Lise számára a legnagyobb fenyegetést a frissen érkezett rádiós, Phyllis Latour jelentette, egy nagyon lelkes, merész, de borzasztóan könnyelmű lány. A maga huszonhárom évével ő volt a legfiatalabb női ügynök, s egyben az utolsó női csapat tagja, amelyet az SOE áttűtött Franciaországba. Ügynöknek megfelelt az életkora, ám sokkal fiatalabbnak látszott a koránál, és gyerekesebben is viselkedett. Az éretlenség és az idegeskedés könnyen vezethet hibákhoz a fedésben végzett munka során. És Phyllisre mindkettő érvényes volt. A fedőtörténete szerint tizennégy éves iskolás lányként került a rokonaihoz a tengerpartra.

Mintha csak szertelen kamasz lenne, beszélgetésbe elegyedett német katonákkal, akikkel „semmiről és mindenről” csevegtek, gondolta, ezzel tud majd segíteni a partizánoknak. Máskor feleltelenül ottfelejtett kódolt üzeneteket egy biztonságos házban. Egy alkalommal séta közben Lise megkínálta egy cukorkával, mely a ledobott élelmiszer-szállítmányból származott, Phyllis élvezettel szopogatta az édességet, a csomagolását golyóvá sodorta, és ledobta az út közepére. Lise azt gondolta, olyan vele együtt dolgozni, mint ha az ember töltött pisztollyal végezne bűvészműtávját.

Claude szerint Phyllis sajátos módon, ostobaságokkal, de bátran tökéletesítette a rádióadásait, be akarta bizonyítani, hogy nem reménytelen eset. Mint a francia lányok többsége, ő is tudott kötni, így a morzejelekből sálakat és pulóvereket készített, kihasználva a sima és a fordított szemek eltérését. „A sima szem a pont megfelelője, a keresztezett fordított szem meg a vonásé” – magyarázta. Ám a legnagyobb találékonyság sem változtathatta meg egy rádiós

működésének a pusztá tényeit. Adás közben a németek bemérték a helyzetét, és rákapcsolódtak az adására, Phyllis érzékelte az interferenciát. A hol mentőautónak, hol pékárut szállító kocsinak álcázott bemérőkocsik egyre közelebb férköztek hozzá, s mind kisebb köröket írva le, meghatározták a pontos helyzetét. De soha nem voltak láthatóak egy óránál hosszabb ideig. Végül Lise *maquisard*-jai gránátot dobtak egy közelben várakozó zárt autóra. A robbanásban egy német asszony és két gyermeke lelte halálát. A biztonsági előírásokat tökéletesen figyelmen kívül hagyva, Phyllis a gyászolók között volt a polgári temetésen. „Azt mondják, én vagyok a felelős a halálukért. Ez borzalmas érzés” – indokolta meg a szabályszegést.

Phyllist lelkileg erősen megrázta a háború, ő viszont fenyegetést jelentett a parancsnokaira nézve. A lakosságot arra szólították fel, hogy ne használják az utakat, hogy a németek a front mögött fel tudjanak sorakozni. A zónában elrendelt mozgási tilalom ellenére Lise mindig ott biciklizett Phyllisszel, hogy elősegítse a biztonságát. Nappal az adások meghatározott időpontjai közötti időszakokban folyton változtatták a helyüket, éjszaka pedig fogadták az érkező ejtőernyős szállítmányokat.* Kerékpározás közben Phyllis egyre csak ábrándozott, figyelte a magasban a szövetségesek gépeit, maga elé képzelte a fiatal pilótákat, amint odaintenek egymásnak egy sikeres bombatalálat után. Normandia egész földje himlőhelyes volt a szőnyegbombázás okozta kráterektől. A pilóták valójában soha nem látták a mészárlást, amit maguk mögött hagytak. Phyllis viszont látta. Lise felváltva mindig mást jelölt ki a feladatra, hogy cipelje az adóvevőjét és az akkumulátort, a kristályokat pedig ő maga rejtette a ruhája alá.

Az egyik júliusi napon, amikor épp egy bűvőhelyre igyekezve pedáloztak sárral összefröcskölt szoknyában, az erőlködéstől nedvesen

* Phyllis nagyon eszes volt: amikor a *Wehrmacht* mérőkocsija miatt nem tudott rejtékhelyéről jeleket adni, kiment a szabadba, s az antennáját egy-egy kerítésre vagy szénaboglya tetejére rögzítette. Mikor a biztosnak hitt házban rányitottak, azt mondta, skarlátja van, mire a németek megijedtek a fertőzéstől, és gyorsan távoztak: Ha adás közben akartak lecsapni rá, a gazda lánya pár üveg almaborral terelte el a németek figyelmét.

rájuk tapadó blúzban, Lise és Phyllis egy ellenőrző ponthoz érkeztek. Az őrszem, csak hogy az erőfölényét fitogtassa, félreállította őket, s felszólította a két nőt, hogy mutassák meg a papírjaikat. Fegyverét hetvenkedően a vállán átvetve viselte, kezét a puskatuson tartotta.

A náciak többnyire udvariasan bántak a civil lakossággal, ám ahogy egyre jobban elnyúlt franciaországi tartózkodásuk, változott a bánásmódjuk is. Lise területétől egy kevéssel nyugatra az egyik futárként működő, iratokat szállító női ügynököt, aki szoknyát viselt, megerőszkolták. „Az egyikük letepert. Ösztönösen arra gondoltam – számolt be róla később –, hogy lelövöm. De aztán rájöttem, hogy nem tehetem, szükség van a nálam levő papírokra. Ha lőnék, mivel túlerőben vannak, elkapnának, és valamennyien a jelenleginél sokkal rosszabb helyzetbe kerülnének.”

Lise hunyorgott a nyári napsütésben, és nem hátrált, amikor a német megtapogatta a derekát, fentről lefelé végighúzta kezét a szoknyáján, amely alatt a rádiókristályokat rejtegette. Ő volt a könnyelmű fiatal rádiós lány mintaképe. Úgy vélte, ha Phyllist motozták volna meg, biztosan letartóztatták volna.

1944 nyarán a náci propaganda azt harsogta, hogy minden partizánt mesterlövészként, áruházként, gerillaként, disszidensként, felforgatóként, kémként, irreguláris harcosként kezelnek, a francia ellenállás tagjaira nem vonatkoznak a nemzetközi egyezmények, nem fogják hadifogolyhoz méltó elbánásban részesíteni őket, s bármely akciót tárgyalás nélküli kivégzéssel torolnak meg. Hitler 1942-es szigorúan titkos hadparancsát most már naponta sugározta a rádió, s hatálya legalább százötvenezer francia fegyveres hazafira vonatkozott.

Az őrszem még a mellkasánál is megmotozta Lise-t, a puskával megbökte a csípőjét, és kezével végigtapogatta a combját. Annyira alapos volt, hogy Lise már-már úgy érezte, lelepleződik, kiderül, hogy minden csak álca, és valójában az ellenállásnak dolgozik. „Mindenütt végigtapogatott” – számolt be róla később.

– Rendben van, mehet – mondta végül az őrszem.

A lányok gyorsan felpattantak a kerékpárjukra.

Ahogy Lise erősebben rálépett a pedálra, a rádiókristály a földre esett a szoknyája alól. Nyugodtan lehajolt érte, felvette, és újra elrejtette.

1944. július 25-én, negyvenkilenc nappal a partraszállás után a szövetségesek megindították a *Cobra* hadműveletet. A célpont a Saint-Lô közelében húzódó német védelmi vonal volt, amely ellen előbb három hullámban indított szőnyegbombázással, majd a harckocsidosztály mozgásával sikerült elérni a német védelmi vonal áttörését. Hitler védelmi vonala megtört. Hajnalra az amerikaiak előtt egy öt kilométer hosszúságú sávban megnyílt az út. A sővényháború, amely egy helyben topogásra kényszerítette a brit páncélosokat, most a zsilip szerepét töltötte be az amerikai harckocsiknak és teherautóknak. A gyors előrehaladás kedvezett a franciáknak, az offenzíva elég gyorsan bontakozott ki ahhoz, hogy a közeli falvak és templomok érintetlenek maradjanak. Ahogy az egyik német tábornok megjósolta: „Egész Franciaországot elveszítjük, ha a német haderő felmorzsolódik az invázió feltartóztatásában.”

Most aztán az amerikaiak gyors csapásmérést kezdeményeztek, s igen tempósan haladtak előre, olyannyira megállíthatatlanul, hogy a szövetséges főparancsnoksághoz el sem jutottak idejében a hírek a kialakult hadi helyzetről – Eisenhower tábornok szerint a híradós egység hiányos adatszolgáltatása következtében. Amint az általános jellemző volt, most sem volt elegendő rádiós a harctéren.

Senki nem látta előre, mi is következik. A szövetségesek nem tudták pontosan bemérni a harctér földrajzi adatait, ahol az események zajlottak, mintegy hetven kilométerrel a német vonalak mögött. „A jelenlegi helyzet megalázó élmény egy haditudósító számára, amikor nem lehet tudni, hogy ki mit csinál, s azt sem lehet pontosan meghatározni, hogy hol zajlanak az események” – írta a londoni *The Times*. Lise eközben harckocsi- és léghátrító berendezések mellett kerekedett, így valójában sokkal pontosabban ismerte a harci zóna földrajzi adatait, mint Londonban az egyesített expedíciós haderő főparancsnoksága. Verőfényes napokon porfelhő szállt fel a vonuló *Wehrmacht*-konvojok fölött, jelezve a gazdáknak, merről érkeznek a németek, és a harckocsik szántotta mély sár mutatta, merre haladtak el. Az útkereszteződéseknél a fészületekre feltekert telefonvezetékek jelezték az ellenség haladási irányát, mesterlövészek golyói süvítettek a sővények közül, az utat döglött lovak tetemei és emberi holttestek borították.

Az ellenséges területről alig jutott ki híradás. Lise kulcsfontosságú szerepet töltött be: közvetlenül az előrenyomulás előtt érkezett ejtőernyővel egy új rádiós, Jack Hayes százados, Claude korábbi bordeaux-i parancsnokának fivére, azzal a feladattal, hogy tájékoztassa a főparancsnokságot a *Cobra* hadművelet végrehajtása során az előrenyomulás helyzetéről. Lise és Claude segítettek összeszedni úgy harminc partizán felderítőt, akik az ellenséges vonalakon átvergődve képesek lehettek eljutni a tűzvonalba, felvenni a kapcsolatot a parancsnokokkal, és megtudni, mi is a valós helyzet. Lise gyorsfutár-felderítői nélkülözhetetlenek voltak a front pontos koordinálásának meghatározásában, afféle modern kori maratoni Pheidippidészek voltak.

A visszavonulás során a német haderő szétesett, a *Wehrmacht* szervezetlenné, kaotikussá, szétszórttá vált. A Birodalom már hat éve folytatta Hitler háborúját, fegyverzete, utánpótlása elhasználódott, korszerűtlenné vált a világ legkorszerűbb fegyvereit előállító üzemekből frissen érkezett, modern, csillogó-villogó amerikai hadfelszereléshez képest. A német katonák már legalább két éve nem voltak otthon. A Normandiában harcoló hadosztályokat részben egészen fiatal, tizenöt éves újoncokkal töltötték fel, részben megfáradt öregekkel, akiket kimerítették a Vörös Hadsereggel folyó harcok hideg telei, és végül az úgynevezett Keleti zászlóaljjal, az örményszági, azerbajdzsáni, grúziai hadifogolytáborokból nyugatra cipelt orosz foglyokkal. Az elit SS-alakulatok ekkor már nem a világ legkiválóbban képzett haderejét jelentették, csupán megalázott, hátráló katonai erők voltak. Az *Abwehr* legfelső vezetőinek 1944. július 20-án elkövetett Hitler-ellenes merénylete valamennyi náci parancsnok számára félelmetes kilátásokkal kecsegtetett, s ez csak fokozta a visszavonulás anarchiáját.

„Ott volt a szemünk előtt az egész német hadsereg, egyre jobban és jobban közeledtek a tenger felől a mi falunkhoz” – jelentette Lise.

A Kutató hálózat egy helyi iskolában rendezte be a főhadiszállását, a nyári szünetre való tekintettel az igazgató az ellenállás használatába adta az épületet. Azonban ahogy a visszavonuló német csapatok érték Saint-Mars-du-Désert városát, a *Wehrmacht* foglalta le az egy-

szert, kétemeletes épületet tábori parancsnokság céljára. A *maquisard*-oknak éppenhogy sikerült kiugraniuk az iskola hátsó részén elhelyezkedő konyha ablakán, amikor Hitler parancsnokai beléptek az épület frontján levő osztálytermekbe és az iskolai menzára.

Az iskolaépület külső falán a német parancsnokság pecsétjével ellátott hirdetmény függött, amely figyelmeztette a lakosságot, hogy semmit ne hagyjanak őrizetlenül a portájukon, és közölte, hogy a német katonák és tisztek nem vállalnak felelősséget az oroszok által esetlegesen elkövetett cselekményekért. A náci mosták kezeiket az „orosz barbárság” esetére.

„Az iskolaigazgató felesége nagyon egyszerű asszony volt – idézte fel később Lise –, és ügyelt arra, hogy a dolgok mindig rendben menjenek.” Az ápolatlan német katonák ezen a nyáron már előre látták sötét jövőjüket, ezért megragadták a lehetőséget, hogy kényeztessék magukat friss normandiai tejtermékekkel: tejjel, vajjal, friss sajttal. Ám amikor használatba vették a konyhát, hogy tojáséltelt készítsenek maguknak, az igazgatóné halálosan megsértődött.

– Maguk nem értenek ehhez – szidta le őket. Ez az ő konyhája volt, ő meg francia szakácsnő. – Majd én megmutatom, milyen egy igazi omlett – oktatta ki a vadakat.

A németek Normandiából való kivonulása a lakosság erős érzelmnyilvánítása mellett ment végbe. Az iskola elfoglalásával egy időben történt a korábbiakban említett eset, amikor Lise kis lakását is kizátították. Amikor visszament, hogy a maradék ruhaneműjét magával vigye, negyven mogorva, sáros csizmájú orosz katonát talált a szobában, akik kutakodtak az éléskamrájában, keresgéltek a holmijai között. Majd azt próbálták értésére adni, hogy csak biztonságba akarták helyezni a tulajdonát.

Lise haragosan fordult a rangidős német tiszthez, mondván, ez a lakás az ő otthona. Ő egy özvegyasszony, akinek ez minden tulajdona. Hogyhogy a tiszt nem tud rendet teremteni a beosztottai között?

A férfi vállvonogatva azt mondta, nem sokat tud tenni. Aztán mégis erőt vett rajta az árja felsőbbrendűségi érzés, és hogy példát

mutasson az oroszoknak, sarkon fordult, odament a szekrényhez, becsukta, kulcsra zárta, majd a kulcsot átnyújtotta Lise-nek.

A szekrényben ott lapult még egy doboz angol tea.

Az egyik lusta orosz katoná Lise matracán feküdt a földön. Egy másik mellette guggolt, többen egészen összetörtén az éjtőernyőselyemből varrott hálósákon heverték.

– Kérje meg őket, hogy keljenek fel az ágyamról, szeretném magammal vinni a hálósákomat – fordult Lise a tisztéhez.

A katonák a tiszt felszólításának engedelmeskedve felálltak, Lise összeszedte a földön szétszórt ruhadarabjait, egy szoknyát, egy kis-kabátot, egyebeket. „Igyekeztem megőrizni a méltóságomat” – beszélt róla később. A ruhákat szorosan belegöngyölte a szövetségesek éjtőernyőselymébe, amelyért, ha felismerték volna, ott a helyszínen agyonlövők.

Az amerikaiak normandiai áttörésével Franciaország elindult a szabadság felé vezető úton. Augusztus első hetében Hitler tett még egy utolsó kísérletet. A szövetséges csapatok mozgásban voltak, így az amerikai élelmiszer- és üzemanyag-utánpótlásnak egyre hosszabb utat kellett megtennie, hogy utolérje az előretörő harcoló egységeket. Hitler terve az volt, hogy csapatai elvágják a szövetségesek utánpótlási útvonalait. Csakhogy a tábornokai azt jelentették, hogy bármilyen ellenoffenzíva teljes kudarccal járna, Franciaországot már mindenképpen elveszítették, ideje megkezdeni az evakuálást. A hatalmas túlerőben levő szövetséges hadosztályokkal szemben kilátástalannak tűnt bármiféle ellenállás. Mindazonáltal a Führer parancsára a német csapatok Avranches és Mortain között keményen támadták az amerikaiakat – a *Kutató* hálózat működési területén.

Ez az utasítás azonban végzetes következményekkel járt, mivel a szövetségesek az *Enigma* feltörésének köszönhetően tisztában voltak vele, hogy Hitler támadásra felszólító parancsot adott ki. Az ütközet első napján a németek visszafoglalták Mortaint. Ezután egyhetes közelharc következett: a város hétszer cserélt gazdát. Az egyre fejlettebb hírszerzés és a légierő mind erősebb támogatása ellenére Mortain – Churchill kifejezését használva – mészárszékké vált.

A német front összeomlott. Forrest Pogue, az amerikai hadsereg hadtörténésze így jellemzi a fordulópontot: „Centimétről centiméterre haladva törtük át magunkat az ösvényvilágon, hogy végül hatalmas erőösszevonással érkezzünk meg a normandiai és bretagne-i harctérre.”

A német ellentámadás a döntő pillanatban véres katasztrófába torkollott. 1944. augusztus 8-án a szövetségesek Lise tartózkodási helye felé közelítettek, George Patton tábornok csapatai bevették Le Mans-t, majd Alençon. Az amerikaiak balról kerítették be a németeket, míg a brit és a kanadai egységek Caen felől törtek át. A németeket Falaise városánál bekerítették, amerikai kifejezéssel „zsebre vágták”. „Ilyen haditett egyszer adódik egy parancsnok életében egy évszázadban – mondta Omar Bradley amerikai tábornok. – Képesek vagyunk megsemmisíteni az egész ellenséges hadsereget innen egészen a német határig.”

Csak néhány nap kellett hozzá, és az amerikaiak ellenállás nélkül túlhaladtak Claude és Lise övezetén. A *Kutató* hálózat *maquisard*-jai az Orne folyó vidékén még folytatták a németek kifüstölését megmaradt fészkeikből. Csatlakoztak hozzájuk olyanok is, akik csak az utolsó pillanatokban váltak kollaboránsokká, meg sokan a régi rendszer egykori katonái közül, akiket „naftalinosoknak” csúfoltak, mivel évekig tárolták a szekrényükben az egyenruhájukat, s akik egyre ismételték a jelmondatot: *Chacun son boche!* Ki-ki ragadja meg a maga németét! A hatalmas terület, mely 1940 óta német megszállás alatt állt, 1944 nyarán újra francia lett, de amíg a folyamat teljesen be nem fejeződött, Lise-nek továbbra is fedésben kellett dolgoznia, és irányítania a titkos hadsereget az egyre általánosabbá váló anarchia közepette.

Az idő végre igazi nyári melegre váltott, Lise szűnyogok rajában hajtotta a kerékpárját. Az utat összetört gépkocsik, kiégett tankok szegélyezték, lótetemek heverték felborult vasúti kocsik mellett, a drótkerítések mögött alig fértek el a hadifoglyok, a mezőn rohamsisakok ültek a fából ácsolt fakereszteken.

Lise-t még ekkor is megállította egy német, és felszólította, hogy szálljon le a bicikliről. A nő megtette, és fél kézzel a kormányt fog-

va a papíraiért nyúlt. A német vaskos, mocskos ujjaival a kormány után kapott, megragadta, és próbálta félrelökni Lise-t. A rengeteg minden után, amit a nácik az utolsó pillanatokban még megkaparintottak, ennek a németnek Lise kerékpárjára fájt a foga. Hadse-rege visszavonulóban volt, s ő úgy gondolta, kényelmesebb biciklin megtenni az utat, semmint gyalogolni Bajorországig.

Kerékpár nélkül Lise nem tudta ellátni feladatait.

Teljes erejéből megvetette lábát a földön, aztán az előljárójára hivatkozott.

– Nem! Hívja ide a parancsnokát! – A német megdermedt a fenyegetéstől. A lopást tiltotta a szabályzat. A visszavonulás ellenére még ösztönösen dolgozott benne a tekintélytisztelet. – Megyek, és szólok a parancsnokának – mondta Lise határozottan.

A német végül nem vette el tőle a kerékpárt.

1944. augusztus 13-án a *Kutató* hálózat főhadiszállásán is túlhaladtak az előretörő amerikai csapatok. A németek meghozták a döntést a normandiai front kiürítéséről. Ugyanezen a napon indította Eisenhower tábornok második átfogó támadását Franciaországban, mégpedig a Földközi-tenger felől. A *Dragoon* hadművelet keretében százötvenegyezer fős szövetséges haderő lépett szárazföldre Côte d'Azurnél.

Hitler a normandiai partraszállás utáni hetvenedik napot, augusztus 15-ét élete legszerencsétlenebb napjának nevezte.

Claude-ot augusztus 17-én felvették, és hazavitték Angliába. Lise Normandiában maradt, várva, hogy Claude visszajöjjön érte, és hazavigye.

1944. augusztus 26-án Párizsban megszakítás nélkül szóltak a Notre-Dame, a Sacré-Coeur és valamennyi többi templom harangjai. De Gaulle tábornok toronymagasra húzta ki magát a Champs-Élysées-n. Integetett, mindenkivel kezét fogott, legalább kétszer túlélte a feléje zuhanó felvevőkamerák gyilkos támadását, a nagy nyilvánosság előtt ünnepelte hazatérését a párizsiak gyűrűjében, akik mind a *Marseillaise*-t énekelték.

*Allons enfants de la Patrie,
Le jour de gloire est arrivé!*

*Előre, ország népe, harcra,
ma diadal vár, hív hazánk!*

Lise arra várt, hogy a Cég küldjön érte, hogy rátaláljanak, hogy hazavigyék.* Felkereste azt a helyet, ahol két közvetlen munkatársát** kapták el, és lőtték agyon. „Ott álltam a lerombolt ház előtt, amelynek a falai feketék voltak a tüztől, és közben az egész vidék kö-rös-körül csodálatos volt, a rét zöld, telis-tele ehető rózsaszínű gombával” – emlékezett vissza. Normandia lassan kezdett magához térni, hogy újra bőséges táplálékkal szolgáljon a legelésző teheneknek. „És ez szomorúsággal töltött el: halál az egyik oldalon, élet a másikon.”

Két évvel azután, hogy egy holdfényes éjszakán Andrée Borrellel együtt ejtőernyővel francia földre érkezett, Lise franciaországi titkos küldetése véget ért.

* A Cég 1944-ben a *Judex* hadművelettel kereste fel átdobott ügynökeit Franciaországban, és igyekezett meggyőződni arról, milyen eredménnyel jártak a frontvo-nal mögött.

** A két bajtárs neve: Jean Marie Renaud-Dandicolle és Mauric Larcher.

Az elmének gondolkodnia kell

Ravensbrück, Németország

Odette egyenként húzogatta ki ujjait a kézízületből, és nyugodtan hallgatta a roppanásokat. Ezzel töltötte a napjait. Egyedül volt egy sötét cellában, de nem tudott két óránál többet aludni. Az teljesen mindegy volt, hogy ez a két óra mikor következett be. Három hónapot és kilenc napot töltött ebben a minden fénytől elzárt, ablaktalan börtöncellában. Beteges gyerek volt, s amikor a gyermekparalízis-járvány dühöngött Franciaországban, őt sem kímélte: romlott a látása, izmai hosszú időre petyhüdekké váltak. Így most azzal tartotta életben magát, amit gyerekkorában megtanult: *Nincs mitől félni a sötétben*. Az első héten nem kapott egy falat ételt sem. A koncentrációs tábor megfélemezte róla.

Ezek a végtelen nappalokon – vagy éjszakákon? – Odette gondolatban ruhákat varrt és kötött a kislányai számára: kitalálta a szabásmintát, kiválasztotta a szövetet és a hozzá illő béléanyagot, csinos szalagdíszeket gondolt hozzá, hajtasokat tervezett, meg kicsi zsebpapírokat, hogy vasárnaponként minél csinosabbak lehessenek a kislányok. „Az elmének gondolkodnia kell” – mondta később.

Odette három kislányára, Françoise-ra, Marianne-ra és Lilyre összehozta a figyelmét. „Csak rájuk gondoltam. Mindennap, egész nap. Ez tartotta bennem a lelket, ettől maradtam erős.” Megpróbált verseket és énekeket felidézni, de nehezen ment. „Az ember azt gondolhatja, könnyű állandóan kitalálni valamit magunkban, de ez nem igaz” – mondta később.

Kétszer három méteres cellájában megpróbált fel-alá sétálni, s közben felidézte azokat a helyeket, ahol valaha lakott: a nagyszülei házáat, majd azt az épületet, amelybe friss házasként költözött, aztán a villát a Côte d'Azur-on, ahol Peter Churchill-lel egy deszkalapon

aludtak. A cellában a meleg nyári hónapokban, amikor tombolt a hőség, a folyamatosan csöpögő csapnál átnedvesítette a hálózsákját, hogy egy kicsit hűsítse, miközben gondolatban egy keleti szőnyeget fektetett le valahol a szép, keményfa padlóra, s hatalmas vázákat rakott tele mezei vadvirággal. „Képzletben felújítottam az összes lakást, amit ismertem.”

Odette korábban több helyen is lakott, ahol viszont most tartózkodott, az Ravensbrück, Németország legnagyobb női koncentrációs tábora volt. Ezt eredetileg nem zsidók számára létesítették, Heinrich Himmler 1942-ben „zsidómentesnek” nyilvánította.

A villanyt soha nem gyújtották fel, az Odette-et körülvevő zajok hangosak voltak, és hátborzongatóak. Cellája a büntetőbarakk, a *Strafblock* alagsorában volt, és éjjelente állandóan hallotta a szomszédos cellákból áthallatszó sikolyokat. Látni nem látott semmit, viszont mindent hallott. Himmler személyes utasítására a foglyokat fegyelmezési céllal hetvenöt centis korbáccsal kellett ütlegetni – mondta később Fritz Suhren táborparancsnok. „Pontosan tudtam számolni az ütések” – emlékezett később Odette. A foglárók németül sorolták: *eins, zwei, drei*. Időnként a verést puskalövés követte, érezni lehetett a puska porfüstjének szagát.

Havonta egyszer fordítottak csak különös figyelmet Odette-re. Winston Churchill miniszterelnök állítólagos hozzátartozójaként VIP-nak számított: maga a táborparancsnok jött el a cellájához, és érdeklődött a foglyóléte felől.* Majd megkérdezte, van-e valami mondandója. Odette minden alkalommal nemleges választ adott.

A táborparancsnokot állandóan egy brutális foglárnök, *Aufseherin* kísérte. Ha Odette bármire panaszkodni mert volna, a kutyás felügyelő azonnal bosszút állt rajta, amint a parancsnok odébb megy. A ravensbrücki foglyok „irgalmatlan, gonosz boszorkáknak” nevezték a női kápókat.

1945-re, fogsága második évére Odette harmincnyolc kilóra fo-

* Ugyancsak Ravensbrückben raboskodott az ellenállásban való aktív részvételért De Gaulle lánya, Geneviève de Gaulle. A náciak még mindig abban reménykedtek, hogy az ilyen VIP-foglyokat kicsérélhetik Rudolf Hessért, vagy a háborús bűnök tárgyalásán előnyükre fordíthatják őket.

gyott, beteg volt, alultáplált, csontsovány, akár egy élőhalott. Tüdőbetegséggel küzdött, a háta beszakadt, egész testét véres kiütések borították, nyaki nyirokcsomói úgy megduzzadtak, hogy alig kapott levegőt, emellett állandó fejfájás gyötörte. „Oly sokszor csak egy pillanat választott el a haláltól. Olyan könnyű lett volna minden, ha meghalok... Öröm lett volna a vég.” Volt nála egy borotvapenge, és csábította a gondolat, hogy megfosztja a *boche*-okat hosszú szenvedésének látványától. Az öngyilkosság lehetősége boldoggá tette. „Bevallom, elértem a feneketlen mélység aljára” – mondta később.

Ebben az állapotban már átszállították a tábori kórházba, és megkapta azt a minimális ellátást, ami elég volt ahhoz, hogy életben maradjon. A nap sütés elvakította, a friss levegőtől felfordult a gyomra. De eljutott hozzá a hír, hogy a szövetségesek felszabadították Franciaországot.

Aznap, amikor kiengedték a kórházból, a cellája felé tartva a földön egy száraz falevelet vett észre, holott a tábor területén nem volt egyetlen fa sem. Ezt valami isteni csodának vélte.

Részleges felgyógyulása után a föld alatti cellából egy földszintbe helyezték át, ahol fenn, magasan a falban volt egy kis ablak, amelyen behatolt a fény. Ez már elég is volt: minden reggel felkelt a nap, ami reményt adott, hogy a következő napon valami rendkívüli történik majd. Éjszakánként viszont füst és hamu szállt az ég felé, égett hús borzalmas szaga terjengett.

1945 áprilisára minden német várost elfoglaltak, Hitler elvesztette a hazáját. Ravensbrück a két irányból támadó erők – az amerikaiak és a szovjetek – vonalai között feküdt, a bombák egyre közelebb csapódtak be. A szövetségesek győzelmét érzékelve a táborparancsnok könnyített a foglyok helyzetén, hogy kedvező véleményt mondjanak majd róla. A tábort gyorsan *Musterlager*-ré, mintatáborrá formálta át, és a náci meg a kápók úgy kezdtek viselkedni, mintha soha semmi rosszat nem tettek volna a foglyokkal. Voltak olyan VIP-foglyok, akik gyémánt ékszerrel a nyakukban érkeztek a táborba – az elkobzott ékszereket a náci most sebtében elrejtették a lakóépületeikből, hirtelen Frau Suhren parancsnokné nyakáról is eltűnt a csillogó nyakék. A fontos politikai foglyokat, akik be tudtak volna

számolni a valós helyzetről, átadták a Vörös keresztnek. A táborparancsnok igyekezett olyan színben feltűnni, mintha ő valami elit leányiskola vagy egy kellemes luxusszálló igazgatója lett volna csak.

1945 tavaszán, amikor a szövetségesek már Berlin felé meneteltek, világos volt, hogy Európában övük a győzelem. Ám a második világháború vége ismét sajátos helyzetbe hozta a háborús cselekményekben aktívan részt vevő nőket, mivel ők nem minősültek katonáknak. A fogságba esett férfi ügynökök, akik valójában a reguláris hadsereg tisztjei voltak, felfedhették valódi nevüket. Megadhatták magukat az ellenségnek, és tiszti rangjuk révén bízhattak abban, hogy a hadifoglyokra vonatkozó rendelkezéseket fogják alkalmazni rájuk. Odette-nek és ügynöktársainak nem adatott meg ez a privilégium: a segédszolgálatosok nem tartoztak a fegyveres testülethez, ez civil szervezet volt. A *Corps féminins*, a Női alakulat jogi helyzete fegyveres egységként kezdettől fogva tisztázatlan volt, mintha eleve feltételezték volna róluk, hogy nem fogják túlélni a küldetésüket.

A khakiszín egyenruhás fiúk hamarosan hazatértek. Akik pedig nem, azoknak a szülei együttérző levelet kaptak, amelyben fel volt tüntetve, hogy a fiuk pontosan mikor és hol esett el, és megköszönték a hősnek, hogy életét áldozta a zsarnokság fölötti győzelemért. Az eltűnt katonák utáni nyomozás azonban korántsem volt egyszerű. A szövetségesek fegyveres erőinek különböző egységei névsorokat küldtek a Vörös keresztnek, a Vatikánnak és a Szövetséges Expedíciós Hadsereg Főparancsnokságának. A németeknek a hadijog szerint kötelességük volt jelezni, ha bármelyik név felmerül valamelyik hadifoglyotáborban, de arra nem vonatkozott a kötelezettség, hogy ők maguk adják meg a foglyok listáját. Csak azoknak a foglyoknak néztek utána, akikre konkrétan rákérdeztek náluk.

Ennél lényegesen bonyolultabb volt a „civil” titkos ügynökök felkutatása. A száznál is több, F Szekcióhoz tartozó ügynök kérdése egyre növekvő aggodalomra adott okot Londonnak. A családok megérdemelték, hogy megtudják, mi a helyzet szeretteikkel, s ha egy titkos kormányzati szervezet veszítette el az ügynökeit, az ő kötelessége volt a családjuk értesítése.

Mindeddig a kormánynak nem voltak eszközei arra, hogy nyugdíjkérdésekkel, árva- vagy rokkantsági ellátással foglalkozzon olyan munkakörök után, amelyek hivatalosan nem is léteztek. A hadvezetés még egy győztes háború esetén is arra törekszik, hogy fenntartsa a fedett műveletek szigorú titkosítását. A jó ügynök nyomtalanul tűnik el, minden dokumentáció nélkül, és az SOE mindent megtett, hogy az ügynökei a végsőig megőrizték az anonimitásukat. Ha a Baker Street a Vöröskereszthez fordult volna, az eljárás olyan hadműveleteket fedhetett volna fel, amelyek szigorúan titkos információkhoz juttathatták volna az ellenséget, hiszen a háborúnak még nem volt vége. És hasznos lehetett volna a szovjetek számára is, akik az európai területekre aspiráltak.*

A szemben álló felek mindegyike a lehető legnagyobb mértékben törekedett arra, hogy az ügynökeik adatai ne legyenek írásban dokumentálva. Berlin azt kockáztatta, hogy kiderülnek bűnös cselekedetei. Az SOE nem akarta, hogy az ellenséges vonalak mögött bármilyen írásbeli nyoma maradjon a fedésben végzett tevékenységnek, mivel az az ügynökökre nézve katasztrofális következményekkel járhatott.

Ahogy a szövetségesek mindinkább előrenyomultak Németországba, Londonnak jelezték a visszatérők várható áradatát. A Baker Street már csak azért is vonakodott a Vöröskereszthez fordulni, mert ha a férfinévek mellett felsorolják a nőket is, egyszerre lelepleződik, hogy a gyengébb nemet is bevonták a piszkos háborúba, s feláldozták őket. Ezt nem volt könnyű beismerni.

1945 végére az ügynökök nevének feltárása akut kérdéssé vált: a szovjetek felszabadították a lengyelországi koncentrációs táborokat. A szövetségesek teljes joggal kételkedtek olyanok személyazonosságában, akik ügynöknek mondták magukat, de az ő listájukon nem szerepeltek. Akár férfiról, akár nőről volt szó, kevés közvetlen bizonyíték állt rendelkezésre ahhoz, hogy el lehessen dönteni, valóban

* A kormány által szervezett „civil” hadviselés szigorúan titkos ügy volt 1945 után is, mivel arra számítottak, hogy a későbbiekben esetleg a szovjetek ellen is be lehet vetni az ügynököket. Épp ezért a személyi anyaguk titkosságát csak 2003-ban oldották fel.

ügynök-e az illető, vagy csaló. Az ügyben sürgős eljárási döntésre volt szükség.

Buckmaster alezredes kezdetben úgy gondolta, hogy a csapatának nem lehet túl nagy a vesztesége. „Minden okunk megvan rá, hogy feltételezzük, valamennyien előkerülnek majd az ellenségeskedések vége után” – vélte minden ennek ellentmondó információ dacára, mivel még mindig mélyen hitt a felek katonai parancsnokainak korrekt hozzáállásában. Márciusban azonban olyan hírek jutottak London tudomására, amelyeket már csak eufemisztikusan lehetett „baljósak” nevezni.*

A listákon egyáltalában nem szerepeltek ügynökök – sem kód-névvel, sem saját névvel. Eltűntek a náci háborús bűnök titokzatos kódében. A fresnes-i börtönben fellelt egyik dossziében a Megjegyzések rovatban ez állt:

N + N Ständig gefesselt.

Nacht und Nebel.

Ez azt jelentette: megsemmisítendő, állandó bilincsben.

1945. április 16-án, tizenegy hónappal a D-nap után a háború Európában kegyetlenkedések sorozatával közelített a vég felé. Suhren táborparancsnok Heinrich Himmlertől azt a közvetlen parancsot kapta, hogy az összes foglyot azonnal ki kell végezni. Odette azoknak a VIP-fontosságú női foglyoknak egyike volt, akikről úgy vélték, tárgyalási alapot képezhetnek egy esetleges fogolycseréhez. Ezekkel, akiket életben kellett tartani, Fritz Suhren udvariasnak és megértőnek mutatkozott: *Hogy szolgál az egészsége? Nincs-e szüksége valamilyen ruhadarabra? És ennivalóra? Hajlandó-e írásba adni, hogy azok a nők, akiket ütlegettek, a gyárban szenvedtek üzemi balesetet?* A háború a végéhez közeledett, a szövetségesek a közelben voltak, így hát Suhren igyekezett kedves arcot mutatni – a korábbi szörnyeteg énje helyett.

* Eileen Nearne ügynök közölte az amerikai felszabadítókkal, hogy brit ügynök. Az információt nem ellenőrizték, ehelyett az amerikaiak örültek nyilvánították, és összezárták őt azokkal a kápókkal, akik fogva tartották Ravensbrückben.

A harmincharmadik születésnapján Odette ezerévesnek érezte magát. De életben volt április 28-án, amikor röviddel éjfél után Suhren bement a cellájába, és azt mondta, szedje össze a holmijait, mert reggel pontban 6:00-kor elkerül innen. A sűrű vörös hajú, halványszürke szemű, jóképű férfi, Suhren táborparancsnok ott állt a cella ajtajában, és kezét végighúzta a torkán, jelezve: mindennek vége. Az oroszok már egészen közel voltak, és ő úgy gondolta, Mrs. Churchill-lel, a miniszterelnök unokaöccse feleségével jó üzletet köthet, s a hölgy amerikai fogolyként bizonyára szebb jövőnek néz elébe, mint a szovjetek rabjaként.

Reggel nyolckor egy SS érkezett a cellához, hogy Odette-et elkísérje. Odette a sarkára támaszkodva bicegett végig a tábor Appelpplatzán, lábujjai még mindig fájtak a kitépett körmei miatt, a bokája meg gyenge volt az éhezéstől. Több VIP-fogollyal együtt beszélgették egy fekete rabomobilba, és elvitték négyszáz kilométerrel messzebbre, a belga határ közelébe, egy Neustadt melletti fogolytáborba.

Nem kaptak sem enni, sem inni, a foglyok őrjöngtek, a szabadjára engedett örök találmásra lőtték őket. Amikor az egyik nő holtan zuhant Odette elfertőződött lábfejeére, egy másik nő elkezdte enni a halottat.

1945. április 30-án Adolf Hitler, miután lenyelte a cianidkapszulát, föbe lőtte magát berlini föld alatti bunkerében. A beosztottai leöntötték benzinnel, és elégették a holttestet.

Május 2-án délután egy kápó jött Odette-ért, és azt mondta, Suhren táborparancsnok a táboron kívül akar találkozni vele. Suhren hófehér Mercedesében ült, két lengyel lánnyal, akik neki dolgoztak, egyikük a gyerekei nevelőnője volt. Odette piszkos szoknyája és zsiros, barna haja nyomot hagyott a kocsi puha bőr ülészetén, mi alatt Suhren egész éjjel és másnap megállás nélkül vezetett nyugat felé, két motoros SS kíséretében.

– Kíváncsi, hogy hova megyünk? – tette fel Odette-nek a kérdést. Őt nem érdekelte, nem méltatta válasza. Suhren egészen biztos volt benne, hogy Odette különlegesen fontos személy, s hogy elképzelni sem tudja, mi vár rá. – Nos, átadom magát az amerikaiaknak – jelentette ki, miközben a piknikebédén borral kínálta Odette-et. Azt

kérte tőle, fessen róla kedvező képet az amerikaiaknak, mondja azt, hogy az ő parancsnoksága alatt jól bántak vele, megkapta a szükséges orvosi ellátást, napfényes, szellős cellája volt. A Churchill család tagjaként Odette értékelése sokat nyomna a latban.

A kocsi este tízkor ért az amerikai ellenőrző ponthoz.

– Mrs. Churchill az én foglyom volt, ezennel átadom önöknek – jelentette a táborparancsnok.

– Ez a ravensbrücki koncentrációs tábor parancsnoka, azonnal vegyék őrizetbe! – szölitotta fel az amerikaiakat Odette.

Suhrent kitessékelték a kocsiból, a pisztolyát elkobozták, kivették belőle a tárat, az üres pisztolyt a vezetőülésre dobták. Odette-et magára hagyták a csodálatos, vadonatúj Mercedesben. A fiatal amerikai katona azt mondta, majd találnak neki valahol éjszakára szálláslehetőséget, de Odette elutasította.

– Ne legyen rám gondja! Évek óta nem láttam az eget és a csillagokat, itt akarok éjszakázni a kocsiban.

Ez nemcsak romantikus vágy volt, hanem stratégiai kérdés is: Ravensbrückben nem sikerült elégetni az összes dokumentumot, amelyek Fritz Suhren bűnösségét tanúsították, a kocsi csomagtartójában három album volt tele fényképekkel.

Így hát a katona hozott neki egy takarót, és Odette álomra hajtotta a fejét fogvatartója Mercedesében. Ez volt két év után az első szabadságban töltött éjszakája.

Odette-et május 8-án, a győzelem napján vitték vissza Angliába. Gondosan megőrizte Fritz Suhren fotóalbumait, naplóját, pisztolyát és pizzamáját.

Érkezésekor a kislányai várták.

Egy hasznos élet

London

God Save the King! Istén, óvd a királyt! – szólaltak meg a trombiták a Buckingham-palota fogadótermében 1946. november 17-én délelőtt. A palota kilenc alkalommal kapott találatot a villámháború alatt, de a mostani újraavatási ünnepségre már rendbe hozták. VI. György király egyenruhában feszített az emelvényen.

Az aranyozott díszteremben csontig hatoló nedvesség és hideg uralkodott. A terem oldalsó fala mellett felsorakozott menet élén Odette Sansom állt, terepszínű segédszolgálatos egyenruhájában, lába még mindig sebkötésben, több számmal nagyobb férficipőben. Ő volt az egyetlen nő, aki ezen a napon megkapta a György-keresztet, a bátorságért járó legmagasabb, civileknek adományozható brit kitüntetés.

Ahogy elültek a himnusz utolsó hangjai, Odette sebes lábbal lassan előrecsoszogott.

– Mrs. Odette Sansom – kezdte a méltatást a kamarás az egybegyűlt méltóságok és családtagok jelenlétében – titokban bejutott Franciaország megszállt övezetébe, és ott különösen kiemelkedő bátorsággal tevékenykedett 1943 áprilisáig, amikor parancsnokával együtt letartóztatták.

Odette két nagyobbik kislánya legszebb ruhájában ott ült az első sorok egyikében.

– Ugye, a György-kereszt a legcsodálatosabb dolog, amit életedben kaptál? – kérdezte Marianne azon az estén lefekvés közben, amikor a kitüntetettek névsora megjelent a sajtóban.

– Nem tudom, de úgy látszik, ez valami fontos dolog – magyarázta a kislánya ágya mellett kedvesen Odette. Számára a gyermeke

szavai jelentették a legnagyobb elismerést, ezekre később élete legcsodálatosabb pillanataként emlékezett vissza.

Új dolog volt, hogy nőket is bevontak a háborús cselekményekbe, és vadonatúj kitüntetés volt az 1940-ben alapított György-kereszt, amelyet a brit földet kétszáz év óta először ért külföldi támadás inspirált. A második világháború bátorságot követelt a britektől, olyan értéket, amelyet korábban soha nem kértek, vártak el tőlük. Civilek mutatták meg nap mint nap az elszántságukat az ostromlott szigeten; hazai fronton kellett szembenézniük a valamennyiüket egyformán fenyegető veszéllyel. Bátorságukat, kitartásukat, tetteiket valamiképpen el kellett ismerni.

Odette az elsők között volt, aki nőként kiérdemelte a György-keresztet, de mindenképpen ő volt az első nő, aki az ellenséges vonalak mögötti cselekedeteiért nyerte el. A Francia Szekció két további női ügynöke, Noor Inayat Khan és Violette Szabo posztumusz részesültek ebben az elismerésben. A kitüntetés értelmében az elismerés civileknek szólt, a tevékenységük azonban minden kétséget kizáróan katonai volt.

Nem a György-kereszt volt Odette első elismerése. Németországból való hazaérkezése után azonnal megkapta a *The Most Excellent Order of the British Empire*, azaz a Brit Birodalom Rendje (polgári tagozat) elismerést, ahogyan az F Szekció többi női ügynöke is.

A háborús események végső lezárultával, amikor elkezdték felmérni a veszteségeket, friss információk jutottak az SOE birtokába Odette franciaországi tevékenységének részleteiről, arról, hogy miképpen mentette meg Peter Churchill, valamint a rádiósa* életét minden fizikális kínzás ellenére. E döntő szempontok alapján terjesztették fel a György-keresztre. A Korona ezzel elismerte, hogy az ellenség kétévi fogságában tanúsított bátorságával, kitartásával és önfeláldozásával kiérdemelte az adható legmagasabb kitüntetési fokozatot.

* Adolphe Rabinovitch százados elkerülte a Marsac átállítását követő német büntetőakciókat, minthogy Odette semmit nem árult el a vallatások során. Egy későbbi bevetésekor a már németek által megfigyelt leszállópályán landolt, itt kapták el. A gross-roseni koncentrációs táborban végezték ki 1944-ben.

A férfiakat többféle hivatalos elismeréssel is jutalmazhatták hősiességeikért. A háború végének időszakában mindennapos volt az ilyen, nemek szerinti megkülönböztetés: a férfi ügynökök, akik a nőkkel azonos feladatokat láttak el, megkaphatták a Viktória-keresztet, a katonai bátorságért adható legmagasabb katonai kitüntetést. A *Corps féminin* tagjai, bár ugyanazon a terepen és ugyanolyan cselekményekben vettek részt, csak a polgári személyeknek adható elismerésben részesülhettek; minthogy nem katonák voltak, nem kaphattak katonai érdemrendet. Ez is egyike volt a nőket ért hátrányos megkülönböztetésnek. Alacsonyabb volt a beosztásuk, a fizetésük, így alacsonyabb lett a nyugdíjuk is. Nem kaphatták meg a képzett ejtőernyősöket megillető Ejtőernyős Jelvény kitüntetését, mert ahhoz öt sikeres ugrásra volt szükség, az ő kiképzésük pedig csak négy ugrásból állt.* S bár ténylegesen a fegyveres harcok közepette tevékenykedtek, a himsoviniszta kormány nem volt hajlandó ezt katonai kitüntetéssel elismerni.

„Nem volt abban semmi civil, amit tettem. Én nem egy íróasztal mögött ülve végeztem a dolgom” – jelentette ki Pearl Witherington, visszautasítva a Brit Birodalom Rendje (polgári tagozat) kitüntetését, amellyel azt akarták honorálni, hogy kiképzett, felfegyverzett, majd irányított egy ezeröttszáz főből álló partizánegységet, mely a D-nap után tizennyolcezer német hadifoglyot adott át a szövetségeseinek.**

Odette története a nemzetközi figyelem középpontjába került. Két nappal azután, hogy hazatérhetett Németországból, parancsnoka, Peter Churchill is visszaérkezett Olaszországból. Az ő börtöntapasztalatai valamivel kevésbé voltak megrázóak. Odette zseniális Churchill-sztorija megkímélte a legkegyetlenebb náci bánásmódtól:***

* Az Ejtőernyős Jelvény elnyeréséhez három kiképzési és négy operatív ugrásra volt szükség.

** Pearl Witherington esetében később katonai fokozatra változtatták a kitüntetését.

*** Peter Churchill az alábbi börtönöket és koncentrációs táborokat járta végig: Fresnes, Sachsenhausen, Flossenbürg és Dachau.

Egymás kölcsönös védelme érdekében határozták el, hogy házaspárként tüntetik fel magukat. Odette ragaszkodott ehhez a fedőtörténethez, és legalább tizenöt, kegyetlen kínzással járó vallatás során mindent megtett, hogy a fogvatartói számos, ezt cáfoló bizonyíték ellenére el is higgyék. Eközben megpróbálta elérni, hogy a Gestapo ne a parancsnoka iránt érdeklődjön, hanem a kérdéseik csak őrá vonatkozzanak. Ő teljesen ártatlannak vallotta magát, és azt állította, egyedül a férje iránti hűség hozta át Franciaországba.

Odette pukedlizett, és három lépéssel a király elé járult.

Az uralkodó a nő egyenruháját díszítő kitüntetésre pillantott, majd kezét nyújtott neki, és a megszokottnál egy kicsit hosszabb ideig tartotta fogva az ujjait. Odette úgy érezte, soha nem fogja elengedni.

– Én javasoltam, hogy ön vezesse a kitüntetetteket, hölgyem – súgta a király. – Mert uralkodásom alatt nő ilyen tettet még soha nem hajtott végre.

Odette elmosolyodott, tett három lépést hátra, és mélyet bókolt az uralkodó előtt. Úgy kétszáz kézfogással később a magas és mosolygós Peter Churchill lépdelt büszkén a vörös szőnyegen, hogy átvegye a tiszteknek adományozható *Distinguished Service Order* (Kiváló Szolgálatért Érdemrend) elismerést: számtalan ejtőernyős ugrás és szállítmány megszervezéséért, ügynökök fogadásáért a Földközi-tenger partvidékén.

Amikor Odette és Peter kitüntetése a sajtóban nyilvánosságot kapott, ők már együtt éltek egy culmstocki kis vidéki házban, igyekezvén kilábalni a háború okozta lelki traumából, Odette pedig a kínzások és a börtönélet fizikális megpróbáltatásaiból. A nő közvetlenül a visszatérése után kérelme nyomán visszavette leánykori vezetéknévét, a Braillyt, majd gyors és diszkrét eljárás során elvált Roy Sansomtól. Egy héttel azután, hogy megkapta a György-keresztet, nagybetűs újságcím hirdette: „A brit hősnő férjhez megy az ügynökhöz, akit megvédett Franciaországban: a kínzásokat is vállalta szerelmese megmentéséért”.

Az újságban és a filmhíradóban megjelent interjúkban Peter úgy nyilatkozott, az a szándéka, hogy úgy éljen nyíltan, ahogy Franciaországban színlelve, azaz feleségül kívánja venni Mrs. Sansomot.

– Mondja Churchill – tette fel neki a kérdést az uralkodó –, minek tulajdonítja Mrs. Sansom erejét, amellyel felül tudott kerekedni azokon a borzalmakon, amelyekkel szembe kellett néznie?

– Meggyőződésem szerint a benne rejlő erős lélek múlta felül törekény fizikumát.

Odette törekény volt, a teste rendkívüli megpróbáltatásokon ment keresztül. Nem sokkal a megkínzása után, 1946 decemberében egy küldöttséggel Hamburgba utazott, hogy a háborús bűnösök tárgyalásán beszámoljon arról, milyen bűnöket követtek el a náci a ravenbrücki női koncentrációs táborban.*

Odette 1947-ben kötött házasságot Peterrel. Öt évvel azután, hogy földet ért Vichy-Franciaországban, hivatalosan is Odette Churchill lett – a név, mely egykor megmentette az életét, most már egy életre a valódi neve lett.

Vagy legalábbis a válásukig.**

Az F Szekció nőtagjainak nem volt egyszerű integrálódniuk az európai győzelem utáni világba. Nagy-Britannia egója és gazdasága nehezen állt talpra a háborús adósságok nehéz terhe és a hitleri rendszer áldozatainak száma miatt. Odette egyike volt annak a három női ügynöknek, akik túléltek a náci koncentrációs táborot.*** Hazatérése után katonai egészségügyi kivizsgálásnak vetették alá, s bár a diagnózis szervi elváltozást nem állapított meg, „csupán” alultápláltságot, kezeletlen bordatörést, tüdőbajt és egy sor kínzási heget (a lábujjkör-

mei olyan vékonyak voltak, mint a cigarettapapír), a Cég saját orvosa úgy nyilatkozott, hogy olyan pszichológiai tüneteket mutat, amelyeket kétségtelenül a háborús terepen végzett tevékenység váltott ki. Az orvosi vélemény szerint „ezek a tünetek jelentős mértékben befolyásolhatják jövőbeni alkalmazási területét, minthogy a későbbiekben is megjelenhetnek”. Akárcsak a katonák jó része világszerte, ő is úgynevezett harctéri idegsokkban, azaz poszttraumás stressztől szenvedett. A katonaeorvos hetvenszázalékos hadirokkantság megállapítására tett javaslatot. „Úgy vélem, e juttatás nélkül ezeknek az ügynököknek jelentősen romlana a társadalmi helyzetük. Emellett kiemelt egészségügyi ellátást érdemelnek.”**

Odette azonnal brit nemzeti hőssé avanszált,** a nevét mindenki megismerte, olyan jelenség lett, mint Diana hercegnő a maga idejében. A Cég tevékenységének legnagyobb része féltve őrzött titok maradt egészen 2003-ig, amikor feloldották a titkosítás alól az SOE személyi aktáit. A Hadügyminisztérium sajtó- és propagandaosztálya közreműködésével azonban közvetlenül visszatérése után elkezdtek dolgozni hivatalos életrajzi könyvén, mely feltárja tevékenysége, szerelme, elfogása és megmenekülése történetét. Az *Odette* címmel megjelent könyv, majd az 1950-es, azonos című film a Különleges Hadműveletek Végrehajtó Egysége hiteles történetének részévé vált. A film londoni gálabemutatóján nemcsak Buck és Vera vett részt, de megjelent az uralkodó és a királyné is. A komor háború utáni években a heroikus fiatal anya története egyesített két meggyötört és sok áldozatot hozott országot, amelyek nem mindig harcoltak azonos oldalon: Angliát és Franciaországot.

* Eileen Nearne esetében ötvenszázalékos rokkantsági ellátásra tett javaslatot az orvos. Nővére, Jacqueline, aki osztálytársa volt Lise-nek a beaulieu-i kiképzőiskolában, csodás karriert futott be: egy másik ügynökkel főszerepet játszott az SOE hivatalos dokumentumfilmjében (*Now It Can Be Told – School of Danger*, azaz Most már el lehet mondani – A veszély iskolája). Majd nyelvtudása, a fedett munkában való tapasztalata, PR-háttérére révén remek tisztviselői állást kapott az egykori vágóhíd helyén New York Cityben létesített új békeszervezetben, az ENSZ-ben.

** Odette azt nyilatkozta, nem magáért vette át a György-keresztet, hanem azokért, akik nem jöttek vissza. Ezzel a kijelentéssel tudott a többiek számára is publicitást biztosítani.

* Fritz Suhren táborparancsnoknak sikerült megszöknie a szövetségesek őrizete alól, így a tárgyaláson távollétében ítélték el. Később a német rendőrség elfogta, 1950-ben végezték ki.

** A házaspár tízévi együttélés után vált el. Peter folytatta katonatiszti pályáját, Odette nyugalmasabb életre vágyott. Később egy másik SOE-ügynökhöz, Geoffrey Halloweshoz ment férjhez.

*** A másik kettő Eileen Nearne és Yvonne Baseden volt. Mindketten megkapták a *Member of the Most Excellent Order of the British Empire*, azaz a Brit Birodalom Rendje kitüntetését.

Az F szekció asszonyai, lányai Nagy-Britannia elvesztett ártatlanságának, szenvedésének, erejének, a hazai földön elszenvedett első, és a haza határain kívül dúló legborzalmasabb háború szimbólumai lettek. Közösén elért eredményeik segítették áthidalni az F Szekció egyes rendkívüli következményekkel járó hibáit, nevezetesen például azt, hogy ügynököket dobtak le a náci karmai közé az elkobzott rádión leadott megfélemsztó üzenetek, a németek *Funkspiel*-je következtében.

Ezek a lányok, akik két országot szerettek, és egyszerűen csak szabadságra vágytak, minden további nélkül maradhattak volna Angliában, ám ehelyett önként jelentkeztek, hogy Franciaországba menjenek harcolni. Női sorsok ritkán kerülnek be a komoly háborús dokumentumok közé, a nők háborús élményei a család körül forognak: bombázás, nélkülözés, sorban állás, veszteségek. A férfiakat háborús hősként ünneplik, a nők háborúja csendesen feledésbe merül. Amikor a *Corps féminin* tagjai háborúba indultak, ledöntötték az akadályokat, megtörték a tabukat, megváltoztatták a történelem menetét. Számos dologban voltak első: ők voltak az első nők, akik szervezett harci cselekményekben vettek részt;* az első nők, akik egy különleges alakulat teljes értékű tagjai lettek; az első nők, akik ejtőernyővel szivárogtak be ellenséges területre; közülük kerültek ki az első női robbantószabotőrök; a frontvonal mögött tevékenykedő első női rádiósok – azaz ők voltak az első nők, akik beírták nevüket a hadtörténelembe.

Az 1939–1945 között zajló totális háború modernizálta a nőket a társadalom minden területén, és nem csak a segédszolgálatosokat meg a másféle önkénteseket. A háború lett a társadalmi változás motorja. Háború idején a nők bátran vállaltak korábban férfiasnak tartott állásokat; a háborús ipari termelés képzettséget igénylő, jól fizető

* Ilyen fedett tevékenységben valóban nem vettek részt nők háborús körülmények között. Mindazonáltal az első világháborúban önkéntesekből alakult, majd a Kerenszkij-kormány által hivatalossá tett alakulatként frontszolgálatot teljesített több női ún. Halálzászlóalj 1917 februárjától decemberig, amikor is ezeket feloszlatták. A Vörös Hadseregben ötszáz ezer besorozott és háromszáz ezer önkéntes nő teljesített katonai szolgálatot. Különlegesen híres volt a női éjszakai bombázóezred, és kiválóak voltak a női vadászpilóták is. – *A ford.*

álláslehetőségeket kínált – mindez azonban nem vezetett folyamatos gazdasági forradalomhoz. A leszerelt férfiak azonnal visszakérültek a termelésbe, a nőket elbocsátották. A háború utáni időszak gazdasági fellendülése idején minden korábbinál több nő dolgozott otthonán kívül, a munkaerőpiacon való nagyarányú részesedésük azonban nem járt együtt a fizetésük emelkedésével. Amint vége lett a háborúnak, a nők visszakérültek a hagyományos női állásokba – óvónő, tanítónő – az azokkal járó alacsonyabb fizetési kategóriába, beszorítva a házasság korlátai közé, melyek nem engedték meg egy férjhezett nőnek, hogy aláírjon egy csekket, és azzal fizessen.

A Cégnél a feladatokra alkalmas nők kiválasztása terén Vera nem hivatalos fejedelmésként funkcionált.* Az F Szekcióban úgy gondolták, érdemes megőrizni a legtehetségesebb női ügynökök valamiféle nyomát, tartalékolva az adatokat arra az esetre, ha egy újabb konfliktus esetén szükség lenne fedett ügynökként való bevetésükre. Voltak olyan ügynökök, akiknek a létezését egyetlen üres papírlap jelezte csak, úgy kezdték meg a tevékenységüket.

„A semmire tértem haza. Nem volt otthonom, nem tudtam, mihez kezdjek... mi lesz velem, milyen jövő vár rám” – számolt be erről Lise de Baissac. Végül is Londonban beajánlották a BBC francia nyelvű részlegéhez, és rádiós újságíró lett.

Lise nagyon fontos szerepet játszott Franciaország felszabadításában. A Brit Birodalom Rendje polgári tagozatának átadásakor a laudációja így szólt:

Számára természetes volt, hogy életét kockára téve napi hatvan-hetven kilométert kerékpárazzon kompromittáló információs anyagokat szállítva. Egy alkalommal, amikor a *maquisard*-ok főhadiszállását támadás alá vették, kimagasló ügyességgel kezelte a löfegyvert. A legnehezebb és legveszélyesebb körülmények között végzett tevékenysége rendkívüli mértékben hozzájárult az ellenállók Normandia Mayenne megyéjében végrehajtott áttörésének sikeréhez.

* Szolgálatáért 1997-ben megkapta a *Commander of the Most Excellent Order of the British Empire*, a Brit Birodalom Rendjének parancsnoki címét.

A kitüntetés ellenére úgy érezte, nincs jövője, nincs hova visszatérnie. Párizsi élete már a múlté volt: miután 1940-ben átszökött Angliába, egy barátja megkaparintotta az összes bútorát, s a lakás tulajdonosának azt mondta, Lise soha nem fog visszajönni. „Nem volt lakásom, nem volt pénzem, nem volt semmim. Nem volt hova visszatérnem.” A negyvenes éveiben aztán hozzáment ahhoz a művészhez, akit anyja elutasított, amikor az megkérte a tizenéves Lise kezét, és Dél-Franciaországban telepedtek le.

„Nagyon boldog vagyok, hogy Franciaország felszabadult, s hogy én magam is megtettem azt a keveset, amivel ehhez hozzájárulhattam.” Hazájától megkapta a *Croix de Guerre* és a *Legion of Honor* kitüntetések, és kilencvenéves korában végre az Ejtőernyős Jelvény elismerést is. „Úgy érzem, volt valami haszna az életemnek. És ez boldoggá tesz” – nyilatkozta.

Mary Herbert, miután a *Gestapo* elengedte, csecsemőjével vidékre ment, és ott rejtőzködött, míg csak a harcok véget nem értek Franciaországban. Négy hónappal az ország felszabadítása után az F Szekció vezetősége győzelmi körutat tett Franciaországban, s ekkor találtak rá Poitiers környékén:

1944. december 20. Ma találkoztunk a francia ellenállás legfiatalabb tagjával, az egyéves Mademoiselle Claudine de Baissackel.

Mary és Claude házasságot kötöttek, hogy legitimitást adjanak a kislánynak, de soha nem éltek együtt házaspárként.*

Kisgyermekes anyaként Mary már nem volt érdekes a Cég számára, a háború utáni évek unalmasan teltek számára. Hogy egyedülálló anyaként tisztességes állást találjon, vissza kellett térnie Angliába, ahol nyelvtanárként el tudott helyezkedni.

A Francia Szekcióból harminckilenc nő indult harcba, közülük tizennégyen akció közben estek el. Az áldozatok száma magasnak

* Claude megkapta a *Distinguished Service Order* (katonai tagozat) kitüntetését, és előléptették.

tűnhet, ám a háború többnyire ezzel jár – az első vonalban meg különösképpen.

1945. április 15-én, amikor az amerikai csapatok felszabadították a bergen-belseni koncentrációs tábor, Yvonne Rudellat Jacqueline Gauthier néven, francia állampolgárságúként szerepelt a foglyok listájában. A tíz nappal később a kórházban tartott összeírás során azonban Jacqueline Gauthier már nem volt ott a betegek jegyzékében. Yvonne Rudellat, az első női szabotőr ügynök kiéhezettve, tifuszosan, vérhasban halt meg, golyóval a fejében.*

Még épp megérte a saját felszabadítását.

Andrée Borrel úgy halt meg, ahogyan élt: harcolva.**

A D-nap utáni hetekben a nácik vezérlő eszméje a megtorlás volt. Egy hónappal azután, hogy a szövetségesek partra szálltak Franciaországban, 1944. július 6-án, az elzászi Vogézek ködös, hűvös fenyőerdeje közelében fekvő *Natzweilerben*, az egyetlen francia területen létesített koncentrációs táborban Andrée-nak méreginjekciót adtak be. Egy későbbi beszámoló szerint Andrée felébredt, amikor lábbal előre már kezdték volna betolni a krematórium ajtaján. Körmeit belemélyesztette a fogvatartójába, és addig karmolta az arcát, míg abból kiserkent a vér.

Miközben rácsukták az égetőkemence ajtaját, elkiáltotta magát: *Vive la France!*

Az SOE, a Különleges Hadműveletek Végrehajtó Egysége figyelemre méltó, egyedülálló létesítmény volt, a maga nemében első és egyetlen az egész világon. Az Európáért folytatott harcban az egység férfi és női tagjai kulcsszerépet töltöttek be. Negyszázhuszonkilenc

* Yvonne posztumusz részesült a *Member of the Most Excellent Order of the British Empire* (azaz a Brit Birodalom Rendje) elismerésben.

** Andrée Borrelnek bátorságáért halála után a *King's Commendation for Brave Conduct* kitüntetés adományozták. Az indoklás így szólt: „Letartóztatásáig a *Kutató* hálózat futára és kiváló hadnagya volt, fogadta a frissen érkezett ügynököket, tevékenysége nélkülözhetetlen volt Párizsban és Normandiában. Ott volt minden veszélyes helyzetben.”

ügynököket juttattak be a megszállt területre, közülük száznegyven nem tértek vissza.* De Gaulle RF Szekciójával közösen felfegyverezték a teljes megszállt országot. Összességében véve a szövetségesek által támogatott ellenállás tizenöt hadosztályt, benne kétszázezer csapatot számlált.

A különleges ügynökök mind heroikusak voltak, határozottak és emberségesek. Tévedéseik halálosak lehettek: tizenöten váltak áldozattául a németek rádiós megtévesztő manőverének, *Funkspieljének*, ám ezek a férfiak és nők is elősegítették a háború mielőbbi befejezését.** Az ellenséges létesítmények ellen elkövetett szabotázsakciók határfoka felvette a versenyt a sokkal kockázatosabb, költségesebb és jóval több civil áldozatot követelő bombázások eredményességével.

Akárcsak női ügynökei, a Cég is számos történelmi első hellyel dicsekedhet: ez volt az első kormányzati félkatonai titkos ügynökség, amelyet harci cselekményekre, szabotázsakciókra, politikai és gazdasági hadviselésre hoztak létre. (Ez szolgált kiindulási alapul James Bond számos kalandos akciójához. A figura megalkotója, Ian Fleming jó ismeretségben volt az SOE-vel, a háború alatt tengerészeti felderítőtiszt volt. A városi legendák szerint Miss Monypenny alakját Vera Atkinsről mintázták.) A Cég a háború végével megszűnt létezni, de módszerei, taktikái mintául szolgáltak az amerikai OSS (*Office of Strategic Services*) – a CIA elődje –, az izraeli Moszad és több más titkosszolgálat számára. A második világháború idején a titkos hadműveletekkel a Cég élen járt Európában és a Közel-Keleten, maradandó példával szolgálva minden modern haderő számára.

* Francis Suttill Sachsenhausenba került koncentrációs táborba, ahol 1945. március 23-án kivégezték. Posztumusz megkapta a *Distinguished Service Order* (Kiváló Szolgálatért Érdemrend) elismerést. Gilbert Norman Mauthausenben halt meg 1944. szeptember 6-án.

** A pontos szám vitatott. A holland kormány közlése szerint az éveken át folytatott megtévesztés eredményeképpen negyvenöt ejtőernyőst dobtak le náciak által ellenőrzött leszállóhelyekre. Franciaországban legalább tizenhét személyt azonnal elkaptak közülük.

A Különleges Hadműveletek Végrehajtó Egysége 1946-ban lehúzta ugyan a rolót, de a riválisnak tekintett egyéb titkosszolgálatok – a katonai hírszerzés MI jelzésű és sorszámmal ellátott egységei – a hidegháború idején is fennmaradtak. Az SOE háborús cselekedetei dokumentumainak egy részét nyilvánosságra hozták, többségüket azonban megsemmisítették. A Cég egyszerűen megszűnt létezni.

Hősi öröksége ugyanakkor ma is él. Európa egykor megszállt országaiban a gerilla-hadviselés amellett, hogy annak idején siettetten Hitler bukását, a nemzeti önbecsülés részévé vált.

A hadtörténészek a mai napig vitatkoznak azon, vajon a francia ellenállásnak volt-e valós stratégiai jelentősége, nem több-e pusztán nemzeti szimbólumnál. Hát csak vitatkozzanak. A szövetséges légierő főparancsnoka így nyilatkozott: „Az ellenállás legnagyobb győzelme az volt, hogy táplálta a francia nemzeti öntudat lángját a megszállás sötét napjaiban.” Eisenhower tábornok, az egyesített expedíciós haderő főparancsnoka a legnagyobb elismeréssel szolt a Cég tevékenységéről, hangsúlyozva, hogy az amatőrökből álló félkatonai szervezetek stratégiai fontosságú szabotázsakciói legalább hat hónappal megrövidítették a háborút, sok ezer életet mentve meg ezzel.

Amikor Charles de Gaulle tábornok győzedelmesen vonult végig Párizs utcáin, úgy érezte, visszavette hazáját a Birodalomtól. A tábornoknak mindazonáltal össze kellett egyeztetnie a nyugtalanító igazságokat a nemzet lelkiismeretével: Franciaország nem csak áldozat volt, Franciaország aktívan együttműködött Hitlerrel. A háború végére a szövetségeseket bombázó német repülőgépek mennyiségének felét francia gyárakban állították elő, Pétain tábornok és a Vichy-kormány hatszázötvenezer francia férfit küldött kényszermunkára német hadiüzemekbe, és hetvenhatezer zsidót megsemmisítő táborokba.

De Gaulle a háború hamujából egy új Franciaország megteremtését ígérte. Érvrendszerében kulcsszerep jutott az ellenállásnak: narratív közvetítőeszközzé vált, mellyel a friss és szabad ország felé manőverezett. Érvelése szerint a harmadik köztársaságtól egyenes út vezet a most létrehozandó negyedikig. A Vichy-időszak nem el-

tévelyedés volt, az egyáltalában nem is létezett. „A köztársaság soha nem szűnt meg létezni – mondta. – A Vichy-korszak nulla volt, semmis, és az is marad.” Amikor a felkelő ellenálló hadsereg hozzájárult az ország felszabadításához, azzal valójában összekötötte az előző köztársaság fonalát a következővel, semmissé téve a négyévi együttműködést, részvételt és elfogadást. Abban a pillanatban, hogy francia földön megverték Hitlert, és De Gaulle magának követelte a győzelmet, Franciaország egy csapásra az ellenállók nemzetévé vált.

Mindenki benne volt a francia ellenállásban.

Kivéve a nőket.

A nők felszabadításért vívott küzdelme nem kapott helyet a nemzeti ellenállás hivatalos legendáriumában. Amikor a háború után felmérték a harcokban részt vett *maquisard*-ok létszámát, közülük a nőket a sorkatonák úgy tíz-tizenöt százalékában jelölték meg, holott a különböző hivatalos rendőrségi adatok szerint összességében legalább ötvenegy százalék volt az arányuk, és ezt a férfiak háborúshalálzási adatai még felfelé módosították. A női munkát történelmileg mindig is alábecsülték, a nők háború alatti hadi tevékenysége meg végképp teljesen háttérben maradt. Holott az ellenállásban dolgoztak futárként, irathamisítóként, szállásmesterként – no meg az ellenállókat etetni, az is munka.

Annak érdekében, hogy De Gaulle-nak sikerüljön kanonizálnia önfelszabadító puccsát, a nemzeti ellenállást olyan erősnek kellett feltüntetnie, amely már legitim kormányzati erőnek minősíthető. A nőies törekénységről kialakult hagyományos felfogás gyengítette volna De Gaulle érvrendszerét a hímsovinisza nemzet szemében. A francia társadalom nem ismerte el politikai szereplőkként a nőket, szavazati jogot is csak 1946-ban kaptak.* Így nem csodálható, hogy a nők létszámát alulbecsülték a francia ellenállók létszámának feltérképezésekor, s megbecsülésben sem igen részesültek.

A tábornokot saját pillanatnyi dicsősége vezérelte – erős akaratú, egoista figura volt, az utolsó nagy francia férfiú, aki nem tűrt maga

* Az azóta eltelt időben az állampolgári jogok és a női katonai szolgálat elválaszthatatlan kategóriákká váltak – ha megfosztanánk a nőket a hadviselés jogától, ezzel állampolgári jogaikat csorbitanánk.

mellett senkit, egyedül az ő szava számított. Nem voltak tartalékai, az országnak nem volt hadserege, a társadalomban nem volt tárgyalópartnere, így tetszése szerint alakíthatta újjá a nemzetet. Hogy legyen a helye a globális tárgyalóasztalnál, hogy helyet követelhesen magának az új világrendben, ragaszkodnia kellett ahhoz, hogy ezt a helyet Franciaország egymaga küzdötte ki. De Gaulle-nak így még a szövetségeseket is sikerült kiszorítania. Churchillnek a fegyveres felkelőkről szóló hőskölteménye szembement De Gaulle diadalittaságával. A negyedik köztársaság narratívája igyekezett kellemetlen közjátékként feltüntetni az angol–amerikai segítséget, annak szellemében, hogy Franciaország semmiképpen sem vált a nagyhatalmak gyarmati szatellitjévé.

Franciaország tehát önmaga szabadította fel magát.

A tábornok nemzeti mitológiájában nem maradt hely a köszönetnyilvánításnak. Már közvetlenül a D-nap után megkezdődött az F Szekció tagjainak félreállítása, majd elérték, hogy visszarendeljék őket, és a helyüket De Gaulle parancsnokaival töltsék be. Egyes ügynököket mindörökre kitiltottak Franciaország területéről. Az új kormány rendkívül ingerülten nyilatkozott az SOE-ről. A szövetségesek támogatását élvező felkelőknek nem sok megbecsülés jutott De Gaulle új országában.

Az F Szekció volt tagjai többnyire minden keserűség nélkül gondolnak vissza a háború utáni, kirekesztettségtől terhes évekre. Elfogadták, hogy Franciaország újonnan kreált nemzeti története észszerű, szükséges, s talán még jogos is. Ők fedésben dolgoztak, ezért pedig nem jár elismerés.

*C'est la guerre.**

* Ilyen a háború (francia).



A szerző megjegyzései

Max Hastings hadtörténész véleménye szerint mindaz, ami az SOE női ügynökeiről megjelent, csupán „romantikus locsogás”. Én újságíróként, mesélőként és nőként egyaránt hiszek abban, hogy a fecsegés fontos dolog: ez az emberi tapasztalatok tárháza. Hogy mit érzünk, kit szeretünk, miképp gyászolunk, az adja a lényegünket, amelynek a keretei között élünk és cselekszünk, még akkor is, ha épp hadseregek dőlnek fel a földrészeket. Locsogni, vagy nem locsogni – ez hamis alternatíva. A vádaskodás már eleve azt sugallja, hogy nőket küldeni a háborúba eredendő bűn. Tekintsük ezt inkább retorikai játéknak: elhallgatja a női történeteket, miközben a háborús konfliktus minden más részletének teret biztosít. Ha nem lenne *oral history*, vagyis elbeszélte történelem, a legtöbb női történet nyomtalanul eltűnne mindörökre. Így tehát az empirizmusra szóló felhívás rosszhiszemű trombitaszónak hangzik: finoman burkolt nőgyűlölet. Alig akad olyan történész Thuküdidészről Barbara W. Tuchmanig, akinek a leírásaiban soha ne fordulnának elő sem romantikus részletek, sem elbeszélte esetek.

Ez a könyv nem regény, nem kitalált történetek sora. Nagy-Britannia, Franciaország és az Egyesült Államok könyvtárainak, levéltárainak anyagából építkezik, és azoknak a szerencséseknek az írott vagy elbeszélte történeteiből, akiknek sikerült életben maradniuk. Miközben őket sorra veszítjük el, s mialatt a kormányok egymással vitatkoznak arról, hogy ki miképpen vett részt a konfliktusban, egyre több anyag szabadul fel a titkosítás alól, és válik kutathatóvá, publikálhatóvá. A könyvben idézőjelben szereplő mondatok mind írott vagy elbeszélte eredeti forrásból származnak. A források ugyanarról az eseményről szándékosan vagy más okból egymástól eltérően

is szólhatnak, hiszen mindannyian a saját életünk főhősei; szereplői vagyunk. De ha a történet hű az elbeszélőjéhez, ha épp ez az a történet, amelyet az illetőnek mindenképpen el kellett mondania, akkor a történet igaz. Mindig mélységesen elszomorít, ha arra gondolok, hogy Andrée Borrel soha nem tudta elmondani a saját történetét.

Ez a történelem csodás eleme, a múlt írásbeli feldolgozása, feltárása. Jómagam arra törekedtem, hogy a megszállás szélesen értelmezett kontextusával szemben, amennyire ismereteink engedik, kitöltsem a hézagokat, és feloldjam a feszültségeket, igénybe véve mindehhez a historiográfusok eszköztárát: a többszörös ellenőrzést, a valószínűségi faktort, a következetességet, az összefüggéseket, és minden mást, ami a jó ítélőképességhez szükséges. S ha egészzé formáljuk mindezt, a teljes történet értelmet nyer. Remélem, sikerült ezt elérnem.

Végezetül álljanak itt Buckmaster alezredes szavai: „Túl rossz volt, beszélni kell róla.”

Köszönetnyilvánítás

Szavakkal elmondhatatlan, hogy mennyivel tartozom a következő személyeknek: Larry Weissman, Sascha Alper és Amanda Cook – de szavakon kívül mást nem adhatok. Larry és Sascha támogat-
tak, olvasták a szövegemet, és inspiráltak engem, ügynökként és barátként egyaránt. Nem is kívánhattam volna magamnak jobb szerkesztőt, mint amilyen Amanda Cook – nagyon hálás vagyok, Amanda, hogy segítetted a próbálkozásomat. De a Crown kiadói csoport valamennyi munkatársát köszönet illeti, a lelkesedésük örömet okozott, és motivált a munkám során. Köszönöm a felsoroltaknak: Claire Potter, Zachary Philips, Rachel Rokicki, Julie Cepler, Penny Simon, Rachel Aldrich, Courtney Snyder, Chris Brand, Elena Giavaldi, Craig Adams, Andrea Lau, Heather Williamson, Mark Stutzman, Annsley Rosner, David Drake és Molly Stern. Hálával tartozom a veterán közösségeknek, a családoknak és a kutatóknak, amelyek és akik időt és energiát szántak rám, betekintést engedtek levéltári adatokba és anyagokba. Megkülönböztetett köszönet illeti dr. Juliette Pattinsont, a Kenti Egyetem munkatársát az interjúk leírásáért, továbbá Martyn Coxot a visszaemlékezések rendezéséért, és Steven Kippaxot, akinek iránymutatása a levéltárban ajándék a kutató számára. Kimondhatatlanul hálás vagyok első olvasóimnak, akik nagy éleslátással rámutattak bizonyos korrekciók szükségességére, és odafigyeltek a legapróbb részletekre is. Álljon itt mindannyiuk neve: Anne Whiteside, Francis J. Suttill, Nick Fox nyugállományú ezredes, David Harrison és Saul Austerlitz. Köszönet a szállásért, a forró teáért és a hideg pezsgőért Párizsban és Londonban a következőknek: Elizabeth Austin, Tory és Henry Asch, valamint Richard Heelas. Nem nélkülözhettem volna Joel Derfner

és Kim Binsted segítségét – köszönet mindenért. A szoros és örök barátság kedves megnyilvánulásaiért hálás vagyok a következőknek: Gabriela Shelley, Charles Coxe, Peter Grant, Diane Selkirk, Maria Smilios, Michael Zola, Shea Grimm és Lola Nagata, Maria, Sergio és Pieralberto Deganello, Jeff és Betsy Garfield, Jennifer Baker és Jason (Big Red) Jestice, Kenny Longenecker és Tammy Castleforte, Darlene McCampbell, Steven Dickstein, Michael Combs, Maya Kron, Lauren Coleman, Esther Saskin, Erik Larson, Laurie Gwen Shapiro, Susannah Cahalan, Richard Ford, Maia Selkirk és Evan Gatehouse, Mary O'Dowd, Meagan O'Dowd O'Malley és Ed O'Malley, Oliver és Rob Tannenbaum, Stephanie, Adam, Jacob, és Lily Brown, Katherine Austin és Sy Bortz, Elissa és Erin Labbie, Jason, Beth, Will, Cora, Lorelei, Bill és Barbara Myers, Talia, Laila, Mia és Marco Veissid, Phyllis Bieri, Amanda Gadziak és Douglas Pulver, Julian Land, Shai Ingber, Miriam Nabarro, Heather Massart, Josh Marshall, Charity Thomas, Peter Greenberg, Duncan Black, Nina Combs, Scott Anderson, Joy Tutela és David Black, Brian N. Sabowitz alezredes, Edward Readicker-Henderson; Église Française du Saint-Esprit-nek a francia nyelvleckéért; s ég áldja a VillageCare At 46 & Ten egész személyzetét hősies munkájukért. Végül köszönet a családomnak a támogatásért és a türelméért – köszönöm nektek, Barney, Gerald és Helen Cohen Rose.

A felhasznált irodalom

MEMOÁROK ÉS KORTÁRS BESZÁMOLÓK

- Albert-Lake, Virginia d^e: *An American Heroine in the French Resistance: The Diary and Memoir of Virginia d'Albert-Lake*. Edited by Judy Barrett Litoff. New York: Fordham University Press, 2006.
- Amicale de Ravensbrück – Association des Déportées et Internées de la Résistance: *Les Françaises à Ravensbrück*, Paris: Gallimard, 1965.
- Aubrac, Lucie: *Outwitting the Gestapo*, Lincoln: University of Nebraska Press, 1994.
- Bailey, Roderick (ed.): *Forgotten Voices of the Secret War: An Inside History of Special Operations During the Second World War in Association with the Imperial War Museum*, London: Ebury Press, 2008.
- Bleicher, Hugo: *Colonel Henri's Story*, London: Kimber, 1954.
- Bourne-Patterson, Robert: *SOE in France, 1941–1945: An Official Account of the Special Operations Executive's French Circuits*, Barnsley, U. K.: Frontline Books, 2016.
- Bradley, Omar N.: *A Soldier's Story*, New York: Henry Holt, 1951.
- Buckmaster, Maurice: Prosper, *Chambers's Journal*, January 1947.
- Buckmaster, Maurice: *Specially Employed*, London: Batchworth, 1952.
- Buckmaster, Maurice: *They Fought Alone: The Story of British Agents in France*, London: Biteback, 2014. [Első kiadás: London: Odhams Press, 1958.]
- Buckmaster, Maurice: *They Went by Parachute*. [Steven Kippax online kiadása, 2011, nyolcrészes sorozat.] *Chambers's Journal*, 1946–1947.
- Bureau, Jacques: *Un soldat menteur*, Paris: Laffont, 1992.
- Burney, Christopher: *Solitary Confinement*, London: Macmillan, 1951.
- Carré, Mathilde-Lily: *I Was the Cat*, London: Four Square, 1961.
- Chevillon, Claire: *Code Name Christiane Clouet: A Woman in the French Resistance*, College Station: Texas A&M University Press, 1995.
- Churchill, Peter: *Duel of Wits*, New York: G. P. Putnam's Sons, 1955.
- [*A Duel of Wits és az Of Their Own Choice* brit kiadásainak ötvözetete.]
- Churchill, Peter: *Of Their Own Choice*, London: Hodder & Stoughton, 1953.
- Churchill, Peter: *Spirit in the Cage*, New York: G. P. Putnam's Sons, 1955.
- Churchill, Winston: *The Second World War*, 6 vols., Boston: Houghton Mifflin,

- 1948–1953. [*The Gathering Storm, Their Finest Hour, The Grand Alliance, The Hinge of Fate, Closing the Ring Triumph and Tragedy.*]
- Coleville, John: *The Fringes of Power: 10 Downing Street Diaries, 1939–1955*, New York: Norton, 1985.
- Cornioley, Pearl Witherington: *Code Name Pauline: Memoirs of a World War II Special Agent*, Chicago: Chicago Review Press, 2013.
- Cowburn, Benjamin: *No Cloak, No Dagger*, London: Frontline, 2009.
- Crémieux-Brilhac, Jean-Louis (ed.): *Ici Londres, 1940–1944: Les voix de la liberté*, 5 vols., Paris: Documentation Française, 1975.
- Crosswell, D. K. R.: *Beetle: The Life of General Walter Bedell Smith*, Lexington, KY: University Press of Kentucky, 2010.
- Dalton, Hugh: *The Fateful Years*, London: Muller, 1957.
- De Gaulle, Charles: *The Complete War Memoirs of Charles de Gaulle*. Translated by Jonathan Griffin and Richard Howard. New York: Carroll and Graf, 1998.
- De Gaulle-Anthonioz, Geneviève: *God Remained Outside: An Echo of Ravensbrück*, New York: Arcade, 1998.
- Dodds-Parker, Douglas: *Setting Europe Ablaze*, Windlesham, U. K.: Springwood Books, 1983.
- Dourlein, Pieter: *Inside North Pole*. Translated by F. G. Renier and Anne Cliff. London: Kimber, 1953.
- Dreux, William: *No Bridges Blown*, Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press, 1971.
- Drummond-Hay, Peggy: *The Driving Force: Memoirs of Wartime WAAF Drivers 1665 HCU and 81 OTU*, Lewes, U. K.: Book Guild, 2005.
- Dufournier, Denise: *Ravensbrück: The Women's Camp of Death*, London: George Allen & Unwin, 1948.
- Eisenhower, Dwight D.: *Crusade in Europe*, Garden City, NY: Doubleday, 1948.
- Fairbairn, William E.: *All-In Fighting*, London: Faber and Faber, 1942. [Reprint: East Sussex, U. K.: Naval and Military Press in association with the Royal Armouries, 2009.]
- Fermor, Patrick Leigh: *Abducting a General: The Kreipe Operation in Crete*, London: John Murray, 2014.
- Garby-Czerniawski, Roman: *The Big Network*, London: George Ronald, 1961.
- Girard, André: *Bataille secrète en France*, Paris: Brentano's, 1944.
- Giskes, H. J.: *London Calling North Pole*, New York: British Book Centre, 1953.
- Goldsmith, John: *Accidental Agent*, London: Leo Cooper, 1971.
- Guéhenno, Jean: *Diary of the Dark Years, 1940–1944: Collaboration, Resistance, and Daily Life in Occupied Paris*. Translated by David Ball. New York: Oxford University Press, 2016.
- Hart, B. H. Liddell: *The German Generals Talk: Startling Revelations from Hitler's High Command*, New York: Quill, 1979.

Harvie, John D.: *Missing in Action: An RCAF Navigator's Story*, Montréal: McGill – Queen's University Press, 1995.

Hillary, Richard: *The Last Enemy*, London: Macmillan, 1942.

Humbert, Agnès: *Résistance: A Woman's Journal of Struggle and Defiance in Occupied France*, New York: Bloomsbury, 2008.

Inkster, Marjorie: *Bow and Arrow War: From FANY to Radar in World War II*, Studley, U. K.: Brewin Books, 2005.

Kerr, Dorothy Brewer: *The Girls Behind the Guns: With the ATS in World War II*, London: Robert Hale, 1990.

Khan, Noor Inayat: *Twenty Ja'taka Tales*. Rochester, VT: Inner Traditions International, 1985.

Lanckoronska, Karolina. *Michelangelo in Ravensbrück: One Woman's War Against the Nazis*. Translated by Noel Clark. Cambridge, MA: Da Capo Press, 2007.

Langelaan, George: *Knights of the Floating Silk*, London: Hutchinson, 1959.

Le Chene, Evelyn: *Watch for Me by Moonlight*, London: Corgi, 1974.

Mackenzie, William: *The Secret History of SOE: Special Operations Executive, 1940–1945*, London: St. Ermin's Press, 2000.

Marks, Leo: *Between Silk and Cyanide: A Codemaker's Story, 1941–1945*, New York: HarperCollins, 1998.

Millar, George: *Maquis*, London: Heinemann, 1945.

Millar, George: *Road to Resistance*, London: Bodley Head, 1979.

Miller, Joan: *One Girl's War: Personal Exploits in MIS's Most Secret Station*, Dingle, Ireland: Brandon, 1986.

Montgomery, Bernard: *The Memoirs of Field Marshal Montgomery*, Barnsley, U. K.: Pen & Sword, 2016.

Neave, Airey: *Saturday at M.I.9*, London: Pen & Sword Military, 2010.

Osmont, Marie-Louise: *The Normandy Diary of Marie-Louise Osmont, 1940–1944*. Translated by George L. Newman. New York: Random House – Discovery Channel Press, 1994.

Pessis, Jacques (ed.): *Les Français parlent aux Français*, 3 vols. With historical commentary by Jean-Louis Crémieux-Brilhac. Paris: Omnibus, 2010.

Pickersgill, Frank: *The Pickersgill Letters*, Toronto: Ryerson Press, 1948.

Pogue, Forrest C.: *Pogue's War: Diaries of a WWII Combat Historian*. Lexington: University Press of Kentucky, 2001.

Pogue, Forrest C.: *United States Army in World War II: European Theater of Operations: The Supreme Command*. Washington, D. C.: Office of the Chief of Military History, Department of the Army, 1954.

Poirier, Jacques R. E.: *The Giraffe Has a Long Neck*. Translated by John Brownjohn. Barnsley, U. K.: Pen & Sword, 1995.

Rigden, Denis: *SOE Syllabus: Lessons in Ungentlemanly Warfare, World War II*. Richmond, U. K.: Secret History Files, National Archives, 2001.

Riols, Noreen: *The Secret Ministry of Ag. & Fish: My Life in Churchill's School for Spies*, London: Macmillan, 2013.

Sweet-Escott, Bickham: *Baker Street Irregular*, London: Methuen, 1965.

Tickell, Jerrard: *Odette: The Story of a British Agent*, London: Chapman & Hall, 1949, 1952.

Verity, Hugh: *We Landed by Moonlight: Secret RAF Landings in France, 1940–1944*, London: Crécy, 2013.

Vomécourt, Philippe de: *Who Lived to See the Day: France in Arms, 1940–1945*, London: Hutchinson, 1961.

Wake, Nancy: *The Autobiography of the Woman the Gestapo Called the White Mouse*, South Melbourne, Australia: Macmillan, 1985.

Walters, Anne-Marie: *Moondrop to Gascony*, London: Macmillan, 1947. [Reprint: Wiltshire, U. K.: Moho Books, 2009.]

Webb, A. M. (ed.): *The Natzwweiler Trial*, London: Hodge, 1949.

West, Nigel (ed.): *The Guy Liddell Diaries: MI5's Director of Counter-Espionage in World War II*, Vol. 1, 1939–1942, London: Routledge, 2005.

Wighton, Charles: *Pin-Stripe Saboteur: The Story of Robin, British Agent and French Resistance Leader*, London: Odhams, 1959.

Winter, Paul (ed.): *D-Day Documents*, London: Bloomsbury, 2014.

Zucca, André: *Les Parisiens sous l'Occupation: Photographies en couleurs d'André Zucca*, Paris: Gallimard, 2000.

AZ SOE TÖRTÉNETÉNEK DOKUMENTUMAI

Basu, Shrabani: *Spy Princess: The Life of Noor Inayat Khan*, London: Sutton, 2006.

Beavan, Colin: *Operation Jedburgh: D-Day and America's First Shadow War*, New York: Penguin Books, 2007.

Binney, Marcus: *The Women Who Lived for Danger*, London: Morrow, 2003.

Brome, Vincent: *The Way Back*, London: Cassell, 1957.

Cookridge, E. H.: *Inside S.O.E.: The First Full Story of Special Operations Executive in Western Europe, 1940–45*, London: Arthur Barker, 1966.

Cunningham, Cyril: *Beaulieu: The Finishing School for Secret Agents*, South Yorkshire, U. K.: Pen & Sword Military, 2005.

Foot, M. R. D.: *SOE: An Outline History of the Special Operations Executive, 1940–46*, London: British Broadcasting Corporation, 1984.

Foot, M. R. D.: *SOE in France: An Account of the Work of the British Special Operations Executive in France, 1940–1944*, London: Frank Cass, 2004.

Fuller, Jean Overton: *Déricourt: The Chequered Spy*, London: Michael Russell, 1989.

Fuller, Jean Overton: *Double Agent?*, London: Pan Books, 1961.

Fuller, Jean Overton: *Double Webs*, London: Putnam, 1958.

- Fuller, Jean Overton: *Espionage as a Fine Art by Henri Déricourt*. Translated from French original stories with an introduction and commentary. London: Michael Russell, 2002.
- Fuller, Jean Overton: *The German Penetration of SOE*, London: George Mann, 1996.
- Fuller, Jean Overton: *Horoscope for a Double Agent*, London: Fowler, 1961.
- Fuller, Jean Overton: *Noor-un-nisa Inayat Khan (Madeleine)*, Rotterdam, Netherlands: East-West Publications; London: Barrie & Jenkins, 1971.
- Fuller, Jean Overton: *The Starr Affair*, London: Victor Gollancz, 1954.
- Gleeson, James: *They Feared No Evil: The Stories of the Gallant and Courageous Women Agents of Britain's Secret Armies, 1939–45*, London: Robert Hale, 1976. Guillaume, Paul.
- Guillaume, Paul: *Labbé Émile Pasty, prêtre et soldat*, Baule, France: Comité Abbé Pasty, 1946.
- Guillaume, Paul: *Les martyrs de la Résistance en Sologne*, Orléans, France: Lodde, 1945.
- Guillaume, Paul: *La Sologne au temps de l'héroïsme et de la trahison*, Orléans, France: Imprimerie Nouvelle, 1950.
- Helm, Sara: *A Life in Secrets: Vera Atkins and the Missing Agents of WWII*, New York: Anchor Books, 2007.
- Irwin, Will: *The Jedburghs: The Secret History of the Allied Special Forces, France, 1944*, New York: PublicAffairs, 2006.
- Jakub, Jay: *Spies and Saboteurs: Anglo-American Collaboration and Rivalry in Human Intelligence Collection and Special Operations, 1940–1945*, London: Palgrave Macmillan, 1999.
- Jones, Liane: *A Quiet Courage: Heart-Stopping Accounts of Those Brave Women Agents Who Risked Their Lives in Nazi-Occupied France*, London: Corgi Books, 1990.
- King, Stella: *Jacqueline: Pioneer Heroine of the Resistance*, London: Arms and Armour Press, 1989.
- Kramer, Rita: *Flames in the Field*, London: Michael Joseph, 1995.
- Lorain, Pierre: *Secret Warfare: The Arms and Techniques of the Resistance*. Adapted by David Kahn. London: Orbis, 1983.
- Maloubier, Bob – Lartéguy, Jean: *Triple jeu: L'espion Déricourt*, Paris: Robert Laffont, 1992.
- Marshall, Bruce: *The White Rabbit*, London: Evans, 1952.
- Marshall, Robert: *All the King's Men*, London: Bloomsbury, 2012.
- McCue, Paul: *Brighton's Secret Agents: The Brighton and Hove Contribution to Britain's WW2 Special Operations Executive*, Chicago: Uniform Press, 2017.
- Nicholas, Elizabeth: *Death Be Not Proud*, London: Cresset Press, 1958.
- Ottaway, Susan: *A Cool and Lonely Courage: The Untold Story of Sister Spies in Occupied France*, New York: Little, Brown and Company, 2014.
- Pattinson, Juliette: *Behind Enemy Lines: Gender, Passing, and the Special Operations Executive in the Second World War*, Manchester, U. K.: University of Manchester Press, 2007.
- Rabino, Thomas: *Le réseau Carte*, Paris: Perrin, 2008.
- Richards, Brooks: *Secret Flotillas*, London: Her Majesty's Stationery Office, 1996.
- Seaman, Mark: *Bravest of the Brave: The True Story of Wing Commander "Tommy" Yeo-Thomas, SOE Secret Agent, Codename "the White Rabbit"*, London: Michael O'Mara Books, 1997.
- Seaman, Mark: *Secret Agent's Handbook of Special Devices*, Richmond, U. K.: PRO, 2000.
- Seaman, Mark: *Special Operations Executive: A New Instrument of War*, London: Routledge, 2006.
- Seymour-Jones, Carole: *She Landed by Moonlight: The Story of Secret Agent Pearl Witherington, the Real "Charlotte Gray"*, London: Hodder & Stoughton, 2013.
- Stafford, David: *Secret Agent: The True Story of the Special Operations Executive*, London: BBC, 2000.
- Stafford, David: *Ten Days to D-Day: Countdown to Liberation of Europe*, London: Abacus, 2004.
- Starns, Penny: *Odette: World War Two's Darling Spy*, London: History Press, 2010.
- Stenton, Michael: *Radio London and Resistance in Occupied Europe: British Political Warfare, 1939–1943*, Oxford Scholarship Online, 2011.
- Suttill, Francis J.: *Shadows in the Fog: The True Story of Major Suttill and the Prosper French Resistance Network*, Stroud, U. K.: History Press, 2017.
- Téllez Solá, Antonio: *The Anarchist Pimpernel: Francisco Ponzán Vidal: The Anarchists in the Spanish Civil War and the Allied Escape Networks of WWII*. Translated by Paul Sharkey. Hastings, U. K.: ChristieBooks, 2012.
- Tickell, Jerrard: *Moon Squadron*, London: Endeavour Media, 2013.
- Vader, John: *The Prosper Double-Cross*, Mullimbimby, Australia: Sunrise Press, 1977.
- Waller, Douglas: *Wild Bill Donovan: The Spymaster Who Created the OSS and Modern American Espionage*, New York: Free Press, 2012.
- Ward, Irene: *F.A.N.Y. Invicta*, London: Hutchinson, 1955.
- West, Nigel: *Secret War: The Story of SOE, Britain's Wartime Sabotage Organization*, London: Hodder & Stoughton, 1992.
- Wilkinson, Peter – Bright Astley, Joan: *Gubbins and SOE*, Barnsley, U. K.: Pen & Sword Military, 2010.
- Wylie, Neville: *The Politics and Strategy of Clandestine War: Special Operations Executive, 1940–1946*, London: Routledge, 2007.
- Yarnold, Patrick: *Wanborough Manor: School for Secret Agents*, Puttenham, U. K.: Hopfield, 2009.

FRANCIAORSZÁGGAL KAPCSOLATOS TÖRTÉNELMI ANYAGOK

- Adams, Christine: *Poverty, Charity, and Motherhood: Maternal Societies in Nineteenth-Century France*, Urbana, IL: University of Illinois Press, 2010.
- Ambrose, Stephen: *D-Day, June 6, 1944: The Climactic Battle of World War II*, New York: Simon & Schuster, 1993.
- Aron, Robert: *The Vichy Regime, 1940–1944*, London: Putnam, 1958.
- Atkin, Nicholas: *The Forgotten French: Exiles in the British Isles, 1940–1944*, Manchester, U. K.: Manchester University Press, 2003.
- Beevor, Antony: *D-Day: The Battle for Normandy*, New York: Viking, 2009.
- Boyd, Douglas: *Voices from the Dark Years: The Truth About Occupied France, 1940–1945*, London: Sutton, 2007.
- Burrin, Philippe: *France Under the Germans: Collaboration and Compromise*, New York: New Press, 1996.
- Caron, Vicki: *Uneasy Asylum: France and the Jewish Refugee Crisis, 1933–1942*, Stanford, CA: Stanford University Press, 1999.
- Cobb, Matthew: *The Resistance: The French Fight Against the Nazis*, London: Simon & Schuster, 2009.
- Collins, Larry – Lapierre, Dominique: *Is Paris Burning?*, New York: Warner Books, 1991.
- Collins Weitz, Margaret: *Sisters in the Resistance: How Women Fought to Free France, 1940–45*, New York: Wiley, 1995.
- Davies, Peter: *France and the Second World War: Occupation, Collaboration, and Resistance*, London: Routledge, 2001.
- Diamond, Hanna: *Fleeing Hitler: France, 1940*, New York: Oxford University Press, 2008.
- Diamond, Hanna: *Women and the Second World War in France, 1939–1948: Choices and Constraints*, London: Routledge, 1999.
- Drake, David: *Paris at War, 1939–1944*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2015.
- Fenby, Jonathan: *France: A Modern History from the Revolution to the War with Terror*, New York: St. Martin's Press, 2016.
- Fenby, Jonathan: *The General: Charles de Gaulle and the France He Saved*, New York: Simon & Schuster, 2010.
- Fishman, Sarah: *We Will Wait: Wives of French Prisoners of War, 1940–1945*, New Haven, CT: Yale University Press, 1991.
- Gildea, Robert: *Fighters in the Shadows: A New History of the French Resistance*, Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 2015.
- Gildea, Robert: *Marianne in Chains: In Search of the German Occupation, 1940–1945*, London: Macmillan, 2002.
- Hastings, Max: *Das Reich: The March of the 2nd SS Panzer Division Through France, June 1944*, Minneapolis, MN: Zenith Press, 2013.

- Hastings, Max: *Overlord: D-Day and the Battle for Normandy*, New York: Simon & Schuster, 1984.
- Jackson, Jeffrey H.: *Making Jazz French: Music and Modern Life in Interwar Paris*, Durham, NC: Duke University Press, 2003.
- Jackson, Julian: *France: The Dark Years, 1940–1944*, Oxford, U. K.: Oxford University Press, 2001.
- Jackson, Julian: The Republic and Vichy, In *The French Republic: History, Values, Debates*. Edited by Edward Berenson, Vincent Duclert, and Christophe Prochasson. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 2011.
- Jones, Benjamin: *Eisenhower's Guerrillas: The Jedburghs, the Maquis, and the Liberation of France*, New York: Oxford University Press, 2016.
- Kedward, Harry R.: *In Search of the Maquis: Rural Resistance in Southern France, 1942–1944*, Oxford, U. K.: Clarendon Press, 1994.
- Kedward, Harry R.: *Occupied France: Collaboration and Resistance, 1940–1944*, London: Wiley–Blackwell, 1991.
- Kedward, Harry R.: *Resistance in Vichy France: A Study of Ideas and Motivation in the Southern Zone, 1940–1942*, New York: Oxford University Press, 1978.
- Kershaw, Alex: *Avenue of Spies: A True Story of Terror, Espionage, and One American Family's Heroic Resistance in Nazi-Occupied France*, New York: Crown, 2015.
- Ludewig, Joachim: *Rückzug: The German Retreat from France, 1944*, Lexington, KY: University Press of Kentucky, 2012.
- Man, John: *The D-Day Atlas: The Definitive Account of the Allied Invasion of Normandy*, New York: Facts on File, 1994.
- Marnham, Patrick: *Resistance and Betrayal: The Death and Life of the Greatest Hero of the French Resistance*, New York: Random House, 2002.
- Marrus, Michael R. – Paxton, Robert O.: *Vichy France and the Jews*, New York: Basic Books, 1981.
- Mayo, Jonathan: *D-Day Minute by Minute*, New York: Atria Books, 2014.
- Messenger, Charles: *The D-Day Atlas: Anatomy of the Normandy Campaign*, New York: Thames & Hudson, 2014.
- Michel, Henri: *The Shadow War: European Resistance, 1939–1945*. Translated by Richard Barry. New York: Harper & Row, 1972.
- Michlin, Gilbert: *Of No Interest to the Nation: A Jewish Family in France, 1925–1945*, Detroit, MI: Wayne State University Press, 2004.
- Milward, Alan S.: *The New Order and the French Economy*, Oxford, U. K.: Clarendon Press, 1970.
- Moorehead, Caroline: *A Train in Winter: An Extraordinary Story of Women, Friendship, and Resistance in Occupied France*, New York: HarperCollins, 2011.
- Moorehead, Caroline: *Village of Secrets: Defying the Nazis in Vichy France*, New York: HarperCollins, 2014.

Mould, Michael: *The Routledge Dictionary of Cultural References in Modern French*, New York: Routledge, 2011.

Muel-Dreyfus, Francine: *Vichy and the Eternal Feminine: A Contribution to a Political Sociology of Gender*. Translated by Kathleen A. Johnson. Durham, NC: Duke University Press, 2001.

Ottis, Sherri Greene: *Silent Heroes: Downed Airmen and the French Underground*. Lexington, KY: University Press of Kentucky, 2001.

Ousby, Ian: *Occupation: The Ordeal of France, 1940–1944*, New York: Cooper Square Press, 1999.

Paxton, Robert: *Vichy France: Old Guard and New Order, 1940–1944*, New York: Columbia University Press, 1972.

Perrault, Gilles – Azéma, Jean-Pierre: *Paris Under the Occupation*, New York: Vendome Press, 1989.

Pollard, Miranda: *Reign of Virtue: Mobilizing Gender in Vichy France*, Chicago, IL: University of Chicago Press, 1998.

Porch, Douglas: *The French Secret Services: A History of French Intelligence from the Dreyfus Affair to the Gulf War*, New York: Farrar, Straus and Giroux, 1995.

Potter, Charles B.: *The Resistance, 1940: An Anthology of Writings from the French Underground*, Baton Rouge: Louisiana State University Press, 2016.

Pryce-Jones, David: *Paris in the Third Reich: A History of the German Occupation, 1940–1944*, New York: Holt, Rinehart and Winston, 1981.

Rees, Siân: *Lucie Aubrac: The French Resistance Heroine Who Outwitted the Gestapo*, Chicago, IL: Chicago Review Press, 2016.

Rosbottom, Ronald C.: *When Paris Went Dark: The City of Light Under German Occupation, 1940–1944*, New York: Little, Brown and Company, 2014.

Rossiter, Margaret: *Women in the Resistance*, New York: Praeger, 1986.

Rouso, Henry: *The Vichy Syndrome: History and Memory in France Since 1944*. Translated by Arthur Goldhammer. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1991.

Schoenbrun, David: *Soldiers of the Night: The Story of the French Resistance*, New York: New American Library, 1980.

Shakespeare, Nicholas: *Priscilla: The Hidden Life of an Englishwoman in Wartime France*, New York: HarperCollins, 2014.

Spotts, Frederic: *The Shameful Peace: How French Artists and Intellectuals Survived the Nazi Occupation*, New Haven, CT: Yale University Press, 2008.

Sweets, John F.: *Choices in Vichy France: The French Under Nazi Occupation*, New York: Oxford University Press, 1994.

Thiébaud, Eric – Corpet, Olivier: *Collaboration and Resistance: French Literary Life Under the Nazi Occupation*, New York: Five Ties, 2010.

Vinen, Richard: *The Unfree French: Life Under the Occupation*, London: Allen Lane, 2006.

Wieviorka, Olivier: *Divided Memory: French Recollections of World War II from the Liberation to the Present*. Translated by George Holloch. Stanford, CA: Stanford University Press, 2012.

Wieviorka, Olivier: *The French Resistance*. Translated by Jane Marie Todd. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2016.

Zucotti, Susan: *The Holocaust, the French, and the Jews*, New York: Basic Books, 1993.

AMÁSODIK VILÁGHÁBORÚ TÖRTÉNETE

Ambrose, Stephen: *The Supreme Commander: The War Years of General Dwight D. Eisenhower*, New York: Doubleday, 1970.

Bamberg, Chris: *The Second World War: A Marxist History*, London: Pluto Press, 2014.

Bassett, Richard: *Hitler's Spy Chief: The Wilhelm Canaris Betrayal: The Intelligence Campaign Against Adolf Hitler*, New York: Pegasus Books, 2013.

Bennett, G. H.: *Women and the Battle of the Atlantic, 1939–1945: Contemporary Texts, Propaganda, and Life Writing*. In: *Gender and Warfare in the Twentieth Century: Textual Representations*. Edited by Angela K. Smith. Manchester, U. K.: Manchester University Press, 2004.

Christofferson, Thomas R. – Christofferson, Michael S.: *France During World War II: From Defeat to Liberation*, New York: Fordham University Press, 2006.

Crémieux-Brilhac, Jean-Louis: *La France libre: De l'appel du 18 juin à la Libération*, Paris: Gallimard, 1996.

Donnelly, Mark: *Britain in the Second World War*, London: Routledge, 1999.

Feigel, Lara: *The Love-Charm of Bombs: Restless Lives in the Second World War*, London: Bloomsbury Press, 2013.

Gilbert, Martin: *Churchill: A Life*, New York: Henry Holt, 1991.

Gilbert, Martin: *Road to Victory: Winston S. Churchill, 1941–1945*, London: Minerva, 1989.

Gluckstein, Donny: *A People's History of the Second World War: Resistance Versus Empire*, London: Pluto Press, 2012.

Gordon, Lois: *Nancy Cunard: Heiress, Muse, Political Idealist*, New York: Columbia University Press, 2007.

Grint, Keith: *Leadership, Management, and Command: Rethinking D-Day*, London: Palgrave Macmillan, 2007.

Hastings, Max: *Inferno: The World at War, 1939–1945*, New York: Vintage, 2012.

Hastings, Max: *The Secret War: Spies, Codes, and Guerrillas, 1939–45*, London: William Collins, 2015.

Hastings, Max: *Winston's War: Churchill, 1940–1945*, New York: Vintage, 2011.

Hauner, Milan: *Hitler: A Chronology of His Life and Time*, London: Macmillan, 1983.

Hellbeck, Jochen (ed.): *Stalingrad: The City That Defeated the Third Reich*, New York: PublicAffairs, 2015.

Hinsley, F. H.: *British Intelligence in the Second World War*. With E. E. Thomas, C. F. G. Ransom, and R. C. Knight. Vols. 1–3. London: Her Majesty's Stationery Office, 1979.

Hitler, Adolf: *Hitler's Table Talk, 1941–1944*. Translated by Norman Cameron and R. H. Stevens. London: Weidenfeld & Nicolson, 1953.

Keegan, John: *The Second World War*, New York: Penguin Books, 1989.

Kremer, Lillian: *Women's Holocaust Writing: Memory and Imagination*, Lincoln: University of Nebraska Press, 1999.

Larson, Erik: *In the Garden of Beasts: Love, Terror, and an American Family in Hitler's Berlin*, New York: Crown, 2011.

Laska, Vera (ed.): *Women in the Resistance and in the Holocaust*, Westport, CT: Greenwood Press, 1983.

Lee, Eric: *Operation Basalt: The British Raid on Sark and Hitler's Commando Order*, Stroud, U. K.: History Press, 2016.

Lewis, S. J.: *Jedburgh Team Operations in Support of the 12th Army Group, August 1944*, Fort Leavenworth, KS: U. S. Army Command and General Staff College, 1991.

Library of Congress – Legislative Reference Service – Mazal Holocaust Collection: *Events Leading Up to World War II: Chronological History of Certain Major International Events Leading Up to and During World War II with the Ostensible Reasons Advanced for Their Occurrence, 1931–1944*, Washington, D. C.: U. S. Government Printing Office, 1944.

Macintyre, Ben: *Agent Zigzag: A True Story of Nazi Espionage, Love, and Betrayal*, New York: Crown, 2007.

Macintyre, Ben: *Double Cross: The True Story of the D-Day Spies*, New York: Crown, 2012.

Macintyre, Ben: *Rogue Heroes: The History of the SAS, Britain's Secret Special Forces Unit That Sabotaged the Nazis and Changed the Nature of War*, New York: Crown, 2016.

Manchester, William: *The Last Lion: Winston Spencer Churchill*, New York: Little, Brown, 2012.

Morrison, Jack G.: *Ravensbrück: Everyday Life in a Woman's Concentration Camp, 1939–45*, Princeton, NJ: Markus Wiener, 2000.

Nicholson, Mavis: *What Did You Do in the War, Mummy?*, London: Pimlico, 1995.

Noakes, Lucy: *Women in the British Army: War and the Gentle Sex, 1907–1948*, London: Routledge, 2006.

Norman, Jill: *Make Do and Mend: Keeping Family and Home Afloat on War Rations: Reproductions of Official Second World War Instruction Leaflets*, London: Michael O'Mara Books, 2007.

Olson, Lynne: *Last Hope Island: Britain, Occupied Europe, and the Brotherhood That Helped Turn the Tide of War*, New York: Random House, 2017.

Pattinson, Juliette: 'The Best Disguise': Performing Femininities for Clandestine Purposes During the Second World War, In *Gender and Warfare in the Twentieth Century: Textual Representations*. Edited by Angela K. Smith. Manchester, U. K.: Manchester University Press, 2004.

Roberts, Andrew: *The Storm of War: A New History of the Second World War*, New York: Harper, 2012.

Shirer, William L.: *The Rise and Fall of the Third Reich: A History of Nazi Germany*, New York: Simon & Schuster, 1960.

Seitz, Stephen S. – Oakeley, Kelly M. – Garcia-Huidobro, Francisco: *Operation Overlord and the Principles of War*, Norfolk, VA: Joint Forces Staff College, Joint and Combined Staff Officer School, 2002.

Summerfield, Penny: *Reconstructing Women's Wartime Lives: Discourse and Subjectivity in Oral Histories of the Second World War*, Manchester, U. K.: Manchester University Press, 1998.

Tec, Nehama: *Resilience and Courage: Women, Men, and the Holocaust*, New Haven, CT: Yale University Press, 2003.

Weisiger, Alex: *World War II: German Expansion and Allied Response. In Logics of War: Explanations for Limited and Unlimited Conflicts*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2013.

Westerfield, L. Leigh: *'This Anguish, Like a Kind of Intimate Song': Resistance in Women's Literature of World War II*, New York: Rodopi, 2004.

Wood, Ian: *Britain, Ireland, and the Second World War*, Edinburgh, U. K.: Edinburgh University Press, 2010.

World War II Military Intelligence Map Collection: Declassified Maps from the American, British, and German Militaries. Geography & Map Division, Library of Congress, Washington, D. C., 2015.

Zeiger, Susan: *Entangling Alliances: Foreign War Brides and American Soldiers in the Twentieth Century*, New York: New York University Press, 2010.

Zeiger, Susan: *GIs and Girls Around the Globe: The Geopolitics of Sex and Marriage in World War II*. In *Entangling Alliances: Foreign War Brides and American Soldiers in the Twentieth Century*. New York: New York University Press, 2010.

A KONZULTÁCIÓK SORÁN FELHASZNÁLT ANYAGOK

Abernethy, David B: *The Dynamics of Global Dominance: European Overseas Empires, 1415–1980*, New Haven, CT: Yale University Press, 2000.

Axinn, Sidney: *A Moral Military*, Philadelphia, PA: Temple University Press, 2009.

Blaetz, Robin: *Visions of the Maid: Joan of Arc in American Film and Culture*. Charlottesville, VA: University of Virginia Press, 2001.

Churchill, Winston: Parliamentary Debates: June 16, 1940, 5th Series, Vol. 365., *House of Commons Official Report Eleventh Volume of Session 1939–40*, London: His Majesty's Stationery Office, 1940, Cols. 701–702.

Dewaele, Jean-Marc: Pavlenko, Aneta Multilingualism, and Emotions. In *The Encyclopedia of Applied Linguistics*, edited by Carol A. Chapelle, 1–7. Oxford, NJ: Wiley-Blackwell, 2013.

Goldstein, Joshua S.: *War and Gender: How Gender Shapes the War System and Vice Versa*, Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 2001.

Gordon, Lois: *The World of Samuel Beckett, 1906–1946*, New Haven, CT: Yale University Press, 1996.

Johnson, William R.: Clandestinity and Current Intelligence. In: *Inside CIA's Private World: Declassified Articles from the Agency's Internal Journal, 1955–1992*. Edited by H. Bradford Westerfield. New Haven, CT: Yale University Press, 1995.

Jones, Benjamin F.: Freeing France: The Allies, the Resistance, and the Jedburghs, Master's thesis, University of Kansas, 2008.

Judt, Tony: In the Light of Experience: The 'Lessons' of Defeat and Occupation. In: *Past Imperfect: French Intellectuals, 1944–1956*. New York: New York University Press, 2011.

Macrakis, Kristie: *Prisoners, Lovers, and Spies: The Story of Invisible Ink from Herodotus to al-Qaeda*, New Haven, CT: Yale University Press, 2014.

Moran, Christopher R. – Christopher J. Murphy (eds.): *Intelligence Studies in Britain and the US: Historiography Since 1945*, Edinburgh, U. K.: Edinburgh University Press, 2013.

Ossian, Lisa L.: Fragilities and Failures, Promises and Patriotism: Elements of Second World War English and American Girlhood, 1939–1945, In *Girlhood: A Global History*. Edited by Jennifer Helgren and Colleen A. Vasconcellos. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 2010.

Rejali, Darius: *Torture and Democracy*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 2007.

Schwartz, Paula: La répression des femmes communistes (1940–1944). In: *Identités féminines et violences politiques*. Edited by François Rouquet and Danièle Voldman. Paris: Centre National de la Recherche Scientifique, 1995.

Schwartz, Paula: Redefining Resistance: Women's Activities in Wartime France. In: *Behind the Lines: Gender and the Two World Wars*. Edited by Margaret R. Higonnet et al. New Haven, CT: Yale University Press, 1987.

Seaman, Mark: Good Thrillers but Bad History: A Review of Published Works on the Special Operations Executive Work in France During the Second World War. In: *War, Resistance, and Intelligence: Essays in Honour of M. R. D. Foot*. Edited by K. G. Robertson. Barnsley, U. K.: Pen & Sword, 1999.

Singh, Simon: *The Code Book: The Science of Secrecy from Ancient Egypt to Quantum Cryptology*, New York: Anchor Books, 2000.

Soloway, Richard A.: *Demography and Degeneration: Eugenics and the Declining Birthrate in Twentieth-Century Britain*, Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 1995.

Suisman, David – Susan Strasser (eds.): *Sound in the Age of Mechanical Reproduction*, Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 2010.

Valliant, Derek W.: Occupied Listeners: The Legacies of Interwar Radio for France During World War II. In: David Suisman and Susan Strasser (eds.): *Sound in the Age of Mechanical Reproduction*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 2010.

Vigurs, Kate: *The Women Agents of the Special Operations Executive F Section: Wartime Realities and Post War Representations*, PhD thesis, University of Leeds, 2011.

Wistrich, Robert S.: *A Lethal Obsession: Anti-Semitism from Antiquity to the Global Jihad*, New York: Random House, 2010.

CIKKEK

Adler, Jacques: The Jews and Vichy: Reflections on French Historiography, *Historical Journal*, 44, no. 4 (2001).

Aldrich, Richard J.: Policing the Past: Official History, Secrecy, and British Intelligence Since 1945, *English Historical Review*, 119, no. 483 (2004): 922–953.

Almond, Harry H. Jr. – Blackburn, Donald – Ward, James – Mallison, W. T. – Gehring, R. W.: Irregular Warfare: Legal Implications of the Facts, Policies, and Law from World War II to Vietnam, *Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)*, 70 (1976): 154–159.

Ambrose, Stephen: Eisenhower and the Intelligence Community in World War II, *Journal of Contemporary History*, 16, no. 1 (1981).

Andrieu, Claire: Women in the French Resistance: Revisiting the Historical Record, *French Politics, Culture, and Society*, 18, no. 1 (Spring 2000).

Anfilogoff, R. – Hale, P. J. – Nattrass, M. – Hammond, V. A. – Carter, J. C.: Physiological Response to Parachute Jumping, *British Medical Journal*, 295, no. 6595 (1987): 415.

Belot, Robert: Intelligence Considered as a War Weapon and a Global Power Tool: About the Birth of US Secret Services (1942–1945), *Icon*, 8 (2002).

Ben-Mos, T.: Winston Churchill and the 'Second Front': A Reappraisal, *Journal of Modern History*, 62, no. 3 (1990): 503.

Benson, Robert Louis: SIGINT and the Holocaust, *Cryptologic Quarterly*, www.nsa.gov, released by FOIA 2010.

Boldorf, Michael – Scherner, Jonas: France's Occupation Costs and the War in the East: The Contribution to the German War Economy, 1940–44, *Journal of Contemporary History*, 47, no. 2 (2012).

Bonnéry-Vedel, Audrey: La BBC a-t-elle jamais été la voix de la France libre? *Le Temps des Médias*, no. 11 (2008).

Bowles, Brett: German Newsreel Propaganda in France, 1940–1944, *Historical Journal of Film, Radio, and Television*, 24, no. 1 (2004): 45–67.

Bowles, Brett: Résistance Oblige? Historiography, Memory, and the Evolution of *Le silence de la mer*, 1942–2012, *French Politics, Culture, and Society*, 32, no. 1 (Spring 2014).

Bowles, Brett: 'La Tragédie de Mers-el-Kébir' and the Politics of Filmed News in France, 1940–1944, *Journal of Modern History*, 76, no. 2 (2004): 347–388.

Bowles, Brett: *Vichy's Afterlife: History and Counterhistory in Postwar France* by Richard J. Golsan; *The Papon Affair: Memory and Justice on Trial* by Richard J. Golsan, *SubStance*, 31, no. 1 (2002): 125–28.

Bracher, Nathan: Remembering the French Resistance: Ethics and Poetics of the Epic, *History and Memory*, 19, no. 1 (2007).

Campbell, D'Ann: Women in Combat: The World War II Experience in the United States, Great Britain, Germany, and the Soviet Union, *Journal of Military History*, 57, no. 2 (April 1993): 301–323.

Campbell, D'Ann: Women in Uniform: The World War II Experiment, *Military Affairs*, 51, no. 3 (1987): 137–139.

Card, Claudia: Rape as a Weapon of War, *Hypatia*, 11, no. 4 (1996).

Caron, Vicki: The Politics of Frustration: French Jewry and the Refugee Crisis in the 1930s, *Journal of Modern History*, 65, no. 2 (1993): 311–356.

Carter, Ross S: How Tranquil the Desert, *Prairie Schooner*, 22, no. 1 (1948): 57–61.

Cassin, René: Vichy or Free France?, *Foreign Affairs*, 20, no. 1 (1941).

Charney, David L. – John A. Irvin: The Psychology of Espionage, *Intelligence: Journal of U. S. Intelligence Studies*, 22, no. 1 (Spring 2016).

Darlan and After: The Significance of North Africa, *Commonwealth Journal of International Affairs*, 33, no. 130 (1943).

De Jong, Louis: The 'Great Game' of Secret Agents: Was It 'Treason' – or Sheer Incompetence – Which Enabled the Ingenious German 'Englandspiel to Cripple Resistance Forces in World War II? A Dutch Historian Investigates the Charges, *Encounter Magazine*, January 1980.

Deutsch, Harold C: The Historical Impact of Revealing the Ultra Secret, Reprinted, with permission from *Parameters: Journal of the U. S. Army War College*, approved for release by NSA on October 26, 2006, FOIA case no. 51639.

Donohoe, Jerri: The Kindness of Strangers: An Ohioan Escapes the Nazis' Timeline, *Ohio Historical Society*, October–December 2007.

Drapac, Vesna: The Devotion of French Prisoners of War and Requisitioned Workers to Thérèse of Lisieux: Transcending the 'Diocese Behind Barbed Wire', *Journal of War and Culture Studies*, 7, no. 3 (2014): 283–296.

Feil, Alison: Gendering the War Story, *Journal of War and Culture Studies*, 1, no. 1 (2008).

Fette, Julie: Apology and the Past in Contemporary France, *French Politics, Culture, and Society*, 26, no. 2 (Summer 2008).

Fielding, Raymond: The Nazi-German Newsreel, *Journal of the University Film Producers Association*, 12, no. 3 (Spring 1960): 3–5.

Fieseler, Beate – Hampf, Michaela – Schwarzkopf, Jutta: Gendering Combat: Military Women's Status in Britain, the United States, and the Soviet Union During the Second World War, *Women's Studies International Forum*, 47, Part A (November–December 2014).

Flanner, Janet: Blitz by Partnership – A Reporter at Large, *The New Yorker*, June 7, 1941.

Flanner, Janet: Come Down, Giuseppe! – A Reporter at Large, *The New Yorker*, January 17, 1942.

Flanner, Janet: Ferox, Mendax, AC Praedator – A Reporter at Large, *The New Yorker*, August 1, 1942.

Flanner, Janet: Führer I – Profiles, *The New Yorker*, February 29, 1936.

Flanner, Janet: Guinea Pigs and the Mona Lisa – A Reporter at Large, *The New Yorker*, October 31, 1942.

Flanner, Janet: Ladies in Uniform, Profiles, *The New Yorker*, July 4, 1942.

Flanner, Janet: La France et le Vieux I – From the Empress Eugénie to the A.E.F, Profiles, *The New Yorker*, February 12, 1944.

Flanner, Janet: La France et le Vieux II – Hero of Verdun, Profiles, *The New Yorker*, February 19, 1944.

Flanner, Janet: La France et le Vieux IV – Marechal, Nous Voila!, Profiles, *The New Yorker*, March 4, 1944.

Flanner, Janet: Le Nouvel Ordre – A Reporter at Large, *The New Yorker*, March 15, 1941.

Flanner, Janet: So You're Going to Paris – A Reporter at Large, *The New Yorker*, June 21, 1941.

Flanner, Janet: The Escape of Mrs. Jeffries I – A Reporter at Large, *The New Yorker*, May 22, 1943.

Flanner, Janet: The Escape of Mrs. Jeffries II – A Reporter at Large, *The New Yorker*, May 29, 1943.

Flanner, Janet: The Escape of Mrs. Jeffries III – A Reporter at Large, *The New Yorker*, June 5, 1943.

Foot, Michael R. D.: Was SOE Any Good?, *Journal of Contemporary History*, 16, no. 1 (1981): 167–181.

Fox, Jo: Careless Talk: Tensions Within British Domestic Propaganda During the Second World War, *Journal of British Studies*, 51, no. 4 (2012): 936–966.

Fuchs, Rachel G.: Crossing Borders in Love, War, and History: French Families During World War II, *Pacific Historical Review*, 79, no. 1 (Feb. 2010): 1–22.

Gildea, Robert: Resistance, Reprisals, and Community in Occupied France, *Transactions of the Royal Historical Society*, 13 (2003): 163–185.

Glantz, David: Soviet Use of 'Substandard' Manpower in the Red Army, 1941–1945. In: *Scraping the Barrel: The Military Use of Substandard Manpower, 1860–1960*. Edited by Sanders Marble, New York: Fordham University Press, 2012.

Goldin, Claudia: The Role of World War II in the Rise of Women's Employment, *American Economic Review*, 81, no. 4 (1991).

Goldin, Claudia – Olivetti, Claudia: Shocking Labor Supply: A Reassessment of the Role of World War II on Women's Labor Supply, *American Economic Review*, 103, no. 3 (2013): 257–262.

Gregory, Derwin: Communicating with the European Resistance: An Assessment of the Special Operations Executive's Wireless Facilities in the UK During the Second World War, *Post-medieval Archaeology*, 50, no. 2 (2016): 289–304.

Hacker, Barton C.: Engineering a New Order: Military Institutions, Technical Education, and the Rise of the Industrial State, *Technology and Culture*, 34, no. 1 (Jan. 1993): 1–27.

Hale, Oron J.: World War II Documents and Interrogations, *Social Science*, 47, no. 2 (1972).

Hanna, Martha: Iconology and Ideology: Images of Joan of Arc in the Idiom of the Action Française, 1908–1931, *French Historical Studies*, 14, no. 2 (1985).

Hanyok, Robert J.: Eavesdropping on Hell: Historical Guide to Western Communications Intelligence and the Holocaust, 1939–1945, Center for Cryptologic History, National Security Agency, *Cryptologia*, 4, no. 33 (2009).

Harding, James M.: You Forgot Your Double Security Check, *Performance Research*, 17, no. 3 (2012): 76–82.

Hawker, Pat: John Brown and His S.O.E. Radios, *Bulletin of the Vintage British Wireless Society* 18, no. 1 (Feb. 1993).

Ho Davies, Peter: Think of England, *Ploughshares*, 26, nos. 2–3 (2000).

Hoffmann, Kay: Propagandistic Problems of German Newsreels in World War II, *Historical Journal of Film, Radio, and Television*, 24, no. 1 (2004): 133–142.

Horowitz, Milton W.: The Psychology of Confession, *Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, 47, no. 2 (July–August 1956): 197–204.

Jeffords, Susan: Performative Masculinities, or, 'After a Few Times You Won't Be Afraid of Rape at All', *Discourse*, 13, no. 2 (Spring–Summer 1991): 102–118.

Kedward, H. R.: Mapping the Resistance: An Essay on Roots and Routes, *Modern and Contemporary France*, 20, no. 4 (2012).

Kedward, H. R.: Patriots and Patriotism in Vichy France, *Transactions of the Royal Society*, 32 (1982).

Kehoe, Robert R.: 1944: An Allied Team with the French Resistance, www.cia.gov, 1997.

Kuisel, Richard F.: The Legend of the Vichy Synarchy, *French Historical Studies*, 6, no. 3 (1970).

Lear, Allison: Report on Suzanne Kyrie-Pope, an ISTD Employee, WW2 People's War: An Archive of World War Two Memories, *BBC*, 2005.

Lee, Janet: FANY (First Aid Nursing Yeomanry) 'Other Spaces': Toward an Application of Foucault's Heterotopias as Alternate Spaces of Social Ordering, *Gender, Place, and Culture*, 16, no. 6 (2009).

Lee, Janet: 'I Wish My Mother Could See Me Now': The First Aid Nursing Yeomanry (FANY) and Negotiation of Gender and Class Relations, 1907–1918, *NWSA Journal*, 19, no. 2 (Summer 2007): 138–158.

Liebling, A. J.: Cross-Channel Trip – A Reporter at Large, *The New Yorker*, July 1, 1944.

Liebling, A. J.: Cross-Channel Trip II – A Reporter at Large, *The New Yorker*, July 8, 1944.

Liebling, A. J.: Cross-Channel Trip III – A Reporter at Large, *The New Yorker*, July 15, 1944.

Liebling, A. J.: Gloomy Meadow – A Reporter in France, *The New Yorker*, June 15, 1940.

Liebling, A. J.: Letter from France, *The New Yorker*, July 22, 1944.

Liebling, A. J.: Letter from France, *The New Yorker*, July 29, 1944.

Liebling, A. J.: Letter from France, *The New Yorker*, August 26, 1944.

Liebling, A. J.: Letter from Paris, *The New Yorker*, September 23, 1944.

Liebling, A. J.: Letter from Paris, *The New Yorker*, September 30, 1944.

Liebling, A. J.: Paris Postscript I – A Reporter at Large, *The New Yorker*, August 3, 1940.

Liebling, A. J.: Paris Postscript II – A Reporter at Large, *The New Yorker*, August 10, 1940.

Liebling, A. J.: Revisited: Normandy: The Chatelaine of Vouilly, Our Far-Flung Correspondents, *The New Yorker*, October 15, 1955.

Limore, Yagil: Rescue of Jews: Between History and Memory, *Humboldt Journal of Social Relations*, 28, no. 2 (2004): 105–38.

Lukacs, John: The Importance of Being Winston, *National Interest*, December 16, 2010.

- Maddrell, Avril: The 'Map Girls': British Women Geographers' War Work, Shifting Gender Boundaries, and Reflections on the History of Geography, *Transactions of the Institute of British Geographers*, n. s., 33, no. 1 (2007).
- Martin, Judith: Pippa's War, *New Zealand Army News*, July 21, 2009.
- McDonagh, Eileen: Political Citizenship and Democratization: The Gender Paradox, *American Political Science Review*, 96, no. 3 (2002).
- Michaels, Paula A.: Comrades in the Labor Room: The Lamaze Method of Childbirth Preparation and France's Cold War Home Front, 1951-1957, *American Historical Review*, 115, no. 4 (2010).
- Mitchell, Robert W.: The Psychology of Human Deception, *Social Research*, 63, no. 3 (1996).
- Mouré, Kenneth: Black Market Fictions: 'Au Bon Beurre, La Traversée de Paris,' and the Black Market in France, *French Politics, Culture, and Society*, 32, no. 1 (Spring 2014): 47-67.
- Mouré, Kenneth: The Faux Policier in Occupied Paris, *Journal of Contemporary History*, 45, no. 1 (2010).
- Murphy, Christopher: The Origins of SOE in France, *Historical Journal*, 46, no. 4 (December 2003): 935-952.
- Neumaier, Christopher: The Escalation of German Reprisal Policy in Occupied France, 1941-42, *Journal of Contemporary History*, 41, no. 1 (January 2006): 113-131.
- Noakes, Lucy: Gender, War, and Memory: Discourse and Experience in History, *Journal of Contemporary History*, 36, no. 4 (October 2001).
- Occhino, Filippo - Oosterlinck, Kim - White, Eugene N.: How Much Can a Victor Force the Vanquished to Pay? France Under the Nazi Boot, *Journal of Economic History*, 68, no. 1 (March 2008).
- Operation Torch: Invasion of North Africa, 8-16 November 1942, Naval History and Heritage Command, www.history.navy.mil, citing Robert J. Cressman, *The Official Chronology of the U. S. Navy in World War II*, Annapolis, MD - Washington, D. C.: U. S. Naval Institute Press/Naval Historical Center, 1999.
- Osborne, Deirdre: 'I Do Not Know About Politics or Governments... I Am a Housewife': The Female Secret Agent and the Male War Machine in Occupied France (1942-45), *Women: A Cultural Review*, 17, no. 1 (2006): 42-64.
- Ott, Sandra: Duplicity, Indulgence, and Ambiguity in Franco-German Relations, 1940-1946, *History and Anthropology*, 20, no. 1 (March 2009): 57-77.
- Ott, Sandra: Undesirable Pen Pals, Unthinkable Houseguests: Representations of Franco-German Friendships in a Post-liberation Trial Dossier and *Suite Française*, *French Politics, Culture, and Society*, 32, no. 1 (2014).
- Padover, Saul K.: France in Defeat: Causes and Consequences, *World Politics*, 2, no. 3 (1950): 305-337.
- Panther-Downes, Mollie: After the Men Have Gone - A Reporter at Large, *The New Yorker*, April 11, 1942.
- Panther-Downes, Mollie: Bundles from Britain - A Reporter at Large, *The New Yorker*, November 29, 1941.
- Panther-Downes, Mollie: The Good Women of Grosvenor Street - A Reporter at Large, *The New Yorker*, May 24, 1941.
- Panther-Downes, Mollie: The Lancashire Way - A Reporter at Large, *The New Yorker*, November 22, 1941.
- Panther-Downes, Mollie: Letter from London, *The New Yorker*, January 13, 1940.
- Panther-Downes, Mollie: Making It Dirty for Them - A Reporter at Large, *The New Yorker*, September 7, 1940.
- Panther-Downes, Mollie: A Night at the Savoy - A Reporter at Large, *The New Yorker*, December 21, 1940.
- Panther-Downes, Mollie: St. Thomas's Takes Four - A Reporter at Large, *The New Yorker*, February 8, 1941.
- Pattinson, Juliette: 'Playing the Daft Lassie with Them': Gender, Captivity, and the Special Operations Executive During the Second World War, *European Review of History: Revue Européenne d'Histoire*, 13, no. 2 (2006): 271-292.
- Pattinson, Juliette: 'The Thing That Made Me Hesitate...': Re-examining Gendered Intersubjectivities in Interviews with British Secret War Veterans, *Women's History Review*, 20, no. 2 (2011): 245-263.
- Pearl, Monica B.: 'What Strange Intimacy': Janet Flanner's Letters from Paris, *Journal of European Studies*, 32 (2002).
- Peniston-Bird, Corinna: Of Hockey Sticks and Sten Guns: British Auxiliaries and Their Weapons in the Second World War, *Women's History Magazine*, 76 (Autumn 2014).
- Quataert, Jean H. - Wheeler, Leigh Ann: Gender, War, and Sexuality: Convergences of Past and Present, *Journal of Women's History*, 26, no. 3 (2014): 7-11.
- Reid, Donald: Available in Hell: Germaine Tillion's Operetta of Resistance at Ravensbrück, *French Politics, Culture, and Society*, 25, no. 2 (2007): 141-50.
- Reid, Donald: Everybody Was in the French Resistance... Now! American Representations of the French Resistance, *French Cultural Studies* 23, no. 1 (2012): 49-63.
- Rose, Sonya O.: Sex, Citizenship, and the Nation in World War II Britain, *American Historical Review*, 103, no. 4 (1998): 1147-1176.
- Ryan, Isadore: Between Detention and Destitution: The Irish in France During the Occupation, *History Ireland*, September-October 2016.

- Safran, William: State, Nation, National Identity, and Citizenship: France as a Test Case, *International Political Science Review*, 12, no. 3 (1991).
- Schwartz, Paula: Partisans and Gender Politics in Vichy France, *French Historical Studies*, 16, no. 1 (1989): 126–151.
- Seaman, Mark: A Glass Half Full – Some Thoughts on the Evolution of the Study of the Special Operations Executive, *Intelligence and National Security*, 20, no. 1 (2006): 27–43.
- Segal, Mady Wechsler: Women's Military Roles Cross-Nationally: Past, Present, and Future, *Gender and Society*, 9, no. 6 (December 1995): 757–775.
- Stafford, David: The Detonator Concept: British Strategy, SOE, and European Resistance After the Fall of France, *Journal of Contemporary History*, 10, no. 2 (1975): 185–217.
- Stockdale, Melissa K.: 'My Death for the Motherland Is Happiness': Women, Patriotism, and Soldiering in Russia's Great War, 1914–1917, *American Historical Review*, 109, no. 1 (February 2004): 78–116.
- Sugarman, Martin: Two Jewish Heroines of the SOE, *Jewish Historical Studies* 35 (1996–1998): 309–328.
- Summerfield, Penny: Public Memory or Public Amnesia? British Women of the Second World War in Popular Films of the 1950s and 1960s, *Journal of British Studies*, 48, no. 4 (2009).
- Suttill, Francis J. – Foot, M. R. D.: SOE's 'Prosper' Disaster of 1943, *Intelligence and National Security*, 26, no. 1 (2011): 99–105.
- Tegel, Susan: Third Reich Newsreels – an Effective Tool of Propaganda? *Historical Journal of Film, Radio, and Television*, 24, no. 1 (2004).
- Thomas, Martin: After Mers-el-Kébir: The Armed Neutrality of the Vichy French Navy, 1940–43, *English Historical Review*, 112, no. 447 (1997).
- Tillet, Pierre: History of WWII Infiltrations into France, www.plan-sussex-1944.net/anglais/pdf/infiltrations_into_france.pdf. [Self-published online.]
- Vandenbroucke, Guillaume: On a Demographic Consequence of the First World War, *Vox*, Centre for Economic Policy Research, 2012.
- Vande Winkel, Roel: Nazi Newsreels in Europe, 1939–1945: The Many Faces of Ufa's Foreign Weekly Newsreel (Auslandstonwoche) Versus German's Weekly Newsreel (Die Deutsche Wochenschau), *Historical Journal of Film, Radio, and Television*, 24, no. 1 (2004).
- Vigurs, Kate: Handbags to Hand Grenades: Preparing Women for Work Behind the Lines in Occupied France, *Women's History Magazine*, 76 (Autumn 2014).
- Wallace, William: Foreign Policy and National Identity in the United Kingdom, *International Affairs*, 67, no. 1 (1991).
- Weber, Eugen: Of Stereotypes and of the French, *Journal of Contemporary History*, 25, nos. 2–3 (1990).

- Webster, Wendy: 'Europe Against the Germans': The British Resistance Narrative, 1940–1950, *Journal of British Studies*, 48 (October 2009): 958–982.
- Wernick, Robert: The Shadow of a Gunman from World War II, *Smithsonian*, September 1993.
- Wheeler, Mark: The SOE Phenomenon, *Journal of Contemporary History*, 16, no. 3 (1981): 513–19.
- Wilkinson, James D.: Remembering World War II: The Perspective of the Losers, *American Scholar*, 54, no. 3 (1985): 329–343.
- Witte, Peter – Tyas, Stephen: A New Document on the Deportation and Murder of Jews During 'Einsatz Reinhardt' 1942, *Holocaust and Genocide Studies*, 15, no. 3 (2001).

LEVÉLTÁRIANYAGOK

- Archives of Libre Résistance, Paris. Amicale Buck.
- Atkins, Vera M.: Private Papers. Imperial War Museum, London. Buckmaster, Maurice. Diary. [Unpublished.] Courtesy of Tim Buckmaster.
- Churchill, Winston: Papers. Churchill Archive, Churchill College, Cambridge, U. K. (online).
- Dilks, Professor D.: Private Papers. Imperial War Museum, London.
- Fuller, Jean Overton: Private Papers. Imperial War Museum, London. Jackson, M. W. Private Papers. Imperial War Museum, London.
- Johnston, Lieutenant J. B.: Letter, July 1, 1944. [Unpublished.] Courtesy of John Johnston.
- National Archives of the United Kingdom, Kew, England. Material cited in accord with Britain's Open Government License. Records of the Special Operations Executive, Series: HS 6 (Western Europe), HS 7 (Histories and War Diaries), HS 8 (Headquarters Records), HS 9 (Personnel Files), HS 13 (French Card Index); Records of the Security Service, MI5, Series: KV 2 (Personal Files), KV 3 (Subject Files); Records of the War Office and Successor, Series: WO 309 (Judge Advocate General's Office, War Crimes, British Army of the Rhine War Crimes Group), WO 311 (Judge Advocate General's Office, War Crimes files), WO 204 (Allied Forces, Mediterranean Theatre: Military Headquarters Papers), WO 219 (Papers of the Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force, covering the invasion of Northern Europe), AIR 27 (Air Ministry Operations Record Books).
- Ree, Harry: Experiences of an SOE Agent in France, Henri Raymond, Alias César. Courtesy Steven Kippax.
- Service Historique de la Défense, Paris. Series 16P (individual dossiers), 17P (networks, Buckmaster).
- Standards Charges + French & Polish Rail Charges. Courtesy of Nick Fox.

Stonehouse, Brian: Private Papers. Imperial War Museum, London.
 Suttill, Francis: Letters. Courtesy of Francis Suttill.
 U. S. National Records and Archives, College Park, MD – Washington, D. C.
 Wretch, C.: Private Papers. Imperial War Museum, London

SZEMÉLYES BESZÁMOLÓK

Dr. Juliette Pattinson által lejegyzett személyes elbeszélések:

Yvonne Burney

Pearl Cornioley

Sonia d'Artois

Sydney Hudson

Lise Villemeur

Nancy Wake

Az Imperial War Museum, London hanganyagai

VIDEÓFILMEK

Behind Enemy Lines: The Real Charlotte Grays. Directed by Jenny Morgan.
 London: British Film Institute, 2002.

Brian, You're Dreaming. Courtesy of Gordon Stevens. Legasee: The Veterans'
 Video Archive; legasee.org.uk. Ophuls, Marcel, dir. *Le chagrin et la pitié*
(The Sorrow and the Pity). Télévision Rencontre, 1969.

Név- és tárgymutató

53-as állomáshely 148–151, 202,
 218, 225, 238–239

A

Abwehr 174–175, 182, 192–193,
 197, 212–215, 217–218, 290

Agazarian, Francine 202

Agazarian, Jack 202, 216, 236

Algír 137, 219

Annecy-tó 178, 182, 184

Antelme, France 278

Aron, Hélène 59, 63, 111–120, 168

Association des Dames
 de France 37

Atkins, Vera 51, 115, 240, 314

Atlanti fal 79, 81, 144, 182, 245,
 252, 285

Avaray 77, 97

B

Baedeker-bombázás 106

Balmaceda, Giliana 32

BBC 16, 29, 69, 71, 72, 73, 92, 94,
 111, 128, 136, 177, 180, 184, 219,
 249, 250, 263, 271, 272, 274,
 281, 311

Beaulieu 50–61, 64, 78, 91, 101,
 112, 114–117, 122, 233, 234, 258,
 264, 309

Beckett, Samuel 231

Bleicher, Hugo 174–178, 190–193,
 196–198, 212, 213, 215, 274

Bletchley Park 120, 151

Bloch, Denise 113

Blois 74, 104, 173, 223, 224, 245,
 248, 249

Boden, Karl 217

BOE48 192, 193, 212

Bömelburg, Karl 84, 85

Borrel, Andrée 34, 48, 64, 91, 111,
 112, 148, 166, 216, 254, 267, 295,
 313, 319

Bossard házaspár 78, 98, 107

Bradley, Omar 293

Brit Királyi Haditengerészet 26

Brit Királyi Légierő 26, 34, 48

Buck 51, 57, 61–69, 100, 102, 114,
 115, 207, 208, 234, 238, 240, 309

Buckingham-palota 304

Buckmaster, Maurice 51, 68, 113,
 213, 238, 242, 278, 301, 319

Bussoz, Hélène 203

Byck, Muriel 113

C

Café Sport 214

Canaris, Wilhelm 193

Cannes 39, 54, 131, 134, 135,
 139, 178

carlingue-ok

(Bonny–Lafont-gang) 160

Carte hálózat 132, 134, 140, 149,
 174–178, 191, 206–208, 212,
 215, 274

casablancai tanácskozás 146
 Cég 21, 27, 30, 31, 47, 48, 54, 63,
 69–71, 97–99, 107, 113–116,
 119–122, 127, 132, 134, 166,
 168, 183, 205–208, 212, 213, 217,
 240–242, 255, 259–264, 275,
 295, 309, 311–315
 Charlotte 64
 Christmann, Richard 217
 Churchill, Mary 28, 302
 Churchill, Peter 131, 134–135, 139,
 188, 189, 192, 194, 197, 244, 296,
 305–308
 Churchill, Winston 23–33, 40,
 70, 78, 102, 127, 128, 137, 138,
 141–146, 154, 177, 182, 186, 189,
 190, 205, 219, 224, 242, 244,
 252, 284, 292, 297, 317
 Claudine 258, 261, 262, 266
 Cobra hadművelet 285, 289, 290
 Corps féminins 61, 97, 99, 101, 118,
 119, 299, 306, 310
 Croix de Guerre 231, 312
 Culioli, Pierre 101, 173, 220, 233,
 236, 242, 248, 256
 CS
 Csatorna-szigetek 79
 D
 Dánia 23
 Da Vinci, Leonardo 36
 De Baissac, Claude 115, 123, 135,
 258, 280, 283
 De Baissac, Lise 52, 63, 64, 97, 107,
 111, 112, 121, 123, 134, 148, 258,
 274, 280, 311
 De Gaulle, Charles 29–31,
 41–48, 72, 74, 117–118, 121, 127,
 150–151, 163, 172, 206, 219, 239,
 243, 251, 264, 294, 314–317
 Déricourt, Henri 204, 211, 212,
 216, 256
 Distinguished Service Order 268,
 307, 312, 314
 D-nap 26, 48, 57, 61, 65, 142, 146,
 202, 205, 208–210, 230, 236,
 244, 261, 273, 275, 276, 278, 280,
 283, 284, 301, 306, 313, 317
 Downing Street 10. 25, 204
 Duchesne, Jacques 92
 Dufour, Maurice 38, 40, 43, 45, 47,
 48, 68, 101, 167, 256
 E
 Eisenhower, Dwight D. 144, 146,
 272, 274–277, 282, 289, 294, 315
 Englandspiel 87, 218, 277
 Enigma 151, 202, 205, 207,
 263, 292
 észak-afrikai partraszállás 142
 F
 FANY (First Aid Nursing
 Yeomanry) Kiegészítő
 Segédszolgálat 118–119
 Fehérberkenye-Művész-
 Majomrejtvényfa hadművelet
 64, 73
 feltétel nélküli kapituláció 146
 Fleming, Ian 314
 Fleury, Jean 109
 Foch, Ferdinánd 46, 88
 Foch sugárút 84–89, 152, 171,
 190, 192, 193, 195, 198, 207,
 212, 215, 228, 233, 235, 236,
 240–243, 252, 256, 267, 269,
 273, 274, 277, 278
 Foot, Michael 282, 283
 francia titkosszolgálat 41, 43,
 44, 47
 Franklin, Benjamin 36

fresnes-i börtön 160, 174–175,
 190–193, 196, 197, 213–214, 241,
 254, 270, 301
 F Szekció 42, 61, 63, 69, 111–116,
 152, 163, 224, 238, 240, 264,
 265, 267, 278, 299, 305, 308,
 310–312, 317
 Führer 26, 27, 84, 138, 193, 199,
 243, 292
 Funkspiel 87, 218, 310, 314
 G
 Gellhorn, Martha 276
 genfi egyezmény 26, 81
 Gestapo 44, 46, 65, 76, 84–90, 108,
 110, 121, 125, 160, 172, 182, 185,
 189–193, 197, 198, 202, 206, 208,
 215, 217, 228, 230, 233–239, 241,
 242, 244, 247, 258, 260–262,
 266, 268, 273, 277, 278, 307, 312
 Girard, André 127–131, 134–135,
 139, 149, 178, 212, 215
 Goebbels, Joseph 243
 Göring, Hermann 104, 105, 119, 277
 Grendon Hall 148
 gross-roseni koncentrációs
 tábor 305
 György-kereszt 304, 305, 307, 309
 György, VI., angol király 304

H
 Hall, Virginia 32, 67, 111, 132, 186
 Hastings, Max 318
 Hayes, Jack 290
 Hemingway, Ernest 276
 Henri ezredes 178, 182, 183, 184,
 185, 186, 187, 190, 274
 Herbert, Mary 111, 112, 122, 126,
 133, 161, 194, 225, 239, 258, 312
 Hess, Rudolf 112, 177, 182, 189,
 191, 197, 297

Himmler, Heinrich 277, 297, 301
 Hitler, Adolf 18, 20–49, 53–63, 65,
 72, 74, 78–82, 85, 87, 89, 92, 101,
 102, 104, 108–112, 119–121, 125,
 128, 129, 137–143, 146, 153, 155,
 156, 161, 175, 176, 182, 191–193,
 199, 200, 205, 210, 216, 218, 222,
 224, 243–245, 252, 254, 273, 277,
 280–283, 285, 288–294, 298,
 302, 315, 316
 Hollandia 23, 30, 87
 holland ügynök 203, 204, 216, 217
 Hongkong 62, 144
 Hot Club 156, 161
 Hôtel de la Poste 179, 181, 184, 185
 Husky hadművelet 251

I
 internálótábor 38, 111, 155
 Inter Services Research Bureau
 (ISRB) 21
 Inter Services Topographical
 Department (ISTD) 17
 Inverlair Lodge 116

J
 Jedburgh hadművelet 261
 Jepson, Selwyn 13, 15, 18, 20, 21,
 27–29, 32–33, 41, 42, 45, 54, 56,
 101, 102, 115, 118
 Judex hadművelet 295
 Juno partszakasz 275

K
 Kék terv 272
 Khan, Inayat 202, 209, 305
 Kommandobefehl 81
 kötelező munkaszolgálat 155
 Különleges Hadműveletek
 Végrehajtó Egysége 21, 26, 36,
 111, 309, 313, 314

Kutató hálózat 97, 135, 152, 259,
275, 280, 283, 285, 290, 292,
293, 313

L

Landes, Roger 99
Latour, Phyllis 286
Laurent, Maude 230, 232, 233
Laurent, Nicolas 229
Legion of Honor 312
Lengyelország 23, 30, 120, 149,
175, 282
Lila terv 272
Loire-völgy 219, 223, 241
Luxemburg 23, 30
Luzuy, Maurice 246

M

Macalister, John (Mac) 224
maquis 180, 181, 185, 186, 195
maquisard 182, 183, 283, 285, 287,
291, 293, 311, 316
Marokkó 136, 141, 147
második front megnyitása 21
MI5 16, 43, 47, 48, 67, 113, 114
MI9 39, 41, 42
Moulin, Jean 163, 219, 239, 243
Mussolini, Benito 139, 149

N

Nearne, Eileen 301, 308
Nearne, Jacqueline 60, 111, 112
negyedik köztársaság 317
N + N (Nacht und Nebel)
paráncs 81, 82, 237, 270, 301
Normandia 79, 234, 238, 243,
244, 263, 264, 274–295,
311, 313
Norman, Gilbert 98, 100, 149, 150,
166, 225, 240

O

olaszországi hadjárat 260
Omaha 74, 275, 276
Orán 78, 137
Oroszlánfőka hadművelet 26
Overlord hadművelet 276, 284

P

Passy, André 43
Patton, George 180, 293
Pearl Harbor 62, 137, 141, 143
Pétain, Philippe 31, 43, 54, 57, 78,
108, 110, 121, 125, 128, 130, 138,
156, 158, 260, 315
Philby, Harold „Kim” 55
Pickersgill, Frank (Pick) 115, 224
Piusz, XII., pápa 109
Pogue, Forrest 292
Poitiers 70, 78, 107, 108, 109, 111,
121, 122, 239, 258, 260, 262,
266, 280, 312
Prosper hálózat 168, 172, 201, 202,
207, 210, 213, 215, 217, 230, 231,
233, 236, 238, 241, 248, 251,
254, 259, 278

R

Rabinovitch, Adolphe 183,
184, 185, 186, 194, 195,
196, 305
Radio Paris 128, 138
Radio Patrie 128, 134
Ravensbrück 296, 297, 298,
303, 308
Reinhardt, Django 157
RF Szekció 163, 206, 314
Ringway 34
Romée, Jehanne 75
Rommel, Erwin 63, 102, 145,
180, 274

Roosevelt, Franklin D. 31, 127,
136, 142–146, 204
Roundup hadművelet 144
Rudellat, Yvonne 67, 71, 75, 97,
106, 173, 220, 245, 313

S

Saint-Lô 276, 280, 289
Saint-Mars-du-Désert 290
Sansom, Odette 12, 16, 60, 111,
112, 126, 139, 196, 267, 304, 308
Sansom, Roy 190, 307
Sark-sziget 79
Seadog 126, 258, 268
service du travail obligatoire
(STO) 155
Sion (banda) 235
Speciális Kiképzőiskola 50, 51, 54,
63, 151
Square de Clignancourt 201, 216
Starr, George 268
Suttill, Francis 65, 93
Sword partszakasz 275
Szabad Francia Erők 30, 31, 41,
42, 48
Szabo, Violette 305
Szingapúr 62, 144
Szovjetunió 22, 136, 156, 177
Sztálin 21, 24, 62, 104, 129, 144,
145, 156, 159, 282

T

Tambour, Germaine 91, 92, 206,
207, 212–213, 256
Tambour, Madeleine 212–213, 256
Teknősbéka terv 272
Tobruk 63

Tódzsó, Hideki 143
Torch hadművelet 142, 143

U

Ultra kódfejtő rendszer 120,
202, 263
Úriemberhez Nem Méltó Hadviselés
Minisztériuma 26
Utah partszakasz 74, 275, 276

V

Vatikán 109, 299
Vichy-kormány 72, 78, 95, 108,
110, 137, 143, 146, 153–157,
163, 315
Victoria Hotel 15, 28
Victoria Hotel 13
vízszintes kollaboráció 159
Von Rundstedt, Gerd 274
Vörös Hadsereg 21, 104, 143,
282, 290

W

WAAF (Women's Auxiliary
Air Force) Női Kisegítő
Repülőszolgálat 118
Witherington, Pearl 306
Woolrych, Stanley 51, 60, 61,
62, 63
Worms, Jean 168
Wybot, Roger 43

Z

zazou 158
Zöld terv 272
zsidó hálózat 202, 209, 215, 269
zsidómészárlás 121

Tartalom

I. RÉSZ

ELSŐ FEJEZET	
Isten segedelmével	12
MÁSODIK FEJEZET	
Úriemberhez nem méltó háború	21
HARMADIK FEJEZET	
Egy kiváló minősítésű ügynök	34
NEGYEDIK FEJEZET	
A szervezet királynője	50
ÖTÖDIK FEJEZET	
<i>Merde alors!</i>	64
HATODIK FEJEZET	
Az utolsó szálig	79

II. RÉSZ

HETEDIK FEJEZET	
Százezer veszély	84
NYOLCADIK FEJEZET	
A sötét évek	91
KILENCEDIK FEJEZET	
Magányosan a nagyvilágban	107

TIZEDIK FEJEZET

<i>Robert est arrivé</i>	125
--------------------------------	-----

TIZENEGYEDIK FEJEZET

A Szahara Párizsa	141
-------------------------	-----

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Lehetőségeink	148
---------------------	-----

TIZENHARMADIK FEJEZET

A robbantás soha nem lehet sikertelen	166
---	-----

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Egy önféjű nő	174
---------------------	-----

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Végtelen kálvária	188
-------------------------	-----

TIZENHATODIK FEJEZET

A csere	201
---------------	-----

TIZENHETEDIK FEJEZET

A kutya prűszkolt a függöny mögött	219
--	-----

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Levadászva	229
------------------	-----

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Amikor üt az akció órája	238
--------------------------------	-----

III. RÉSZ

HUSZADIK FEJEZET

Csókkollak	254
------------------	-----

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

Hazafias hivatás	258
------------------------	-----

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Kissé bátrabbnak látszani	267
---------------------------------	-----

HUSZONHARMADIK FEJEZET

Támadás indul 271

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

Halál az egyik oldalon, élet a másikon 280

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

Az elmének gondolkodnia kell 296

EPILÓGUS

Egy hasznos élet 304

A szerző megjegyzései 318

Köszönetnyilvánítás 320

A felhasznált irodalom 322

Név- és tárgymutató 345

Izgalmas kémtörténetek tele romantikával, küzdelemmel, kódnevekkel, felrobbantott vonatokkal, bátorsággal és sok-sok árulással. A *Legendás lányok* igaz történeteiből kiderül, mire képesek a nők, ha nemes ügyért kell harcba szállni.

• • •

Sarah Rose a brit titkosszolgálat különleges egységének hosszú időre titkosított dokumentumait dolgozta fel könyvében. Az egyedülálló iratok, naplók, személyes beszámolók olyan hadműveletekről szólnak, amelyek során fiatal nőket képeztek ki arra, hogy a frontvonal mögé átdobva segítsék az ellenállás tevékenységét. Az életüket nap mint nap kockára tevő bátor lányok és asszonyok pontosan tudták, mi vár rájuk, ha a Gestapo fogságába esnek, ám ennek dacára igyekeztek kitartani a fedőtörténetük mellett.

A kötet érzékletesen tárja az olvasó elé a különböző ellenállási csoportok szabadságért vívott élet-halál harcát, és betekintést kapunk abba is, milyen szerepet játszottak a nők a pontosan hetvenöt évvel ezelőtti partraszállás, az úgynevezett D-nap előkészítésében.

3999 Ft

